DİSPARÖNİ
YA DA
YAŞAMA KORKUSU

NİHAN KAYA

İthaki

3. BASKI

Nihan Kaya, Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Edebiyatı mezunu. İngiltere'de, University of Essex, Centre for Psychoanalytic Studies'te Psikanaliz üzerine yüksek lisans yaptı. King's College London'da Karşılaştırmalı Edebiyat bölümünde yazdığı doktora tezi, sanatsal yaratıcılığı Jung açısından inceliyordu. 2005'ten bu yana, edebiyat ve psikoloji alanlarında Avrupa ve Amerika'nın değişik yerlerinde konferans tebliğleri sundu, konuşmalar yaptı. Türkçede psikoloji içerikli romanlar, İngilizcede sanat ve edebiyat konulu psikoloji metinleri yayınladı. *Çatı Katı* kitabı Türkiye Yazarlar Birliği ödülü aldı. Routledge Publisher'dan çıkan *Dreaming the Myth Onwards: Revisioning Jungian Therapy and Thought* kitabının ortak yazarlarından.

Romanları: *Kırgınlık*, *Kar ve İnci*, *Disparöni*, *Buğu*, *Gizli Özne*.
Öykü kitapları: *Ama Sizden Değilim*, *Çatı Katı*.
İnceleme kitapları: *Yazma Cesareti*, *Fildişi Kuyu*.

Disparöni ya da Yaşama Korkusu
Nihan Kaya

İthaki Yayınları - 1322
Türkçe Edebiyat Dizisi - 15

Yayıma Hazırlayan: *Ayla Duru Karadağ*
Kapak Tasarımı: *Hamdi Akçay*
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: *B. Elif Balkın*
1. Baskı, 2008, Nirengi Yayınları
İthaki Yayınları'nda 3. Baskı, Ocak 2020, İstanbul

ISBN: 978-605-375-770-2

Sertifika No: 11407

© Nihan Kaya, 2018
© İthaki, 2018

Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin tescilli markasıdır.
Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Maltepe Mah. Hastane Yolu Sok. No: 1/6, Zeytinburnu-İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 denizmatbaamucellit@gmail.com
Sertifika No: 40200

İTHAKİ TÜRKÇE EDEBİYAT

NİHAN KAYA

Disparöni ya da Yaşama Korkusu

İthaki

Dilek

17 Aralık 2004 tarihinde, yılbaşı tatilini Türkiye'de geçirmek üzere Londra Stansted Havaalanı'ndaydım. Bavullarımı verip pasaport kontrolünden geçtiğimde uçağın kalkmasına hâlâ birkaç saat vardı. Ben de vaktimi geçirmek için, bu küçük havaalanının tüm dünya dinlerine ayrılmış ibadethanesine gittim.

Havayolları trafiğinin en yoğun olduğu mevsimdi. İbadethanenin dua panosu, buraya haftada bir gelen rahip tarafından toplanmak üzere bekleyen dua notlarıyla doluydu. İbadethanenin dua kağıtlarına yazılmış çeşitli notlar, toplanacakları Noel sabahına kadar başkalarıyla paylaşılmak niyetiyle panoya yan yana iliştirilmişlerdi. Notları sırayla okumaya başladım; hepsi ayrı bir tonda yazılmıştı. "Sevgili Tanrı, eğer varsan: Balayına Karayipler'e gidiyoruz. Lütfen gezimiz eğlenceli geçsin ve evliliğimizi kutsa," diyordu biri. "Dünya barışı için el ele!" onun yanına tutturulmuştu. "Sekiz saattir buradayız. Yeter artık, Tanrım, lütfen artık uçağımız daha fazla rötar yapmasın ve bir an önce kalksın!" "Tanrı, sen yoksun. Olsaydın dünya bu halde olmazdı," "Hepiniz ahmaklarsınız!" "Sevgili Tanrı, herkese iyi uçuşlar. Herkese mutlu Noeller ve iyi yıllar," "Tanrım, lütfen artık buradan kurtulalım!", "Sevgili Tanrı, hepimizi mutlu ve huzurlu bir Noel'le kutsa," "Tanrı, var mısın yok musun bilmiyorum; ama eğer varsan lütfen savaşı durdur,"

"Sevgili Tanrı, İsviçre'de hepimiz çok eğlenelim," gibi notlar birbiri ardına sıralanmıştı.

Notlardan biri, okuma-yazmayı yeni öğrenen bir çocuğa ait olduğunu hemen belli eden, eğri büğrü bir el yazısıyla yazılmıştı. Bu küçük, buruşuk kağıda yaklaştım. Kağıttaki her çizgi acemi bir elden zorlanarak çıkmış gibi, yamuk yumuk, biçimsizce duruyordu. Kelimeler yanlış harflerle kodlanmıştı; İngilizcede bariz hatalar göze çarpıyordu. Ne söylediği yine de anlaşılıyordu notun.

"Dear God, please heal the pains of my father and give his health back to him soon," yazıyordu kağıtta:

"Sevgili Tanrı, lütfen artık babamın acılarını dindir ve onu yeniden sağlığına kavuştur."

Seyahat eden sevgili çocuk,

Seni tanımıyorum. Ne haldeydin, ne zamandır yollardaydın, nereye gidiyordun; bilmiyorum. Kimsin, şimdi neredesin, ne yapıyorsun; muhtemelen hiç öğrenemeyeceğim. Muhtemelen sen de içimde nasıl bir yer edindiğini hiç bilemeyeceksin.

Sevgili çocuk,

Yüreğime dokundun. Dokunduğun yer her geçen gün o kadar ağırlaştı ki sonunda bu yükü orada, yazmaya mecbur olduğum bir roman halinde buldum. Yazmasam artık taşıyamayacaktım.

Şimdiye dek hiçbir kitabımı birine ithaf etmedim; hiç-

bir kitabımın başına önsöz yerleştirmedim. Bir süre önce bir televizyon programında, tamamlanmış bir kitabın en çok kendi kendisine ait olduğunu düşündüğümü söyledim. Bu fikrim hâlâ sabittir.

Sevgili çocuk,

Kitabım senin, kitabım bir dileği olan herkesin, kitabım babalarının acılarının dinmesini dileyen tüm çocukların olsun.

Dilerim mutlu büyür, mutlu bir yetişkin olursun.

Nihan Kaya

Çocuğa

ve

fizikçi Rudolf Ludwig Mössbauer'a

ŞİMDİ

Tabak

Kim bilir ne kadar zamandır karşımda oturuyor. Tabağındakileri çatalıyla sıkıntılı sıkıntılı evirip çeviriyor, ağzına zorlukla götürdüğü tüm çabasına rağmen apaçık anlaşılan her lokmayı çiğniyor, çiğniyor; neden sonra yine güçlükle yutuyor. Sanki yutmuyor, yutkunuyor. Sanki sadece lokmayı değil, ne olduğunu bilmediğim, o çiğnedikçe ağzında büyüyüp duran bir şeyleri de yutuyor bir yandan. Belki bir yarım saattir önündeki tabakla meşgul olduğu, sözde aralıksız yediği halde, göz atıyorum da, hiç eksilmemiş tabağındakiler. Arada bir başını tabağından kaldırıyor, bana müteredditbir bakış fırlatıyor; dudaklarında kısa, çarpık bir tebessüm görünüp kayboluyor aynı bakışla birlikte. Gözlerindeki neyin tereddüdü, bilmiyorum. Ama her haline, hareketine sinmiş bir acemilik var üzerinde.

"Elinize sağlık," diyor aynı kırık dökük beceriksizlikle, muhtemelen aramızdaki sessizliği dolduran bir şey söylemiş olmak için.

"Afiyet olsun, ama ben yapmadım," diyorum; "Hepsi köşedeki pastaneden."

Gözlerini etraftaki eşyalar üzerinde birer birer gezdiriyor. Ürkekliği, huzursuzluğu, çok narin vücuduna tıpatıp uymuş bir elbise gibi. Birlikte o kadar uyumlular ki, daha bol kesimli, rahat bir halet-i ruhiyeyi üzerinde bu kadar güzel taşıyabilir mi, merak ediyorum. Evime ilk kez geliyor. Çocukluğunu bildiğimi, bebekken onu kucağımda gezdirdiğimi muhtemelen bilmez. Ne de olsa çocukluğu, evden dışarı çıkabildiğim zamanlara rastlıyor. Zihnimde kaba bir hesap yapıyorum; ben kırk yedime geldiğime göre, o henüz yirmisine basmamış olmalı. Etrafta koşuştururken de müstesna güzellikte bir çocuktu; ama şimdi adamakıllı güzelleşmiş. İnce, pürüzsüz bir güzelliği var. Çocukken sarı olan saçları şimdi kumrallaşmış, açık kestaneye bakıyor. Yüzü yuvarlakça, teni bembeyaz. Gözleri öyle buğulu, öyle derinlikli, öyle açıklı koyulu bir mavi ki, neşeli baktığı zamanlarda bile hep her an ağlayacakmış hissi veriyor. Gözleri hiç değişmemiş. Yeni yürümeye başladığı zamanlarda da böyle ciddi, hüzünlü bakardı gözleri. Her an yağmaya hazır bir çift bulut gibi... Acaba teni bu kadar beyaz, gözleri bu kadar mavi diye mi Hayâl koymuşlar adını diye geçiriyorum aklımdan. Büyüdükçe cismi de ismine yaklaşmış bu kızın.

Ne zamandır içine gömülü kaldığı tabağı ani bir kararla önündeki sehpaya bırakıyor, gözlerini hiç beklemediğim bir cesaretle gözlerime dikiyor.

"Babamla bir ilişki yaşadığınız doğru mu?" diye soruyor birden.

Gölgeli gözlerini birden bulan bu cesaret şaşırtıcı; ama sesi yine yumuşak, hatta kırılgan. Gözlerine tezat, parmakları oynayıp duruyor. Dikkatimi şimdi ziyadesiyle yoğunlaşmış bu gözlere veriyorum ben de. Kalbi sanki gözlerinde

atıyor. Açıklı koyulu mavileri o sabit cesaretin içinde kuvvetli hislerle inip kalkarak titremekte. Bu hislerin arasında derin, mazisi yüklü bir acı, belki de bir korku ya da merak seçiyorum; ama öfke değil.

"Babanız çocukluk arkadaşım," diyorum; "Magazinciler hikâyeleri nasıl dönüştürür biliyorsunuz. Söylediklerinin hemen hepsi uydurma."

Gözleri nedense hiç değişmiyor. Hâlâ çivi gibi üzerime çakılılar.

"Babamı... Yani... Cem Enginsoy'u... İyi tanır mısınız?.." diye soruyor ağır aksak.

Sesi bu sefer daha heyecanlı. Merakı bu kez açık seçik. İçinin tüm kırılganlığını açıp önüme koymuş gibi. Korunmasızlığı, naifliği içimi burkuyor. Bebekliğinde, sokaktan gelen bir gürültünün onu nasıl korkuttuğunu hatırlıyorum. Belki kendisine bağırıldığını sanarak içerlemiş, gözleri dolmuş; lakin ağlamamıştı. Herhalde henüz yedi-sekiz aylık kadardı.

"Evet," diyorum; "babanızla yakınız."

Yüzüme öyle paramparça bir ifadeyle bakıyor ki, neredeyse suçluluk duyuyorum kurduğum cümleden. Her gün televizyonda, gazetelerde, magazin programlarında boy gösteren, hakkında bin bir hikâye anlatılan babasını kendisi çok az görmüş, çok az tanımış bu çocuğun çıplaklığı beni irkiltiyor. Ama fevkalade inatçı bir şey de var bu kırık bakışlarda. Bir şey var. Israrla, korkusuzca bana bakıyor, bir şey sormak istiyor bu kız. Ne demeliyim, ne yapmalıyım bilmiyorum. Ben de ona bakıp bekliyorum sessizce. Bir süre böyle, hiç konuşmadan oturuyoruz. Babasının geldiğinde hep oturduğu koltukta oturduğu geçiyor aklımdan.

Neden sonra Hayâl'in yüzünden kayboluyor o bakış. Yine beceriksiz, yarım yamalak bir tebessüm yalayıp geçiyor dudaklarını.

"Özür dilerim, vaktinizi aldım," diyerek kalkıveriyor.

Kalkışı o kadar ani oluyor ki, bir şey diyemiyorum. Çıkmadan, yine dönüp yüzüme öyle anlamlı bir bakışla son kez bakacak diye bekliyorum. Ama beklediğim olmuyor, Hayâl bana neredeyse hiç bakmadan, yine o gergin, titrek, attığı atacağı her adımdan müteredditi halini de alıp evimden çıkıyor.

"Bahçenin arkasındaki yolu kullanın," diyorum onu uğurlarken; "Ön taraftaki yolda gazeteciler bekliyor bazen."

Hayâl kısa zamanda gözden kayboluyor.

Çok didiklendiği halde dolu kalmış bir tabak buluyorum içeride.

İKİ YIL ÖNCE

Piramit

Feraye getirdiğim paketi gülerek açtı:

"Minyatür piramitler demek!"

Sonra da üç küçük Mısır piramidini, Zafer Takı, Kyomizu Tapınağı, Pizza Kulesi, Özgürlük Anıtı, Kremlin Sarayı, Buda heykeli, Niagara Şelalesi, Taç Mahal; ve dünyanın dört bir yanından getirdiğim daha birçok biblonun durduğu köşeye, daha önce yine Mısır'dan getirdiğim bir deve ile boz renkli bir sfenksin arasına yerleştirdi. Bu köşenin haricinde evinde süs eşyası bulunmaz. Bana dönerek gülümsedi:

"Evden çıkmayan birine göre hiç fena sayılmaz, öyle değil mi?"

Gelip karşımdaki yeşil koltuğa oturdu.

"Bu sefer gelişim uzun sürdü, biliyorum," dedim. "Bir bilsen, ne kadar zamandır yokum ortalıklarda. Program tatile girer girmez Tayland'a gittim. Çin, Kamboçya, Singapur, Malezya'da gezdim bir süre. Endonezya'dan Yeni Gine'ye gidip geldim iki gün içinde. Sonra sıkıldım, duramadım oralarda. Bir televizyon işi için sabah İstanbul'a

geldim, daha akşam olmadan uçağa binip Yeni Dünya'ya attım kendimi. Kanada'dan Meksika'ya kadar dolaşıp durdum yine. Bu arada yeni program başladı. Ama üçüncü günün sonunda boğuluyorum sandım. Hâlbuki teknemi her akşam başka yere demirliyordum. Daha ilk hafta, programı bitirdiğim gibi Avrupa'ya uçtum hafta sonunu orada geçirmek için. Ertesi hafta teknemle Karadeniz'e açıldım. Romanya kıyılarında durakladım. Bir süre rüzgâr sörfüyle, regattayla, su kayağıyla oyalandım. Ardından Sivastopol'e uğrayıp döndüm. Sonra da tek gecelik uçuşlar yaptım; olmadık yerlere gittim. Gece başka bir ülkenin otelinde sabahlıyor, kalkınca direk havaalanına gidip dönüyordum yine. Kalkınca diyorum, ama çoğunda uyumadım bile. Yollarda bölük pörçük kestirdim bazen. Mısır son durağım. Bol bol da kumar oynadım; tek kuruş kalmadı cebimde. Genel müdürün verdiği krediyle geziyorum şimdi."

Yüzünde hep aynı sükûnetle dinler beni. Ben ne kadar kıpır kıpırsam, o da o kadar dingin, o kadar sabit. Benim gibi daldan dala konmaya, hararetli konuşmaya, sesiyle ya da hareketleriyle inip çıkmaya, başkalaşmaya ihtiyacı olmayan bir asalet hâkim ona. Yine o soylu sessizliği içinde, oturduğu koltuğun arkasına yaslanmış, huzurlu, sakin bir tebessümle dinliyor beni. Ben konuşurum, o dinler. Ben kalkar dolaşırım odanın içinde, o oturduğu yerden seyreder. Bir bacağı diğerinin üstünde. Kolları hep göğsünde kavuşmuş. Saçları hep omuzlarına bırakılmış. Üzerinde hep uzunca, düz renkli, alabildiğine sade, neredeyse eski, ama hiç yıpranmamış bir elbise. Evden çıkamadığına göre

bunları bir terziye diktiriyor ya da bir katalogdan seçerek sipariş ediyor olmalı.

Ara ara yana eğer başını. Papatya falı bakar gibi, okuduğu kitabın arasına yerleştirdiği ayracın püsküllerini parmak uçlarıyla teker teker düzeltip durur. Tel tel ayıklıyor sanırsınız püskülü. Bazen dünyada başka bir nesne yokmuşçasına dalar bu püsküle; parmak uçlarını her ipliğin üzerinde aşağıdan yukarı, yavaş yavaş gezdirmesi saatler sürer. Fevkalade zariftir, hem tutuşu, hem parmakları.

Yaşı ilerledikçe zarafeti daha da güzel oturuyor tavrına, fiziğine. Zarafeti yaşıyla birlikte daha oturaklı, daha dik duruyor. Yaşlandıkça incelen, güzelleşen kadınlardan Feraye.

Belli belirsiz gülümsedi.

"Piramitleri de kumarda kazandığın ya da müdürün borç verdiği parayla mı aldın yoksa," diye sordu.

"Yok canım. Biliyorsun, sana bunu hiçbir zaman yapmam, Feraye. Senin için cebimde oradan oraya gezdirip durduğum üç beş kuruş vardı. Alın terimle kazandığım paradan kalmış üç beş kuruş. Aç bile kalsam dokunmayacağım bu paraya, dedim kendi kendime. Onu seni düşünerek gezdirip durdukça seni de taşımış gibi hissettim kendim gittiğim her yere beraberimde."

Nereye gidersem gideyim, ne kadar uzun zaman uzak kalırsam kalayım, döndüğümde Feraye'yi hep burada böyle yeşil koltuğuna yerleşmiş, arkasına yaslanmış, üzerinde sade elbisesi, ayaklarında ince çorapları ve alçak topuklu ayakkabıları, sakin tebessümüyle beni dinlemeye hazır

bulurum. Beni bekler mi, beklemez mi, bilmem. Ama hiç haber vermeden, saate bakmadan çıkıp gelirim her seferinde. Çoğu zaman gecenin bir körüne rastlar gelişlerim. Her daim aynı saç baş, aynı kılık kıyafet, yüzünde aynı sevecen ifadeyle karşılar beni. Nerelerdeydin diye hiç sormaz. Keyfim çekerse anlatırım. Ben havaiyim; aklıma eseni yaparım, bir yere bağlanamam, kimse tutamaz beni; başımı aldığım gibi dağ tepe gezer dolaşır, canım isteyince döner gelirim. Feraye ise yerleşik. Ben havayım; o, toprak. Her döndüğümde burada, değişmemiş bulurum onu. Ben ise yedi ayrı iklim solumuş olurum gelene kadar. Her gün başka tatlar, başka kokular sinmiş olur üzerime.

"Söylesene, sen neler yaptın yokluğumda?" diye sormadım. Sanki hep burada böyle oturmuş, yeşil koltuğundan hiç kalkmamış onu son kez ziyaret ettiğimden bu yana.

"Sen olmasan da haberlerin hep buradaydı yine," dedi. Sonuncu manken kızdan da ayrılmışsın; ağlıyordu televizyonda. Dün bir bugün iki; gözlerinin içine bakan, sana hayran olduğunu söyleyen o esmer sunucuyu bırakmamış mıydın sen daha geçenlerde bu kız için? Üstelik, mankenle ayrıldığınızın haberi magazinlere henüz bomba gibi düşmüşken, çok genç bir kızla el ele kol kola görüntülemişler sizi. Bu yeni kız kimdir, neyin nesidir henüz çıkaramamışlar, ama kızı yaşındakilerle geziyor diye söylemediklerini de bırakmadılar sana. 'On sekizinin altında olmasın sakın bu kız' diye de fısıltılar dolaşıyormuş etrafta. Nadir geldiğini de söylesen ortalığı karıştırmaya yetecek vakit buluyorsun burada demek ki. Televizyonda yaptıklarını saymıyorum bile!"

Başımı iki yana salladım.

"Aman bırak, ne derlerse desinler. Bunaltmaya başlamıştı o sunucu kız beni. Sevmesin beni o kadar, istemiyorum. Mankenin sızlanmalarına da kanma; hepsi ilgi çekmek için. Bunlar bir şey değil, RTÜK bana yeni bir dava açtı yoksa. Yakında duyulur. Yeni programı da yayından kaldırdılar bir süre için. Üzüldüm desem yalan olur aslında. İyi ki böyle ikide bir ceza veriyorlar bana da, arada şöyle bir rahat nefes alıyorum. Nasılsa boşum; artık Fas mı olur İspanya mı, bir yerlere gidip soluğu alacağım bu hafta. Bilsen, nasıl sıkıldım."

"Git bakalım," dedi. "Nereye gitsen kendinden kaçamayacaksın nasıl olsa."

İçimi çektim.

"Ah Feraye, kendimden kaçmanın bir yolunu bulsam bir an durur muyum sanıyorsun. Varlığımdan kaçıp kurtulabileceğim bir yer bulsam hiç ayrılmayacağım oradan."

"Ayrılırsın," dedi. "Oradan da sıkılırsın nasıl olsa kısa zamanda."

Hâlbuki var böyle bir yer, Feraye bilmiyor. Kendimden uzaklaşmasam da kendimle karşılaştığım bir yer var. Ama Feraye'ye "Sıkılmadığım tek yer senin yanın" demiyorum. Bir tek bu evde *yaşadığımı*, söylemiyorum.

Sanki bütün dünya Feraye'nin evinin içinde. Dünya derken, dünyanın meşhur yerlerini özetleyen o hediyelik eşya köşesini kastetmiyorum tabii. O dünyayı herkesten çok turluyorum zaten; bir aşağı bir yukarı gidip geliyorum içinde bıkıp usanmadan. Bir o yana bir bu yana gidip durmak dışında her şeyden, daha tadına varamadan, hatta bazen

denemeden bıkıp usanıyorum hâlbuki. Feraye'nin evinden içeri girdiğim an ise, bıkıp usandığım her şeyi ardımda bırakıyorum kendiliğinden. Bu ev dışarıdan o kadar başka bir âlem ki, içeri girip kapıyı kapattığımda keşmekeşi, mücadelesi, dalaveresi, çirkefliğiyle bütün dünya da arkasında kalıyor bu kapının. Bildiğim, kaçtığım dünya sükût ediyor burada. Aslında o kadar çok şey de o dünyayla birlikte sükût ediyor ki, kendimi buluyorum karşımda bu evde. Hiçbir yerde bulamadığım huzurla doluyorum. Ben kendisiyle barışık bir adam, hiç değilim; Feraye olmasa katlanamazdım belki burada kendimle baş başa kalmaya. Ama Feraye her şeyin sükût ettiği bu yerde hem benim içimdeki, hem de bu evdeki boşluğu dolduruyor varlığıyla. Bu kadar dolaşıyorum; Feraye'nin evi kadar temiz, duru kalabilmiş bir köşeye rastlayamıyorum dünyada. Buradaki sessizliği iliklerime kadar emmek, bu sessizliği elimden geldiğince depo edip öyle çıkmak istiyorum dışarıdaki dünyaya.

"Yeni bir seyahat için yeterince paran var mı? Çektiğin krediyle mi gideceksin buralara," diye sordu.

"Henüz bilmiyorum," dedim. "Sattığım daireye alıcı çıktı, belki oradan para gelir bugün yarın."

"Ya eski karıların?"

"Şükür ki annem ilgileniyor onlarla. Ne de olsa bir rezalet çıksın istemez. Oya ve Hayâl'le ise yakından ilgileniyor zaten. Oya hâlâ bir şey kabul etmiyor benden; ama Hayâl'in okul masraflarını bu sene de annem ödüyor sanırım. Diğerlerine gelince, nafakalarda bir sorun yaşanmıyor olacak ki ses seda yok hiçbirinden. Zaten hangisiyle kaç ay evli kaldık ki çok bir şey talep etsinler benden."

"Öyle deme," dedi. "Hepsi de ömür boyu evli kalmak niyetiyle evlendi seninle. Seyahate çıkmadan borç ister misin?"

"Yok canım. Bir hal çaresine bakarız nasıl olsa."

Hava gibi boşlukta asılıyım, yeryüzüyle bağlarım yok ya, işte Feraye yeryüzüne dayandığım direk gibi gelir bana bu boşlukta hep. O olmasa hiç tutunamayacağım hayata sanki. Ancak burada duruluyorum, yatışıyorum, hayata iniyorum biraz.

Feraye'nin evinin içinde dünya durur, zaman durur. Di'li, miş'li geçmiş, şimdiki, gelecek zaman unutulur; hayat bir geniş zaman kipi içinde akar. Bizim de artık hareket etmemize gerek kalmaz. Öyle yalnızdır ki, hem Feraye, hem evi, bu yalnızlığı ürküteceğim diye ödüm kopar. Çok zamanlar hiç konuşmadan, hiçbir iş yapmadan oturur, öyle saatlerce birbirimize bakarız. Bazen, yine gecenin bir vakti çıkagelir, hiçbir şey söylemeden içeri girer otururum. Birbirimize tek kelime etmeden, öylece otururuz karşılıklı koltuklarda. Bazen göz göze bile gelmeyiz; gerek kalmaz. Sonra yine bir şey söylemeden kalkar giderim. Ne gelince git der, ne de kalkınca kal.

"Sabah oluyor galiba," dedim. "Gün ağarmadan gideyim bari."

Her zamanki gibi, itiraz etmedi.

Kalkıp bir ileri bir geri amaçsızca yürüdüm odanın içinde. Sonra, dünyanın değişik köşelerinden aldığım bibloların yanına gittim, o gün getirdiğim piramitlerden birini tek elimle birkaç kez kaldırıp bıraktım, yine amaçsızca.

Feraye'nin evinden çıkınca, geniş zamana dört bir yandan yine şimdiki zaman kipleri hücum ediyor.

Köşe başından güzelce bir kızı arabama alıp, yaşadığım tekneye götürüyorum.

Geniş Zaman

Hiç kimsenin bilmediği bir Cem benim tanıdığım.

Herkesin zihninde deli dolu, kabına sığmaz, maceraperest bir adam var Cem Enginsoy denince. Nobel ödüllü meşhur bilimadamının herkesçe fazla şımartılmış zeki çocuğu, saygın bir ailenin sorumsuz, yaramaz oğlu, tek varisi, ekranların, eğlence dünyasının, gece hayatının vazgeçilmeyen taşkın ismi, en ciddi ortamlarda bile herkesi kırıp geçiren adam, akla hayale gelmeyecek çılgınlıkta işlere kalkışan, gününü gün eden, yarınını hesap etmeyen, bir nebze ahlaksız ve ahlaksızlığıyla iş yapan, kimi zaman ukala, kimi zaman saygısız insan...

Bilmezler ki Cem aslında içindeki çocuk ne kadar çok ağlıyorsa onu bastırabilmek için o kadar yüksek perdeden kahkahalar atar; ne kadar çok korkuyorsa o kadar çok kükrer. Bilmezler ki içindeki derin boşluğu doldurabilmek için oraya eline o an ne gelse atmaya razıdır, bu yüzden de onu aç bir kuyuyu besler gibi sürekli geçici, günlük malzemelerle doldurup durmaya hep mecburdur. Aslında içindeki acı çok eskidir; kimse o sızlayan noktaya dokunmasın diye

tüm dikkatleri, satıhta kalan fiillerine çekmek için muazzam çaba harcar.

Ne de olsa dışarıdan soyutlanmış bir dünya kurdum ben kendime evimde. Cem benim fazla sessiz, fazla durgun evime üzerinde parlak kamera ışıkları, bin bir şehrin gürültüsü, yalnızca ekrandan, gazetelerden bildiğim dünyaların canlı, sıcak, göz alıcı boyaları, tek günde benim tüm hayatıma yetecek kadar iş, hareket, renkli maceralar, sayısız öykü, sayısız dedikoduyla, dışarı attığım ne kadar şey varsa hepsiyle çıkıp gelir. O gelince tenha salonum ani bir kalabalıkla dolup taşar, şenlenir; giderken Cem bu kalabalığı, sesi, cümbüşü de beraberinde alır götürür.

Cem evimde sanki bir nebze huzur bulur, üzerindeki o gereksiz, fazla hava iner. Ama dışarı adımını attığı anda tekrar başlar sancısı. Tekrar o küstah, alaycı adam olur.

Şimdiki Zaman

Sadece köşeden aldığım kızı götürmüyorum tekneme; açık bir dükkândan bulduğum çerezi, şampanyayı, tezgâhın üzerinde ağzıma girebilecek ne kadar şey bulabilirsem hepsini, açgözlülüğümü, Feraye'nin yeşil koltuğunda kollarını göğsünde kavuşturmuş oturan hayalini, onun sessiz evine duyduğum özlemi, sancılarımı, isyanımı da götürüyorum yanımda.

Geniş Zaman

Kırk yedi yıl var ki bekliyorum. Bir gözüm hep kapıda, bir kulağım hep telefonda, televizyonumun, bilgisayarımın ekranından bir şey çıkacak, kapıya getirdikleri dergilerden, gazetelerden bir haber gelecek diye bekliyorum. Gelmiyor. O kadar uzun zamandır bekliyorum ki artık beklemenin kendisine dönüşmüş gibiyim. Beklemek bütün vaktimi alıyor; bütün ömrümü, hayatımı kaplıyor. Kendisinden başka hiçbir şeye yer bırakmayacak şekilde kaplıyor. Artık bekçi gibi, Godot'yu bekler gibi, Mehdi'yi bekler gibi, beklemenin kendisini bekler gibi bekliyorum. Beklemek öyle ağır bir iş ki beni hepten hareketsiz bırakıyor, olduğum yere çiviliyor, elimi kolumu bağlıyor.

Hayatım artık beklemenin kendisi. Ne olursa olsun, ama yeter ki artık bir şey olsun diye usanmadan bekliyorum. Bir şey, bir fiil, bir değişiklik; dışarıdan bir el dokunacak ve her şey, kendim dahil, bir anda canlanacak sanki. O el dokunmadıkça, bir ölü hayatım; uyandırılmayı bekleyen, ama bu bekleyişe ölümüne sadık. Hayatım kesik elektriğin gelmesini bekleyen tam teçhizatlı bir elektrikli makine gibi. Hayatım görünürde durağan, görünürde işlevsiz. Beklediğim gerçekleşince görünür olacak mahiyeti. Basılması gereken bir düğmesi var hayatımın sanki; ama bu düğme nedir, nerededir, nasıl bir parmağın bu düğmeye dokunması gerekir, yoksa bu düğme de aslında salt bir düğmeden başka bir şey değil midir; bilmiyorum.

Şimdiki Zaman

O kadar uzun zamandır arıyorum ki, artık ne aradığımı bile hatırlamıyorum. Vazgeçip dönmeye karar versem, ne yöne gideceğimi bilemem; çünkü nereden başladığımı bile hatırlayamıyorum. Bir o yana bir bu yana koşturup önüme ne çıkarsa, gözüme ne ilişirse saldırışım, doyumsuzluğum, bundan; ne aradığımı unutalı çok oldu. Net olarak zihnime kazınmış tek şey, arıyor olduğum.

Her yerde, her şeyde, durmadan arıyorum. O kadar kaptırmışım ki kendimi aramaya, aradığımı bulduğumda onu aynı zamanda yitirmiş mi olacağım diye korkuyorum bir yandan. Yoksa aradığımı bulabilmek için önce onu yitirmem mi gerekecek diye de düşüyor aklıma bazen. Ya çok yorulduğum yolun sonunda bulduğum "kendim" olacaksam ve kendime çarptığımda duracaksam? Bilmiyorum; ama aramayı bırakmayı aklıma bile getiremiyorum, aklım zaten sadece aramaya programlanmış gibi işliyor.

İstiyorum ki hep çıkayım, hep arayayım, hep aramaya çıkayım, hep dışarı çıkayım, kendimden çıkayım, bulunduğum yerden çıkayım, içinde olduğum durumdan çıkayım, yaptığım işten, hareketten çıkayım; hep çıkayım, dışına çıkıp arayayım. Arşınlayıp duruyorum hayatı bu yüzden. Ben arşınladıkça mekânlar değişiyor, eylemler değişiyor, ortamlar değişiyor, zamanlar değişiyor; mekânları, eylemleri, ortamları kendi içimde kaybedene kadar hepsini karış karış geziyorum, aradı-

ğımı bulmak için hepsinin altını üstüne getiriyorum. Sakız gibi çiğneyip atıyorum onları birer birer. Sahip olduğum her nefesi tüketene, sonunda kendimi tüketene kadar yılmadan aramam gerektiğini emrediyor aramaya müptela zihnim bana. Yollar tükeniyor, sözler tükeniyor, ilişkiler tükeniyor; ben hep arıyorum, hep arıyorum.

Geniş Zaman

İstiyorum ki hep döneyim, kendime döneyim, kendi içime döneyim, kendi içimde bir iç varsa oraya döneyim, hiç çıkmayayım oradan. Bulabildiğim bütün iç'lere saklanma, hep içeride kalma arzusu zihnimi bir dikta rejimi gibi istila ediyor. Evime, evimin içinde odama, odamın içinde vücuduma, vücudumun içinde ruhuma, ruhumun içinde kat kat saklanmış kendime gömülmek, üzerimi örten yedi kat karanlığı, kollarımı, bacaklarımı dışarıya siper ederek korunmak istiyorum. Sığındığım bu içeride hareketsiz kalayım, o kadar içeride, o kadar hareketsiz kalayım ki hiçbir şeye dokunamayayım, hiçbir şey bana dokunamasın istiyorum. Parmaklarımı avuçlarımın içine kapatarak koltuk altlarıma, başımı bacaklarımın arasına saklıyorum. Saatler boyu bu halde kalıyorum.

Şimdiki Zaman

El değmedik yer bırakmıyorum hayatımın çeperlerinde; elim nereye yetişiyorsa uzanıp orayı parmaklıyorum, sırf parmaklamış olmak için. Gözüme ilişen her yere uzatıyorum ellerimi. Olmazsa olanca gücümle zıplıyorum, parende atıyorum, amuda kalkıyorum. Parmak izlerim bildiğim her yerde leke bırakıyor.

Geriye baktığımda sadece bıraktığım lekeler oluyor gördüğüm.

Geniş Zaman

Önüm, arkam, sağım, solum, görebildiğim her yan bembeyaz hayatımda. Ufacık da olsa bir renk, bir karaltı seçebilmek için gözlerimi kısıp bakıyorum bu sonsuz beyazlığa; nafile, beyazdan başka bir şey ilişmiyor gözüme. Cunningham'ın göz alabildiğine bembeyaz karlarla kaplı tarlası gibi; muhteşem de olabilir, korkunç da. Bilmemek belimi büküyor, ama içimi o kadar takatsiz buluyorum ki, kalkıp denemeye yetmiyor gücüm. Olduğum yerde duruyorum, üç boyutlu beyaz bir zeminde tek başıma dikiliyorum ben de.

Şimdiki Zaman

Adımların her yerde. Nereye bassam dünyanın merkezi orası olsun istiyorum. Ama ben yaklaştıkça kaçıyor dünyanın merkezi; üzerine bastığımda o çoktan taşınmış, ikindi gölgesi gibi önüme düşmüş oluyor.

Geniş Zaman

Dikildiğim yerde beyaz ve geniş zamana yayılıp kayboluyorum.

İKİ AY ÖNCE

Şimdiki Zaman

Kahve

Kahve fincanını, diğer eliyle tuttuğu tabağına geri bırakırken fincanın sapını kavrayan parmaklarının titrediğini fark ediyorum. Yüzünde, bakışlarında bu titremeden eser yok ama. Annem bakışlarını yüzüme çevirmemek için neredeyse gayret sarf ediyor. Gözleri pencerenin ötesindeki manzarada müphem bir noktaya dikili çoğunlukla. Konuşmazsam konuşmayacak. Son bir umutla yanına yaklaşıp eğiliyorum.

"Lütfen, anne," diyorum. "İnan bu sefer çok ihtiyacım var. Acil bir borç ödemem gerekiyor. Söz, sana karşılığını tahsil edeceğim en kısa zamanda. Bu ay yüklü bir ödeme girecek cebime."

"İstediğin şeyin gerçekleşmesi gayr-i mevzu bahis,"

diyor merhametsizce. "Her başın sıkıştığında arsa satıp koyamazsın yoluna işleri. En azından benim sağlığımda. Başını derde sokmadan önce düşünecektin bunları. Artık yine kumarda mı kaybettin, tefeciye mi borçlandın, başka bir belaya mı girdin, her ne yaptıysan gelip bende arama devasını."

"Bir işine yaradığı yok ki o arsanın! Bomboş duruyor işte yıllardır."

"Orası bana babanın hatırası. Elden çıkarmaya hiç niyetim yok. İster işletirim, ister öylece bırakırım. Üstüne vazife değil."

"Sırf bana kalmasın diye üzerindeki bütün malları Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağışlamışsın; doğru mu?"

"..."

"Bu arsayı da mı bağışladın onlara yoksa? Verdin mi çoktan?"

"..."

"Hani elden çıkarmaya niyetin yoktu hiçbirini? Bu elden çıkarmak değil mi?"

Sesini çıkarmıyor.

"Neden yapıyorsun bana bunu, anne?"

"Bu mallarda hem benim ailemin, hem babanın ailesinin alın teri var. Sen hayatta ne yaptın, ne başardın ki? Alın terinden ne anlarsın? Sen orada burada serserilik et diye çalışmadı bu insanlar. Senin ettiğin serserilikleri faturasını ödemek için bırakmadılar bu malları. Üstelik, sadece maddi bir miras da değil söz konusu olan. Keşke o kadar basit olsaydı. Ama sen Cemil Enginsoy'un adını da lekeliyorsun yaptıklarınla. Hak-

kın yok! Ömrünü bilime adamış, yaptığı buluşun karşılığını hayatıyla ödemiş bir insanın adının senin serseriliklerinle bir arada anılmasına neden olmaya hakkın yok! Dünyaya mal olmuş bir isim senin kirlettiğin; sadece senin malın değil! Her dilediğini yapamazsın bu isimle. Nasıl görüyorsun bu hakkı kendinde?! Değil arsa, bir çöp bile kalmasını istemiyorum sana. Eline ne geçse kıymetini bilmeyeceksin, çarçur edeceksin zaten. Hiç değilse maddi olarak işe yarasın ailemizin verdiği emek. Senin ellerinde ziyan olup gitmesin."

Bir süre konuşmuyor, uzakta bir noktayı seyretmeyi sürdürüyor. Sonra, bakışlarını o uzak noktadan ayırmadan, kendi kendisine mırıldanır gibi, ağır ağır konuşmaya başlıyor.

"Çok yazık. Sana verdiğim emeğe yazık. Hayatımı verdim sana. Senin için mesleğimi bir kenara attım. Eğitimini her şeyin üzerinde tuttum. İyi bir insan olman için elimden geleni yaptım. Hep babanın yarım kalmış işini onun bıraktığı yerden devralmanı hayal ettim. Boş bir şey için ölmedi bu adam; bunun önemini sen de idrak et, sen de onun emeğine layık bir hayat sür, ismine layık bir evlat ol istedim. Babanın gurur duyacağı bir evlat yetiştirmek istedim. Babanın 'ölsem de gözüm arkada kalmadı' diyeceği bir evlat olmanı, babanın yarım kalmış hayallerini onun adına yaşatmanı istedim. Hepimizin büyük hayalleri vardı seninle ilgili. Bize meşum bir hayal kırıklığı yaşattın. Çok zekiydin de ne oldu? Zekâna yazık ettin. Yeteneğine yazık ettin. İlle de baban gibi bilimadamı ol diye üstelemedim ben. Ama hiç değilse işinde namuslu, dürüst bir insan ol-

saydın. Madem böyle bir iş seçecektin, hiç değilse sanatçı olsaydın. Sen sanatçı olacağına soytarı olup çıktın! Yaptığın rezillikleri ağzıma bile alamıyorum. Kimsenin yüzüne bakamaz oldum. Elim gazetelere gitmez oldu senin yüzünden. Televizyonu açmaya cesaretim yok. Bir yere gittiğimde etrafta açık bir televizyon varsa korkudan yüreğim ağzıma geliyor yine seninle ilgili bir şey çıkacak diye. Diken üzerinde oturuyorum gittiğim her yerde. Ahlaksızlığın, ölçüsüzlüğün, terbiyesizliğin içimi kanatıyor. Hele babanı, onun sürdüğü yaşamı gözümün önüne getirdikçe utanıyorum senden, bu 'Cemil Enginsoy'un ömrümü verip yetiştirdiğim oğlu,' demeye utanıyorum. Hadi bana acımazsın, babanın ismine, ailenin itibarına acımazsın, kendine de mi acımıyorsun? Alkolik olmuş artık diyorlar senin için. Uyuşturucu da kullanıyormuşsun. Öldürmeye mi çalışıyorsun kendini? Elline dayandın; daha kendine bakmaktan acizsin. Yaşınla kemale ereceğine gittikçe azıtıyorsun. Saygı duyduğun hiçbir şey, bir ilken, prensibin yok hayatında. Görünüşe göre sevebildiğin bir kimse de yok. Bir şey isteyecek olmasan bana da uğramayacaksın."

"Bu doğru değil."

"Öz kızını arayıp sormayan, annesini umursar mı? İlk karın, kızın ne haldedir, ne yaparlar, ne yer ne içerler, hiç merak eder misin? Kızının konservatuarda okuduğundan haberin var mı?"

"Evet."

"Müzik bölümünde."

"Biliyorum."

"Keman çalıyor. Hiç değilse piyanoyu bırakmasay-

dın. Beethoven yeteneğinde olsan ne yazar? Hangi işte, hangi ilişkide dikiş tutturdun ki? Sırtında çanta dünyayı gezmek marifet midir, hiçbir yerde hiçbir dayanağın olmadıktan sonra? Tek gecelik ilişkilerin, senin gibi sefahat içinde yaşam sürmenin, bugün burada yarın orda haytalık etmenin kime ne faydası olmuş? Oya müstesna, birlikte olduğun kadınlara kadın gözüyle bile bakamıyorum. Her gün başka bir tanesi çalınıyor kulağıma. Şimdi de yeni bir taneden bahsediyorlar; kırkının üstünde bir kadının evine dadanmışsın. İkide bir onun evine gidiyormuşsun geceleri."

"Ferayc. Fcrayc eski bir arkadaşım, anne. Zannettikleri gibi bir şey yok aramızda."

"Madem öyle, ne diye gecenin bir vakti gidip duruyorsun yalnız yaşayan bir kadının evine? O da ne biçim bir kadın ki seni evine alıyor gecenin yarısından sonra?"

"Feraye öyle bir kadın değil, anne. Geceleri gidiyorum, çünkü ikimiz de geceleri ayaktayız, en müsait olduğumuz zaman gece. Gece değil, gündüz uyuyan insanlarız ikimiz de. Saatlerimiz uyuşuyor. Hem, fark edilmesin diye daha çok geceleri gidiyordum oraya. Komşuların ilgisini çekmiyordu, gazeteciler de o kadar peşime düşemiyorlardı geceleri. Yeni vardılar bu ziyaretlerimin farkına, şimdi de abartarak anlatıyorlar işte. Dostluktan başka bir şey yok Feraye'yle aramızda."

"Geceleri değil, gündüz uyuyan bir kadın! Hiçbir işle uğraştığı, çalıştığı yok mu bu kadının? Sağlam pabuç olsa düzgün bir işle uğraşırdı. Gündüzlerini uyuyarak, gecelerini de seninle geçirmezdi. Makul bir

insan olsa seninle işi olmazdı zaten. Evin dışında da gördükleri yokmuş hiç kadını. Bütün gün tek başına ne yapar o evde?"

"Lütfen anne, Feraye çok makul bir insan. Söylediklerini hak etmiyor. Benim serseriliğimle hiç ilgisi yok onun. Çalışmıyor, ama zannettiğin nedenlerden değil."

"Doğru mu Akarsular'ın kızı olduğu?"

"Evet."

"Doğru ya, niye çalışsın ki o zaman? Ne de olsa ekmek elden su gölden geçinip gidiyordur. Ayrıyeten çalışmaya, bir işin ucundan tutmaya neden zahmet etsin? Evden çıkmasına da gerek yok, bütün ihtiyaçları hanımefendinin ayağına geliyordur nasıl olsa. Tam birbirinizi bulmuşsunuz bu şartlarda! Faydalı olmak, emek vermek ne demektir, alın teri nedir bilmezsiniz, umursamazsınız ikiniz de. Başkalarının çalışıp didinerek kazandıklarını yemek ağırınıza bile gitmez. Ömründe beş kuruş kazanmış mı bu kadın? Fabrikalarda işçilerin çalıştığı ağır koşulları hiç görmüş, üzerinde düşünmüş mü?"

"Dışarıdan göründüğü gibi değil hiçbir şey, anne. Lütfen kırıcı olma artık. Başka, çok başka nedenleri var Feraye'nin çalışmayışının, evden çıkmayışının. O kadar başka ki... Yani... Özetlenecek gibi değil... İlişkimizin mahiyeti de öyle."

Annem artık devam etmiyor.

Bir süre yine hiç konuşmadan oturuyoruz. Sonra bakıyorum ki, artık birbirimize söyleyebilecek hiçbir sözümüz kalmamış; ben de "Hoşça kal" deyip kalkıyorum. Başını hâlâ çevirmiyor; ama ben kapıdan çıkmadan,

"İstediğin arsayı Çocuk Esirgeme Kurumu'na vermedim," diyor yine mırıldanır gibi. "Bir başkasına verdim."

Muhtemelen artık soğumuş olan kahvesini tekrar yudumluyor.

Merdivenlerden inerken, titrek bir gölge fark ediyorum yukarı çıkan. Bir an şaşırıyorum.

"Hayâl?"

Orada durmuş, hayalet görmüş gibi yüzüme bakıyor. Kucağında büyükçe, plastik bir kap. Gözlerini üzerimden ayıramıyor; bana öyle tuhaf, öyle acıklı, öyle çarpılmış bir bakışla bakıyor ki ağzımı açıp da başka bir şey demeye cesaret edemiyorum. Maalesef, hiç ama hiç nefret yok bu bakışlarda. Daha çok, doğaüstü, olağandışı bir şey, hayranlık uyandıracak bir olay, hem cezbedici, hem de ürkütücü bir yaratık görmüş gibi bakıyor bana. Sanki bana öfke duymak istiyor da beceremiyor. Sanki gözlerini başka yana çevirmek istiyor da yapamıyor. Donmuş kalmış gibi, hareket edemiyor. Durduğu yerde eli, ayağı, vücudu, dudakları; gözlerinin içine, gözbebeklerine kadar titriyor. Tedirgin, parçalanmış bir bakış bu. Kimsede görmedim böylesini.

Neden sonra biraz kendine geliyor, kırık dökük

"Sütlaç yapmıştım da," diyor. "Babaanneme getirdim biraz..."

Bana bu kadar kaybolmuş gözlerle bakmasa bu derece acımayacak içim. Gözlerinde hesap soran, suçlayan, kırgın ya da öfkeli bir bakışın kırıntısını görsem ben de baş edebileceğim bu bakışla. Ama bu bakış kırgın olmak yerine *kırık*; kendisi bin parçaya bölünmüş.

Müthiş bir vicdan azabına boğuluyorum. Hiçbir şey söyleyemeden dışarı atıyorum kendimi apartmandan.

Taksiye biner binmez dünya haritasını çıkarıyorum cebimden. Annemin titreyen parmaklarla içtiği soğuk kahvesi geliyor aklıma. Haritada Brezilya'yı bulup inceliyorum bir süre. Havayollarını arıyorum.

KIRK BEŞ YIL ÖNCE

Geçmiş Zaman

İkizlerden daha atak olanının adı Feraye idi.

Feryal daha çok, oturduğu yerde oyuncaklarıyla oynar, önüne konulanı yer, kendisine ne söylenirse onu yapardı. Tabiatı itibariyle sessiz ve uysaldı. Gerçi Feraye de sessizdi; ama içinde çok şey saklayan bir sessizlikti onunkisi. Bir restoranda ailesi ve onların sayısı kalabalık arkadaşlarıyla yemek yerlerken Feraye oturduğu sandalyeden sessizce kayıp iner, sırayla masaların arasında dolaşmaya, hepsini teker teker incelemeye koyulurdu. Gözüne kestirdiği masaları ziyaret etmek gibi bir âdeti vardı. Tek başına yemeğini yiyen yaşlı bir adam, tatlı servisi için göz attığı menüden başını kaldırdığında masasında kendisini göz hapsine almış, yüzüne acayip bir şeye bakar gibi merakla bakan küçük bir kız çocuğunu karşısında oturuyor bulurdu.

Feraye gidip masalarına oturduğu insanlar onunla konuştuklarında bir şey söylemez, gülümsemez, ama onları ciddi bir dikkatle incelemeye devam ederdi. Karşısına oturduğu her insanın yüzünü iyice tetkik ettikten sonra parma-

ğını uzatır, acayip bir nesneye dokunur gibi burunlarının ucuna şöyle bir dokunurdu. Gördüğü her şeyi parmağının ucuyla tanımaya çalışma merakı zaten Feraye'de yerleşmiş bir hastalık gibiydi. Feraye kendisine getirilen her oyuncağı, önüne konan her yemeği, götürüldüğü parkta karşısına çıkan her salıncağı, tahterevalliyi, kayağı, tanıştığı her arkadaşı önce gözleriyle baştan aşağı süzer, sonra sağ işaret parmağının ucuyla onların kendisine en yakın noktasına hafifçe dokunurdu. Büyükler onun yanında alışveriş yaparken kasadaki elmalara, raftaki sakızlara, yolda yürürken yanlarından geçtiği direklere, ağaçlara, bazen tırabzanlara, otobüste diğer yolcuların koltuklarına, parmağının ucuyla birer birer dokunmadan geçip gitmezdi. Ferayeler'in evindeki pencere camları, aynalar, fırın ya da dolap kapakları, hep küçük parmak izleriyle doluydu.

Ailesinin restoranda sayısı kalabalık arkadaşlarıyla yediği yemekler her zaman ciddi toplantılar olurdu. Zaten ailesinin, bildiği tüm arkadaşları iş çevrelerindendi. Genellikle sofrada bu insanlarla önemli bir mevzuda konuşmaya dalmış annesi Feraye'nin yokluğunu fark eder etmez telaşla yerinden fırlar, zaten ilk önce restorandaki diğer masalara baktığı için onu eliyle koymuş gibi bulur, Feraye'nin masalarına oturduğu insanlardan biraz aşırı bir mahcubiyetle tekrar tekrar özür diledikten sonra Feraye'yi kaptığı gibi kendi masalarına geri getirir, yanına oturtur, hiçbir yere kaçmamasını ona sıkı sıkı tembihler, sonra yine özür dileyerek yarım kalmış konuşmasına kaldığı yerden devam ederdi. Ama Feraye annesinin kendisini sohbete kaptırmasını fırsat bilerek sandalyesinden yine sessizce inmeyi, kimseye fark ettirmeden masanın altından kaçıp gitmeyi her seferinde başarırdı.

Bu anne, her zaman çok işi olan, koltuğunun altında kalın kitaplarla, klasörlerle, bir kutudaki taşlarla oradan oraya koşuşturan, bazen günler, bazen haftalarca ortadan kaybolan, evde olduğu zamanlarda da gündüzleri çoğunlukla dışarıda olan ya da çalışma odasına kapanan, yaşı kırkına yaklaşmış bir anneydi. Feraye, nadiren görebildiği bu anne eve gelince onun peşini bir an olsun bırakmıyor, o evin içinde nereye giderse Feraye de peşi sıra onu takip ediyor, annesi odalardan birine girip birinden çıktıkça o da arkasından gitmeyi sürdürüyordu. Gölge gibi takip edilmekten bunalan bu anne sonunda bir gün dayanamadı:

"Yeteer! Yeter artık! Bırak peşimi. Biraz olsun yalnız kalamayacak mıyım ben bu evde!"

Ve girdiği odanın kapısını Feraye'nin üzerine kapattı. Feraye henüz küçük olduğu için boyu kapının mandalına yetişmiyordu. Kapıyla mandalını olduğu yerde bir süre seyrettikten sonra her zamanki sessizliğiyle arkasını dönüp gitti.

Neyse ki evde başka anneler de vardı. Anlaşılan o ki bunlar evde diğer annenin eksikliğini doldurmak için getirilmiş annelerdi. Camları siliyor, yemeği yapıyor, bahçeyi suluyor, Feraye'yle Feryal'i yıkayıp giydiriyor; Feraye'nin televizyonda izlediği annelerin yaptığı işleri yapıyorlardı. Yalnız, bunlar çoğunlukla dışarıdan gelen, bir anda ortadan kaybolabilen ve bir daha hiç görünmeyen, yerine muadilleri bulunabilen annelerdi. Kendi içlerinde, düzensiz aralıklarla değişebiliyorlardı. Feraye anlamıştı ki diğer anne seyrek olarak da ortaya çıksa daimiydi; o hiç değişmiyordu ve uzun zaman ortalıklarda görünmese bile hep dönüyordu.

Feraye de, seyrek görünen daimi anne işe yaramayınca, evde hazır bulunan diğer annelerin peşinden gitmeye başladı. Feryal oyuncaklarıyla oynar veya radyoda Ankara Çocuk Korosu'nu dinlerken Feraye bu annelerden birinin ardı sıra bahçeye çıkıyor, o durunca duruyor, o içeri girince Feraye de peşinden içeri giriyordu. Onlar mutfakta yemek yaparken başlarında duruyor, yaptıkları her yemeğe, yoğurdukları hamura, doğradıkları soğana, çıkardıkları tencereye parmağının ucuyla dokunmaya teşebbüs ediyor, onlar sofraya tabak çatal götürüp getirirlerken Feraye de onlarla birlikte sofraya gidip geliyordu. Annelerden biri balkona çamaşır asmaya çıktığında o da çamaşır asan annenin peşinden balkona çıkıyor, sepetteki ıslak çamaşırları parmağıyla yokladıktan sonra birer birer alıp, asması için bu anneye veriyor, çamaşırların hepsi asılıp anne boş sepetle içeri girerken Feraye de onu takip ederek, kaz yavrusu gibi annesinin peşi sıra içeri giriyordu. Anne tuvalete girip kapıyı kapatırsa, o çıkana kadar kapıda hareketsiz bekliyordu.

Feraye üç yaşına gelinceye kadar neredeyse hiç konuşmadı. Kendisine bir şey söylendiğinde anlamış gibi görünse de sesini çıkarmıyordu. Feryal konuşmaya Feraye'den önce başladı. Ancak iki kız kardeş, kendi aralarında uzun zaman konuşmadılar. Beraber oynuyorlar, Feraye'nin kısa gezintileri dışında birbirlerinden ayrılmıyorlar, birbirleriyle çok iyi anlaşıyor ve aralarında güçlü bir iletişim kurmuş gibi görünüyorlar, ama başkalarınca duyulan bir diyalog alışverişinde bulunmuyorlardı. Aralarında tuhaf bir bağ vardı. Bazı tek yumurta ikizlerinde olduğu gibi, sırf ikisinin anlayabileceği özel bir dil geliştirmemişlerdi; ama

ikisini dışarıdan bir süre gözlemleyen biri, bu ikisinin ruh hallerini birbirlerinin içinde taşıdıklarını, birinin içinden geçenleri sanki diğerinin de bildiğini, ayrı şeyler yapsalar da aslında hep uyum içinde olduklarını söyleyebilirdi. Birbirlerini kendilerini sever gibi sevdikleri açıktı.

Feraye biraz daha büyüyüp de etrafındakilerle sözlü iletişim kurmaya başladığında, Feryal ile ikiz olduklarını ve bunun diğer insanların gözünde pek de basit bir şey olmadığını keşfetti. Restoranda masalarına gittiği insanlar onu şaşkınlıkla karışık bir sevecenlik içinde karşılıyorlar, ancak Feraye'nin bir ikiz kardeşi olduğunu fark ettiklerinde birden hayrete düşüyorlardı.

"Sen tek değilmişsin! Senin bir ikiz kardeşin varmış. Tıpatıp aynın hem de! Seni görünce hiç anlamamıştım bir ikizinin olduğunu!"

Feraye, bir ikiz kardeşi olduğunu öğrendiklerinde bu insanların gözünde aniden neden başka birine dönüştüğünü anlayamıyordu. Feryal'i görünce, masalarına tek başına gelmiş Feraye'yi unutuyorlar ve ikisine tek, ayrı bir muamele yapıyorlardı. Bu insanların gözünde Feraye tek başına var olabilen özerk bir canlı değildi. Varlığı, ancak Feryal'le birlikte olduklarında anlam kazanıyordu. Bu yüzden Feraye'yi tek başına görünce yadırgıyorlar, ikiz kardeşinin nerede olduğunu, neden onun da Feryal'le birlikte olmadığını soruyorlar, ikisinin her an bir arada, aynı şeyi yapıyor olmasını bekliyorlardı.

Tuhaf olan, Feryal ve Feraye'yi tek bir varlık olarak düşünmekte bu kadar ısrar eden kendileri olduğu halde, bu ikisini ayrıştırmak için kıyaslayıcı bir unsur arayıp duran-

ların da yine onlar olmasıydı. Feryal ve Feraye'nin annesi, babası, dadısı, her yerde aynı sorularla karşılaşıyorlardı:

"Hangisi daha akıllı?"

"Hangisi daha becerikli?"

"Hangisi daha büyük?"

"Hangisi daha çok yiyor?"

"Dişleri aynı zamanda mı çıkıyor, aynı zamanda mı dökülüyor?"

"Hangisini daha çok seviyorsunuz?"

"Bayrak yarışı yaparlarsa hangisi galip geliyor?"

Feraye çok geçmeden, kendisiyle kardeşini ayrı bireyler olarak kabul ettirebilmek için çareler aramaya koyuldu. Feryal'i bir köşeye çekti:

"Buldum, görünüşümüzü değiştireceğiz."

"Nasıl?"

"Bize artık bir örnek kıyafetler giydirmelerine izin vermeyeceğiz. Birbirimizden farklı şeyler giyeceğiz."

"Ya yüzümüz?"

"Saçlarımız da farklı olacak. Senin saçlarını örüyorlarsa, benimkini salacağız."

"Ama ben değişmeyeceğim ki, Feraye. Nasıl giyinirsem giyineyim kıyafetin içindeki yine aynı ben olacağım."

"Biliyorum. Senin değişmeni istemiyorum zaten. Senin yine sen olmanı istiyorum. Ama onlar senin sen olduğunu bilmiyorlar. Anlasınlar diye böyle yapacağız. Biliyorsun, pek de akıllı değiller... Hemen anlayamıyorlar."

"Haklısın. Peki. Sen nasıl istiyorsan öyle giyineceğim."

Böylece Feraye kardeşiyle bir örnek giydirilmeye karşı

çıktıklarını ilan etti. Artık onlara birbirinin aynısı iki kıyafet, renkleri farklı olsa dahi, giydirilmeyecek, alınmayacaktı. Feraye her gün kardeşiyle ayrı şeyler giymekte ayak diretiyor, Feryal de ona destek oluyordu. Birinin pantolon giydiği gün diğeri etek giyiyor, birinin elbisesi pembeyse diğeri pembeyle uyumsuz bir renk seçiyor, birinin saçları arkadan toplanırken diğerininki açık bırakılıyordu. Feraye Feryal'in giydiğine benzer bir elbise giymektense daha eski, hiç de şık olmayan başka bir kıyafet giymeye razıydı. Kıyafet seçimlerinde zorlandıklarında, giyilmesi istenmeyen elbiseyi kardeşini memnun etmek için o alıyordu.

"Ama aynı kıyafetler içinde çok daha sevimli görünüyorsunuz," diyordu annesi. "Siz yolda yürürken etraftan geçenlerin 'Şu ikizlere de bakın, ne kadar şirinler!' demesi hoşuna gitmiyor mu?"

"Hayır, diyordu Feraye, 'Şu iki ayrı çocuğa bakın. Soldaki ne kadar sevimli ve sağdaki de ne kadar sevimli,' demelerini istiyorum ben."

Farklı giyinmeleri diğer insanların onları birbirlerinin uzantısı olan tek bir kişi olarak algılamasını tamamen engellemese de nispeten güçleştirdi. Gerçi şimdi de giyinişlerindeki farklılığı yadırgayanlar çıkıyor, birçok kimse "Siz ikiz değil misiniz? Neden aynı kıyafetleri giyip saçlarınızı da aynı şekilde toplamıyorsunuz?" diyordu. Feraye etraftan gelen yönlendirmelere sabretmesini vaktinden evvel öğrendi. Bu olgunluğu hayatının geri kalanı boyunca, yanında artık bir ikiz kardeşi olmadığında da, çok işine yarayacaktı.

Okul çağları gelip de okulda aynı üniformayı giymeleri

gerektiğini öğrendiklerinde Feraye telaşa kapıldı. Okula kardeşiyle birlikte gidip gelmek, sınıfta onunla aynı sırayı paylaşmak istiyor, ama aynı üniformalar içindeyken kimsenin onları iki ayrı birey olarak ayırt edemeyeceğinden korkuyordu. Sonunda iki ayrı önlük modeli seçtiler. Birbirlerinden farklı yakalar takmak, saçlarını farklı şekillerde örmek, başlarına farklı kurdeleler takmak üzere anlaştılar.

Okulda da her yerde olduğu gibi herkesin ilgisini çekiyorlardı. Onları tanımayan, parmakla işaret etmeyen yoktu. Feryal Feraye'ye mahcup bakıyordu:

"Özür dilerim, Feraye. Ben yanında olmasam başına gelmeyecekti bunlar."

"Saçmalama," diyordu Feraye. "Bu ikimizin de suçu değil."

"Ama rahatsız oluyorsun, biliyorum."

"Hiç de değil. Zannettiğin kadar önemsemiyorum, inan."

Feryal yine de üzülüyor, kendisini Feraye'nin durumundan suçlu hissediyordu.

"İsimlerimiz çok yakın," diyordu Feraye'ye. "Acaba bu kadar benzemeseler bir işe yarar mıydı? Bizi karıştırdıkları gibi isimlerimizi de birbiriyle karıştırıp duruyorlar belki. Biz zaten çok benziyoruz, bari isimlerimiz benzemeseydi."

Feraye isimlerini nasıl olsa değiştiremeyeceklerini düşünüyor, Feryal'i teskin etmeye çalışıyordu:

"Yok canım. Hiç de benzemiyor aslında isimlerimiz. Karıştırılacak gibi değiller. Feryal iki heceli, Feraye üç. Üç heceli bir isim iki heceliyle karıştırılabilir mi hiç?"

"Karıştırılmaz mı?"

"Karıştırılmaz tabii. Bak, Feryal derken ağzımı iki kez açıp kapatıyorum, Feraye'de üç. Bu önemli bir fark."

"Ama ikisi de 'Fer' ile başlıyor ve sonra içlerinde hem 'a', hem de 'y' var ikisinin de."

"Senin adını 'Fer' ile heceliyorlar, Feraye'yi böyle hecelemiyorlar ki. Fer-yal ile Fe-ra-ye derken ortak hangi hece var?"

"Heceler mühim mi bu kadar sahiden?"

"Tabii mühim. Herkes hecelerle konuşur. İçindeki harflerin farkına bile varmazlar, merak etme sen."

Feryal ve Feraye öğleden sonraları evlerinin karşısındaki parkta gezmeye çıkıyorlardı. Dadıları bir bankta oturup onları seyrederek örgü örüyor, onlar da bisiklete biniyorlar ya da salıncakta sallanıyorlardı. Bir gün onları parkta gören bir adam dadılarıyla konuşup ona kartını verdi; kızların ailesiyle görüşmek istediğini, onlara kızlarını bir reklam filminde oynatmayı düşünüp düşünmediklerini soracağını söyledi.

"Kızlar göze çok hoş görünüyorlar, diyordu. Güzeller; ilgi çeken kıvırcık, kızıl saçları, yuvarlak beyaz yüzleri, iri ela gözleri var. Bir reklam filminde çok sevimli görünürler."

Fikir annelerinin çok hoşuna gitti. Feraye ise inatla "Olmaz!" diye diretiyordu.

"İkiz olduğumuz için oynatmak istiyor bizi, tek olsak yüzümüze bile bakmazdı. İkiziz diye ilgi çekeceğimizi düşünüyor."

"Bu kadar peşin fikirli olma," diyordu annesi. "Bak, kendisi söylemiş, 'bu kızlar çok güzel, çok sevimliler,' demiş. Kaç kişinin sizin gibi kızıl saçları var?"

"Teklifi birimize yapsaydı o zaman. Neden ikimizi birlikte oynatmak istiyor?"

"İkiniz birlikte çok daha sevimli görünüyorsunuz da ondan! Ekrana da yakışırsınız birlikte. Ne zararı var biraz ilgi çekmenin? İkiz olmak kötü mü? Nasıl hoşuna gidiyorsunuz herkesin; işte ispatı!"

Annesi ne dediyse de Feraye reklamda oynamaya yanaşmadı. Onları birer birer oynatmayı kabul etseler bile çıkmayacaktı ekrana. Feryal "Kardeşim istemiyorsa ben de oynamam," diyordu. Babaları sonunda annelerine "Madem istemiyorlar, sen de artık üzerlerine gitme," dedi. Mesele bir daha açılmamak üzere kapandı.

Babalarının, hayatlarında çok silik bir yeri vardı. Babaları anneleri gibi sık sık evden uzaklaşmasa da kendi işleriyle hayli yoğun bir hayat sürüyordu. Eve geldiğinde kızlar genellikle yatmış olurlardı. Hemen her akşam, uzun süren yemek toplantıları vardı. Gün boyu da işinden başını kaşıyacak vakti olmuyordu. Kendi kurduğu ve giderek büyüyen bir şirketin tek yöneticisi, hatırı sayılır yatırımlarda bulunan bir iş adamıydı.

Feryal'le Feraye'nin annesi arkeologdu. Bir üniversitede Sanat Tarihi dersleri veriyordu. Hepsi de evlerinden çok uzakta bulunan kazılara gitmesi gerekirdi. Kendisini mesleğine adamış bir kadındı; dünyanın dört bir yanından davet edildiği konferanslara, onu kaynak gösteren yayımların çokluğuna, katıldığı radyo, televizyon programlarına bakılırsa işinde hayli meşhur olmalıydı.

Feraye büyüdükçe annesiyle babasının pek de mutlu bir evliliği olmadığını düşünmeye başladı. Birbirlerine düşkün değillerdi; ikisi de kendi işine dalmıştı ve birlikte

yeterince vakit geçirmiyor olmalarını umursamıyor görünüyorlardı.

Bu yalnız ortam içinde Feryal ve Feraye birbirlerine her şeyden çok sarılarak büyüdüler. Evleri geniş olduğu halde odalarını ayırmayı hiç düşünmediler. Birlikte yatıp birlikte kalktılar; hatta, aynı anda uykuya dalıp aynı anda uyandılar. Dadıları onları yataklarına yatırıp ışıklarını söndürür söndürmez biri hemen diğerinin yatağına girip yanına sokulur, çoğu gece böyle birbirlerine sarılarak uyurlardı. Pek çok gece aynı rüyayı gördüklerini, bunun tek yumurta ikizlerinde sık rastlanan bir durum olduğunu, birlikte, sevinçle keşfettiler.

Ödevlerini birlikte, aynı masada yaparlardı. Eşyalarını, elbiselerini tek bir dolaba koyarlardı. Hiçbir şeyi çift aldırmazlar, sahip oldukları ne varsa birbirleriyle paylaşırlardı. Biri doyduğunu söylese öteki de yemeyi hemen bırakırdı. Birinin dişi ağrısa diğeri de onunla sabahlardı. Uyumadan önce sohbete daldıkları gecelerde, birbirlerine, evlenseler bile hiç ayrılmayacaklarına dair söz verdiler. İlkokul diplomalarını aldıkları gün, üniversiteden de böyle birlikte mezun olacaklarına, her yere birlikte gideceklerine yemin ettiler.

Feryal ilkokulu bitirdikleri yaz bir gece aniden hastalandı. Onu apar topar hastaneye götürdüler. Doktorlar nesi olduğunu anlayamadılar. Bulaşıcı olması ihtimaline karşı, Feraye'nin Feryal'le görüşmesine izin vermediler. Sadece bir kez, o da bir dakikayı geçmemek koşuluyla, Feraye'nin Feryal'e cam bölmenin arkasından bakabileceğini söylediler. Feryal soğuk, beyaz bir yatakta tek başına yatıyordu. Yüzü

çok solgundu. Feraye ona el salladı; bir an önce iyileşip eve dönmesini, evde onu bekliyor olacağını, o olmayınca her şeyin çok sıkıcı olduğunu, o gelmeden, birlikte başladıkları yap-boza dokunmayacağını, yap-bozu tamamlamak, önceki ay sipariş ettikleri bebeği paketinden çıkarmak, terzinin dün bitirip getirdiği elbiselerini denemek için onu bekleyeceğini söyledi. Feryal ona halsizce gülümsedi.

Feryal o gece öldü. Ölüm nedenini hiç anlayamadılar.

Feraye önceleri Feryal'in öldüğüne inanamadı. Hiç hareket etmeksizin yatağının üzerinde oturuyor, Feryal'in boş yatağına bakıyor, olanları idrak etmeye çalışıyordu. Gerçekten ölü olduğuna inanabilmek için Feryal'in cesedini görmek istediyse de annesi buna müsaade etmedi. "Bir yanlışlık var. Ölmüş olamaz. Emin misiniz? İyice baktınız mı?" deyip duruyordu.

"Ama her an beraberdik," diyordu. "Birbirimizden ayrı hiçbir yere gitmedik, hiçbir şey yapmadık ki. O bir çeşmeden su içtiyse ben de içmişimdir. O zehirli bir şeye dokunduysa ben de dokunmuşumdur. Her ne olduysa ben de o an yanındayımdır, benim yanımda olmuştur her ne olduysa."

"Kendini boşuna üzüyorsun, diyorlardı. Hem ne olduğunu bilmiyoruz ki. Bulaşıcı, zehirli bir şey yüzünden değildi belki de."

"Ama çok sağlıklıydı," diyordu. "Hiç hasta olmazdı. O gün de hiçbir şeyi yoktu. Gayet neşeliydi. Birlikte yüzdük, top oynadık. Akşam sahilde yürüyüşe çıktık. Mutfakta mısır patlattık. Olağandışı hiçbir şey olmadı. Olsa fark etmez miydim? Feryal her zamanki gibiydi; on iki yıllık karde-

şimde bir hal olsa hemen anlamaz mıydım? Bir an olsun ayrılmadık birbirimizden o gün. Şimdiye dek her günümüz böyle birlikte geçti. Gerçekten hastalanmasını gerektirecek bir şey olsa benim de hastalanmam gerekmez miydi? Bana neden hiçbir şey olmadı?

Ne derlerse, ne yaparlarsa ikna olamıyordu, sakinleşemiyordu Feraye. "Bu işte bir yanlışlık olmalı" diye düşünüyordu. O burada sapasağlam otururken Feryal ölmüş olamazdı. Birazdan pür neşe kapıdan içeri girecek, "Nasıl kandırdım sizi ama!" diyecekti. Sonra hep beraber o akşam davetli oldukları yaz balosuna hazırlanacaklardı.

Feraye terzinin o akşam için diktiği kıyafetleri kutusundan çıkardı. Kendisi buz mavisi kumaştan pantolonlu bir takım diktirtmiş, Feryal de bu gece pembe bir elbise giymek istemişti. Bu gece ilk kez ince çorap ve hafif de olsa topuklu ayakkabı giyeceklerdi. İkisi de baloyu ne zamandır heyecanla bekliyorlardı.

Feraye, Feryal'in istediği pembe elbiseyi bir süre kucağında tuttu. Ötesini berisini yokladı, inceledi, amaçsızca kokladı. Sonra, ne yaptığını hiç düşünmeden, kendi iradesi dışında bir gücün etkisi altına girmiş gibi, kıyafetlerini çıkardı ve Feryal'in pembe elbisesini üzerine giydi. Üzerinde Feryal'in yaşasa o an muhtemelen giyiyor olacağı pembe elbiseyle, yatağının kenarında kıpırdamadan oturmaya devam etti.

Annesi onu bir süredir çok geç yedikleri akşam yemeğine çağırmak için içeri girdiğinde Feraye kim bilir ne kadar zamandır, üzerinde Feryal'in elbisesiyle hareketsiz oturuyordu.

"Bu... Feryal'in diktirdiği elbise değil mi?" diye sordu annesi. "Neden giydin bunu şimdi?"

Feraye hemen cevap veremedi.

"Bilmiyorum."

Annesi Feraye'nin yanına oturdu.

"Neden giydin bu elbiseyi? Feryal olarak baloya gitmek mi istiyorsun? Feryal'in yerine geçmek, Feryal'i bu şekilde yaşatmak mı istiyorsun?"

"Hayır," dedi Feraye. "Aklımdan hiç geçmedi böyle bir şey. Bilmiyorum. Bu elbiseyi neden giydiğimi bilmiyorum. İçimden geldi işte."

Sonra, gülümsedi:

"Bana tam olmuş, değil mi? Sanki üzerime dikilmiş gibi."

Annesi cevap vermedi. Kısa bir sessizlikten sonra

"Senin suçun değildi," dedi. "Kendini suçlu hissetmeyi bırak artık."

"Kendimi suçlamıyorum. Ben ölmesini istememiştim ki. Tam tersine, onu sevdiğim için *olmasını*, kendisi olarak var olmasını, varlığının bilinmesini istemiştim ben. Onu öldürmek değil, yaşatmaktı niyetim. Böyle olsun istememiştim."

Feraye gözyaşlarına boğuldu.

"Onu sen öldürmedin ki, Feraye. Olanların hiçbir ilgisi yok seninle. Elimizden bir şey gelmezdi. Kendiliğinden oluverdi işte. Hayatta böyle olur bazen. İlle de bir neden aranmaz her şeyin arkasında. Bazı şeyleri olduğu gibi kabullenmek gerekir."

Feraye birden, nedenini bilmediği bir öfkeye kapıldı.

"Sizin yüzünüzden oldu bu," dedi. "Siz onu istemediğiniz için öldü."

"Ne?"

"Hiçbir zaman istemediniz onu, değil mi? Hissetmediğimi mi sanıyorsun?! Beni de istemediniz; ama ben daha sağlamdım, bu yüzden bana bir şey olmadı. O ise naifti; istenmediği yerde durmazdı. Hep içinde duydu istenmediğini. Kendisini yok etmek istedi içten içe, ve öldü! Hiç çocuk istemediniz ikiniz de. Önemli işlerimiz var, ayak bağı olurlar, çocukla uğraşamayız dediniz. Olduktan sonra da atamadınız sokağa, arıa bir yük gibi geldi çocuklarınız hep size. Zaten yığınla işleriniz vardı; onlar hep engel oldular size onca işinizin arasında!"

Annesi şaşırıp kalmıştı.

"Feraye, neler söylüyorsun sen? Nereden uyduruyorsun bunları? Sizi sevmediğimizi, ölmenizi istediğimizi nasıl düşünürsün?!"

"Ölmemizi değil, ama olmamamızı istediniz, yalan mı?! Sadece işinizin olduğu, anne baba olmanın mesuliyetini taşımadığınız bir hayat istediniz! Sırf, dünyaya getirmiş olmanın sorumluluğu yüzünden katlandınız çocuklarınıza! Ama size sorsalar, 'hiç doğmasalar daha iyi,' derdiniz, değil mi? Oysa ondan başka kimsem yoktu; herkesim gibiydi o benim! O benim kardeşimdi. O olmayınca kimsesiz bir dünya benim bildiğim. Siz ise onu öldürdünüz!!"

Feraye kendini kaybetmiş, hiç durmayacakmış gibi konuşuyordu. Ona iki kaşık Passiflora içirdiler. Histerik bir ağlama nöbetine tutulmuştu; onu yatırmalarına direnmedi. Pembe elbise sabaha kadar sırtında kaldı.

Feraye sonraki günlerde de evden, hatta odasından çıkamadı. Zihni gibi bedeni de uyuşmuştu; içinden bir türlü hareket etmek gelmiyordu. Sürekli düşünür gibiydi,

hâlbuki aslında hiçbir şey düşünemiyordu da. Sadece boş gözlerle sabit bir noktaya bakıyor, biri yiyecek bir şey getirip ağzına verdiğinde yiyor, kendisiyle konuşulunca kısa cevaplar veriyor, yüzünü yıkamak ya da tuvalete gitmek gibi elzem nedenler olmadıkça yataktan kalkmıyordu. Bu hal iki hafta kadar böyle devam etti.

Feraye okula o sene biraz geç başlamak istediğini söylese de ailesi bu fikre karşı çıktı. Artık yavaş yavaş evden çıkması gerektiğini, farklı bir ortamın, yeni mesuliyetlerin ona iyi geleceğini düşünüyorlardı.

"Ben şimdi Galatasaray Lisesi'ne nasıl giderim," diyordu Feraye. "Sınava beraber girmiştik. Kazandığımızı öğrenince o da çok mutlu olmuştu. Oraya birlikte gitme hayalleri kuruyorduk hep. Okula kaydımı bile Feryal'le birlikte yaptırmıştınız. Feryal'i de kaydettirdiniz o okula; ben şimdi oraya tek başıma nasıl giderim?!"

"O öldü, ama sen yaşıyorsun," diyordu annesiyle babası. "Feryal de oraya gitmeni isterdi mutlaka. Feryal'i geri getiremeyiz; birlikte kurduğunuz hayalleri artık sadece bir hatıra olarak hatırlamak ve o okula yalnız gitmek zorundasın."

"Anlamıyorsunuz. Tırnaklarım gibi etime girmişti Feryal. Ayrı olduğumuzu söyleyip dursam da tek vücut gibi iç içe geçmiştik, damar damar kaynaşmıştık, birbirimize karışmıştık çoktan. Onu söküp atmamı nasıl beklersiniz benden?!"

"Kimse senden kardeşini unutmanı beklemiyor, Feraye. Ama başka bir okula gitmek hiçbir şeyi çözmeyecek, Feryal'in Galatasaray'a gidemediği gerçeğini değiştirmeyecek."

"Ama sınavda benden daha iyi netice çıkarmıştı! Benden daha fazla doğru soru çözmüştü Feryal!"

Feraye Feryal'in yatağına, eşyalarına dokunulmamasını istemişti. Feryal'in dolabındaki elbiseleri, çorapları, defter ve kalemleri nasıl bıraktıysa öyle duruyordu; Feraye sanki Feryal de gelip akşamları bu yatakta yatacakmış, elbiselerini çıkarıp giyecekmiş gibi, hiç elini sürmüyordu onlara. Feraye'nin Galatasaray'a başlaması da böyle, hem bir uzvu eksikmiş gibi kırgın, hem de özür diler gibi sessiz ve mahcup oldu. Feraye Feryal'in hayalini sürekli yanında taşıyordu. Yürürken, Feryal sanki oradaymış gibi sol yanını hep boş tutuyordu. Sınıfta da boş bir sıra seçmişti. Sıranın en sağında oturuyor, solunu hep Feryal orada oturuyormuş gibi boş bırakıyordu.

Suratı devamlı asıktı. Mecbur kalmadıkça kimseyle konuşmuyordu. O kadar katı bir mesafesi vardı ki, yanına yanaşmaya zaten kimse cesaret edemiyordu. Gözleri sürekli önündeydi. Değil öğrencilerle, kendisine soru soran öğretmenlerle bile göz teması kuramıyordu.

Nasıl olduysa bir keresinde sınıftan bir kız yanına geldi,

"Merhaba. Arkadaşımla kavga ettim. Senin yanında oturmamda bir mahzur var mı," diye sordu.

Feraye başını kaldırıp da kızın yüzüne bakamadı bile. Sesinde engel olamadığı bir soğuklukla,

"Özür dilerim," dedi. "Ama orası dolu."

Feraye o zamana kadar hiçbir şeyi tek başına yapmamıştı. Okula da ilk kez tek başına gidip geliyordu. Attığı her adımda müthiş bir eksiklik, korunaksızlık duygusu

içindeydi. Diğer yandan, eskiden çok korktuğu gibi ilgi çekmiyor, etrafın bakışlarını devamlı üzerinde hissetmiyordu artık. Saçlarının kızıllığı da koyulaşmıştı. Koyu kızıl hareleri yalnızca ara ara parlayan, sıradan kızıl-kahve saçları vardı; dikkatleri üzerinde toplaması için fiziki bir nedeni de kalmamıştı. Kendi kendisine sık sık "İstediğin oldu işte," diyordu; "Yıllarca tek olarak algılanmak için didinip durdun, sonunda hayallerin gerçekleşti! Rahatsız olmanı gerektirecek hiçbir sebep kalmadı; gurur duy kendinle!"

Feryal'in onu memnun etmek için farklı giyinmeyi kabul edişi, her isteğine arka çıkışı, onun yanındaki varlığından rahatsızlık duyduğunu sezdikçe ezilip büzülmesi aklına geliyor, kendisini bir türlü bağışlayamıyordu. "Hâlbuki o senden hiçbir zaman rahatsız olmazdı," diyordu kendi kendine; "O seni hep öncelikli tuttu. Seni karşılık beklemeden, kendisinden çok sevdi. Sense onu ezdin! Onu kullandın, hislerini hiçe saydın. Onu senin görünüşünden uzaklaştırmak istedin. Sana tıpatıp benzemek dışında hiçbir kabahati yoktu oysa!"

Kendisine haksızlık ediyor olduğunu bazen teslim etse de içindeki sızıdan bir türlü kurtulamıyordu. Feryal artık yoktu; onunla özür dilemek için bile olsa bir daha hiç iletişim kuramayacağı, bundan sonra hep ama hep *tek*, yalnız olacağı gerçeğini içine ne yapsa sindiremiyor, Feryal'in yokluğunu hiçbir şeyle kapatamıyordu.

Feraye Feryal'i hep içinde taşıyordu. Nereye gitse içinde taşıdığı bu Feryal o kadar ağır, ama aynı zamanda o kadar kırılgandı ki, Feraye evde, okulda teneffüslerde, öğle tatillerinde hep hareketsizce oturuyor, önüne bakarak onu düşünüyordu. Kendini, kendi içini inceledikçe Feryal'i de

incelemiş oluyordu aynı zamanda; bu onu dehşete düşürüyordu. Mesela, her ne kadar fazla hareket etmemeye çalışsa da büyüyordu kendi vücudu; ayakkabı numarası şimdiden değişmişti. O büyürken Feryal hep çocuk mu kalacaktı? Feryal'in, geçen yaz içine rahatlıkla girdiği pembe elbisesi, dolaptaki diğer kıyafetleri Feraye'ye küçülecek miydi? Bunu Feraye'nin aklı bir türlü almıyordu.

Feraye içini dinledikçe vücudunu da dinlemiş oluyordu. Bedenindeki bütün değişikliklere göz kulak kesilmişti. Şimdi saçları uzadığına göre, Feryal yaşasa onun da saçları kendisininkilerle eşit santimde uzamış mı olacaktı? Peki Feryal uzayan saçlarını ne yapar; kestirir mi, başka bir modele mi sokardı diye düşünüyor, karar veremiyordu. Yüzünde bir sivilce çıksa, aklına hemen Feryal geliyordu. Yaşasaydı Feryal'in yüzünde de aynı sivilceden çıkacak mıydı?

Yoksa yüzü artık Feryal'in yüzüyle aynı değil miydi?!

Feraye içine döndükçe her şeyi, ama her şeyi yadırgamaya başladı. Bir şey yazarken kalemi tutan elini, kalemi, defteri yadırgıyor, yürürken üzerinde yürüdüğü yolu, bacaklarını, yürüme eylemini yadırgıyor, dersi dinlemeye çalışırken öğretmeni, sınıfı, tahtayı, okulu yadırgıyor; karşısına çıkan her şeye, her duruma yadırgayarak, bunlarla ilk kez karşılaşıyormuş gibi şaşırarak bakıyordu. En çok kendisini, kendi varlığını, hayatı, var oluşu yadırgıyordu. Hiçbir şeye anlam veremiyordu. Ayak parmaklarını bazen saatlerce inceliyor, onlara anlam veremiyordu. Ayaklarını yavaşça yerdeki parkenin üzerine koyuyor, ayaklarını yer-

deki parkenin üzerine koyuşuna, parkeye, ayaklarına anlam veremiyordu. Sonra yürümeyi deniyor ve yürüdüğüne şaşırıyordu. Gerçekten de yürüyüp yürümediğini düşünüyor, yürüdüğünden, yaşadığından, var olduğundan, hayattan, her şeyden şüphe ediyordu.

Feraye kendisini yadırgadıkça çevresindeki insanlardan daha da uzaklaşıyordu. Ne de olsa etrafındakiler, gündemlerinde, var olduklarından şüphe etmekten çok başka şeyler olan çocuklardı. Feraye henüz kendi fiziksel varlığıyla barışamamışken bu insanlarla fiziksel yönden de yakın olmaya korkuyor, kimseyi yanına yanaştırmıyordu.

Sınıfta en haylaz öğrencilerden en yumuşak öğretmenlere kadar herkesin yaka silktiği bir çocuk vardı. Bu, fizikte kendi adını taşıyan etkiyi bulmasından dolayı Nobel ödülüne layık görülmüş ve buluşuyla tarihe geçmiş, ne var ki araştırmaları sırasında maruz kaldığı yoğun gama ışınları yüzünden yakalandığı kanserden birkaç sene önce ölmüş olan meşhur bir bilimadamının oğluydu. Cemil Enginsoy ismini duymayan yoktu. Cemil Enginsoy, sadece, Nobel alan ilk Türk olduğu için değil, yaptığı buluş yüzünden kansere yakalanıp ölmesi nedeniyle de halkın gözünde büyük bir kahramana, neredeyse ulusal bir efsaneye dönüşmüştü. Gazeteler, televizyonlar onu ölümünden sonra aylarca anlata anlata bitirememişlerdi. Cemil Enginsoy'un dul eşi ve oğlunu yakın takibe almışlar, haklarında sayısız haber, sayısız röportaj yayımlamışlardı. Hâlâ da hatırlanan, her vesileyle üzerinde durulan bir isimdi Cemil Enginsoy. Cemil Enginsoy'un ismi kendisine çok benzeyen oğlu Cem Enginsoy de okulda herkesin ilgisini çekiyordu şimdi. Bir zamanlar Feryal'le Feraye'ye yaptıkları gibi, gittiği her yer-

de onu parmakla gösteriyorlar, birbirlerine işaret ediyorlar, "İşte bu, Cemil Enginsoy'un oğlu," diye fısıldaşıyorlardı. Gazeteler bu çocuktan yıllardır "Cemil Enginsoy geride üstün zekâlı bir erkek çocuk bıraktı", "Cemil Enginsoy'un yarım bıraktığı işleri oğlu tamamlayacak" gibi haberlerle bahsediyorlardı.

Ne var ki çocuk çok yaramazdı. Derste eli ayağı hiç durmuyor, sürekli gevezelik ediyor, etrafındakilere sataşıyordu. Onu ikaz etmekten bunalan öğretmen bir gün "Seni yanındakilerle konuşamayacağın bir yere oturtalım," dedi; "Sessiz birinin yanına. Mesela...".

Öğretmenin sınıfta gezinen gözleri tam da korktuğu gibi Feraye'nin üzerinde durdu ve öğretmen sözünü, tam da Feraye'nin korktuğu gibi, "Feraye'nin yanına!" diye tamamladı. Yapacak bir şey yoktu. Feraye Cem'in Feryal'in, dokunmaya kıyamadığı yerine gelip sandık sepet yerleşmesinden ne kadar rahatsız olduğunu belli etmemeye çalıştı.

Cem Feraye'ye her fırsatta laf atıyor, Feraye oralı olmuyordu.

"Ne soğuk nevale şeymişsin sen! Bir merhabaya bile karşılık alamıyorum ağzından," diye sızlanıyordu Cem.

Sonra, soruyordu:

"Ne derdin var senin?"

Cem, sırf muzırlık olsun diye, Feraye'nin kitaplarını anaokulu çocukları gibi karalıyor, boyuyor, saçlarına bant yapıştırıyor, çantasını alıp saklıyor, yerden silgisini alıyormuş gibi yapıp ayakkabısının bağcıklarını çözüyor, Feraye'nin kırmızı kadife mantosunu üzerine geçirip sınıfta oturuyordu. Feraye hiçbir tepki vermiyordu. Sonunda Cem de onunla uğraşmaktan sıkılıp pes etti.

O zamanlar Galatasaray Lisesi'nde bir buçuk saat süren öğle tatilleri vardı. Öğle tatillerinde öğrenciler yemek, dolaşmak, bahçede top oynamak gibi nedenlerle dışarı çıkar, sınıfta Feraye'den başka kimse kalmazdı. Feraye bir buçuk saat boyunca her zaman olduğu gibi sırasının sağ tarafında hareketsizce oturuyor, gözleri yerde düşünüyor olurdu.

Bir gün Cem de herkes çoktan çıktığı halde Feraye'yle sınıfta kaldı. Feraye bu yerinde hiç duramayan çocuğun bir ceza aldığını tahmin ettiyse de sesini çıkarmadı. Ne de olsa sene henüz sadece 1974'tü ve öğrencilere ceza olarak öğle tatilinde sınıftan çıkma yasağı koymak olağandı.

"Bir ay boyunca öğlenleri beraberiz anlaşılan," dedi Cem Feraye'ye. "Sınıfın perdesini bayrak yerine göndere çektim diye müdür ceza verdi bana. Ne saçma, değil mi?"

Feraye sesini çıkarmadı. Ders kitabını açıp, okuyormuş gibi yaptı.

Cem boş sıraların arasında dolaşmaya devam etti. Feraye ona cevap vermese de o konuşup duruyordu.

"Herhalde sen gece gündüz böyle ders çalışıyorsundur," dedi Feraye'ye. "Biliyorsun, ben süper zekâlıyım. Bu okula da zekâmla girdim. Sen de çok çalışarak gelmiş olmalısın buraya."

Feraye'yi yine konuşturamayınca sinirlendi. Feraye'nin önündeki sıraya oturup yüzünü ona çevirdi:

"Hakikaten de çok tuhaf bir kızsın sen."

Feraye yine duymamış gibi yaptı.

Bundan sonraki öğle tatilleri de üç aşağı beş yukarı aynı geçti. Cem Feraye'nin etrafında dolaşıp onu kışkırtacak sözler söylüyor, Feraye önündeki bir işle meşgul görünü-

yordu. Cem Feraye'ye "Sen neden herkes gibi dışarı çıkmıyorsun," diye soruyordu.

"Kendini mi cezalandırıyorsun hep orada oturarak?"

Feraye Cem'in sorularını nadiren cevaplıyordu.

"Neden herkes gibi gidip yemekhanede yemek yemiyorsun öğlenleri?"

"Evden getirdiklerimi yemek daha rahat geliyor."

"Neden?"

"..."

"Yerinden hiç kalkmaz mısın? Tuvalete olsun gitmez misin?"

"..."

Cem yavaş yavaş Feraye'ye karşı alaycılığını bırakmaya, yumuşamaya başladı. Artık sanki gerçekten merak ettiği için soruyordu bu soruları. Bazen yine Feraye'nin önündeki sıraya oturup bacaklarını uzatarak sırtını duvara yaslıyor, karşılık alamayacağını bilse de Feraye'ye hayatını anlatıyordu. Alışıldık halinden daha samimi görünüyordu bunları anlatırken. Anlattıklarının çoğu ise gündelik, sıradan detaylardı. Feraye'ye o sabah otobüsü nasıl kaçırdığından, İstiklal'de rastlayıp muhabbet ettiği Fransız gençten, piyano hocasının onu çok güldüren tuhaf alışkanlıklarından bahsediyordu.

Cem bir gün bu monologlarından birinin ortasında ansızın durdu. Feraye'ye, "Peki, senin sorunun ne Feraye?" diye sordu.

Feraye o cümlede Cem'in sesini ilk kez duydu. Cem'in dersi kaynatırken, etrafta başka öğrenciler varken kullandığı sesten çok başka, kimsenin bilmediği bir sesti bu ses. Dalgın, buruk, neredeyse hazin, sanki Feraye'ye değil de

ortalığa söylenmiş, öylesine, ama yas tutar gibi bir tonu vardı.

"Kendimi çok suçlu hissediyorum," dedi Feraye, mırıldanır gibi. "Birinin ölümünden dolayı... Saçma olduğunu biliyorum, ama kendimi onun ölümünden sorumlu tutmaktan alamıyorum. Onun yerine neden ben ölmedim diye soruyorum kendime hep."

Feraye söylediklerine kendisi de çok şaşırmıştı. İkisi de yerde bir noktaya çivili bakışlarını hiç çevirmemişlerdi. Böyle hareket etmeden, sessizce oturdular bir süre. Sonra Cem yine aynı hüzünlü, kendi kendisiyle konuşur gibi dalgın çıkan sesiyle, başını yerden kaldırmadan "Çok sevdiğin biri mi?" diye sordu. Feraye başını salladı,

"Evet," dedi.

"Çok mu yakındınız?"

"Evet."

"Kendini çok yalnız, terk edilmiş mi hissediyorsun?"

"Evet..."

Bir süre yine hiç konuşmadılar. Sonra Cem yavaşça kalkıp Feraye'nin yanına oturdu. Ellerini aynı Feraye gibi kucağında kavuşturup, bakışlarını Feraye gibi önüne dikti. Diğer öğrenciler gelene kadar ikisi de gözleri yerde, hiç konuşmadan oturmayı sürdürdüler. Birbirlerine hiç bakmadılar.

Bu, bundan sonraki her öğle tatilinde böyle devam etti. Zil çalıp da öğrenciler sınıfı terk ettikten sonra Cem ile Feraye yan yana, hiç konuşmadan, gözleri yerde oturuyor, ders saati yaklaşıp da öğrenciler birer ikişer içeri doluşmaya başladıklarında Cem yine hiçbir şey olmamış gibi eski haline dönüyordu. Feraye, Cem'in ceza süresinin

çoktan dolmuş olduğunu fark etse de sesini çıkarmadı. Cem de artık yemeğini Feraye gibi evden getiriyordu. Sınıfta baş başa kalır kalmaz önceden sözleşmiş gibi bu sessiz ayinlerine başlıyorlar, ayinin, kafalarına esen herhangi bir yerinde, getirdikleri yemeği çantalarından çıkarıp bir yandan atıştırıyorlar, birbirleriyle nadiren konuşuyorlardı. Ağızlarından çıkan bu ender sözcükler de zaten tek tük, "Bu, greyfurt suyu mu?", "Hı hı", "Affedersin", "Sağ ol" gibi o ana dair sözcüklerdi. Yemek için getirdikleri öğle beslenmelerini çoğu zaman birbirlerine ikram ediyor, paylaşıyorlardı. Başkalarının yanında ise hiç konuşmuyorlardı. Her öğle tatilini sınıfta birlikte geçirdiklerini, aralarında bir tür dostluk geliştiğini fark etseler, diğer öğrenciler muhtemelen çok şaşırırlardı.

Yine yan yana oturdukları bir öğle tatili sırasında ders zili neredeyse çalmak üzere olduğu halde sınıfa henüz kimse gelmemişti.

"Masa tenisi turnuvası varmış. Herhalde herkes orada daha," dedi Cem.

Feraye başını salladı.

Gözleri değişmez bir kural gibi hep önlerindeydi. Cem, yine mırıldanır gibi, "Bizi hiç kimse sevmiyor," dedi Feraye'ye.

"Biliyorum," diye cevapladı Feraye.

Öğrenciler gelmeye başladıktan sonra da oturuşlarını hiç değiştirmediler.

Cem'i Feraye'nin yanına öğretmen oturtmuş olduğu için şimdi sınıfa girdiklerinde onları böyle yan yana oturuyor gördüklerinde şaşırmıyorlardı. Bir diğerine tamamen tezat bu ikisinin birbirlerinden hiç hoşlanmadığı ve asla da hoş-

lanamayacağı gibi bir kanı yerleşmişti herkeste. İlk günlerde Cem'in her yolu denediği halde Feraye'nin ona bir tepki vermeye hiç yanaşmayışı, Cem'in bundan hoşnutsuzluğunu açıkça belli etmiş olması, şimdi de hiç konuşmuyor olmaları bu kanılarını pekiştiriyordu. Kanıları, Cem ve Feraye ilerleyen yıllarda da hep bir arada oturmaya devam ettikleri halde değişmeyecek, herkes kendiliğinden Cem ile Feraye'nin öğretmenlerin onların yan yana oturmasını daha uygun bulduğu, sınıfta başka arkadaşları olmadığı ve artık böylesine alışmış oldukları için birlikte oturduklarını düşünecekti.

Cem'in, onunla birlikte yas tutar gibi yanına oturup sessizliğini, hareketsizliğini, belki acısını paylaşması Feraye için bir teselli olmuştu. Kendisini onarılmaz şekilde yalnız hissettiği bir zamanda Cem'in önerdiği bu sessiz, kıpırtısız, bir nevi ikiz varlığı Feraye'nin kendisini daha iyi hissetmesine yardım etti. Şimdi evde de eski fiziki uyuşukluğundan yavaş yavaş sıyrıldığını hissediyordu. Annesiyle babasının artık evden okul dışında bir yere de gitmek üzere çıkması gerektiğine dair ısrarlarıyla bir akşam dadısıyla yürüyüşe çıktılar. Hava soğuktu; dışarıda kimseler yoktu. Feraye bu yolları yanında Feryal olmaksızın ilk kez yürüdüğünü içinde sızıyla duydu. Birlikte, eskiden hep Feryal'le bisiklete bindikleri parka gidip oturdular. Sadece yollar değil, park, banklar ve ağaçlar da çıplaktı. Feraye park büfesinden kraker alıp gelmek için dadısından müsaade istedi.

Feraye'nin yüzüne bakınca "Siz Erol Akarsu'nun kızı değil misiniz," diye sordu büfedeki satıcı. "Ne zamandır ortalıklarda görünmüyordunuz."

Feraye "Öyle," diye cevap verdi.

Bir kez daha fark etti ki artık daha önce bulunduğu nereye gitse varlığı etraftakilere Feryal'in de varlığını hatırlatacak. Feryal'in sadece hayalini değil, diğer insanların gözündeki yansımasını da hep yanında taşıyacak.

"Kardeşinizin başına gelenleri duydum. Çok üzüldüm. Allah sabırlar versin."

"Teşekkür ederiz."

"Burada bisikletle gezerdiniz."

"Evet."

"Gazetede gördüm önce, inanamadım. Dedim, bunlar ileride oturan Erol Bey'in kızları, buraya da gelirler hep. Bizden alışveriş yaparlar. Sizler daha ufacıkken bilirdim sizi. Hanginiz hanginizdi, onu bile bilirim sanki. Hatta, yok, sanki değil, bilirim. Ama ikinizi yan yana görünce. Mesela biriniz daha hızlı binerdi bisikletine, daha uzaklara giderdi. Ötekiniz onu takip ederdi. Arkadan gelen daha sessizdi. Şimdi siz hangisisiniz, pek çıkartamadım tek olarak görünce. Feryal'miş vefat eden kardeşinizin adı. Ama hanginizdi, onu bilmiyorum."

Feraye önce bir şey söylemedi, sadece gülümsemekle yetindi. Krakerlerin ücretini ödeyip büfeden ayrıldı. Birkaç adım kadar uzaklaştıktan sonra ise arkasına döndü. Büfedeki satıcıya baktı, "Feryal uysal olanımızdı," dedi.

KIRK YEDİ YIL ÖNCE

Kaz

Bebeğin doğumu, bebeklerin pek de sık doğmadıkları ailede coşkulu bir heyecanla karşılandı. Bu, hem anne hem de baba tarafında, dünyaya gelen ilk torundu. Büyükbabası bu ilk torunun şerefine besili bir koç kestirdi. Dedesi tepsi tepsi baklava yaptırıp dağıttı. Babaannesi lohusa şerbeti kaynatıp boynuna kırmızı kurdele geçirilmiş sürahilerle komşulara, akrabalara gönderdi; gümüş zarflı bardaklarda misafirlere ikram etti. Anneannesi bebeğe bakmak için bir süre kızının yanına taşındı; annenin, bebeğin yatağını, evi nazar boncuklarıyla, altın mahfazalı Mushaf ve ipekten çörek otu keseleriyle donattı. Bebeğin ismini, babasının adını kısaltarak, kullanılması rahat ve pratik olduğu için, Cem koydular.

Cem'e uyanık olduğu saatlerde klasik müzik dinletiyorlar, onun yanındayken neşeli bir mevzuda bile olsa asla yüksek sesle konuşmuyorlar veya tartışmıyorlardı. Annesi süt verdiği için yediklerine muazzam kertede dikkat ediyordu. Tamamen doğal ya da besin değeri yüksek olmayan hiçbir şeyi ağzına koymuyordu. Bebeğin yattığı

çarşaflar, giydiği kıyafetler sadece doğal ve yumuşak kumaşlardan seçilmişti. Kaz tüylerinden doldurulmuş küçük yastığını anneannesi daha doğmadan Cem için özel olarak Avrupa'dan getirtmişti.

Lakin çocuk, kendisine gösterilen tüm bu ihtimama nispet yapar gibi, daha üçüncü ayını doldurmadan, sokakta toz toprak içinde büyüyen çocuklarda görülmeyen bir hastalığa yakalandı. Doktorlar hastalığın "astımal bronşit", yani şimdiki adıyla "astmatik bronşit" olduğunu söylediler.

Çocuk ateşler içinde yanıyordu. Dedesi, babaannesi, hala, teyze ve diğerleri, onun hırıltılı nefeslerini ellerini dizlerine vura vura dinleyerek, geceler boyu Cem'in başında beklediler. Cem ölmek üzere olan bir ihtiyar kadar zor nefes alıyordu. Antibiyotikler içirildi, iğneler yapıldı. Akla gelen bütün tedbirler alındı. Ama Cem'in ateşi düşüp durumu hafiflese de nezlesi hiç geçmiyordu. Aylar sonra bile nefes almakta güçlük çekiyordu çocuk.

Neden böyle olduğunu sorup duruyorlardı birbirlerine. Evin ısısı, Cem'in doğduğu hastanenin şartlarından farksız olması üzere, ne bir eksik ne bir fazla, ama sürekli yirmi altı derecede tutuluyordu. Bebeği zaten gerekmedikçe evden dışarı çıkarmıyorlardı. Sarıp sarmalayıp dışarı çıkardıklarında da, hafif bir meltem esse korkup hemen içeri geri sokuyorlardı. Sigara içen, nezle olmuş ya da temizliğinden şüphe edilen biri eve alınmıyor, olur da alınması gerektiğinde ise bebeğin yanına asla yaklaştırılmıyordu. Evin içi, bilhassa çocuğun uyuduğu oda, üstü başı, yatağı, oyuncakları, görülmemiş bir titizlik ve sıklıkla temizlenmekteydi. Cem'in sürekli hasta olması için görünürde hiçbir neden gelmiyordu akıllarına. Cem'i göstermedik hekim

bırakmadılar. Önerilen bütün tedavi yöntemleri harfi harfine uygulandı. Ama zaman geçse de çocuk bir türlü tamamen düzelemiyordu.

Bu kadar uğraşıldığı halde çocuğu hasta etmeye devam eden neden ancak Cem üçüncü yaşını doldurduktan sonra anlaşılabildi: Cem'in kaz dahil tüm kümes hayvanlarının tüyüne ileri derecede alerjisi vardı ve ona dokunan, anneannesinin onun rahatı için Avrupa'dan özel olarak getirttiği, bebekliğinde sürekli üstünde yattığı, şimdi ise yanından ayırmadığı kaz tüyü küçük yastıktan başka bir şey değildi!

Ne var ki Cem yastığını vermeye bir türlü ikna olmuyordu. Bu küçük yastık onun en değerli eşyasıydı. Nereye gitseler onu yanında taşıyor, geceleri başının altında başka bir yastıkla uyuyor olmasına rağmen bu yastığı da yanına alıyordu. Yastığı oyuncak bir ayı gibi elinde gezdiriyordu çoğu zaman. Yıkamalarına bile müsaade etmiyordu. Yastığı elinden almak isteyince ona daha da sarılır oldu. Yastığı ona fark ettirmeden alıp, içini değiştirmek istediler. Kaz tüyü yerine pamuk ya da elyafla dolduracaklardı içini. Ama Cem üzerine gelindiğini hissedince, zarar verilmek istenen bir hayvan yavrusunu kollar gibi sahip çıkmıştı yastığa. Yastığı bir an olsun elinden düşürmüyor ya da bir yerde tek başına bırakmıyordu. Uykusunda bile sıkı sıkı sarılıyordu yastığa. O uyurken elinden almaya çalıştıklarında hemen uyanıyor, bas bas bağırarak ağlıyordu. "Oğlum, bak ama çok kirlenmiş. Onu yıkayıp hemen geri vereceğiz sana. Ona bir zarar gelmeyecek. Sadece daha temiz, daha güzel olacak yıkadıktan sonra," diyordu annesi. Ama Cem yastığı teslim etmemekte diretiyordu. Ne yaptılarsa, nasıl dil döktülerse ikna edemediler Cem'i yastığı vermeye.

O kadar ki sonunda durumu bir pedagoga danışmaya karar verdiler. Pedagog bu yaştaki birçok çocuğun yumuşak bir eşyası ya da oyuncağıyla duygusal bağ geliştirdiğini, bunun doğal olduğunu, çocukların bu eşyanın yıkanması ya da herhangi bir şekilde değiştirilmesini hiç istemediğini, zorlamanın çocukta duygusal tahribata yol açabileceğini, Cem razı gelmediği müddetçe yastığı elinden almamanın daha doğru olacağını düşündüğünü söyledi. Onlar da pes edip yastığın peşini bıraktılar.

Cem'in babası, Cemil Enginsoy, Pasadena'daki Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü'nde çalışıyordu. Cem'in doğduğu sene işine geçici bir süre için Türkiye'de devam etse de, Cem onuncu ayını tamamladıktan sonra ailece Amerika'ya dönmüşlerdi. Cem bu yüzden İngilizceyi de Türkçeyle birlikte öğrendi. Kreşteki arkadaşları ve öğretmenleriyle İngilizce anlaşıyordu.

Cem'in babası gece gündüz çalışıyor, evde ancak çok sınırlı vakit geçirebiliyordu. Çoğu gece eve çok geç geliyordu. Eve gelir gelmez Cem'in odasına girerek onu uykusunda birkaç kez hararetle öper, uykusu yaşına göre hafif olan Cem çok defa uyanırdı. "Sakalların batıyor baba," diye söylenirdi uykusunun arasında.

"Özür dilerim oğlum," derdi babası. "Tıraş olamadım yine. Yarını da atlatalım, söz keseceğim bir an önce."

Aynı masada kahvaltı edebildikleri günlerde babası Cem'i kucağına oturtur, öyle kahvaltı ederdi. Cem babasıyla birlikte kahvaltı edebilmek için her gün erken uyanmaya bakardı. Ama saati belli olmaz, bazen daha gün doğmadan gitmiş olurdu babası. Her gün hevesle, ismine "laboratuvar" dedikleri bir yere gidiyordu. Bazen annesiyle, babası-

na yemek götürmeye giderler ya da sırf ziyaret maksadıyla, çalıştığı yere uğrarlardı; ama annesi geldiklerini haber vermek için bu laboratuvarın kapısından kısaca girip çıkabilse de Cem'in içeri girmesi yasaktı.

"Ama neden," diyordu Cem

"Orası tehlikeli," diye cevaplıyordu babası. "Annenin de, senin de içeri girmenizi istemiyorum."

"Tehlikeli" denince Cem'in aklına, fazla yemesine izin verilmeyen çikolatalar, dişlere zararlı olduğu her fırsatta tekrarlanan şekerler, üstünden kaymaması tembihlenen tırabzanlar, lunaparkta yalnızca yetişkinlerin ve kendisinden büyük çocukların binebildiği oyuncaklar, geçen kış Türkiye'ye gittiklerinde gördüğü, her yeri beyaz bir büyü gibi sarmış, ama içinde yarım saatten fazla oynamasına müsaade etmedikleri karlar ve işte eğlenceli olan her ne varsa o geliyordu. Bu laboratuvar dedikleri yerin kapısının arkasında da lolipoptan saraylar, kurabiyeden evler, uçan halılar, sihirli değnekleriyle periler, Zümrüdüanka kuşları, denizkızları hayal ediyordu Cem. Hiç değilse kapının aralığından bir göz atabilmek için yalvarıyordu babasına, ama babası kapının yanına bile yaklaşmasına izin vermemekte kararlıydı. Cem her fırsatta o kapının olduğu tarafa doğru koştursa da hemen yetişip yakalıyordu onu babası, kucaklayıp götürüyordu.

"Madem bu kadar tehlikeli, madem annemin bile girmesini istemiyorsun, sen neden hep oradasın?" diye soruyordu babasına.

"Benim işim o," diyordu babası. "Ben orada olmak zorundayım."

Cem dışarı çıktıklarında da annesine babasının çalıştığı

laboratuvarın penceresinin hangisi olduğunu soruyor, annesinin gösterdiği pencerenin arkasını var gücüyle seçmeye çalışsa da hiçbir şey göremiyordu.

Babasına hep, "Baba, peki ne var içeride," diye soruyordu.

"Sen yastığını yıkamak için almama izin ver, anlatayım," diyordu babası.

Babası eve nispeten erken geldiği akşamlarda Cem'e küçük bir paket çikolata ya da şekerli sakız getiriyor, Cem hemen heyecanla atılıyordu:

"Bunu laboratuvardan mı getirdin baba?!"

Babası kahkahalarla gülüyordu.

"Ama oradan geliyorsun, değil mi?"

"Evet oğlum," diyordu. "Laboratuvardan geliyorum."

Cem'in babası, Cemil Enginsoy, laboratuvardaki bu çalışmaları neticesinde vardığı sonuçları anlattığı bir makalesini *Z. Phys.* adlı bir dergide yayımlattı. Bu makalede bazı katıların atom çekirdeklerinin, düşük enerjili fotonları hiç geri tepmeden, hiç ısınmadan ve hiç titreşmeden yakalayabileceğini ve kısa bir süre sonra yine geri tepmeden, ısınmadan ve çevresindeki diğer bağlı atomlara çekirdeklerine herhangi bir etki yapmadan salabileceğini iddia ediyordu. Anlattığına göre, katı iridyum içinde rezonans gözlemlemişti. Gözlemlediği rezonansın nükleer olaylardaki bu geri tepmesiz fraksiyondan kaynaklandığı kanaatindeydi. Bu söylemlerin hepsi de klasik fizik kurallarına aykırı idi. Yaptığı deneyde foton kaynağı olarak 14.4 keV enerjili gama ışınlarını, soğurucu olarak iridyum kristallerini kullanmış ve bu ışını yakalayan iridyum çekirdeğinin enerji yarılım spektrumunu makalesinde yayımlamıştı.

Makale fizik dünyasında alayla karşılandı. Enginsoy bu teoriyle klasik fiziğin temel yasalarına, Enerjinin Sakınımı Prensibi'ne, Momentumun Sakınımı Prensibi'ne, Dinamiğin Temel Prensibi'ne karşı gelmiş oluyordu. Gama ışınının geri tepmesiz salınım yapmasına gülüyorlar, "Hadi canım! Öyle şey olur mu?" diyorlardı.

Ertesi yıl, Enginsoy'un teorisine "Evet, galiba doğru," diyen, yüzün üzerinde makale yayımlandı. Hemen sonraki yıl ise, sayısı beş yüzü geçen yayım, Enginsoy'un teorisine "Vay canına! İnanılmaz! Gerçekten de doğruymuş!" diyerek buluşu ayakta alkışlıyordu. Cemil Enginsoy gama ışınının rezonans emilimini açıkladığı bu deneyleri tek başına yapmış, teoriyi tek başına inşa etmiş ve doğruluğunu da tek başına ispatlamıştı. Bahsettiği etkiye de bu yüzden "Enginsoy Etkisi" adını verdiler. Buluş, çekirdek faz geçişlerinin yapısını belirlemek, katı hal fiziğinde araştırma alanlarını genişletmek ve çok küçük frekans farklarını ölçmek adına önemli imkânlar sağlıyordu. "Enginsoy Etkisi", Nobel tarihinde buluşla ödül arasındaki zamanın çok kısa olduğu bir sürede, makalenin yayımlanmasından sadece üç yıl sonra Enginsoy'a Nobel Ödülü'nü kazandırdı. Makaleyi yayımladığında Enginsoy henüz otuz dokuz yaşındaydı ve profesör bile değildi.

Ne var ki Cem'in babası hep hastaydı ve durumu giderek kötüye gidiyordu. Dışarıda bir Cemil Enginsoy ne kadar omuzlar üzerinde taşınıyor olsa da, Cem'in babası evde hep yatan, midesi bulanan, eskisine nazaran dışarı çok daha az çıkan bir adam olup çıkmıştı. Artık tıraş olmaya vakit bulabiliyordu, ama Cem'i uykusundan hararetli öpücük-

lerle uyandırmıyordu. Eskisinin tersine, çoğu zaman evde ve Cem'in yanındaydı; ama onu eskisi gibi kucağına alıp havalara fırlatmıyor, yatırıp gıdıklamıyor, omuzlarında taşımıyordu. Üstelik, halsizliği bir yana, acı çekiyordu Cem'in babası... Cem'e dışarıdaki Cemil Enginsoy alkışlarla güçlendikçe, evde onun babası zayıf düşüyor gibi geliyordu. Alkışlara da, Cemil Enginsoy'a da öfke duyuyordu içinde.

Bir süre sonra babasını da alıp Londra'da bir hastaneye gittiler. Büyükbabası ve babaannesi de buraya gelmişlerdi. Hastanenin yakınında küçük bir dairede kalıyorlardı. Londra'da hava Kaliforniya'daki gibi güneşli değil, hep kapalı ve kasvetliydi. Burada da parklar vardı; ama gökyüzü basık ve karanlık, her yan taş ve gri, sokaklar dar, insanlar suratsızdı. Her gün hastaneye gidiyorlardı. Annesi babasının yanında daha uzun kalıyor, Cem çoğu zaman büyükbabası, bazen de babaannesiyle dairelerine geri dönüyordu. Onu parkta dolaşmaya çıkartıyorlardı. Cem ördekleri ekmekle besliyordu. Bazen de büyük bir kitapçının çocuk kitapları bölümüne gidip buradaki kitaplara bakıyorlar veya aldıkları kitaplarla, bulmaca ve kelime oyunlarıyla evde oyalanıyorlardı. Cem yedi yaşındaydı; ama okuma yazmayı çoktan sökmüş olduğu ve birinci sınıfta öğretilenleri zaten bildiği için bu sene okula gitmemesini önemsemiyorlardı. Günlerin çoğu birbirinin aynı ve sıkıcıydı.

Hastanede Cem'i artık herkes tanıyordu. Bu yüzden Cem'in hastane içinde yalnız dolaşmasına izin veriyorlardı. Cem dostluk kurduğu başka hastaların odasını ziyaret ediyor, kafeteryada kendisine çilekli pasta ısmarlıyor, resepsiyonda çalışanlarla, hemşirelerle sohbet ediyordu. Eğer kapıdakilerden izin alabilirse hastanenin hemen önündeki,

Thames'e bakan banklardan birine gidip oturuyordu. Öğle tatilinde gittiğinde burada, ziyaret saatinin başlamasını bekleyen insanlar oluyordu her zaman. İngilizlerde yabancılarla konuşmak adetten değildi, ama Cem yanlarına gidip onlara o günkü havadan, nehirdeki suyun akışından söz edince açılıyorlar, sohbete başlıyorlardı. Cem onlara bir gün hastanedeki müstahdemin oğlu olduğunu, ama müstahdem babası Adremani –bu ismi uyduruyordu– hastalığından mustarip olduğu için işinin başındayken ikide bir uyuyakaldığını, bu yüzden hastanede bazı yerleri kendisinin silmek zorunda kaldığını söylüyordu. Hastanedekiler babasının elinde temizlik fırçasıyla uyuyakaldığını fark ederlerse onu hemen işten çıkarırlar, o zaman evdeki dört küçük kardeşi ve çalışamayacak kadar zayıf, hasta annesi aç kalırlardı. Cem'e acıyorlar, hastanede yerleri silmek için çok küçük olduğunu söylüyorlardı. Sosyal hizmetlere başvurmalıydı, İngiltere'de böyle durumların çaresi her zaman vardı. Başka bir gün, hastane müdürünün oğlu olduğunu söylüyordu. Ama babası güçlü olduğu kadar acımasız bir adamdı ve hissedarı olduğu firmaların ilaçlarını reçetelerine yazmayan doktorların sicilleri garip bir şekilde, silinemez lekelerle doluyordu. Hastanede herkes durumun farkında olsa da babasının korkusundan kimse sesini çıkaramıyordu. Burada artık hastalıklara tuhaf ilaçlar veriliyor olmuştu; romatizma hastaları onları menenjitten koruyan haplar içiyorlardı. Cem hastanede doktorlardan, hemşirelerden duyduğu ilaç isimlerini, hastane terimlerini konuşması içine yerleştiriyor, böylece daha inandırıcı olduğuna inanıyordu. Herkes Cem'in yanından ağzı bir karış açık ayrılıyordu.

Alt katta bir şapel keşfetmişti. Canı sıkılınca buraya gidiyordu. Şapel çoğu zaman boştu; nadiren, hasta yakınlarından dua etmek isteyenler buraya iniyorlardı. Bir de, isteyenlerin dualarını kaydettiği büyük bir dua defteri vardı.

Cem burada boş sandalyelerden birinden kalkıp öbürüne oturuyor, sandalyeden sarkan bacaklarını ileri geri sallayarak duvarları seyrediyordu. Kendisini, düşünüyormuş gibi hissetse de ne düşündüğünü bilmiyordu. Şapel penceresiz ve karanlıktı. Bu karanlıkta rengârenk parlayan vitraylar sanki zihnindeki bütün düşünceleri emiyorlardı.

Bir gün şapele yaşlı bir adamla kadın geldiler. Meryem Ana heykelinin önünde diz çöküp dua ettiler. Sonra kadın, kalkıp Cem'in yanına oturdu.

"Selam delikanlı," dedi.

"Selam," dedi Cem.

Yaşlı adam hâlâ dizleri üstünde dua etmekteydi.

"Kızımız hasta," dedi kadın Cem'e. "Çok ağrısı var."

Cem başını salladı.

"Onun için dua etmeye geldik," diye ilave etti.

Adam da duasını bitirince birlikte dua defterinin başına gidip bir şeyler yazdılar. Cem'e selam verip şapeli terk ettiler.

Cem onlar çıktıktan sonra bir süre bacaklarını ileri geri sallayarak oturmaya devam etti. Sonra yerinden kalkıp dua defterinin yanına gitti. Yazılanları, daha önce defalarca yaptığı gibi, okumadı; bir süre orada hareketsizce dikildi. Neden sonra kalemi eline aldı, "Sevgili Tanrı," diye yazdı. Kalbinin çarpıntısı yavaşlayınca devam etti; deftere

"Sevgili Tanrı, lütfen artık babamın acılarını dindir ve onu sağlığına kavuştur," diye yazıp, kalemi bıraktı.

Cem'in içinden hiç babasının yattığı odaya gitmek gelmiyordu. Cem artık onu merak edeceklerini düşünüp babasının odasına çıkmaya niyetlense de kendisini başka başka koridorlarda gezerken buluyordu. Hâlbuki babası onu görmeye çok istekliydi. "Acaba ben kötü bir çocuk muyum? Babam hasta haliyle beni yanında görmeyi bu kadar isterken ben nasıl oluyor da bunu ondan esirgeyebiliyorum?" diye soruyordu hep kendi kendine. Ama babası ıstırabını ondan mümkün mertebe saklıyor, Cem'in yanında halini olduğundan daha iyi göstermek, hep gülümsemek için şartlarını zorluyor gibi geliyordu ki, Cem o zaman da kendisini suçlu hissediyordu. Evde olduğu her an oğlunu yanında isteyen babasının yukarıda hasta ve bitkin yatıyor olduğu gerçeği tek başına zaten yeterince kötüydü. Cem de o başka koridorlarda birkaç tur daha atıyor, şapele gidip deftere bir kez daha "Sevgili Tanrı, lütfen artık babamın acılarını dindir ve onu sağlığına kavuştur," yazıyor, hastane önünde bekleyen birkaç ziyaretçiye daha, burada çok yaşlı teyzesinin hayatta kalan tek yakını olarak ona refakat ettiğini söylüyordu. Sonra üzülüyordu. Onu öperek uyandıran babasının sakallarından ne diye şikâyet etmişti ki?

Nitekim zamanla Cem'in babasının yanına her istediğinde girmesine de eskisi kadar kolay müsaade etmemeye başladılar. Annesi ve babaannesi giderek daha çok vakitlerini babasının yanında geçiriyorlardı. Cem sürekli bir

korku içindeydi. Şapele daha sık gidiyor, cümlesini deftere daha sık yazıyordu.

Ama bir gün bir şey oldu. Cem koridorda babasının odasının önünden geçerken bir ses duydu. Boğuk, bir insandan çıktığına inanılması güç, korkunç bir sesti bu. Cem belkemiğinde bir irkilme hissetti. İçinde bir şey kırıldı.

Fikri değişti.

Fikri değişmişti. Oturdu ve bir karar verdi.

Ertesi gün Cem elinde yastığıyla Thames Nehri'nin üzerindeki köprüdeydi. Her şey gibi Thames Nehri de gri akıyordu bu şehirde; Thames de içinden geçtiği şehir kadar yorgun, aç ve kimsesizdi. Cem annesinin hastanede Hintli bir kadınla yaptığı konuşmayı hatırlıyordu. Kadına adak kurbanını anlatmıştı annesi. "Bir istekleri olduğunda gerçekleşmesi için bir hayvan kurban eder bazı insanlar bizde," demişti.

Cem'in, kimse görmeden masanın üstünden alıp cebine sakladığı makas da diğer elindeydi. Cem makası yastığın, yıllardır herkesin gözünün üzerinde olduğu dikiş yerlerine tuttu, bu dikişleri birer birer kesti. Beyaz kaz tüyleri, yüzlerini ilk kez göstermekten mahcup olmuş gibi yavaş yavaş göründüler uzun zamandır arkasına saklandıkları dikişlerin arasından. Cem parmaklarını, yıllardır sarılıp uyuduğu, uğruna hasta olmayı göze aldığı kaz tüylerinin arasında, içi titreyerek dolaştırdı. Yumuşaklığına sanki ruhunun gömüldüğü tüyleri avuçlarına aldı. Köprüden, Thames'e baktı bir kez daha.

Hava rüzgârlı, Thames hırçındı. Kendisine ne sunulsa bir daha geri vermemek üzere alıp yutacak, kendisiyle birlikte sürüklediği kalabalığa hoyratça harman ettikten sonra pek de ehemmiyet vermeden yoluna devam edecek gibi bir hali vardı. Cem yumuşak tüyleri avuç avuç Thames'in gri sularına bıraktı. Beyaz tüyler önce rüzgârda bir sağa bir sola oyalandılar, ama biraz nazlansalar da sonunda onlar da suya kavuşup, kendilerini Thames'in kollarına bıraktılar. Beyaz bir kaz, tüyleriyle birer birer havaya dağılıp orada bir süre dans ediyor, sonra yorulup Thames'in yüzeyine konuyor gibi bir tablo çıkmıştı ortaya. Beyaz kaz kendisini parça parça Thames'in kirli akıntısına bıraktı; orda küçük, beyaz bir yığın oldu, sonra da kendisinden vazgeçip yok oldu, Thames'in kendi kendisini sürekli yok edip var eden minnetsiz, kıymet bilmez akıntısı içinde. Cem gri sularda yitip giden beyaz kazın arkasından hayretle bakakaldı.

Sonra hastane kapısına doğru koştu. Dışarı gözlerine görünmeden kaçtığı resepsiyondakilere yine fark ettirmeden içeri girip, şapele yollandı. Dua defterini kalbi küt küt çarparak açtı, eline kalemi alsa da bir süre yazamadı. Nihayet elinde yazacak cesareti bulduğunda ağır ağır "Sevgili Tanrı, lütfen artık babamın acılarını dindir," diye yazdı, ve tir tir titreyen parmaklarla noktayı koydu. Nokta onu alnından vurmuş bir kurşun gibi zihnini dondurdu. Bir süre yine hareket edemedi; sonra, defterde önceden yazdığı cümlelerin hepsini buldu, ve elleri titreyerek, daha önce yazdığı cümlelerin "ve onu sağlığına kavuştur" kısımlarının üstünü birer birer çizdi. Cümlelerin tamamı bitince, yaptığı şeyden korkmuş gibi geri çekildi. Koşarak hastanenin en üst katına çıktı, bulabildiği en kuytu köşeye saklan-

dı. Başını dizlerinin, kollarının arasına saklayarak oturdu. Ve beklemeye başladı.

Onu bulduklarında aradan saatler geçmişti. "Ne yapıyorsun burada? Meraktan öldürdün bizi," dedi bir haftadır yanlarında olan halası. Ama Cem'e kızgınlıktan çok şefkatle sarıldı. Cem duasının gerçekleştiğini bu sarılıştan anladı. "Eve gitmek istiyorum," dedi halasına. El ele tutuşup, hiçbir şey olmamış gibi sessizce eve gittiler. Cem hemen uykuya yattı ve hiç uyumadığı kadar uzun bir zaman uyudu. Ertesi gün uyandığında Türkiye'ye dönmeye hazırlanıyorlardı.

Türkiye'de onları ömründe hiç görmediği bir kalabalık karşıladı. Flaşlar birbiri ardına patlıyor, mikrofonlar tutuluyordu. Özellikle Cem ve annesi, bu ilginin çekirdeği gibiydi. Herkes onlarla konuşmak istiyordu. "Ama biz zaten çok üzgün ve yorgunuz," diye düşünüyordu Cem; "Ne diye bu kadar üzerimize geliyorlar ki? En azından bir süre rahat bıraksalar olmaz mı bizi?" O yıllarda Türkiye'de sadece belli gün ve saatlerde tek kanal yayını yapan televizyondan bile, hem cenaze hem de sonrasında birkaç kez evlerine geldiler. Evlerine başsağlığı dilekleri, destek mesajları, çiçekler, hediyeler yağıyordu; ama Cem rahatsızdı. Bunca patırtıya rağmen kimsenin onları aslında anlayamadığı kanaatindeydi.

Cem ailedeki tek çocuktu. Halası hiç evlenmemişti; annesinin ise başka kardeşi yoktu. Cem'e ailenin tek varisi, babasının adının tek taşıyıcısı olmak, şimdi onun yokluğunda, nedenini açıklayamadığı bir şekilde ağır geliyordu. Öyle hissediyordu ki sanki o da üç kişilik ailelerinde kaybettikleri kişi gibi erkek olmasa, bir kadınla baş başa kalmasa, ona bu derece ağır gelen bir yalnızlık duymayacaktı.

Babasıyla ilgili bir haber yazarken Cem'den bahsetmeyen gazete yoktu. Cemil Enginsoy'un ölüm ilanını yayımlarken bile, hemen hepsi sözleşmiş gibi benzer şeyler yazmışlardı Cem hakkında:

> Medar-ı iftiharımız Cemil Enginsoy'un yedi yaşındaki oğlu Cem Enginsoy, babası gibi dahi olduğunu kanıtlayan özellikler gösteriyor. Uzmanlar Cem'in yaşından çok ileri bir zekâya sahip olduğu hususunda mutabık. Cem Enginsoy, okuma yazmayı dört yaşındayken, kendi kendine öğrenmişti. İngilizce ve Almanca lisanlarını anadili gibi konuşuyor. Amerika'da kendisi gibi üstün zekâlı çocukların gittiği bir anaokulunda öğrenim görüyordu. Cemil Enginsoy'un mahdumu, Matematik, Fen ve Türkçe mevzularında yaşından beklenmeyecek malumata sahip. Karmaşık Matematik problemlerini şaşırtıcı hızla çözüyor. Anne İkbal Enginsoy, mahdum Cem Enginsoy'un eğitimiyle bizzat meşgul olacağını ifade ediyorlar. Cem Enginsoy, babasının sağlık problemleri nedeniyle bu sene mektebe gidememişti. Seneye ise mektebe ikinci sınıftan başlayacak. Anne İkbal Enginsoy, oğlunun sınıfta akranlarıyla okumasının psikolojik açıdan mühim olduğunu, bu yüzden Cem Enginsoy'u daha üst bir sınıftan eğitime başlatmayı düşünmediklerini söyledi. Cem Enginsoy aynı zamanda piyano dersleri alıyor ve boş zamanlarında pul koleksiyonu yapmaktan hoşlanıyor.

"Ne biliyorlar ki?" diye düşünüyordu Cem; "Gece kaz tüyü yumuşak yastığıma sarılmadan uyuyamadığımı biliyorlar mı? Babamın gülünce sağ yanağında beliren gamze-

sini, parmağımı bu gamzeye sokmayı ve babamın da beni burnumdan öpmesini özlediğimi biliyorlar mı? Babamla en sevdiğimiz şarkıyı, onun hep yanlış bastığı notayı, üşüyünce ayaklarımı yorganın altından bulup nasıl ovaladığını biliyorlar mı? Ne biliyorlar da konuşuyorlar bu kadar?!"

Annesi ise hiçbir şeyden rahatsız olamayacak kadar dik ve vakurdu. O kadar ciddi ve sağlam duruyordu ki, metanetindeki buruk yan bile hemen anlaşılmıyordu. Bu duruşu sonraki yıllarda da hiç değişmedi. O da babası gibi bir fizikçi olduğu halde çalışmıyordu; vaktinin neredeyse tamamını oğluna ayırmayı seçmişti. Eşinin karalama kağıtlarını bile özenle saklıyor, Cem'e babasının yaptığı buluşu anlatabilmek için en karmaşık fizik kurallarını bıkmadan usanmadan açıklıyordu ona.

"Gazlarda X ışınlarının emilim yaptığı önceden de biliniyordu. Bu yüzden, benzer bir durumun gama ışınlarında da olacağı tahmin ediliyordu. Ancak ne kadar uğraşsalar da gazlarda gama ışını rezonansını gözlemleyemediler. Sana daha önce anlattığım geri tepme yüzünden enerji kaybı oluyor ve bu da rezonansı engelliyordu çünkü. Katılarda gama ışını rezonansını gözlemleyebilen ise ilk baban oldu; rezonansın neden gazlarda değil, katılarda gerçekleştiğini ortaya çıkaran da. Çünkü çoğu katılarda, gama ışını geri tepme enerjisi, katıları katı yapan, yani bu çekirdeği diğer atomların çekirdeklerine bağlayan latis enerjisinden daha düşüktü."

Annesinin babasının buluşuna duyduğu heyecan hiç tükenmiyordu.

"Yaşasaydı Einstein'ın babana minnet duyacağını bili-

yor muydun? Işık fotonlardan oluşmuyor mu? İşte Einstein da her fotonun bir kütlesi olması nedeniyle yerçekimine tabi olacağını ve dolayısıyla 'ışığın da düşeceğini' teorik olarak ispat etmişti. Ama sadece teorik olarak. Neden? Çünkü teorisini pratik olarak da kanıtlayabilmesi için ihtiyacı olan şeylerden biri de bir gama ışını tabancasından ateş edilen ışının girdiği ve çıktığı delikleri inceleyebilecek bir sistemdi. Ama bilinen spektroskopik yöntemlerle bunu yapabilmek o zamanlar mümkün değildi. Peki, bunu geçenlerde Pound ve Rebka'nın başardığını biliyor muydun? Enginsoy Etkisi'ne dayanan çok hassas bir teknik kullanmak suretiyle, kütle çekimine dayanan kızıla kayma olayını yerkürenin kütle çekimi alanı gibi çok zayıf bir yerçekimi alanında dahi gösterebildiler, babanın buluşu sayesinde."

Tabii ki biliyordu; bilmemesi mümkün müydü? Annesi söylemese de gazeteler her gün çarşaf çarşaf ilan ediyordu babasının ismi geçen her olayı. On iki yaşındaki başka hiçbir çocuk gama radyasyonunu, rezonans emilimine dair kuralları, Enginsoy Spektroskopi'sini Cem kadar iyi bilemezdi.

"Enginsoy Etkisi'ne dayanan bir teknik olduğu için 'Enginsoy Spektroskopisi' diyorlar buna. Gama ışınlarının çok ama çok dar bir genişliği var. Anlayacağın, nükleer geçişmelerdeki küçük enerji değişikliklerine karşı çok hassaslar. Yani, bir çekirdekle elektronları arasındaki alışverişlerin etkisinin anlaşılmasını sağlayabilir gama ışınları. Enginsoy Spektroskopisi'nin temelini bu oluşturuyor. Enginsoy Etkisi ile Doppler Etkisi'ni birleştiren bu Spektroskopi, çekir-

dekle elektronların ve onların da komşuları arasındaki bu alışverişleri gözlemliyor. Kütle çekimsel kızıla kaymanın yerkürede ispatını da işte bu sayede yaptılar. Bir Enginsoy spektrometresini, vakum tüpünün içinde yüksek bir duvara monte ettiler. Bu spektrometreden alınan ölçülere göre, yukarıdan aşağıya gönderilen gama ışını hedefe, aşağıdan yukarıya gönderilen gama ışınından daha çabuk vardı. Ölçüm yaptıkları aleti görsen! Acemi bir fizik hocasının öğrencilerine göstermek için hazırladığı deney setine benziyor. Ama 'bu duyarlıkta bir aletin yapılmasını belki ancak bin yıl sonrası için ümit edebilirdik,' diyorlar. Hani yıldızlar saniyede binlerce kilometre hızla hareket ettiklerinde tayflarında değişiklikler oluyor ya; işte bu alet de her saniyedeki bir milimetrelik ivme farkından dolayı, Co57 kaynağı ile Fe57 soğurucusu arasında oluşan soğurum yüzdesi farklarını ölçebiliyor. Yani, düşün; yerkürenin merkezi ile Güneş'in merkezi arasındaki uzaklığın bir milimetre duyarlıkla ölçülmesi gibi. İnanılmaz, değil mi?"

Ama artık Cem'e hiçbir şey inanılmaz gelmiyordu. Zihni zaten çoktan tayf ölçümleri, geri tepmesiz salınım, ortak momentum ve daha sayısız fizik terimleriyle bombardıman altındaydı. Bunlardan daha inanılmaz olan, Cem'e göre annesinin bu hiç yıpranmayan heves ve heyecanıydı. Aynı hevesi Cem'e de aşılamak için elinden geleni yapıyordu.

"Enginsoy Etkisi bilim dünyasında aklımıza takılan en ilginç soruları çözmekte işe yarıyor. Mars'ın yüzeyinde yapılan araştırmalarda, nano dünyasına dair anlayışın ge-

liştirilmesinde, korozyon olayının incelenmesinde hep bu etki kullanılıyor. Artık bu etki sayesinde, insan dudağına yaklaştırılan bir alıcı ile kan grubu tayin edilebiliyor, lösemi erken teşhis edilebiliyor. Bu etki o kadar çok araştırma alanını genişletti ki! Binlerce soru hâlâ cevaplanmayı bekliyor. Baban ömrü yetmediği için bu sorulardan birini daha cevaplayamadı. Ama, başlayıp da devamını getiremediği araştırmalarını kaydettiği notların hepsi elimde. Kim bilir, belki de sen bayrağı babandan devralır, onun araştırma sonuçlarını kullanarak önemli işler başarırsın."

Başta annesi olmak üzere herkesin Cem'den beklentisi buydu. Açıkça söylemeseler de Cem'e şimdiden geleceğin mucidi, hatta potansiyel bir Nobel adayı gözüyle bakıyorlardı. Sokakta, okulda, gittiği her yerde ona bakarken gözleri bu düşünceyle parlıyordu. Hâlbuki Cem'in geceleri başını yastığa koyduğunda içinden geçen ilk şey, küçüklüğünde annesinin ona babasının laboratuvarına ait olduğunu söyleyerek işaret ettiği pencereleri gidip taşlamaktı. Bir gün dayanamadı; kendisine Enginsoy Etkisi'ni yine öve öve bitiremeyerek anlatan annesine "Fizik'te bir Enginsoy Etkisi olmasaydı belki bugün bir Cemil Enginsoy aramızda, hem de bizimle olacaktı," dedi; sen de duvarları o Cemil Enginsoy'un boy boy fotoğraflarıyla donatıp karşısında saygı duruşuna geçmek yerine, kendisine sarılıp uyuyacaktın her gece. Yuttuğun bu uyku haplarına da gerek kalmayacaktı."

"Bu ne cüret! Nasıl konuşabilirsin böyle?! Babanın yaptığı şeyin ehemmiyetini anlayamıyor musun? Bütün bir insanlık borçlu ona. İsmi oradan hiç kazınmayacak şekilde

tarihe yazıldı."

"Babam artık yanımızda olamadıktan sonra, oğlunun büyüdüğünü göremedikten, sevdiği kadınla bir arada yaşlanamadıktan sonra isminin kalıcılığının ne önemi var, anne? Dışarıda Cemil Enginsoy diye bağırıp duranların babamı önemsediklerini, bırak önemsemeyi, tanıdıklarını mı sanıyorsun? Cemil Enginsoy sadece bir isim onlara göre. Sarılınca üstünde lavanta kokusu kaldığını hatırladığın adam değil. Onlar Nobel'in adını bilirler, yaptığı buluşun adını bilirler, fizikçi iseler soğuk birkaç maddeci gerçek daha bilirler; ama hepsi bu. Güldüğünde gözleri de gülen adamdan haberleri bile yok onların."

"Ne kadar da basit her şey sana göre. Babanın uğrunda hayatını feda etmeyi göze aldığı şeyi sen bir anda silebiliyorsun! Demek ki hiçbir şey anlatamamışım ben sana yıllardır. Senin baban bir hiç uğruna ölmedi! Onurlu bir adamdı ve ölümü de yaşamı gibi onurlu oldu! Cemil Enginsoy'un oğluysan bunu da idrak etmek zorundasın. 'Soğuk birkaç maddeci gerçek'ten ibaret değil, bundan çok daha fazlası senin babanın bilime kazandırdıkları. Bundan birkaç yüzyıl sonra bile babanın bu katkılarını kullanarak bir şeyler yapacaklar insanlık için."

"İnsanlık! Bilim! Onur! Bunlar ne ki anne? Sadece laf! Kocaman boş laflar. Belki seni kocanın yokluğu için teselli etmeye yarayacak birkaç laf; ama o kadar işte. Fayda deyip duruyorsun ya; insan olmadıktan sonra insanlığın ne faydası var ki, anne? Kocan yanında olmadıktan sonra sana dünyanın en güzel plaketini verseler ne olur? Diyeceksin ki, o sadece bir plaket değil. Ne fark eder anne? Babam sayesinde bütün uzayı ayaklarının altına serseler ne fark

eder? Kimse çıkıp bu gerçeği itiraf etmez sana. Ama bahsettiğin insan, benim babamdı! O benim babamdı! 'Harika işler başardı; onuruyla öldü. Ben de onunla gurur duyuyorum' diye kestirip atmamı bekleme benden. Asıl bu her şeyi basitleştirmek değil mi?"

"Saatlerce tartışsalar da birbirlerini ikna edemediler. Babasının buluşu çok küçük frekans farklarının ölçülmesine imkân tanımıştı belki; ama onların arasına mesafeler koyuyordu. Cem'e göre annesinin zihni yıllardır babasının hastalığı ve ölümüyle; başarılarıyla; nükleer rezonansla, gama fotonlarıyla, geri tepmesiz soğurumla o kadar meşguldü ki, gözü başka hiçbir şeyi görmez olmuştu."

Nitekim annesi bir gün Cem'in bu fikrini doğrulamak ister gibi yanına geldi,

"Cem," diye sordu, "hatırlıyor musun, hani senin elinden alamadığımız kaz tüyü bir küçük yastığın vardı? Geçen gün aklıma geldi; ne zamandır görmüyorum ben onu. Nerede o kaz tüyü yastık?"

YİRMİ YEDİ YIL ÖNCE

Toprak - İsim

Feraye zaman ilerledikçe annesinin mesleğine ne kadar çok ilgi duyduğunu fark etti. Yerin altında kalmış medeniyetler, topraktan çıkan buluntular, müzelerde gördüğü tarihi eserler, artık konuşulmayan diller, çoktan yok olmuş uygarlıklar ve onların yaşam biçimlerine dair her şey onu cezbediyordu. Annesinin kitaplarını, eve getirdiği seramik örneklerini merakla inceliyordu. Lisede annesiyle birlikte birkaç kazıya katıldı. Kazı alanlarının şehir yaşantısının keşmekeşinden uzak, kayıp bir dünyaya dönük havası Feraye'yi büyüledi. Galatasaray Lisesi'ni bitirince Hacettepe Üniversitesi'nin Sanat Tarihi ve Arkeoloji bölümüne kaydoldu.

Geçmiş Feraye'nin gözlerini kamaştırıyordu. Alaka beslediği her şey toprağın altında, ortaya çıkarılmayı bekliyordu. Eski'nin gizemiyle, kaybolmuş zamanla kıyaslanınca, toprağın üzeri, şimdiki zaman ya da gelecek çok sönük kalıyordu. Antik kentlerde, agoralarda, yıkıntıların arasındayken Feraye kendisini bulmuş gibi hissediyor, sonsuz bir sevinçle doluyordu. Gözlerini kapattığında, binlerce yıl

önce o an bulunduğu yerde toplanan kalabalığın, geçen at arabalarının, yan yana dizilmiş küçük dükkânlarında zerzevat satan esnafların seslerini duyuyordu. Okulda ise Sanat Tarihi derslerine de, Arkeoloji'ye de iştiyakla çalışıyordu.

Babası Feraye'ye Ankara'da okuluna yakın bir sitede küçük bir daire tutmuştu. Gün aşırı gelip evin temizliğini yapan, Feraye'nin çamaşırlarını yıkayıp ütüleyen bir kadınla alışverişini yapan, faturaların ödenmesi gibi işlerine bakan bir adam vardı. Yemeklerini çoğunlukla dışarıdan söylüyordu. Galatasaray'da olduğu gibi arkadaşsızdı; okulda kimselerle fazla konuşmuyor, derslerinden başını kaldırmıyordu. Kütüphaneler, müzeler ve yazın arkeolojik kazı mevsimi açıldığında topluca götürüldükleri kazı alanları hariç, okulla evden başka bir yere gittiği yoktu. Haftanın dört gününü İngiliz Arkeoloji Enstitüsü'nün kütüphanesinde, kalan günlerden en azından birini de başka üniversitelerin kütüphanesinde geçiriyordu.

Cem İstanbul Üniversitesi'ndeki İletişim Fakültesi'ne kaydolmuştu, ama okula pek gittiği yoktu. Yaşını doldurunca, üzerinden inmediği bir motosiklet almıştı. Bu motosikletin tepesinde bir o yana bir bu yana gezip duruyor, Ankara'dan geçtikçe Feraye'ye de uğruyordu. Feraye'nin dairesine uğrayan tek arkadaşı Cem'di. Feraye toprağın altına döndükçe Cem de dağcılığa merak sarmıştı.

"Senin bakışların toprağın derinlerine indikçe benimki de yukarılarına çıkıyor," diyordu Feraye'ye. "Hep yukarı, mümkün olduğunca yukarı çıkmak istiyorum bedenimle. Ne kadar yukarı çıksam o kadar özgür hissediyorum kendimi. Aslında, itiraf edeyim, biraz da hep gökyüzünde

gözlerim. Bilimden bu kadar nefret etmesem, tabii bir de sebatkâr olabilsem, muhtemelen Gökbilim'le uğraşırdım. Gece yıldızlara baktıkça içim sonsuzlukla doluyor sanki, havalara uçuyorum. Ayaklarım yerden kesilsin istiyorum. Sense tersine ayaklarını yere gömdükçe gömebilmek, hep aşağılara gömülmek istiyorsun. Hiç anlayamıyorum yerin altına ilgi duyanları. O eski püskü şeylerde, biçimsiz maşrapalarda, meymenetsiz suratlı heykellerde, yeri hep toz toprak içinde, daha beteri gıdım gıdım, aylar yıllar boyu kazıyıp durmakta ne buluyorsunuz bilmiyorum. Kaz babam kaz. Çıkanlar da bir şeye benzese bari! Onca emek cabası."

Feraye kitaplarını açıp Cem'e Bizans sikkelerinin, mağara duvarlarında kalmış fresklerin, antik tapınakların, Hitit dönemine ait bronz hayvan figürinlerinin, Nolan amforalarının fotoğraflarını gösteriyor, bunların onu neden teshir ettiğini heyecanla anlatıyordu.

"Aynı annem gibisin," diyordu onun heyecanına ağzı açık bakakalan Cem. "İlgi duyduğun şeye heyecanın hiç eksilmiyor. Bense dağın zirvesine çıktığımda kayboluyor her şey. Gidip daha yüksek bir dağ bulmak zorunda kalıyorum."

Feraye gülümsüyordu. Gülümsemesi bazen uzaklara bakar gibi hayale dalmış gözleriyle buluşuyor, "Acaba Feryal de arkeolojiye benim gibi ilgi duyar mıydı," diye soruyordu gülümserken.

Tebessümü sorusunun içinde bulanıklaşıyordu.

Cem daha canlı gülümsüyordu.

"Acaba benim de babam dağcılıktan hoşlanır mıydı," diyordu. "Sırtında çanta oraya buraya tırmanır mıydı? As-

lında olmayacak şey değil. O da benim gibi uzun boyluydu, atletik yapılıydı. Zindeydi, gücü kuvveti yerindeydi. Bakarsın denese daha çok hoşlanırdı dağcılıktan. Belki kafasını taktığı şu rezonans bilmem nelerini bırakıp o dağ senin bu dağ benim gezerdi benimle birlikte."

Sonra, birden dönüp Feraye'nin açık kalmış kitabındaki toprak kaplara ellerini vuruyor, "Ama Feraye," diyordu, "sen neden sevesin ki bu çanakları çömlekleri? Sen yemek bile pişirmezsin. Bilmem kaç yıl önce bir kadının bulgur kaynattığı tası ne yapacaksın?! Sırf eski diye neden ilgini çekiyor bunlar senin? Sana son model bir düdüklü tencere getirsem dönüp bakmazsın hâlbuki. Bunları görünce ise gözlerin parlıyor."

Feraye bu sefer daha duru gülümsüyordu.

"Belki de adım Feraye olduğu içindir. Ne de olsa devir artık üç heceli isimlerin devri değil. Cem gibi tek, bilemedin iki heceli isimler kullanılıyor artık. Üç, hatta iki heceli olanları da kısaltıyorlar, tek hece yapıyorlar. Sadece isimleri değil, her şeyi daha kısa, daha basit, daha pratik yapmak için uğraşıyor insanlar. Bir yerden diğerine gittiğimiz vakit azalıyor, ilişkilerimizin süresi kısalıyor, düşünmeye harcadığımız emek, zaman daralıyor. Ne yapıyoruz giderek artan bunca vakitle peki? Hiç! Daha mı çok okuyoruz, daha mı çok müze geziyoruz? Hayır. Modern çağ eşittir hız, modern çağ eşittir pratik yaşam, eşittir carpe diem. Ama hepsi bu kadar, bunların da kendilerinden başka bir değerleri yok yaşadığımız şekliyle. Pratik olan şey o an işimizi kolaylaştırıyor, bize rahatlık getiriyor, ama aslında içimizdeki hiçbir ihtiyaca cevap vermiyor. Edebiyat, felsefe, pratik değil ki. Pratik olanla taban tabana zıt bir duruşları var.

Hız bunlarda işe yarıyor mu? Bilakis, hız ile ters orantılı işliyor bunlar. Hız, matematikte marifet. Edebiyatta değil. Bir şeyin derinliği olmadıktan, anlamı olmadıktan sonra neye yarar? Giderek her şey 'şimdi'ye yaklaşıyor, her şey günlük yaşanıp bitiyor. Şimdi televizyon var, birbiri ardına görüntüler gözümüze çarpıp duruyor; hepsini o an tüketiyoruz. Bir görüntünün yenisine ihtiyaç duyuyorsam o görüntü, görüntü değildir benim için. Görüntü bana öyle bir imge sunmalı ki, içinde bulunduğum andan ve kendimden çıkmalıyım. Sadece bugüne ait bir şey tatmin edemez beni. Mesela arkeolojide beni şu anda olduğum benden, içinde bulunduğum durumdan çıkaran, zamanımı, mekânımı aşan, daha doğrusu o an çakıştığım zamanı, mekânı başkalaştıran, ayaklarımı fiziksel olmayan anlamlarda yerden kesen, hayatımı dönüştüren bir şey buluyorum ben. İçinde bulunduğum zamandan çıkamadıktan sonra en yüksek dağa çıksam ne fark eder?"

Eğer mesele düdüklü tencere gibi elle tutulur bir şey değilse, Feraye konuştukça konuşuyordu. Eğer mesele sanat tarihi gibi elle tutulmaz gözle görülmez bir şey değilse, o zaman Cem konuştukça konuşuyor, Feraye dinliyordu. Konunun toprak üstünde yürüdüğü, üzerine evler, yollar, barajlar inşa edildiği, alışveriş merkezleri kurulduğu, evlenip çocuk doğurduğu, kocasını cebinde lavanta kokulu mendillerle evden uğurladığı ya da sabah dokuzda işbaşı yapıp akşam beşte paydos ettiği yerlerde Feraye sendeliyordu.

Feraye ölü dillere bayılıyordu; Eski Yunancayı, Latinceyi çok seviyordu. Cem "Ne işine yarayacak bunlar," diye so-

ruyordu. "Adları üzerinde, ölü bunlar! Kimse artık bunları konuşmuyor ki."

"Senin tek gecelik ilişkilerin ne işe yarıyor," diyordu Feraye. "Daha başlamadan ölü onlar."

"Kama Sutra'yı okuyunca hüzünlü bir kitap okuduğunu düşünen bir tek sen varsın onca tanıdığım içinde," diyordu Cem. "Kabul et Feraye, bazı şeyler hiç eskimiyor; onlar zaman mefhumunun büsbütün dışındalar."

Cem'in babası ölü mü, yoksa Cemil Enginsoy isminde yaşamaya devam ediyor mu, Feryal ölü mü, yoksa Feraye'nin içinde yaşamaya devam ediyor mu, yoksa Feraye'nin içinde bir şeyler Feryal'le birlikte ölüp duruyor mu, tartışıyorlardı. Toprağın altındakilerle üstündekileri birbirine karıştırıyorlardı. Toprağın yüzeyinde buluştukları tek bir nokta vardı; ama o da o kadar dardı ki oradan birbirlerine varamıyorlardı.

Feraye mitolojiyi severek okuyordu.

"Madem doğru olduklarına inanmıyorsun, neden bu kadar zevk alıyorsun," diye soruyordu Cem.

"Madem Tanrı'ya inanmıyorsun, neden bu kadar öfkelisin," diyordu Feraye.

Feraye'nin ortaokul ve lisede vasat olan dersleri üniversitede yine parladı; Feraye Hacettepe'nin Sanat Tarihi ve Arkeoloji bölümünden birincilikle mezun oldu, Sorbonne Üniversitesi'nin Arkeoloji dalında yüksek lisans programına kabul edildi.

Sorbonne'un isminin birçok kimseyi rahatsız ettiğini o zaman anladı.

"Bu Nobel ya da Enginsoy Etkisi'nin adı gibi bir durum

mu bilmiyorum. Ama 'Duyduğuma göre Sorbonne'a gidiyormuşsun' diyen çok insanın gözlerinde bana karşı negatif olan bir şey var. Nedenini tam olarak çözemiyorum, ama bu negatif enerjinin beni fiziksel olarak bile etkilediğini düşünmeye başladım. Onların rahatsızlığı ya da olumsuz ilgileri beni daha Paris'e gitmeden yoruyor, kendi enerjimi söndürüyor. Hacettepe'deyken böyle değildi; hâlbuki ben yine aynı benim. Yeteneklerim de Hacettepe'de olduğum zamanki yeteneklerimle müsavi."

Feraye bu yüzden "Sorbonne" yerine Sorbonne'un pek bilinmeyen ismi olan "Paris Üniversitesi"ni kullanıyordu. Ama Feraye'yi çevreleyen başka isimler de vardı; bu yüzden, onun "Paris Üniversitesi"ne gideceğini duyacak olanlar zaten henüz Feraye'ye rastlamadan, "Sorbonne"a gideceğini çoktan duymuş oluyorlardı. Mesela, evlerinin yakınındaki park büfesindeki adamın bile, Feraye'nin hayatındaki her adımdan haberi vardı. Feraye oradan alışveriş ettiğinde ona hakkında aldığı haberleri sıralıyor, üstelik bunları Feryal'le kıyaslamaktan geri durmuyordu. Feraye'nin üniversiteye başlayacağı yaz "Tebrik ederim, sen de Hacettepe'yi kazanmışsın, Ankara'ya gidiyormuşsun," demişti. "Sen Hacettepe'yi kazandığına göre, Feryal de hayatta olsa herhalde ODTÜ'yü kazanırdı; Ankara'da birlikte ev tutar, İstanbul'a birlikte gelip giderdiniz."

"Belki," demişti Feraye.

Büfedeki isimsiz adamın, ölen Feryal'in Feraye'den daha zeki olduğuna dair nedense sarsılmaz bir inancı vardı.

Bu sefer de Feraye'yi Paris'e gideceği için tebrik etti.

"Hem de Sorbonne'da okuyacakmışsın," dedi. "Eh, ne de olsa koskoca Erol Akarsu'nun kızı! Paris'e gidecek de

başka yerde okuyacak değilsin ya. Tabii ki Sorbonne'da okuyacaksın!"

Babasının ismini anmayanlar ise Sorbonne'un ismine annesinin ismini bitiştiriyorlardı.

"Tabii ki Sorbonne'a gidecek," dediklerini duyuyordu Feraye. "O, meşhur Arkeolog Filiz Akarsu'nun kızı!"

"Arkeolojide kalmayı sürdürdüğü müddetçe basamakları hızla tırmanır, daha otuz beşine gelmeden profesör olur o. E, annesinin akademideki itibarı su götürmez. Açılmaz kapıları açar kızına."

Neyse ki Avrupalıların böyle şeyleri ne bildiği ne umursadığı vardı. Feraye Paris'e yerleşince üzerine dikilmiş bakışlardan, etrafındaki fısıldaşmalardan da kurtuldu, rahat nefes aldı. Burada da Ankara'da olduğu gibi dört elle derslerine sarıldı. Kütüphaneden hiç çıkmıyordu.

Paris'e yerleşmesinden üç ay sonra Cem onu ziyarete geldi.

"Evleniyorum," dedi.

"Kiminle?"

"Adı Oya. İyi bir kızcağız. Beni de çok seviyor."

"Hiç bahsetmemiştin. Çok ani oldu."

Cem omuz silkti.

"Ben de bilmiyordum."

Feraye ona daha fazla soru sormadı. Cem'in işlerinden, hiç görüşmedikleri lise arkadaşlarından, Feraye'nin derslerinden konuştular. Cem üniversite tahsilini tamamlamamıştı. Bir kadın dergisi için fotoğraf çekimleri yapıyordu. Aldığı başka fotoğrafçılık işleri de vardı. Babasının muteber, kendisinin de zekâsıyla meşhur ismi sayesinde iş bulmakta hiç zorlanmıyor, hatta ona akla hayale gelmeyecek

birçok yerden iş teklifleri yağdığını söylüyordu. Durumdan pek de şikâyetçi sayılmazdı, ama olanları biraz alay, biraz da suçlulukla anlatıyordu.

Cem Feraye'nin Paris'te kaldığı süre boyunca bir daha görünmedi. Zaten Feraye de Paris'teki ikametini fazla uzatmadı, yüksek lisansını bitirir bitirmez Türkiye'ye döndü. Ne bir kısım insanların beklediği gibi, tek çocuk olarak babasının işlerini devralmak, ne de diğer kısım insanların beklediği gibi, annesinin izinden giderek akademisyen olmaktı niyeti. Paris'teyken yüksek lisansla birlikte epigrafi eğitimi de almıştı. Bir arkeoloji müzesinde araştırmacı ve epigraf olarak çalışmak, arkeolojik kazı mevsimi açılınca bu müzenin yürüttüğü kazı çalışmalarında görev almak istiyordu. Ne var ki Türkiye'de arkeolojik mirasın zenginliğine rağmen bu alanda iş bulmak hayli zordu. Annesi Feraye'ye, tanıdıklarına ona uygun bir pozisyon olup olmadığını sormayı teklif etse de Feraye buna yanaşmadı. Geç ve güç de olsa olanaklarını kendisi edinmek istiyordu.

"Sorbonne'daki bölümü ikincilikle bitirmişsin," dedi park büfesindeki adam.

"Öyle."

"Feryal hayatta olsaydı, kim bilir, belki de birinci o olurdu."

"Belki."

"Bir de iş arıyor dediler senin için. Sen koskoca Erol Akarsu'nun kızısın; çalışıp da ne yapacaksın?"

"Bilmem."

"İlle de çalışmak istiyorsan baban sana şöyle kolay ta-

rafından bir iş versin şirkette. Arada bir gider, birkaç imza atar dönersin."

"..."

"Aman boş ver çalışmayı. Ne diye yorulacaksın? Para lazım değil ya sana!"

Lakin Feraye zannedilenin aksine para kazanmak, artık kendi ayakları üzerinde durmak istiyordu. Aldığı ücretin az ya da çok olması önemli değildi, aradığı işte iyi bir maaş zaten beklemiyordu. Ama eline geçen üç beş kuruşla ihtiyaçlarını karşılayabilmek toprak üzerindeki hayatına dair en büyük arzusuydu. Lüks harcamaları hiçbir zaman olmamıştı. Asgari ücretin ona rahat rahat yeteceğini düşünüyordu.

Sonunda bir müzede istediği gibi bir iş buldu. Müze oturdukları eve hayli uzaktı ve önerdikleri ücret de tahmin ettiği gibi düşüktü; ama bunları dert etmiyordu. Bir müzede çalışacağına ve artık kendi parasını kazanacağına çok mutluydu.

Çalışmaya başladıktan bir süre sonra Cem'le buluştular.

"Epigrafi de ne," dedi Cem.

"Eski yazıtlar bilimi. Üzerinde Latince gibi eski yazıların bulunduğu eserleri, mesela mezar taşlarının, yazılı hitapların ya da eski belgelerin üzerindeki yazıtları inceliyorum. Bildiklerimi çeviriyorum, eksik ya da tahrif olmuş kısımları da tamamlamaya çalışıyorum. Tabii bu ciddi bir araştırma gerektiriyor."

"Paleografi denmez mi ona?"

"Hayır, paleograflar papirüs gibi kağıtlara kaydedilmiş yazıları inceliyor. Epigraflar ise taş ya da maden gibi dayanıklı maddeler üzerine kazınmış kayıtlarla ilgileniyorlar."

"Birçok kimsenin ismini bile bilmediği bir işin var. Üstelik işin içindeki marifet de kimsenin bilmediği isimleri, kelimeleri bilmekte yatıyor herhalde."

"Öyle."

"..."

"Uzun zamandır görünmüyordun."

"Biliyorum. Bir kızım var, Feraye. Onu mutlaka görmelisin. Hayatımdaki en masum şey herhalde."

"Görürüm."

"Evlilik pek iyi gitmiyor."

"Anlıyorum."

"Ama kızım çok güzel. O, tatsız olan her şeyden müstesna. Yaptığım bütün kötü şeylerden de."

"İyi bir baba olabileceğini hiç düşünmemişim."

"Değilim zaten. Eve düzenli gittiğim yok. Kızımla da gereğince ilgilenemiyorum."

"Kızın çok küçük değil mi?"

"Öyle. Henüz bebek. Altı aylık."

"İşlerin iyi gidiyor mu?"

"Evet."

"İyi kazanabiliyor musun"

"Evet. Neden?"

"Biraz paraya ihtiyacım var."

"?"

"İş yerinden henüz maaşımı vermediler. Neden bilmiyorum. Cuma günü çalıştığım iki ayı tamamlayacağım. Belki ikinci ayın dolmasını bekliyorlar. Bu yüzden Cuma için umutluyum. Ama cebimde Cuma'ya kadar işe gidecek param kalmadı. İşe kabul edildiğim gün eve gidip herkese artık iş bulduğumu, bundan sonra babamdan para kabul

etmeyeceğimi ilan ettim. O günden beri babamdan para almıyorum. Kenarda bir miktar birikmiş param vardı. İki aydır onunla idare ediyorum. Ama tükenmek üzere. Çok dikkatli kullanıyorum, fakat haftada altı gün otobüse binmek zorundayım müzeye gidebilmek için."

"Sana ilk ay da herhangi bir ödeme yapmadılar mı yani?"

"Hayır."

"Neden?"

"Bilmiyorum."

"Onlara sormadın mı?"

"Hayır. Sormaya gerek yok. Bir maaş verecekler, kendileri söylediler. Bana maaş önermeseler de çalışırdım belki, işimi seviyorum. Ama maaş alacağını onlar kendileri söylediler bana, alacağım ücretin miktarını bile söylediler. 'Bu kadar uygun mu?' diye sordular, 'Evet' dedim. Bu yüzden vereceklerini biliyorum; ama neden geciktirdiler, o konuda bir fikrim yok. Gecikeceğini düşünemediğim için de ihtiyatsız hareket ettim başta. 'Artık çalışıyorum! Maaşlı işim var!' diye sevinçle dolaşıp durdum evde günlerce. Tükürdüğümü de yalayamadım; herkes maaşımı vaktinde aldım diye biliyor şimdi beni. Sormuyorlar bile. Babamın da gecikmeden haberi yok, ondan hâlâ para kabul etmiyorum. 'Her şey yolunda mı?' diye soruyor ara ara, başımı sallıyorum. Herhalde iki aylık maaşımı birlikte verecekler. Ama ödeme elime geçinceye kadar bir miktar paraya ihtiyacım var işte."

"İşe başlamadan bir sözleşme imzalamadın mı?"

"Ne sözleşmesi?"

"Sözleşme işte. İş sözleşmesi."

"Bilmiyorum."

"Nasıl bilmezsin?!"

"Bilmiyorum, Cem. Duymadım böyle bir şey. İmzalamamışım demek ki. Gerekli bir şey mi bu? Ama dediğim gibi, önemi yok. Sözleşmeyi de ikinci ayın sonunda yapacaklar herhalde, gerekliyse; benim bana ödeme yapacaklarından kuşkum yok. Dedim ya, kendileri söylediler bunu. 'Her ay için' diye konuşuldu üstelik. Ama ilk ayın ücretini hemen vermiyorlar demek ki. Sadece üç gün için paraya ihtiyacım var. Cuma günü hemen ödeyeceğim sana borcumu."

Ne var ki Feraye'nin beklediği gibi olmadı; iple çektiği, işe hevesle gittiği Cuma gününün akşamında, ertesi hafta, hatta ertesi ay da kimse Feraye'yle maaşına dair bir şey konuşmadı, Feraye de bir şey sormadı. "Demek ki ilk üç ayın sonunda yapacaklar ödemeyi," diye düşünüyordu. Cem'den biraz daha borç para aldı. Çalıştığı ilk aylar olduğu için, üç ayın ödemesinin toplu halde yapılması makuldü.

Feraye işte üçüncü ayını doldurduktan sonra, yöneticilerinin, ilk üç aylık çalışmasını ücretsiz stajyerlik statüsünde değerlendirdiğini düşünmeye başladı. Ne de olsa tarihi eserleri tanımak zaman alıyordu; onlar da Feraye'nin ilk üç ayını iş öncesi bir alışma süreci addetmiş olmalılardı. Belki de ilk üç ay sadece deneme süresiydi, Feraye şimdi çalışmaya başlamış sayılıyordu. Bir deneme süresi olması Feraye için güzeldi, zira etrafındaki herkesten daha çok, daha ciddi çalışıyordu. Onlar gibi eğlenmiyor, kimseyle sohbet etmiyor, değil sohbet etmek, oturup bir çift laf bile etmiyor, yemek saatlerini uzatmıyor, değil uzatmak, yiyeceği şeyi bile apar topar bitirip işinin başına hemen dönü-

yor, eve gittiğinde de gece boyu çalışmaya devam ediyordu. Uyanık olduğu her dakikayı temel gereksinimleri dışında tamamen işine adamıştı.

Dördüncü, beşinci, altıncı ay da böyle sessiz sedasız geçti. "Belki ben yanlış anladım, belki benim bana aylık olarak ödeyeceklerini sandığım miktarı onlar bana üç ayda bir vermeyi düşünüyorlar. Verecekleri her ne kadar asgari ücretten pek farklı olmasa da, eh, bizim iş öyle yapılanın hemen göründüğü işlerden değil, ortaya pek bir şey çıkmadığı için onlar da bu işte asgari ücret ancak üç aylık kadar eder diye hesap ediyorlar herhalde. Olsun canım, az olsun ücret, sorun değil; ben idare ederim. Kiraya para ödemedikten sonra bana yeter bu ücret; paçamı sıkar, kendi başıma geçinir giderim. İlk üç ay da ücretsiz bir deneme süreciydi. Şimdi bu ikinci üç ayın ödemesini biraz geciktirdiler işte; ama vereceklerini söylediklerine göre, önünde sonunda verecekler elbette. Kendileri söylediler verecekle-rini, şüpheye mahal yok," diye düşünüyordu.

Ama yedinci, sekizinci ve dokuzuncu aylar da aynı şekilde geçti.

"Anlayamıyorum," diyordu Feraye. "Anlayamıyorum. Bana maaş bağlayacaklarını söylemişlerdi. Nerede, nasıl bir sorun oldu çözemiyorum. Bu duruma hiçbir anlam veremiyorum."

"Seni o müzede istediklerine emin misin," diye soruyordu Cem.

"Ben de hep bunu soruyorum kendime. Ama beni istediklerini, epigrafi bilgisi olan bir arkeoloğa ihtiyaç duyduklarını kendileri söylemişlerdi. Görülmemiş bir özveriyle çalışıyorum. Oradaki herkesten daha çok çalıştığıma

inanıyorum. Ama bir maaş verilmeyen sadece ben varım. Aldıkları maaşlardan bahsederken duyuyorum diğer çalışanları. Az ya da çok hepsi bir maaş alıyorlar. Benim onlardan neyim eksik, neyi yanlış yapıyorum, çözemiyorum. Madem bir deneme süreleri var, ben da daha çok asılayım yaptığım işe dedim ilk üç aydan sonra kendi kendime; ama bir insan bir işe daha çok nasıl sarılır, daha iyi, daha çok nasıl çalışılır, inan bilmiyorum. Hep bu işi yapmak istedim ben. Lisede emin oldum bu iş için yaratıldığıma. Hasbelkader seçmedim bu işi. İşimi çok seviyorum. Başka hiçbir çalışanın sevmediği kadar çok seviyorum. Çok okuyorum, çok araştırıyorum; işimi oradaki bütün elemanlardan daha iyi bildiğimi sanıyorum. Ama neden, neden onlar yaptıkları iş karşılığında ücret alabiliyorlar da ben ne yapsam alamıyorum, bilmiyorum."

"Feraye, senin bilmediğin bir şey var ve senden yeterince memnun değiller demek ki. İnsan memnun olduğu elemanının işi bırakıp gitmesini istemez ki. Onu elinde tutabilmek için mümkün olduğunca hoş tutmaya gayret eder. Çalışanını hoş tutmak isteyen hangi patron ona ücret ödemez?"

"Biliyorum. Biliyorum. Kendime bunları tekrar tekrar söylemiyor muyum sanıyorsun? Ama bunu da kendileri söylüyorlar, 'Çok iyi çalışıyorsun. Senden çok memnunuz', diyorlar. Ben 'Acaba bir yerde hata mı yapıyorum? Göremediğim bir yanlışım, eksiğim var da o yüzden mi bana ücret ödemiyorlar?' diye düşünüp durduğum için onlara da hep soruyorum bunu. 'Benden memnun musunuz? İşimde hoşunuza gitmeyen bir kusurum var mı?' diye her fırsatta tekrarlıyorum. Kızıyorlar; 'Aaa, yeter ama! Ne ka-

dar vesveselisin sen böyle! Hep söylemiyor muyuz senden gayet memnun olduğumuzu? Sen bizim samimiyetimize inanmıyor musun? Neden aynı soruyu tekrarlayıp duruyorsun? Demek ki bize güvenmiyorsun!' diyorlar. Üstelik bunları öfkelenerek söylüyorlar."

"Belki seni işe alırkenki fikirlerinden vazgeçtiler, artık bu pozisyonda çalışan birine ihtiyaç olmadığını düşünüyorlar. 'Bir epigrafımız olmasa da olur, e öyleyse ne diye boşuna para ödeyelim? Onun da işine gelmezse çeker gider,' diye geçiriyorlar akıllarından?"

"O zaman her günümü, hayatımı yok yere işgal etmek, istila etmek yerine bunu bana açıkça söylemeleri gerekmez mi? Hem ben bunu açık edebilecekleri sayısız fırsat veriyorum onlara. O yönde değil hiç konuşmaları. Benimle ilgili planları gayet uzun vadeli görünüyor. 'Bir epigrafa ihtiyacımız var,' dediler, ondan başladım çalışmaya. Onların istediği araştırmaları yapıyorum, kendi kafamdan geçenleri değil. Bu işi ben uydurmadım, onlar var olduğunu söylediler. Fikirleri değiştiyse de beni boşuna oyalamak yerine haberdar etmeleri gerekir. En azından, bana yeni işler icat etmeyi artık kesmeleri gerekir."

"Belki sana para verildiğini, senin maaşını düzenli olarak aldığını düşünüyorlar."

"Ben de hep bundan kuşkulandım uzun zaman. Ama sonra diğer çalışanlarla olan maaş düzenini, her biriyle bu konuyu nasıl açık açık ve hiçbir ayrıntıyı atlamadan konuştuklarını fark ettim. Bir tek bana gelince yokmuş gibi davranılıyor böyle bir maaş konusu."

"Feraye, madem onlar yapmaları gerektiği gibi konuşmuyorlar bu konuyu seninle, seni işe alırken söyledikleri-

ni şimdi yok sayıyorlar, hiç olmamış gibi davranıyorlar, o zaman başka çaresi yok, sen açmalısın bu konuyu onlara."

"Yapamam, Cem! Maaş meselesinden ilk bahseden onlar, ben değilim! Hiç bahsetmemiş olsalardı ben de belki vermezler diye bir şüphe duyardım, o zaman gidip herkese 'Artık maaşım var!' diye ilan etmezdim. Şimdi kimseye, kendime bile itiraf edemiyorum böyle bir maaşın olmadığını. Nasıl derim 'Çalışıyorum, ama bana maaş ödemiyorlar,' diye?! Maaş sorunsuz işliyormuş gibi davranıyorum şimdi herkese karşı. Böyle bir yalanı gidip nasıl yüzlerine vururum?! Bırak bir yalanı yüze çarpmak, biliyorsun, istesem bile kimseye karşı incitici bir laf edemem ben."

"Hadi önceleri 'Şimdi konuşursam maaş istemek gibi olur. Önce ne kadar iyi çalıştığımdan emin olsunlar, belki beni henüz yeterince tanıyamamışlardır,' diyordun. E artık bu da geçerli olmadığına göre! O zaman?"

"Buna pek ihtimal veremiyorum, ama belki ne kadar kalifiye bir eleman olduğumu anlayamamışlardır. Gerçi daha kalifiye olmam için benden ne bekliyor olabilirler bilmiyorum; doktora derecem yok diye mi diyeceğim, ama çalışanlar arasında yüksek lisans derecesi olan bile yok. Okurken benimki kadar başarılı sonuçlarla mezun olmuş olan da. Neden her ne ise, beni işimin yeterince ehli bulmuyorlarsa, böyle bir konuyu benim açmam beni onlardan bir şey istiyormuş konumuna düşürür. Kimseye avuç açmamak hususunda çok katı bir disiplinle yetiştirildim ben; ne kadar zorda kalırsam kalayım ömrümde kimseden bir şey istemedim, isteyemem. Bu kuralı bir tek senden borç isterken bozdum. Onlar da gerçekten hakkım olduğunu düşünüyorlarsa versinler bana maaşımı istiyorum. Mesele-

yi benim açmam yakışık almaz. Maaş lafını ağzıma almayı bile yakıştıramıyorum kendime."

Feraye o hafta, kendisini işe alan müze müdürünün odasına gitti, işten artık ayrılmak istediğini söyledi. Müdür şaşırmış görünüyordu.

"Ama çok iyi çalışıyordun, hevesliydin. Her şey yolunda görünüyordu."

"..."

"Bu işi çok seviyor gibi bir halin vardı."

"..."

"Daha iyi bir yerden bir teklif mi aldın?"

"Hayır."

"Müdür, odadan içeri giren yardımcısına

"Feraye işi bırakmak istiyormuş," dedi.

Muavin Feraye'ye hayretle baktı.

"Gerçekten mi?"

Feraye ağzını açamadı. Gözlerini yere indirdi.

"Çok şevkli, gayretliydin. İşini de iyi yapıyordun. Üzüldüm," dedi muavin.

"Ben de," diye araya girdi müdür. "Feraye gibi çalışanını, bilgilisini bir daha bulamayız."

"Öyle. Mümkün değil bulamayız."

Feraye hayret etti; kendisi gibi çalışanını bulamayacaklarını düşünüyorlarsa –ki buna kendisi de şüphesiz inanıyordu–, neden onu ellerinden kaçırmamak için hiçbir şey yapmamışlardı?

"Ama tabii," diye devam etti müdür, "Feraye'nin paraya ihtiyacı yok. Bizim de dezavantajımız bu."

"Öyle."

"Bu yüzden, çalışma zorunluluğu yok. İstediğinde işi bırakabiliyor. Biz de yeri doldurulamayacak elemanımızdan oluyoruz."

Feraye duyduklarına inanamamıştı; bu sözler bütün gün kulaklarında uğuldadı durdu. İşi paraya ihtiyacı olmadığı için bıraktığını düşünüyorlardı!!!

"Ama bu çok saçma," dedi Cem. "Madem sana para vermiyorlar, neden zaten vermedikleri paraya ihtiyacın olmadığı için işten ayrıldığını düşünsünler ki?"

"Bilmiyorum! Bilmiyorum! Bana da çok saçma geliyor; anlayamıyorum!"

"Sana bir şey verilmediğinin farkında olduklarına emin misin?"

"Evet!"

"Allah Allah... Ama Feraye, bu hiç de makul gelmiyor kulağa. Yani... Bir açıklaması olmalı. Bu da pek mantıklı değil, ama belki seni hâlâ işi öğrenen bir stajyer gibi düşünüyorlardı, eğer orada kalırsan ileride bir zamanda sana maaş vermeye niyetleri vardı; böyle bir şeyi kastetmiş olabilirler mi?"

"Bilmiyorum! Hayır! Sanmıyorum! Bahsettiğin bütün ihtimalleri aylarca tek tek düşündüm, ve tek tek eledim ben. Hiçbiri makul değil! Niye böyle davrandıklarını, böyle söylediklerini bilmiyorum! Açıklayamıyorum!"

Feraye yeni bir iş aramaya koyuldu. Ama zaten başvurabileceği müzeler sayılıydı. Onlar da elemanlarının sayısını artırmak yerine her geçen gün azaltıyor, hele Feraye'nin uzman olduğu alanlarda giderek daha az insan çalıştırıyorlar-

dı. Yine de "Benim bu alanda az kişide bulunan vasıflarım var. Önünde sonunda bir iş bulacağım," diye düşünüyordu Feraye; "Gerekirse fazlasını yaparım. Profesör olmamı isterlerse gider olur, öyle gelirim. Ama mutlaka bulacağım beni alacakları bir iş. Vakit alsa da bulacağım."

Feraye babasının ona önceki yıl armağan ettiği pırlanta kolyeyi, altın bileziklerini; kendisine ait ne kadar değerli mücevher varsa hepsini bozdurdu. Fazla masrafı yoktu, ama babasından hâlâ para kabul etmiyordu. Ona, çalışırken biriktirdiği paraları harcıyor olduğunu söyledi. Cem'e borçlandığı paranın bir kısmını, bozdurduğu takıların parasıyla ödedi.

"İstanbul dışındaki müzelere de bir baksan," diyordu Cem.

"Yapamam. Gidip başka bir şehirde iş arayacak, olur da bulursam oraya yerleşecek param yok. Hem, aradığım gibi bir işten kazandığını parayla kiramı karşılayabilmem çok zor."

Feraye tahmininden çok daha kısa bir sürede, sadece üç ay içinde özel bir müzede iş buldu. Onunla görüşen adam, ismine bakınca "Filiz Akarsu ve Erol Akarsu ile bir akrabalığınız var mı," diye sormuştu.

"Kızlarıyım."

"Annenizin mesleğini sürdürüyorsunuz demek."

İş tam istediği gibiydi. Yine araştırmacı ve epigraf olarak çalışacaktı. Müzenin sahibi ve işletmecileri de "haklarda eşitlik", "emek", "çalışana saygı", "iş", "ekmek", "özgürlük" gibi kavramları dillerinden düşürmüyorlar, görünüşe göre bu kavramlara çok değer veriyorlardı.

"Yalnız size fazla ücret veremeyiz," demişlerdi.

"Olsun," diye atılmıştı Feraye. "Miktar hiç önemli değil."

Feraye burada da kendisini kanıtlayabilmek için kollarını sıvadı. Sadece kendi işiyle ilgilenmiyor, müzede envanter çalışmaları, sayımlar, eser alımı, devir teslim işlemleri, tarihi eser denetimi, rapor yazımı, toplantılarda temsilcilik, teşhir, sergi hazırlıkları gibi birçok işe elinden geldiğince yardımcı oluyordu. Müze küçüktü, ama envanterinde Helenistik dönemden, Bizans'tan kalma önemli eserler vardı. Feraye'ye yapacak birçok iş düşüyordu.

O sıralarda İstanbul'a özellikle arkeologları ilgilendiren önemli bir sergi gelmişti. Dünyanın değişik yerlerindeki müzelerden Eski Yunan dönemine ait antik eserleri kiralayan serginin ücreti hayli pahalıydı. Feraye'nin çalıştığı müzeye, burada çalışanlardan özellikle konuyla ilgilenenlere hediye verilmek üzere beş tane bilet geldi. Feraye dışındaki çalışanlardan sadece dördü Antik Yunan ve sergiyle ilgileniyorlardı. Ancak beşinci bileti Feraye'ye vermediler. Müdür "Feraye Hanım'ın babası nasılsa zengin," dedi. "O isterse sergiye gidebilir. Bileti dışarıdan, daha çok ihtiyacı olan birine verelim."

Akıllarına halihazırda böyle biri gelmedi, ama aradıkları tanıma uygun bir kişi bulunduğu zaman ona vermek üzere bileti kenara ayırdılar.

Feraye o akşam, son zamanlarda daha önce hiç görüşmediği kadar sık görüştüğü Cem'i ziyarete gitti. Oya Hayâl'le birlikte içeride kaldı. Cem'le terasta her zamanki gibi baş başa konuştular.

"Arayıp geleceğini haber vermesen, hiç uğrayacağım yok eve," dedi Cem. "Bu akşam da kim bilir nerelerde olacaktım."

Cem televizyonda çalışmaya başlamıştı. Hafta sonları yayınlanan bir yarışma programını sunuyordu.

"Oya sana kırgın sanırım," dedi Feraye. "Yüzüne bile bakamadığını fark ettim birlikteyken."

"Öyle. Yine de sabırlı kızmış. Ağzını açıp da bir kez adamakıllı bağırıp çağırmadı bana daha. Eve uğradığım günlerde de birbirimize tek kelime etmiyoruz bazen."

Feraye çalışmaya başlayalı üç ay olmuştu. Burada da önceki müze gibi ona henüz hiçbir ödeme yapmamışlardı.

"Sorun bende mi, yaptığım işte mi bilmiyorum. Nihayetinde, dikimevinde çalışan bir kız gibi, elime tutuşturulan birkaç parça kumaşı az sonra tam tekmil bir elbise halinde geri getirmiyorum. Epigraflar bazen onca çalışmalarının hiçbir sonucunu alamıyorlar. Aradığımız yeni yazıtlar bazen hiç bulunmaz. Elimizde olanlardan bir şey çıkaramadığımız olur. Hâlbuki çok uğraşmış, çok çalışmışızdır. Ama bazen de çok önemli bir şeyi çözüveririz, gerisi çorap söküğü gibi gelir. Epigrafi dünyasında bulgular devamlıdır, onları sürekli takip etmek, incelemek gerekir. Çabalarımız kimi zaman arkeoloji dünyasında büyük adımlar attırır, kimi zaman ise görünürde hiçbir sonuç vermez. Gerçi ben çalıştığım iki müzede de, buralarda geçirdiğim kısa zamana rağmen bir şeyler yapabildim. Eriştiğim bulgular ortalığı sarsacak türden değildi, ama halen üzerinde çalışılan birçok kaynağın deşifresine doğru birer adımdı. Daha uzun kalabilseydim daha çok şey yapardım muhtemelen."

"Tüm meşakkatine rağmen zevk de alıyorsun ama sen bu işten, Feraye."

"Evet, Cem, alıyorum. Bunda yadırganacak bir şey yok. Bundan yüzlerce yıl önce şu anda üstünde durduğumuz

topraklarda insanlar hangi dilde anlaşmışlar, ne yapmışlar, ne düşünmüşler, ne yaşamışlar, bunları taşlara nasıl kazımışlar; evet, ilgimi çekiyor benim. Bir noktanın anlamını çözerken, iki bin yedi yüz öncesinden bir el bana uzanmış oluyor; bu büyülü değilse başka ne büyülü olabilir? Bu yoldaki bütün çalışmaları iştiyakla takip ediyorum. Cebimdeki paranın hatırı sayılır bir kısmını dünyadaki epigrafik gelişmeleri haber veren yayımlara, dergilere ayırıyorum."

"İşte bunu söylemek istiyorum ben de. Sen bu işten zevk alıyorsun; bu işi yapmak, bu yayımları takip etmek istiyorsun. Dergiyi kendi paranla alman doğal değil mi o zaman?"

"Bir işin iş olabilmesi için ondan zevk almamam mı gerek? O işten ne kadar çok nefret edeceksem o kadar çok mu para almalıyım karşılığında yani? Böyle bir düzen kursak ve bir işçiye yaptığı işe duyduğu nefret oranında ücret versek, hangi alanda başarılı olabiliriz? Senin televizyondan, kameralardan, ekrandan belki benden de çok nefret ettiğini biliyorum. Ama senin bu işi yapman da bir isyan; vaktiyle kışkırtılmış bir isyan; üzerine çok gelinmiş, üzerine gelindikçe derinleşmiş bir isyan. Kameralardan ne kadar çok nefret ediyorsan o kadar çok zevk alıyorsun sen şimdi onların karşısında halkla, seni izleyenlerle, seni bir zamanlardan beri hep izlemiş olanlarla alay etmekten, izleniyor olmanın kendisini küçük düşürmekten, ayaklarının altında ezmekten. Ama sen de *zevk* alıyorsun işte, Cem. Ağırlığı altında ezildiğini hissettiğin kameraları, o gürültüyü, kalabalığı ezdikçe, aşağıladıkça zevk alıyorsun, zevkin arttıkça çığırından çıkıyorsun, sen çığırından çıktıkça seni izleyen halk da coşuyor, seni alkışlıyor, omuzlarında taşıyor, ya da

sana öfkeleniyor, ama bu yüzden, tam da senin istediğin gibi, bir tepki veriyor; böylece sen daha da kışkırtılıyor ve daha azgın bir isyanla dikiliyorsun karşılarına. Onlar senin damarına bastıkça sen onlara saldırıyorsun; ama direk yüzlerine karşı, ama dolaylı yollardan ahlaksızlığınla, taşkınlığınla, ilkesizliğinle onlarla alay ederek. Bunun sonu yok. Sen durmadıkça birbirinizi yiyip bitireceksiniz böyle. Ama sen bundan *zevk* alıyorsun, Cem. Zevk almasaydın televizyonda bu kadar başarılı olamazdın. Zaten bir devlet kanalında olsaydın bunları yapmana müsaade etmezlerdi. O zaman hiçbir sansasyon yaratamazdın. Sen de, seyirci de, aranızda devlet kanalından bir beton, zevkleri kursaklarında kalmış bülbüller gibi bir süre birbirinize bakar dururdunuz, çok geçmeden de birbirinizden sıkılırdınız."

"İyi mi olurdu yani?"

"İyi mi kötü mü bilmem; ama ilişkileriniz bazılarının 'ölçülü', bazılarının 'yapay', bazılarının da 'bastırılmış' diyeceği bir boyutta gelişirdi. Birbirinize bu kadar dokunamazdınız. Birbirinizi bu kadar incitemezdiniz de. İncinmeler hep dokunduktan sonra başlar."

"Lütfen artık sen de daha fazla incinme, Feraye. Vazgeç çalışmaktan. İstediğin asgari ücretten fazlasını vereceğim sana her ay. Canın istiyorsa sen yine bir müzeye bağlı olarak bunları yapmaya devam et. Ama keyfin için yap; 'çalışıyorum' diye düşünme. İstediğin dergiyi, kitabı al, dünyanın hangi tarafında olursa olsun istediğin müzeye, sergiye, konferansa, kütüphaneye git; hepsini ben finanse edeceğim senin için. Ama artık kendini bitirip durma üç kuruş para için."

"Hayır! Neden yapacakmışsın benim için böyle bir

şey?! Neden, hangi münasebetle senden para kabul edeyim? Senden borç para kabul etmem bile hiç yakışık almıyor. 'Üç kuruş para' diyorsun; üç kuruş para için mi üzüldüğümü sanıyorsun? İsteseydim babam da verirdi bana bu parayı, neden ondan para almak istemiyorum Cem? Bir müze başka bir epigrafı tuttuğunda onun için bu dediklerinin hepsini yapıyor; ilgilendiği dergiyi de alıyor, dünyanın öbür ucundaki konferansa, sergiye de gönderiyor. Bunlar o müzenin yararına şeyler. Peki neden bana gelince tutumları birden değişiyor? Ben kendisini işine adamaya hazır bir epigrafım. Müzede çalışmayı seviyorum. İşimde en az diğerleri kadar yetenekli, istekli, gayretliyim; üstelik de kanaatkârım. Hem, zengin olan ben değilim ki. Babam. Babam çalışıp para kazanmış, gece gündüz rahat nefes alamadan, yaz kış tatil yapamadan çalışmış, bu yönde kendisine bir isim edinmiş diye mi kendime ait bir isim edinmek yasak bana? Senden, babamdan para kabul edersem, başkalarına yaslanarak yaptığım işlerle bir Feraye Akarsu'yu nasıl yaratırım Cem?! Dediğini yaparsam, Erol Akarsu'nun, Cem Enginsoy'un isminden bağımsız bir Feraye Akarsu nasıl doğar? Hem de sizin bu işlerle hiçbir ilginiz yokken! Duygusal bağlar dışında bana sponsor olmak için hiçbir nedeniniz yokken!"

"Yahu, ille de dışarıdan gelen bir parayla mı dönmesi lazım işlerin, insanın kendi ismini yaratması için? Para niye bu kadar mühim? Bir tek benden borç kabul etmen bile çok mutlu ediyor beni, sana bu derece yaklaşmama ilk kez izin veriyorsun. Seni tümüyle finanse etmekten zevk duyacağım. Bırak inadı, ikimiz de huzura erelim işte."

"Beni anlamıyorsun, Cem. Para dediğin şey sadece para

değil, yaptığım işe biçilen değer, duyulan saygı, aynı zamanda, toprağın üzerindeki hayatımı yürütmemi, işimi rahat yapabilmemi sağlayan şey. Sen, yaptığım işe hiç saygı duymadan, sırf benim ihtiyaçlarımı karşılamak için karşılamak istiyorsun masraflarımı. Oysa yaptığım iş bundan çok daha fazlasını hak ediyor! Bu yüzden sen hiç de sandığın gibi benim ihtiyaçlarımı karşılamış olmayacaksın benim işime sponsor olarak. Belimi doğrultmuş değil, bükmüş olacaksın. Bir insan ayakları üstünde doğrulabilmek için çalışmaz mı her şeyden önce? Hem biz hali vakti yerinde bir aileyiz, kimseden bir şey istemeye ihtiyacımız yok çok şükür."

"Hem halimiz vaktimiz yerinde, kimseden bir şey istemeye ihtiyacımız yok diyorsun, hem de mümkünse maaşlı bir iş istiyorsun, üstelik bu maaşı alamadığını babana bile söyleyemiyorsun. Gururlu olan baban mı, sen misin? Maaşa çok ihtiyacın varmış gibi konuşuyorsun, ama sözlerin bununla çelişiyor."

"Hayır, Cem, benim maaşa kendimi var etmek için ihtiyacım var. Bir insanın kendi kendisini var etmeye ne kadar ihtiyacı varsa benim de maaşa o kadar ihtiyacım var. 'İş Ekmek Özgürlük' bu açıdan çok doğru bir slogan belki, ama iş ve ekmek bana ait değilse, benim tarafımdan kazanılmamışsa, onlar sayesinde gelen özgürlük bana ait sayılabilir mi? Bana bir yerlerden ekmek gelmesi, karnımın tok olması yetmiyor. İnsan sadece ekmekle yaşayamaz. Bunu tok olduğum için söylediğimi düşüneceksin muhtemelen, ama değil; hayatta ekmekten de önemli ihtiyaçlar var. Keşke aç ve yoksul olabilsem sana samimiyetimi ispatlayabilmek için. Ama şimdi içinde bulunduğum durumda ne yapmamı bekliyorsun, kendimi açlıktan öldürmemi, 'zengin iş

adamı Erol Akarsu'nun kızı ekmek bulamadığından öldü' diye gazetelere çıkmamı mı? Sorun, ekmek; ama tok olmak ya da olmamak değil ki. Sözlerim sana kafi gelmiyorsa eserlerini cephede ateş altında, zindanda, çatısı muşambadan barakada, kendisi, karısı, bebeği açken, ya da taş taşıyan bir köleyken kaleme alan yazarları, feylesofları düşün!

"Harcamaların kısıtlı olsa da sen bu örneklerdeki gibi bir hayat sürmüyorsun, Feraye. Seni yaptığın işten alıkoyan bir engel yok. Kim olsa küçük bir burjuva gibi konuştuğunu düşünür. Kendin söyledin; senin kimsenin vereceği paraya ihtiyacın yok. Ama müzedeki diğer çalışanların var belki."

"Ama ben çalışıyorum, Cem! Çok çalışıyorum, herkesten çok çalışıyorum hem de!"

Feraye şimdi çalıştığı müzeden kendisine bu sefer önünde sonunda bir maaş verileceğine dair ümitvardı. Ama işlerin sadece onun maaşına gelince aksamasına, işe başlamasının üzerinden aylar geçtiği halde kendisine henüz bir ödeme yapılmamasına, üstelik de bu konuda hiç konuşulmamasına içerliyordu. Ne zaman, ne kadar ücret alacağına dair belirsizlik yüzünden önünü göremiyordu, hiçbir yöne gidemiyordu, hiçbir plan yapamıyordu. Atacağı her adım için Cem'in eline ne zamandır muhtaçtı.

Eski Yunan eserlerine ilgi duyan birini bulamadıklarından, müzede sergi biletini rasgele seçtikleri bir ziyaretçiye verdiler. Feraye öfkelenmek istese de hiçbir şey hissedemedi; ama elini Cem'e ait olduğunu her an içinde duyduğu paraya atıp da kendisine bir bilet alamadı, çok istediği ve işine yarayacağını bildiği halde sergiyi gezemedi.

Feraye'nin yeni işindeki dördüncü, beşinci aylar da böyle geçti, Feraye içinden "Acaba mı?" diye geçirmeye başladı; "Yoksa... Yoksa bunların da bana para ödemeye niyetleri yok mu? Ama ödeyeceklerini söylemişlerdi. Aynı şey insanın başına iki kez gelmez ya! Hem dünya kadar borçlandım Cem'e. Bana para vermekten vazgeçtilerse de beni daha fazla zor durumda bırakmamak için bunu bir yolunu bulup söylerler herhalde. Ben de ona göre düşünür, hiç değilse bundan sonrası için bir hesap kitap yaparım."

Feraye müzedeki amirlerinin diğer çalışanlarla münasebetini dikkatle gözlemlemeye başladı. Müzede iki kişilik idari kadro ve rehberler dışında, kendisi gibi, her zaman görünen işler yapmayan bir nümismat ve bir konservatör vardı. Hepsi maaşlarını düzenli olarak aldıkları halde maddi durumlarıyla yakından ilgileniliyor, bir yakınları hastalandığında, çocukları okula başladığında ya da başlarına bir şey geldiğinde hemen, paraya gereksinimleri olup olmadığı soruluyordu. Müzenin, ihtiyacı olanların yardımına koştuğu, bünyesinde çalışanların maddi haklarına özen gösterdiği, en sıkıntılı zamanlarda bile maaşları gününde ödediği fikri, etrafta da yerleşmişti.

Müzede çalışmaya başlamasının altıncı ayında, Feraye Cem'e "Bendeki sorun nedir?" diye soruyordu; "Niye benim dışındaki herkese benden daha liyakatsiz olsalar bile ücret ödenirken, ben aynı işi yaptığımda tek kuruş alamıyorum? Gerekli olan daha çok çalışmam, daha çok şey bilmem olsa bunu hemen yaparım. Ama elimi kolumu bağlayan, yapabileceğim hiçbir şey bulamadığım bir vaziyetteyim."

Feraye ertesi sabah işe gitmedi. Yeşil koltuğuna gömülmüş, sürekli düşünüyordu. "Ben para için çalışan, çok şey bekleyen bir insan değilim," diyordu kendi kendine; "Ne olursa olsun, hayatta gidip de kimseyle paraya dair bir mesele için konuşamam ben. Beni kesseler konuşamam! Yapamam!"

Feraye bütün gün koltuğunda gömülü oturup düşünse de kendisinde böyle bir konuyu konuşacak cesaretin zerresini bulamadı. "Mümkün değil!" diyordu kendi kendine; "Açlıktan ölürüm daha iyi!"

Feraye ertesi geceyi de yeşil koltuğunda hareketsiz sabahlayarak geçirdi. O gecenin sabahında da işe gitmedi. Feryal'in öldüğü günlerde olduğu gibi, bir şey yiyemiyor, uyuyamıyor, mecbur kalmadıkça hareket edemiyordu. Onu müzeden arayan soran da olmamıştı. Nihayet, işe gitmediği dördüncü gün koltuğundan kalktı, telefonun başına gitti. Titreyen parmaklarla müzenin numarasını çevirdi.

"Feraye, neredesin kaç gündür," dedi sesini duyan idareci. "Feraye işe gelmediğine göre kesin çok mühim bir şey olmuştur dedik burada; bizim bildiğimiz Feraye kırk derece ateşle yatıyor bile olsa kalkar işinin başına gelirdi!"

Feraye güçlükle soluk alıyordu.

"Yok, iyiyim," diye mırıldandı duyulur duyulmaz bir sesle.

Güçlükle devam etti:

"Ben artık işe gelemeyeceğim."

"Aa! Neden?"

Feraye bir süre konuşamadı.

"Allah Allah.. Çok şaşırttın beni şimdi. Bilmediğim bir sorun mu var? Bir şey mi oldu?"

"Hayır..."

"Ee, nedir o zaman? Ne bileyim.. Her şey çok iyi görünüyordu. Seni burada mutlu sanıyordum. Sıkı da çalışıyordun..."

"..."

"Biz senden çok memnunduk burada. Ama ne diyeyim, madem gitmek istiyorsun, seni zorla tutamam ya. Ayrılmanın nedenini bilmek isterdim gerçi?"

"..."

"Hususi bir sebep mi?"

"..."

"Eh, ne yapalım, yolun açık olsun bu durumda. Olur da fikrin değişirse biz yine bekleriz seni. Arkadaşlar da çok şaşıracak, üzülecekler bu habere."

Feraye telefonu pek bir şey söyleyemeden kapattı. Telefonu kapatır kapatmaz başını bilmediği bir nedenle kollarının arasına aldı, bu halde gidip yeşil koltuğuna oturdu. Ertesi günlerde de bu koltukta böyle hiçbir iş yapmadan oturmaya devam etti. Annesi, babası, evde çalışanlar neyi olduğunu sorduklarında Feraye verecek cevap bulamıyordu.

"İş yerinde mi bir şey oldu?"

"Biri sana bir şey mi dedi, bir şey mi yaptı?"

Feraye sorulanlara karşılık "hayır" anlamında başını hep iki yana sallıyor, ama ağzını açıp da bir kelime edemiyordu. İçi boşalmıştı, hissizdi. Cem onu ziyarete geldiğinde de fazla konuşamadı. Tek tük bir şeyler söylese de içinden konuşmak, devamını getirmek gelmiyor, hiçbir şey hissedemediği halde kendisini her kelimenin ardından gözyaşlarına boğulmuş buluyordu.

Feraye'ye kötü gelen de bu hissizlikti. On beş gün sonra oturduğu yerde kitapları, ansiklopedileri karıştırmaya, gazeteleri gözden geçirmeye başladı. Cem sık sık ziyaretine geliyordu. "Gözlerin çok tuhaf bakıyor Feraye, diyordu. Artık evden çıkmalı, bir şeyler yapmaya başlamalısın. Hayatını bu koltukta geçiremezsin."

"Burada rahat hissediyorum kendimi," diye cevap veriyordu Feraye.

"Ne zamana kadar burada böyle oturacaksın? Gel, bir yerleri gezip gelelim seninle."

"İçimden gelmiyor."

"En sevdiğin yerlere, müzelere gidelim."

"Canım istemiyor."

Cem'in artık hafta içi her akşam yayınlanan bir yarışma programı vardı; pazarları da başka bir eğlence programı sunuyordu. Feraye Cem'in programlarını kaçırmadan izlemeye başladı. Bundan sonra aylarını evde, geç saatlere kadar uyuyarak, televizyonun karşısında oturarak, dergileri karıştırarak, ama pek bir şey yapmadan ve üzerinde genellikle aynı pijamayla geçirdi. Bir seneye yakın bir zaman geçtiği halde evden dışarı, bir akraba ziyareti ve bir yılbaşı partisi hariç, hiç çıkmadı. Dışarı çıkmaya ihtiyaç duymadığında, halinden memnun olduğunda diretiyordu.

Cem bir gün her zamankinden biraz daha heyecanlı olduğunu ele veren bir çehreyle Feraye'yi ziyarete geldi.

"Seni bu halde izlemeye devam edemezdim Feraye," dedi. "Bilsen ne kadar zamandır dışarıda iş arıyorum senin için. Özel bir müzeyle iznin olmadan senin adına konuştum, onlara geçmiş tecrübelerinden, eğitiminden, az bulunur bilginden bahsettim. Çok ilgilendiler. Hemen görüş-

mek istiyorlar seninle. Müze büyük bir kuruluşa ait; ama içinde senin özel ilgi alanına giren eserler yok maalesef. Daha çok İslam Sanatları'na, Osmanlı mirasına dönük bir müze. Lakin, tahmin edersin, bunu bulmak bile çok zor oldu benim için. Hiç değilse gidip görüşmeyi kabul etmezsen çok kırılacağım."

Feraye önce hiçbir şey söylemeden Cem'e baktı.

"Onlara ücret meselesine dair tek kelime etmedin umarım," dedi.

"Hayır, etmedim. Böyle söyleyeceğini biliyordum çünkü. İsterdim ki arkeoloji dünyası bana bu kadar yabancı olmasın, bu çevreden bir tanıdığımla senin durumunu paylaşayım, onun vasıtasıyla sana bir iş ayarlayayım, işin başındakilerle de maaş meselesini gidip önceden konuşayım, garantiye alayım. Ama etrafımdaki insanların bile müzelerde çalışan ya da arkeolog tanıdıkları yok maalesef; olmadı... Elimden ancak bu kadarı geldi. Gerisi sana kalıyor..."

"Karşılarında ekranların yıldızı Cem Enginsoy'u görünce çok şaşırmışlardır herhalde."

"Öyle oldu hakikaten. Şaşırdılar."

Feraye gülümsedi.

"Müzeleri çok özlemişim," dedi. "Gidip bir görüşeyim bari, madem sen de bu kadar uğraşmışsın onca işinin arasında..."

Feraye'nin çalışmaya hemen başlamasını istediler. Feraye kabul etti. Eskisi kadar enerjik değildi, ama müzenin atmosferini solur solumaz açılmış, canlanmıştı. Evden çıkmakta, işe saatinde gidip gelmekte bir sorun yaşamadı. İşini eskisine nispeten yavaş olsa da ciddiyetle yapıyordu.

Feraye en çok, toprağın altında yatacak kadar tarih öncesine ait eserlere tutkundu. Ama bu müzede ağırlıklı olarak yer kaplayan, önemli hattatların çalışmaları; sedef, seramik, çini işlemeciliği, ahşap oymacılığı, minyatür, tezhip, ebru gibi sanatların geçmişinden zengin örnekler, Feraye'yi kalbinden vuran antik eserler olmasalar da, geçmişe ait bir yerlerden kopup geldikleri için ona tesir ediyorlardı. Müzede ayrıca Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinden, Mezopotamya, Suriye, Mısır'dan, Kuzey Afrika'dan, Balkanlar'dan, Rodos, Lindos, Samatrake gibi adalardan getirilmiş; Selçuklular'dan, eski Türk devletlerinden kalmış eserler vardı. Feraye bu eserlere yabancıydı; yine de elinden gelenin en iyisini yapmaya gayret ediyordu.

Feraye'nin çalışmaya başladığı müze Oya'nın oturduğu eve çok yakındı. Cem ve Oya önceki yıl evliliklerini resmen de noktalamışlardı, ama Cem Hayâl'i görmek, hem de Oya'yla konuşmak için bu eve ara ara uğruyor, eve uğradığında çoğu zaman Feraye'yi de müzede ziyaret ediyordu. Cem'in, iş çıkışına yakın saatte geldiği bir akşam Oya'yı ziyarete birlikte gittiler.

Hayâl birkaç ay sonra üçüncü yaşını dolduracaktı.

"Cem sürekli Hayâl'den bahsediyor," dedi Feraye Oya'ya. "Hayâl'le yeterince ilgilenemediğinden de yakınıp duruyor bir yandan. Kendisine çok kızgın. Mesela kendi babasıyla kıyaslandığında berbat bir baba olduğunu söylüyor. Ama kızına sevgisi fevkalade. Bu kadar istekli olduğu halde Hayâl'e gereğince babalık yapmakta neden zorlanıyor, bilmiyorum."

Cem, evin camdan cephesinin hemen önündeki bahçede Hayâl'le oynuyordu. Onları bu ön cepheden kısmen

gören, ama seslerini işiten Oya ve Feraye içeride, küçük mutfaktaki masada birbirlerine çapraz oturuyorlardı. Oturdukları masa da, masayla tezgâh ve mutfağın gerisi arasındaki alan da dardı.

Oya, "Evli olduğumuz sürede Cem Hayâl'i bu kadar çok görmüyordu," dedi. "Hele sen müzede işe başladıktan sonra, eve daha sık uğruyor."

Sesinde hiçbir ima yoktu. Bu seste Cem'e karşı belli belirsiz, ancak çoktan kabullenilmiş bir kırgınlık, bir burukluk hissedilse de, bu hisler Feraye'yi hedef alan bir tavırdan yoksundu.

Oya ayağa kalktı. Feraye'nin boşalan bardağına çay doldurmak için arkasını döndü. Aynı tabii, yavaş sesle konuşmaya devam etti.

"Sizin Cem'le aranızda çok özel bir şey var, Feraye. Sevgili olduğunuzu söylemiyorum. Ama arkadaş da değilsiniz. Bu aranızdaki, sevgili olmak kadar olmamakla da tanımlanamayacak, çok başka, çok özel bir şey... Cem'in kimseye duymadığı bir yakınlığı var sana karşı. Birbirinizi herkesten iyi tanıyorsunuz sanki. Önceleri eski dostsunuz diye böyle olduğunuzu düşünüyordum. Sonra fark ettim ki bağınız, en azından Cem'in sana olan bağı, eskiliğin, yılların çok daha ötesinde. Fakat ismini koyamıyorum. Nedir, tam açıklayamıyorum. Ama nedenini bilmesem de şunu biliyorum ki Cem başka kimseye yaklaşmadığı kadar yaklaşmış sana kalbiyle. Fiziksel yanı hiç yok belki bu yaklaşmanın. Ancak birbirinizin içini açıp dokunmuşsunuz gibi. Bu dokunuş her neyse Cem'i o derece etkilemiş ki onun gözünde dünya bir yana, sen bir yana."

Oya Feraye'ye çayını verdikten sonra karşısına geçip

oturdu. Yalnızca kendisinden ibaret bir bakışla Feraye'ye baktı. Feraye bir şey söylemedi. Oya Feraye'nin bir şey söylemesinin gereksizliğini vurgulayacak kadar kendiliğinden bir havayla çayını yudumladı. Karşılıklı çaylarını içtiler.

Oya içeride Hayâl'i uyuturken Cem ve Feraye bahçede yan yana şezlonglarda sohbet ediyorlardı. Mevsim bahar, hava ılıktı; ama Cem kışın soğuk havalarda bile Feraye'nin evinden başka hiçbir yerde içeride duramazdı. Hemen her gün stüdyoda olmasına karşın, ışığı da sevmiyordu. Cem ve Feraye bu yüzden, otururlarken gece karanlık olsa bile bahçenin, balkon ya da terasın ışıklarını açmazlar, etraftan sızan loş, sarı ışıkla idare ederlerdi. Cem artık giderek daha ünlü olduğu ve Türkiye'de magazin programları özel kanalların yayına girmesinden sonra her geçen gün güçlenerek arttığı için, birlikteyken dışarıda mümkün olduğunca az görünmeye de dikkat etmeye başlamışlardı.

"Sana maaş durumunu sormaya korkuyorum," dedi Cem.

"Korkmana gerek yok. Artık fazla bir şey hissetmiyorum. Ama sanırım yakında bu işi de bırakacağım."

"Bir ay oldu değil mi, sen işe başlayalı?"

"İkinci ayın içindeyim."

"Feraye... Ne desem bilmiyorum... Ben para kazanamasan bile bir işte çalışmanı istiyorum; onca uğraşını, bilgini, yeteneklerini, iştiyakını zayi etmen beni çok üzüyor. Hem müzeleri de çok seviyorsun. Diğer yandan, iş para mevzuuna gelince neden hep böyle oluyor, onu da anlayamıyorum. Bu durumun sende bu kadar tekerrür etmesi akıl alır gibi değil. Sanki biri çıkıp seninle ilgili bir yanlış anlama olduğunu açıklayacak, bunu düzeltecek gibi geliyor hep."

"Ben de devamlı böyle bir beklenti içindeyim nedense. Ama artık şaşırmıyorum. Zayıf da olsa bir umudum var bu müzeden, fakat gün geçtikçe sönüyor. Şimdi çalıştığım müze önceki gibi 'eşitlik' kavramı üzerinde durmuyor maddi açıdan; ancak onların da eşitliğin yerini neredeyse daha güçlü biçimde alan bir 'adalet' kavramları baskın. 'Adalet', 'hak', 'hukuk', hep tekrarlanan kelimeler."

"Ümidini kırmak istemem, ama... Bu kelimelere artık güvenme, Feraye. Ne şekilde oluyor bilmiyorum, lakin zannederim bir şekilde ailenin ismi bu kelimelerden daha baskın geliyor ya da ailenin ismi bu kelimeleri zihinlerinde evirip çevirmelerine, hatta eğip bükmelerine olanak tanıyor. Onlar sadece kelime, Feraye. Onları kullananlar da, sadece insan işte."

"Sözlerin sadece sözlerden oluştuğunu artık anladım. Ama onları bu denli yadsımak da o kadar zor ki... Onlar benim dış dünyayla, diğer insanlarla bağım. Sözlere, sözcüklere de güvenemezsem neye güveneceğim? Bana 'maaş' dediklerinde, net bir rakamdan söz etmemişlerse bile, 'maaş'tan neyi anlamam gerekiyor? Burada da üzeri kapalı bir maaş lafı geçti, ama o kadar... Geçen gün müzeye şu an başka bir özel müzede çalışan genç bir sanat tarihçisi geldi. Yeni mezun olmuş. Müdür onunla konuşurlarken, çalıştığı müzeden aldığı maaşı sormaya cesaret etmiş. Kız gittikten sonra bana duyduğu rakamı söyledi. Hemen arkasından 'Görüyor musun... Şerefsizler. Bu kadar az paraya insan çalıştırıyorlar,' diye ilave etti maaşı verenler için. Hâlbuki söylediği miktar asgari ücretin, benim hayallerimin üzerindeydi."

"Ahlaksız benim ahlakıma uymayan mı, kendininkine mi? Her iki durumda da bir hata ediyor."

"Hata etmediğinden şüphesi yok ama demek ki, Cem. Muhtemel ki kızın para kazanmaya ihtiyacı olduğuna kanaat getirmiş. 'Yardım eli uzatalım' düşüncesini fiilen de sözlerinde olduğu kadar yerine getiren bir müze bu. Belki sadece bir 'müze'nin ne demek olduğuna dair fikirleri diğer baskın fikirleriyle karışmış ve bu fikirlerin arasında yıpranmış, kendi niteliğini kaybetmiş. Bana göre ise önemli olan, herkesin üzerine düşeni elinden gelen en iyi şekilde, hakkını vererek ifa etmesi, ister müzeci olsun ister bakkal. O zaman zaten bu başka fikirlere de gerek kalmayacak."

"O zaman yardım eli uzatılması gereken insanlar kalmayacak mı yani?"

"Kalmayacak."

Feraye ertesi hafta işi aniden bıraktı. Artık gelmeyeceğine dair bu sefer kimseye haber vermedi. Birkaç gün sonra onu müzeden aradıklarında işten ayrılmış olduğunu söyledi. Diğer müzelerde olduğu gibi burada da Feraye'ye ayrılırken bir ücret ödemediler.

Feraye ilgilendiği konularla ilgili kitaplar satın aldı, Türkiye'de bulamadıklarını yurt dışından sipariş etti. Bir yandan ölü diller üzerinde çalışmaya da devam ediyordu. Annesi o yaz başkanlık ettiği kazıya Feraye'yi davet etse de Feraye evde kalmak istedi. Kütüphanelere, kitapçılara gitmek için evden çıkıyor, bazen de sahilde yalnız, yavaş yürüyüşler yapıyor, ama vaktinin çoğunu evde okuyarak geçiriyordu.

Feraye anlamıştı ki hareket etmek, para harcamak demekti. İnsanın cebinden, dışarıdaki dünyada iş yaptığı oranda para çıkıyordu. Bir yere gitmek için otobüse, taksi-

ye binmek para, konsere, sergiye, konferansa gitmek para, orada susuzluğunu, açlığını gidermek para, tuvalete gitmek bile para, hülasa bir insanı dışarıdaki hayata bağlayacak ne kadar iş varsa hepsi de para ileydi. Feraye olduğu yerde ne kadar hareketsiz durursa o kadar az masrafa mal olduğunu daha derinden duymaya başladı. Hayat, döndükçe dışarıya para akıtan bir çark gibi işlemekteydi. İnsanın cebindeki parayı muhafaza edebilmesinin yegâne yolu bu çarkı durdurmaktı.

Feraye'nin değirmenin dönüşünü durduramasa da mümkün mertebe yavaşlatmak, kendisini sahip olduğu kırıntılarla idare edebilmek, yani nesi var nesi yoksa *muhafaza* edebilmek adına duyduğu iç baskı her geçen gün şiddetleniyordu. Bu baskı ruhunu zapt ettikçe Feraye onu kuşatan çevrenin temizliğine, düzenine de daha çok dikkat eder oldu. Yattığı, çalıştığı odayı her gün inceden inceye siliyor, süpürüyor, eşyalarının birer birer tozunu alıyordu. Masasının üzeri o gün okuduğu kitap dışında tamamen boş ve temiz olmalıydı; etrafta gereksiz hiçbir şey gözüne çarpmamalıydı. Rafta boy, konu ve yayın yıllarına göre dizilmiş kitaplardan birinin eğri durmasına, çekmecesini açtığında çamaşırlarından birini yeterince düzgün katlanmamış bulmaya tahammülü yoktu. Tahammülsüzlüğü gün geçtikçe arttı; kendisinden başka kimsenin ona ait odaya, çalıştığı alana, kullandığı banyoya girmesine, eşyalarına dokunmasına izin veremez hale geldi.

Feraye aynı zamanda, sahip olduğu eşyalarına da güçlü bir bağlılık geliştirdi. Yeni olan hiçbir şey istemiyor, eski olanlardan ise vazgeçemiyordu. Bunları yenileriyle değiştirmenin düşüncesi bile korkunçtu. Bu yüzden, elindeki

her şeyi, eskidikçe artan bir sevgiyle korumaya, temiz ve sağlam tutmaya gayret ediyordu.

Ertesi kış annesinin arkeolog bir arkadaşı evlerine ziyarete geldi. Bu arkadaşı da annesi gibi, bir üniversitede profesör olarak görev yapıyordu.

"Önceki yıl Fransa'da yayımladığınız makale çok önemliydi," dedi Feraye'ye.

Bu, ismi alanında duyulmuş bir başka kimseydi. Feraye ona "Elver Bey" diye hitap ediyordu. Elver Bey'le Feraye o akşam uzun uzun konuştular. Ertesi hafta Elver Bey Feraye'yi arayarak onunla üniversitedeki ofisinde görüşmek istediğini söyledi. Feraye için evdeki sakin düzenini bozup uzakta bir yere gitmek meseleydi; ama Elver Bey'i kırmak istemedi ve ona üç gün sonra uğrayacağına söz verdi.

Buluştuklarında Elver Bey Feraye'ye, asistanı olarak iş teklif etti.

"Asistan? Anlayamadım. Biliyorsunuz, ben herhangi bir üniversitenin bünyesinde değilim. Doktoraya başvurmamı ve bu şekilde asistanınız olmamı mı istiyorsunuz?"

"Buna gerek yok. Senden istediğim, bana araştırmalarımda yardımcı olman. İstediğim kaynakları bulacak, tarayacak, özetleyeceksin. Bana birtakım raporlar hazırlayacaksın. Bu yaz Urla'da, Klazomenai Kazısı'na başkanlık ediyorum. Oraya da benimle gelmeni istiyorum. Tabii kazı öncesinde de bazı araştırma hazırlıkları gerekecek. Yaza kadar ise irtibat halinde olsak da buraya gelip gitmen gerekmiyor. Evde, kütüphanede çalışırsın; ara ara da bana bunları rapor halinde getirirsin, üzerinde konuşmalar ya-

parız. Çalışmanda tamamen serbest olacaksın yani. Ama sana bunun karşılığında aylık bir ücret vereceğim. Her ay, kendi kendine yetebilmeni sağlayacak kadar bir maaş alacaksın."

"Kendi kendisine yetebilmesini sağlayacak bir maaş" sözü Feraye'yi mest etmişti. Hem bu sefer karşısında daha önce çalıştığı yerler gibi bir kurum değil, kanlı canlı bir insan vardı.

Feraye'nin içi içine sığmıyordu. Ailesine müjdeyi sevinçle verdi. Hemen o akşam Elver Bey'in araştırma konularına çalışmaya başladı. Bunlar özel ilgi alanına giren ya da kendi araştırma planında yer alan konulardan olmasa da, en azından arkeolojiydi. Hâlâ arkeolojinin içinde olmasına rağmen çalışabilmesi onun için müthiş bir olanaktı! Feraye bu yüzden kendisine verilen göreve heyecanla asıldı. Elver Bey'in ondan okumasını istediği kitapları vaktinden önce bulup bitirmek, hazırlayacağı raporları Elver Bey'e onun beklediğinden çok daha önce ve sık olarak ulaştırmak için, yapacağı işe dört elle sarıldı. Elver Bey'i memnun edebilmek düşüncesi işi kabul ettiğini söylediği andan itibaren hayatında öncelik kazanmıştı; alacağı parayı hak ettiğini ona kanıtlamalıydı. Feraye bu yüzden önceden kendisine çizmiş olduğu okuma rotasını, kendi projelerini, dünyanın dört bir yanından bulup getirttiği kitapların hepsini bir kenara attı. Artık onun için sadece Elver Bey'in projeleri vardı.

Yataktan kalkmak, hele kütüphaneye, sahaflara, kırtasiyeye, üniversiteye gitmek için evden dışarı çıkmak, verimli ve hızlı çalışmak Feraye için artık eskiden olduğu kadar kolay değildi. Ama Feraye gayret ediyor, evden çıkması

gerektiğinde en az iki gün öncesinden kendisini buna hazırlamaya başlıyordu. Bu işleri yapabilmesi için eskisinden çok daha fazla çaba göstermesi gerekliydi. Neyse ki Feraye var gücünü bu yönde sarf etmeye hazır ve razıydı, özellikle de bu işin ona kazandıracaklarını düşününce...

Feraye artık kendi başına bir "birey" olacaktı! Bu, Feraye'nin artık kendi hayatını kurması demekti ki, bu şimdiye dek hiç mümkün olmamıştı. Elver Bey o gün ona tekrar tekrar, altına basa basa *hayatını idame ettirebileceği bir maaşı her ay düzenli olarak alacağını* söylemişti. O zaman, tek başına dikilebilmesi için belini doğrultmasını sağlayacak bir kazancı olacağına göre, kendisine ait bir şeyler istemeye de bir nebze hak kazanıyordu. Ne de olsa artık başkalarının sırtına yük olmak suretiyle yaşayabilen bir asalak olmayacaktı; ortalığa çıkmaya yüzü vardı. Bu güvenle, işe başlamasından hemen üç hafta sonra babasının karşısına dikildi. Daha önce onda hiç olmayan bir cesaretle,

"Kendime ait bir ev istiyorum baba," dedi. "Artık kendime bir hayat kurmak istiyorum. Bu evde bütün saatleri, yaşayış biçimimi kendim belirlemek istiyorum. Biliyorsun, artık bir işim var. Bu işe odaklı bir düzen kurmak istiyorum. İstiyorum ki bu ev gece gündüz çok sessiz bir semtte, hiçbir şeyden rahatsız olmadan çalışabileceğim, bilgim haricinde kimsenin gelip gitmeyeceği, misafirlerinin sizinkilerden bağımsız olduğu bir ev olsun. Hayatımı kendi kontrolümün altında hissedebileceğim bir ev istiyorum. Bir hayatım olsun istiyorum."

Üç ay sonra Feraye'nin, ailesinin evine uzak olmayan seçkin ve sakin bir semtte istediği gibi bir evi vardı. Ev orta

büyüklükte, tek katlıydı ve bahçeyle çevrilmişti; bahçeyi kuşatan duvarlar evin mahremiyetini sağlama alıyordu. Feraye kendi odasından getirttiği yatağı, elbise ve eşya dolabı, çalışma masası, sandalyesi, bir de yeşil koltuğu dışında eve mobilya sokulmasına müsaade etmedi. Yeni olan hiçbir şeyi istemeyişi bir yana, eşyaların sayısı, kapladığı alan arttıkça zihnindeki yükleri de artıyormuş gibi geliyordu Feraye'ye. Sınırları iyi çizilmiş bu özerk bölgesinde ne kadar az eşya yer tutarsa o kadar iyiydi. Hele ufak tefek ve gereksiz eşyalara, hiç tahammülü yoktu. Fotokopi kağıtları gibi çok parçalı eşyaları dosyalara, dosyaları kutulara yerleştirmiş, sonra bunların hepsini kapalı kutular halinde, gözden uzak bir köşeye kaldırmıştı.

Sadece taşınırken değil, sonrasında da belli başlı işleri yardımcıları Melek Hanım görse de Feraye evdeki her şeyin kendi kurduğu düzende işlemesine özen gösteriyordu. Ev, içine giren herkesi ani bir şaşkınlığa düşürecek kadar kusursuz bir düzenlilikteydi. Sayıları zaten çok az olan eşyalar milimetrik bir kaymayı bile hazmedemeyeceklerini haykırır gibi kaskatı duruyorlardı bu sabit düzenin içinde. Her şey öyle steril, öyle kırışıksız, öyle yerleşikti ki insan sandalyenin ucuna ilişmeye bile ürküyordu.

"Elimde değil," diyordu Feraye. "Zihnim o kadar karışık ki etrafımdaki her şeyi çok düzgün tutmak zorundayım."

Evde yerler, duvarlar, perdeler; göze görünen eşyaların çoğu kar gibi beyazdı. Feraye'nin yeşil koltuğu, içinden fırlamış gibi durduğu bu bembeyaz zeminde hemen göze çarpıyordu. Bu mutlak beyazlık, her şey her an kirlenecekmiş hissini uyandırmaktaydı. Feraye'den başka kimse bu evde rahat edemiyor, Feraye de bu evden başka hiçbir yerde hu-

zur bulamıyordu. Burada çok mutluydu; ev tam istediği gibi bir yer olmuştu. "Belki tek ihtiyacım Cem gelince onu oturtabileceğim bir koltuk daha," diye geçiriyordu içinden Feraye; "Yeşil koltuğumun karşısına koyabileceğim bir berjer. Artık onu da kendi paramı kazanmaya başladıktan sonra alırım."

"Bir dakika," dedi Cem;

" 'Kendi paramı kazanmaya başladıktan sonra' dediğine göre henüz bir maaş almadın."

"Hayır," diye cevapladı Feraye. "Elver Bey geçtiğimiz bu üç ay boyunca görevli olarak başka bir üniversitedeydi. Aslında ben bana bu işi teklif ettiği ilk günden beri çalışıyorum. Her günümü evde okuyarak, kitapçılarda, kütüphanelerde kaynak arayarak, Elver Bey'in benden istediği dosyaları hazırlayarak geçirdim. Elver Bey uzakta olduğu için telefonla haberleşiyorduk; tamamladığım dosyaları da ona postayla yolluyordum. Ama Elver Bey geçtiğimiz gün karşılıklı konuşurken 'üç haftadan beri birlikte çalıştığımıza göre' diye bir ifade kullandı. Çok şaşırdım. 'Ben Şubat'tan beri sizin için çalışıyorum, üç ayı geçti!' dedim. Kati bir tonda itiraz etti, 'Nasıl Şubat olur?! Ben buraya geleli daha üç hafta olmadı!' diye tekrarlayıp durdu. Evet, gerçekten de uzaktaydı, ama o uzaktayken ben hiç boş durmadım ki! Kendisi söylemişti tek başıma çalışacağımı! Kendi planladığım hiçbir şeyi yapmadım ben o günden beri, sadece Elver Bey'in işleri için çalıştım. Kendime aldığım kitapların kapağını bile açmadım."

"Feraye, hâlâ nasıl güvenebiliyorsun bu adamın sözlerine?"

"Hayır, tabii ki güveniyorum. Bu 'üç hafta' meselesine ben de kızdım. Ama görsen, kendi söylediğine o kadar samimi, o kadar sarsılmaz bir inancı var ki! 'Ben Şubat'tan beri çalışıyorum,' dediğimde hiç, hiç yanaşmadı söylediğime. Dinlemedi bile, ciddiye bile almadı. 'Ben burada yoktum bir kere. Nasıl olabilir?!' deyip durdu, hatta üzerine bir de eni konu sinirlendi. Ama gerçekten de inanıyor bu söylediğine. Hâlbuki ilk haftalarda yüz yüze de görüşmüştük; uzağa gitmesi sonraydı. Sanırım ilk üç ay yaptıklarımı, ben her ne kadar çok uğraşmış olsam da sayınıyor. Herhalde bu işin beni ne derece yorduğunu, ne kadar çaba sarf ettiğimi fark edemedi. Evet, bu konuda haksız olduğunu düşünüyorum. Nasıl bu şekilde inanabildiğini de hiç bilmiyorum. Fakat inanıyor; yapacak bir şey yok. Muhtemelen bunu bir alışma devresi olarak düşündü ve ilk dosyaları önemsemedi. Ama bundan sonrasını çalışma olarak kabul ettiğine dair bir çelişki yok. 'Aylık maaşın olacak, kendi kendine yeteceksin,' diye tekrarlamayı sürdürüyor her konuşmamızda. Bir kere de değil, defaatle, usanmadan, açık seçik, üstüne basa basa söylüyor. Bundan sonrası için bir sorun yok yani. Eh, madem öyle inanıyor, ne yapalım, ilk üç ayki çabam da helal-i hoş olsun. Ben de buna bir deneme süresiymiş der geçerim. Biliyorsun, beklediğim çok bir miktar değil zaten. Ama akmasa da damlasın da kendi işlerimi yoluna koymaya biraz başlayayım artık. Çok az kaldı, Cem. Nihayet kendime geleceğim artık. Biraz daha sabır; sonra bunların hepsi geride kalacak."

"Sana ne söylemeliyim bilmiyorum Feraye. O kadar kuşkusuz savunuyorsun ki bana o adamın söylediklerini, geçmişte olanları bir başkası mı yaşamıştı diye şüphe du-

yuyorum bazen. Hâlâ mı anlamadın insanların sözlerinin bir ehemmiyet taşımadığını? Söylediklerine değil, yaptıklarına bakmayı öğren artık çevrendekilerin. Nasıl bu kadar saf olabiliyorsun, herkesi kendin kadar dürüst sanmaya, sözlerine değer vermeye hâlâ nasıl devam edebiliyorsun, anlayamıyorum."

"Bu başka ama, Cem. Yanılıyorsun. Ciddi olarak söylüyor Elver Bey bunların hepsini. Onu konuşurken duysan senin de hiç şüphen kalmayacak. Bu sefer kişisel bir ilişki kurdum çalıştığım insanla. Bu, diğer tecrübelerimden daha farklı. Evet, daha önce tanımıyordum onu, ama tanıştığımızdan beri samimi olarak ilgileniyor benimle. Çalıştığım müzelerde belki vasıflarımın farkına yeterince varamamışlardı, ama Elver Bey benim neler yapabileceğimi biliyor. İlk kez beni anlayan, değerimi bilen biri var karşımda çalışma muhatabı olarak. İlk kez boynumun üstünde başımı biraz dik tutabilmeye başladım. Diğer müzelerde ben gidip başvuruda bulunmuştum; muhtemelen 'Eh, madem istiyor bizimle çalışmayı, sakıncası yok, kırmayalım, gelsin istediği gibi takılsın işte buralarda biraz' diye düşündüler beni işe alırken. İş maaş meselesine gelince de 'Canım, bu kızın paraya ihtiyacı yok ki. Zaten zevk için geliyor buraya' diye düşündüler. Elver Bey ise bana çalışmayı kendisi teklif etti, kabul edersem bana maaş bağlayacağını kendisi söyledi. Evet, istediklerini yaparken ne kadar zorlandığımı muhtemelen anlamıyor. Ama beni anlama, ihtiyaçlarıma cevap verme çabası var Elver Bey'in. İhtiyaçlarıma kol kanat geren biri kendi hayatıma sahip çıkma ihtiyacımı, üstelik bunu ilk kendisi söylemiş ve çoktan fark etmişken, nasıl görmezden gelir? Elver Bey yaptığım işe saygı duyu-

yor. Her insanın, miktarı az da olsa para kazanması gerektiğini, başka şekilde insan gibi yaşanamayacağını biliyor. Para kazanmanın önemini hep vurguluyor. Bu durumda bana maaş vermeyeceğini düşünmem, hele hele vereceğini kendisi söylemişken sözlerinin aksi gibi davranacağını düşünmem olanaksız."

O ayın sonunu geçtiklerinde de Elver Bey'den ödemeye dair ses çıkmadığında Feraye umudundan hiçbir şey yitirmedi. Beşinci aya girmişlerdi, ama Elver Bey "Artık kendini idare edebileceğin bir maaşın cüzi de olsa olacak," cümlesini geçen gün yine tekrarladığına göre bir sorun yoktu; Elver Bey sözünü geç de olsa tutacaktı. Feraye'nin içi rahattı.

Birkaç gün sonra kazı için Urla'ya gittiler. Feraye son birkaç yıldır ilk kez İstanbul dışına çıkıyordu; bu uzun yolculuk ona zor gelse de metanetliydi, kendisini aylardır buna hazırlıyordu. Feraye ne de olsa artık para kazanacak bir kimse olduğu için seyahat, kalacak yer gibi masraflarını kendisi, babasından ödünç aldığı parayla karşılıyordu. Elver Bey'den söz verdiği gibi maaşını aldığında babasına borcunu ödeyecek, bu masraflar da pürüzsüz sıfırlanmış olacaktı. Feraye yıllarca beklemişti; birkaç ay daha bekleyebilirdi. Beklemenin artık sonuna yaklaştığını düşündükçe mutlulukla doluyordu.

Feraye kazıları ne kadar çok sevse de artık evinde kurduğu düzenden uzakta yaşamakta zorlanıyordu. Dört yıl öncesindeki, Paris'ten yeni dönmüş Feraye değildi. Yaşadığı her kötü tecrübeden sonra alışkanlıklarına daha da

bağlı, halihazırdaki yaşantısında daha da yerleşik hale gelmişti. Mesela, çoktan sahip olduğu elbiselerine, eşyalarına karşı güçlü bir bağlılık geliştirmeye başlamıştı. Yeni olan hiçbir şey istemiyor, eskilerini ise atamıyor, kimseye veremiyor, ne kadar yıpranmış olurlarsa olsunlar onları kullanmaya devam ediyordu; ancak bildiği eşyalarla rahat edebiliyordu. Şimdi alıştığından başka bir yatakta, başka bir odada uyanmak, başka bir fincandan çay içmek, başka bir yemek masasında oturmak, başka bir kaptan yemek; burada toprakla bu denli içli dışlı olduğu halde sanki ayakları toprağa basmadan, havada gezer gibi, göçebe halinde, ilkel şartlarda yaşamak ona tarifi imkânsız bir acı veriyordu. Feraye duyduğu tüm bu acıyı içine gömüyordu. Dudaklarında yerleşmiş bir tebessüm, işini yapmaya gayret ediyordu.

Şimdi inanmıştı ki Elver Bey ona muhtemelen kazı sonrasında ilk ödemesini yapacaktı. Ne de olsa aylar süren çabası meyvelerini dışarıya ancak yeni yeni gösteriyordu. Elver Bey de önce bu meyveleri görmek ve toplamak istemişti.

Feraye'nin kendi anne babasıyla, ailesiyle ilişkileri çok zayıftı. O zamana kadar Cem'den başka arkadaşı olmamıştı. Cem dışında kimseye yaklaşamamıştı. Ama Cem de Feraye'nin arkeolojiye duyduğu ilgiyi paylaşmıyordu. Feraye'nin arkeolojiye dair heyecanlarını, planlarını, düşüncelerini konuşabildiği tek insan Elver Bey'di. Elver Bey de Feraye'yle yakinen ilgileniyordu.

Elver Bey Feraye'yle habire monologlar halinde uzun konuşmalar yapıyor, bu konuşmalarda Feraye'ye nadiren söz düşüyordu. Açıkçası bu konuşmalar hayli sıkıcıydı;

Elver Bey Feraye'ye sürekli aynı tavsiyeleri, aynı cümleleri tekrar ediyor, onu işinin arasında saatlerce esir ediyordu. Ama Feraye Elver Bey'in bu tavsiyelerin onun yararına olduğuna iyi niyetle inandığını bildiği için sesini çıkarmıyor ve ona hoşgörüyle sabrediyordu. Elver Bey iyi bir dinleyici değildi ve Feraye'nin hayatını yeterince bilmiyordu; ama bilmediklerinin farkında değildi ve konuşmayı seviyordu. "Ne yapalım; herkesin bir kusuru var. Ben de melek değilim herhalde," diye düşünüyordu Feraye. Gülümseyerek onu dinlemeye devam ediyor, ona öğütlerinin kendisi için neden geçerli olamayacağını söylemeye tenezzül etmiyor; gözlerini açık tutmak ve uykuya dalmamak için yoğun çaba harcıyordu.

Elver Bey bir gün bu monologlarından birinde yine maaş mevzuna değindi. Feraye'ye "Bir işe başlamadan önce ne kadar maaş alacağını sormalısın," dedi. "Yani, bir işe mi başlıyorsun, önce ne kadar maaş alacağını soracaksın. Bunu konuşacaksın. Net rakamı bilmelisin. Yani, şu şu rakam diye. Alacağın miktarı net olarak bilmelisin. 'Şu şu rakammış' diyeceksin yani. Net olacak. Bir işe bunu bilmeden başlamamalısın. Önce, 'Ne kadar alacağım?' diye soracaksın. Bak, daha önce hiç söylememiştim sana bunu. İlk kez söylüyorum. Hiç söylemedim bunu sana daha önce. *Bir işe başlamadan, önce alacağın net rakamı konuşacaksın, sonra işe başlayacaksın.* Mesela sen benimle çalışmaya başlamadan önce konuşmadık biz bunu seninle. 'Ne kadar maaş alacağım?' diye sormadın. Olmaz. Soracaksın. Net olarak konuşacaksın. 'Ben ne kadar maaş alacağım?' diye soracaksın. Rakam olarak soracaksın. Bir işe başlamadan önce, net olarak ne kadar maaş alacağını bileceksin. Bilme-

mek olmaz. Sen, biz çalışmaya başlamadan önce 'Ne kadar maaş alacağım?' diye sormadın. Soracaksın."

"Peki, ben ne kadar maaş alacağım," diye sordu Feraye.

Bu kelime dudaklarından bir işverenin yanında ilk kez çıkmıştı. Dökülmemişti, zorla çıkmıştı; Feraye vücudundaki bütün kasları kasmıştı, içine kaçmış soluğunu güçlükle bulup çıkarmıştı, nefessizlikten boğulacağını sanarak kurmuştu bu cümleyi. Bu soruyu şimdi soramazsa bir daha hiç soramayacağını, bu sorunun ömrü boyunca ağzından hiç çıkamayacağını biliyordu çünkü. Bu yüzden Elver Bey'in, arasına doğal yollardan girmek pek mümkün olmayan sözünü kesmeyi göze almıştı.

"İşte, böyle, ben kadar maaş alacağım diye soracaksın," dedi Elver Bey.

"Evet. Soruyorum. Ben ne kadar maaş alacağım?"

"Hah, öyle diyorum işte. 'Ben ne kadar maaş alacağım?' diye soracaksın. O zaman sormadın. Soracaksın."

"Şimdi soruyorum. Ben ne kadar maaş alacağım?"

" 'Ben ne kadar maaş alacağım?' diye sormalısın. 'Ben ne kadar maaş alacağım?' diye bir işe başlamadan önce sormalısın. Sormadan olmaz. Konuşacaksın."

"Ben ne kadar maaş alacağım?"

"Evet, böyle işte, 'Ne kadar maaş alacağım?' diye soracaksın. Alacağın maaşı net olarak konuşmalısın bir işe başlamadan önce. Açık açık konuşmalısın. Önce konuşmalısın, sonra işe başlamalısın. Bak, bunu hiç söylemedim sana ben daha önce. İlk kez söylüyorum. Bir işe maaşın net miktarını öğrenmeden başlanmaz. Sen ne yaptın, hiç sor-

madın. Olmaz. 'Ne kadar maaş alacağım?' diye sormalısın işe başlamadan önce. Bu işe başlarken sordun mu, sormadın. Net olmalı. Net miktar bilinmeli. Ne kadar denmeli."

"Elver Bey, ben ne kadar maaş alacağım?"

"Bu yüzden bir insan işe başlamadan önce net rakamı konuşmalı. Net bir miktar yani. Şu şu şu. Neyse bilmeli. Rakam olarak konuşmalı. Hangi rakamı alacağını bilmeli. Yaptığın her işte, işe başlamadan önce soracaksın, açıkça soracaksın, açıkça konuşacaksın bu rakamı. Net olmak çok mühim. Açık açık soracaksın. 'Ne kadar?' Net rakamı bileceksin yani işe başlamadan önce. Önce hep net rakamı bileceksin."

Feraye Elver Bey'in neden böyle davrandığını anlayamıyordu. Elver Bey konuşurken hep, açık olmanın altını çiziyordu. İşte yapmıştı, yine maaştan bahsetmişti; demek ki Feraye'ye bir maaş vermeyi düşünüyordu. Ama Feraye sorduklarına neden cevap alamıyordu? Sorun Feraye'de miydi? Feraye düşünüyor taşınıyor, ama Elver Bey'in neyi neden yaptığına bir türlü açıklama getiremiyordu.

Feraye'nin kafası Elver Bey'in tarzına ilişkin karmakarışıktı. Bir açıklaması olmalıydı mutlaka bunların, ama Feraye bilmiyor, anlayamıyordu. Mesela bir gün yine böyle konuşurken Elver Bey Feraye'ye "Çalışmalısın," dedi. "Bir işin olmalı."

"Çalışmalıyım?"

"Evet, çalışmalısın. Bir işte çalışmalısın. Bir işte çalışmanın sana çok faydası dokunacağına inanıyorum. Para kazanmalısın."

"..."

"Senin iyiliğin için. Bir işte çalışmanın, para kazanmanın sana faydası olur."

"..."

"Başka bir gün Elver Bey Feraye'ye "Baban sana neden bir müze kurmuyor," diye sordu.

"Müze?"

"Müze. Evet. Neden kurmuyor sana baban bir müze?"

"..."

Elver Bey bunları söylerken başını ciddi ciddi sallıyor, her kelimesini vurgulamak için konuşmasını yavaşlatıyor, Feraye'nin gözlerinin içine bakıyordu. Feraye Elver Bey'e hiç anlamayan gözlerle bakıyordu. Ne demek istiyordu Elver Bey? Önce çalıştığı müzelerdeki gibi, Feraye'nin çalışmasından gayet memnun olduğunu usanarak, sinirlenerek tekrarlıyordu oysa Elver Bey Feraye her sorduğunda. Birlikte çalışmalarından da uzun vadeli bir şey gibi bahsediyordu. Nesi vardı, neden böyle yapıyordu?

Feraye Elver Bey'in parası olmadığı için Feraye'ye maaş veremediğine kani oldu. Vermiş olduğu sözü tutamadığı için de utanıyor, Feraye'ye durumundan açıkça bahsedemediğinden, dolaylı yollara başvuruyor, ona burada çalışmayı bırakıp başka bir işte çalışmasının kendisi için daha iyi olacağını ima ediyordu. Zavallı Elver Bey... Gururlu bir erkek olduğu için, yanında çalışanlara işleri yoluna girene kadar maaş ödeyemeyeceğini söylemek ağırına gidiyordu. Bu yüzden de onlara kendisini saplandığı bataklıkta tek başına terk edip gitmelerini söyleyen mesajlar yolluyordu.

Ama hayır, Feraye onu bu zor günlerinde ne kadar ısrar etse de yalnız bırakmayacaktı! Dirseklerini sıvayacak,

o da onurlu bir insan gibi Elver Bey'in yanında savaşacaktı. Elver Bey ister kumar batağında boğazına kadar borca gömülmüş, ister her köşe başında kendisini topuklarından vurmayı bekleyen tetikçilerden kaçıyor olsun, bu durumu birlikte düzelteceklerdi. Belki de Elver Bey tarihi eser kaçakçılarının uluslararası çalışan, tehlikeli bir örgütüne karşı şerefli bir savaş açmıştı. Onu bu halde para için yalnız bırakıp gidemezdi. Zaten bir ömür boyu beklemişti; üç kuruşluk maaşı üç sene, beş sene daha beklemenin bir zararı yoktu. Ne olursa olsun Elver Bey'in yanında yer alacaktı.

Feraye Elver Bey'in gururunu incitmek istemediği için, ne kadar parasız kaldığını anladığını ona belli etmedi.

Feraye'nin teorisinin yanlış olduğunun farkına varması uzun sürmedi. Feraye Elver Bey'in üniversitede resmî olarak çalışan asistanına, kendisi için birtakım işler yapan insanların hepsine maaş verdiğini anladı. Feraye'nin kendi eliyle bulup getirdiği bu insanlardan bir kısmının Elver Bey'le aralarında geçen iş görüşmelerine Feraye bizzat şahit oldu. Elver Bey iki kişiye ne kadar ücret istediklerini sormuş, onlara söyledikleri rakamın iki katını teklif etmişti.

"Ama... Gerek yok...," demişti içlerinden biri.

"Olsun," diye cevap vermişti Elver Bey kendinden emin bir tonla. "Ben sana bu parayı vereceğim!"

Genç adam gittiğinde Feraye Elver Bey'e, yapılacak işin pek de zor olmadığını, önerdiği rakamı biraz fazla bulduğunu söylemişti.

"Olsun, fazla olsun," dedi Elver Bey. "Askere gidecek, evlenecek bu çocuk. Biz ona şimdi fazla fazla verelim hakkını. Bana yapacağı ilk iş. Heveslensin, o hevesle yapsın işini. Bakalım nasıl bir şey çıkaracak."

Elver Bey kendisiyle çalışan ya da bir ihtiyacı olan herkese karşı son derece bonkördü. Feraye'nin "kendisi" olmaya ne kadar ihtiyaç duyduğunu da gayet iyi biliyordu. Peki, erdem timsali, asil ruhlu, yüce yürekli, düşenlerin babası, derdi olanların dert ortağı, ihtiyacı olanların ihtiyacı, iyiliksever, fedakâr Elver Bey neden böyle tutarsız davranıyordu?

Feraye sonunda Elver Bey'in zihinsel bir problemi olduğuna kanaat getirdi. Elver Bey tabii ki zeki adamdı, zekâsında tabii ki hiçbir sorun yoktu; ama mide ülseri için aldığı ilaçlar beynini etkiliyor, Elver Bey de ara ara ne söylediğini bilmeden konuşuyor olmalıydı. Muhtemelen Elver Bey Feraye'ye düzenli bir maaş veriyor olduğunu zannediyordu. Yapmayı planladığı şeyleri gerçekleştirdiğini sanıyor, neyi yapıp neyi yapmadığını, neyi söyleyip neyi söylemediğini aklında tutamıyordu. Zavallı Elver Bey... Demek güzel Türkçemizin, aynı cümleyi sözcük sıralarını değiştirerek defaatle kurmaya dair zengin kurallarına bu kadar sık başvurmasının nedeni, Elver Bey'in ağzından çıkan önceki cümlesini sürekli unutuyor olmasıydı.

Feraye Elver Bey'e yaşadığı bu ciddi sorundan dolayı anaç bir şefkat duydu ve onu hiç yalnız bırakmamaya karar verdi. Kendisine hiçbir şey vermesin, ziyanı yoktu. Yanında olması yeterliydi. Feraye de Elver Bey'in aslında kendisine maaş ödemiyor olduğunu ona hiç belli etmeyecek, Elver Bey yine Feraye'ye her ay maaş verdiğini sanarak mutlu mesut, sorunsuz yaşamaya devam edecekti.

Eğer o gün olmasaydı...

O gün Feraye Elver Bey'le oturmuş, ona hazırladığı kazı raporlarını gösteriyordu. Raporları incelerlerken, kazıda onlarla birlikte çalışan Sermin yanlarına geldi. Neler yaptıklarına göz attı. Elver Bey birden Sermin'e döndü, "Sermin, Feraye'nin hakkını gayet iyi ödüyoruz ama, öyle değil mi," diye sordu.

Sermin şaşkın gözlerle Elver Bey'e baktı. Hemen bir şey söyleyemedi. Elver Bey yine, "Hakkını ödüyoruz ama, ödemiyor muyuz," dedi.

"Onu ben bilemem," diye mırıldandı Sermin.

"Ödüyoruz tabii, ödüyoruz," diye devam etti Elver Bey. "Bu kadar konuşuyoruz Feraye'yle. Ben kendi kızımla konuşmuyorum Feraye'yle konuştuğum kadar! Başka kimseye ayırmıyorum Feraye'ye ayırdığım vakti."

Feraye'nin içinde bir şey kırıldı; sessiz, şangırtısız, kendisinden başka kimseye çarpmadan, görünmeden yere düştü, orada paramparça oldu. Feraye o kırıkları bir daha hiç toparlayamayacağını duydu içinde. Elver Bey'in, karşısında ona bakıp gülümseyen yüzü birden başka bir çehreye dönüştü. Bu çehreden midesi bulandı, içi buz kesti.

Feraye o akşam kimseye haber vermeden yola çıktı. Bulduğu ilk otobüse binerek İstanbul'a döndü. Aylardan Ağustos'tu ve kazı mevsimi henüz sona ermemişti.

Feraye hep düşünüyor, anlamaya çalışıyordu. Ama zihni yine sükut etmişti. Olanlara akıl sır erdiremiyordu. Sükutu o kadar derin ve dondurucuydu ki hareket bile edemiyordu. Vücudu, yüzü, içi, bakışları bomboştu.

Annesi Kalehöyük'teki kazısını bırakıp Feraye'nin ya-

nına geldi. Ama Feraye ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar konuşmuyor, kalkmıyor, bütün gün yatağında kımıldamadan yatıyordu. İnsanlar gelip gidiyorlardı; ama Feraye sanki hiçbirini duymuyor, görmüyordu. Değil ağlamak, sesini bile çıkaramıyordu. Tepki veremiyordu. Biri yattığı yerde Feraye'nin kolunu kaldırıp havada bıraksa, kolu cansız bir nesne gibi yere düşüyordu. Her şeye rağmen boğazına kadar dolmuş, onu kaskatı kesmiş acı o kadar büyüktü ki Feraye bu acının kaynağını bile net hatırlayamıyordu. Var olmakla ilgili, sanki var olmanın acısıydı bu; ama neden, nasıl, Feraye bilemiyordu.

Feraye ancak haftalar sonra yavaş yavaş etrafıyla ilgilenmeye başladı. Konuşmasa da bakıyor, sanki görüyordu. Ama Feraye ne görmek, ne duymak, ne de bilmek istiyordu. İstediği tek şey uyumak ve bir daha hiç uyanmamaktı. Gözlerini açtığında o tarifsiz acı yine geri geliyor, Feraye tekrar uyumak, uyumak, hep uyumak ve hiç uyanmamak istiyordu. İstediği ölmek değil, sadece var olmamaktı. Ölmek bile bir çabaydı kendi başına, Feraye'nin ölecek hali bile yoktu. Mesela, annesinin karnına dönmek, orada hep uyuyan, sıcak, rahat, korunaklı ortamında yatan, başka hiçbir şey yapması gerekmeyen bir fetüs olmak istiyordu. Gözlerini açtığı andan itibaren ses, ışık, hareket, var olan her şey canını acıtıyor, onulmaz ıstıraplar halinde üzerine hücum ediyordu. Feraye içine, hiçbir şeyin olmadığı yere dönmek istiyordu. Dış dünyaya dair tek bir umut bile bulamıyordu içinde.

Feraye ne kadar uyusa da her seferinde uyanıyor, onu dört yandan zalimce kuşatan hayata dönüyordu. Bu hayatın ona temas etmesini istemiyordu; ama sonunda ondan

hiçbir yere kaçış olmadığını kabullenmek zorunda kaldı. Vücudu kocaman bir yara gibiydi; kırmızıydı, yanıyordu. Sanki derisi yüzülmüştü; her noktası etinin suyundan, kandan ıslak bedeni açık bir yaraydı, savunmasızdı. Bu açık, savunmasız yara etraftaki tüm etkileri geçiriyordu; ona nüfuz eden hava bile olsa, ateşte pişmiş et gibi cayır cayır yanıyordu hava daha ona değdiği an. Bedeninin her yanı delikliydi. Bu deliklerden giren acı iliklerine işliyordu. O kadar ki artık bedeni acıyı içine çeken dipsiz, tek bir delik olmuştu. Feraye bütün varlığını bir ıstırap girdabı gibi algılıyordu. Duyduğu acı dayanılmazdı; ama kaçacak başka hiçbir yer, dayanamamak diye bir şey yoktu.

Feraye bu duygular içinde, Galatasaray'a başladığı yıllarda varlığını, bedenini, her şeyi yadırgayan, sorgulayan haline döndü. Kendisinin nerede başlayıp nerede bittiğini sorguluyordu sürekli. Hayır, hayatla arasındaki, üzerine çektiği yorgan değildi. Vücudu birçok tarafından kıyafetlerle sarılmıştı. Bu kıyafetler, yani çamaşırları, geceliği, bazen üzerine geçirdiği sabahlığı ona hep yabancıydı. Bu yabancı şeyleri çok yadırgıyordu. Vücudunu saran kıyafetler, üzerindeki nevresimin, altındaki çarşafın iç yüzeylerine değiyorlardı. Bu maddelere de her yandan hava dokunuyordu. Çarşafın altında şilte, onun altında yatak ve ahşap karyola, yorganın üzerinde hava, sonra bu havanın dokunduğu bir tavan yüzeyi vardı. Feraye kıyafetler içindeki bedenini hareket ettirmek suretiyle yorganı üzerinden sıyırıyor, doğruluyor ve nevresimle çarşafın yüzeylerine temasından kurtulmayı deniyordu. Açık kolları, boynu bu sefer havaya temas ediyorlardı. Havayla temas nedense Feraye'nin canını yakıyor, Feraye'nin içinden hemen içine dönmek,

ama öyle bir yer olmadığı için hiç değilse yorganın içine dönmek geliyordu. Ama Feraye kolay pes etmiyor, kendisini zorluyordu. Çıplak ayaklarını yataktan çıkararak tüylü terliklerinin içine sokuyordu. Terliğin maddesiyle kuşatılmış ayaklarını hareket ettiriyordu. Ayaklarını hareket ettirince bu terlikler de onlarla birlikte hareket ediyor, ayakları, ayaklarının tutturulmuş olduğu bacakları üzerindeki vücudu ne yöne gitse Feraye'nin üstündeki kıyafetler de onunla birlikte geliyorlardı. Bedeninin yerini değiştiriyor ve gitmeyi denediği her tarafın hava ile kuşatılmış olduğunu fark ediyordu. Hava burnundan bedeninin içine giriyor, ciğerlerine doluyor, bedenini bıkıp usanmadan işgal ediyordu.

Feraye vücudunda çok güçlü bir hayat olduğunu anladı. Bu hayat hareketliydi, gürültülüydü; Feraye'yi ölesiye yoruyor, ama öldürmüyor, aksine bunu engelliyordu. Feraye nereye gitse bu hayat da onunla birlikte geliyordu. Feraye oturunca bu hayat da onunla birlikte oturuyordu. Kalkınca, yürüyünce, hayat da Feraye'yle birlikte, ona tıpatıp uyarak yürüyordu. Bu hayat Feraye'nin önünde, peşinde ya da etrafında hareket etmiyordu; bu hayat Feraye'nin bizzat vücudundaydı. Vücuduna işlemişti, ona soluğundan daha yakındı, canının kendisiydi. Vücudunun içinde değildi, içinin kendisindeydi; her an onunla birlikteydi. Sürekli bir devinim halindeydi, ilgi istiyordu, Feraye'yi bezdiriyordu. Feraye bu hayatı bedeniyle birlikte duyumsadıkça Feryal'in bedeniyle ikiz varlığını, o varlığın yokluğunu da daha çok düşünüyordu.

Feraye bazen saatlerce yatarak gövdesini dinliyordu. Aman yarabbi, ne kadar da gürültülüydü bu gövde! Kal-

bi, midesi, böbrekleri; iç organları sürekli çalışıyorlar, bu da yetmezmiş gibi sayısız damarlar içindeki kanlar, sayısız başka maddeler vücudunda dolaşıp duruyorlar, yorulmak dinlenmek bilmeden bir o yana bir bu yana gidip geliyorlardı. Feraye'nin kulakları vücudunun gürültüsünden sağır olacakmış gibi geliyordu ona, vücudunun devridaimi Feraye'yi bitkin düşürüyordu; bu sesi, gürültüyü, hareketi kaldıramıyordu. Ama vücudu hiç durmuyordu. Mola vermek nedir hiç bilmiyordu.

Feraye kendi gövdesinin sesine katlanamazken etraftaki diğer sesleri hiç çekemiyordu. Her şeye kulak kesildiği için, sesler çok fazlaydı. Dışarıdan bir araba geçse Feraye rahatsız oluyordu. Pencereleri, perdeleri daima kapalı tutmalarını istiyordu. Evdekiler yere parmak uçlarıyla basıyorlar, Feraye'nin yanında sadece fısıldaşarak konuşabiliyorlardı. Hareketin olmadığı yerde ses de olmazdı. Feraye sesin ve hareketin olmadığı bir yeri özlüyordu.

Feraye her şey gibi bu vücudu da yadırgıyordu, ama ondan kurtulmanın bir yolu yoktu. Bu bedeni benimseyemiyordu; onun varlığını çok tuhaf buluyordu. Bu vücuttan ayrı, asıl *kendisi*nin nerede bitip nerede başladığını merak ediyordu. Vücuduyla buluşmadan önce, sadece, vücutsuz kendisi olduğu bir yer olmalıydı. Ama Feraye vücudu ile kendisini ayıran çizgiyi henüz keşfedememişti.

Vücudu, varlığına eklenmiş bir yük gibiydi. Kendisi bir yere gitmek, bir şey yapmak istese, vücudunu da mecburen beraberinde sürüklüyordu. Oysa vücudu her saat işleyen, gürültülü bir fabrikaydı; yükü çok ağırdı. Feraye bu yükü taşıyamıyordu. Ama vücudu onu kıskıvrak yakalamıştı, hiç bırakmıyordu. Feraye bu vücut yüzünden hapsolmuştu, çı-

kıp hiçbir tarafa doğru rahat hareket edemiyordu. Hâlbuki Feraye'nin istediği onu hem aşağı çeken, hem de her yandan kuşatan, hızını kesen bu zincirler olmadan havaya süzülmek, semada uçmak, bir an bulutların üstüne çıkıp sonraki an bir okyanusun üzerine inmek, ne yana istese sorunsuz varmak, elini kolunu bağlayan, onu sınırlara hapseden vücudunun engelleri olmadan, özgürce hareket edebilmekti. Peki, ondan başka hiç kimse nasıl oluyor da bir vücutla çepeçevre kuşatılmış olmaktan şikâyetçi görünmüyordu?

Feraye etrafına bakmaya başladı. Onunla konuşuyorlardı; ama Feraye'nin içinden konuşmak hiç gelmiyor, söylenenlere çoğu zaman karşılık vermiyordu. Cem'i o mutat ziyaretleriyle yanı başında buluyordu bazen. Onu fark etmiş olduğunu ancak belli belirsiz gösterebiliyordu. Kendi varlığıyla uğraşırken bir de başkalarının varlığıyla ilgilenmek çok zordu.

Cem ise Feraye'yle umudunu yitirmeden konuşmaya devam ediyordu.

"Bir şey sana çok ağır geliyor Feraye," diyordu. "Nedir o sana ağır gelen şey?"

"..."

"Konuş, Feraye. Bir şeyler söyle. Ne olursa."

"..."

"Konuşmaya çalış. Zorla kendini."

"..."

"Sana bu kadar ağır gelen nedir?"

"Vücudum," diye mırıldanıyordu Feraye ağır ağır. "Vücut... Varlık..."

"Vücut? Ne var vücudunda? Var olmakla ilgili bu kadar kötü olan nedir?"

Feraye kendisinde cevap verecek gücü bulamıyordu.

"Ne demek bu Feraye? Yine hareket etmekse sorun, anlayamıyorum bunu. Bak, benim de bir vücudum var. İstediğim gibi hareket ediyorum, istediğim yöne gidiyorum. Sen de yapabilirsin istiyorsan. Kendinde kımıldayacak gücü mü bulamıyorsun? Bu mu sorun?"

Feraye başını hayır anlamında iki yana sallıyordu isteksizce.

"Nedir o zaman? Bir şeyler yap! Anlatmaya çalış."

Feraye kollarını yukarı kaldırıp havaya karşı tutarak, vücudunun onu ne kadar engellediğini anlatmaya çalışıyordu.

"Kollarını kaldırıyorsun. Kalkıp yürüyebilirsin de. Seni tutan hiçbir şey yok. Özgürsün."

Feraye bir lahzada uzaya çıkıp sonraki an okyanusun dibine inmekten, uzayda, suda, toprağın altında nefes almaktan, uçmaktan aciz olduğunu anlatmayı denemiyordu. Konuşmaya dair hiçbir isteği, mecali kalmamıştı artık. Daha önce konuşmuştu da ne olmuştu? Kimseyle iletişim kurabilmiş, derdini anlatabilmiş miydi? Anlaşmak, kendini anlatabilmek diye bir şey zaten yoktu. Yataktan çıkmaya, giyinmeye, kalkıp oturmaya; hiçbir şey yapmaya gerek yoktu. Feraye bunları yapmıştı da hayatıyla ilgili tek bir şeyi bile değiştirmeyi becerebilmiş miydi? Kendisini o kadar zorlayarak didinmesinin, dişini tırnağına takarak çaba göstermesinin bir faydasını görmüş müydü? Aksine, değil hayatını sahiplenebilmek adına adım atmak, varlığının özerkliğine yapılan hakaretler her seferinde şiddetlenmiş, canını daha çok yakmıştı. Bir şeyler yapmak sadece, duyduğu acıyı çoğaltmıştı. Artık umudu yoktu.

Feraye istese konuşabilir, kalkıp rahatça dolaşabilirdi. Sadece, isteksizliği artık bezginlik derecesine varmıştı. Yapabileceği her şey Feraye'ye gereksiz geliyordu. Hiçbir karşılık alamadan uğraşmaktan usanmıştı; şimdi parmağını kımıldatacağı bir çabayı bile harcamak istemiyordu. Kuvvetinin aslında yerinde olduğunu biliyordu. Fakat, içinde saklı bu kuvveti açığa çıkarmasına yetecek bir neden, bir dış etki bulamıyordu.

Feraye hep uyumak ve rüya görmek istiyordu. Rüyalarında, onu bu kadar zorlayan etkilerin hepsinden bağımsızdı. Gerçi gördüklerinin çoğu kabustu; ama bu rüyalarda onu öldürmek için kovalayan, her köşede önünü kesen, üzerine gelen adamlardan istediği gibi kaçabiliyor, onlardan birinin yaklaştığını hissettiğinde hemen, hemen havalanıyordu. Havalanmak müthişti... Feraye engin okyanusların üzerinden geçiyor, gökyüzünde istediği gibi alçalıp yükseliyor, içinden geldiği kadar hızlanabiliyor, bazen Amazon ormanlarının, bazen Kuzey Denizi kıyılarının üstünden uçuyor, hiç görmediği yerlere gidiyordu. Uçmak yaşadığı en büyük mutluluktu. Feraye gününün neredeyse tamamını uykuda geçiriyordu. Her uyandığında kendisini tekrar uyumaya zorluyordu.

Ne var ki Feraye uyandığı zaman uykunun ona çok fazla gelmiş olduğunu tüm vücudunda hissedebiliyordu. Başı çatlayacak gibi ağrıyordu, dönüyordu, yataktan doğrulup hareket etmeye çalıştığında ne kadar sersemlemiş olduğunu fark ediyor, düzgün yürüyemiyordu. Bedeni boğazına kadar uykuyla dolmuş gibi bir his içinde buluyordu kendisini; aynı zamanda bu uykuyu kusabilmek için güçlü bir istek duyuyor olsa da elinden hiçbir şey gelmiyordu. Bir

zaman sonra Feraye istese de bu kadar çok uyuyamamaya başladı. Mecburen uyanık kaldığı vakitlerde ise fazla uyumaktan gelen bu sersemlikten mustaripti. Sonunda, günde yirmi saat uyumaya devam edemeyeceğini kabullendi.

Feraye bir süre gündüzlerini yatakta gözleri açık etrafı seyrederek, yanındakilerle kem küm konuşarak, televizyon izleyerek geçirdi. Kalkıp dolaşabilse de yapmak istediği şeyleri hep erteliyordu. Mesela susadığını fark ettiğinde mutfağa gidip bir bardak su içmesi onlarca dakikasını, bazen saatlerini alıyordu. Her sabah kendisine o gün banyo yapacağını söylüyor, ama ancak on beş günde bir yıkanabiliyordu. Neyse ki televizyon izlemek çok edilgen bir işti. Oturup bakmaktan başka bir şey yapmayı gerektirmiyordu. Feraye'ye artık kitap okumak bile zor geliyordu. Ancak, okuyamasa bile sayfalarını çevirdiği, resimlerine göz attığı gazeteler, dergiler vardı. Bir gün, annesinin, bakması için getirdiği arkeoloji dergilerinden birinde, katıldığı Klazomenai Kazıları'nın önceki yaz dönemine ait raporuna rastladı. Bu, kendisinin kaleme almış olduğu rapordu. Sonradan raporda birkaç ufak değişiklik ve ilave yapılmış, raporu hazırlayan kişi olarak ise Elver Bey'in kızının ismi yazılmıştı. Feraye kazı sırasında Urla'da iki gün kalıp gitmiş, kazının içeriğiyle ise hiç ilgilenmemiş bu kızın ismine bir süre bakıp kalsa da hiçbir şey hissedemedi; ancak, birden içindeki soğukluğu hatırladı.

Bu soğukluk Feraye'yi biraz diriltti. Feraye kalkıp yüzüne su çarptı, günlerdir taranmamış saçlarını eline geçirdiği lastik tokayla arkadan topladı; eşofmanlarının üzerine bu eşofmanları örtecek bir pardesü giydi. Kendisine ne zamandır çıkması için yalvardıkları yürüyüşe çıkmayı kabul

ettiğini söyledi; evdeki Melek Hanım'ın koluna girip, çok uzun olmayan, ağır bir yürüyüşe çıktı.

Feraye kendi evinde, uzun zamandır yanlarında çalışan Melek Hanım'la birlikte kalıyordu. Filiz Hanım, daha seyrek olarak da Erol Bey, ara ara kızlarını görmeye buraya geliyorlardı. Alışverişi, evdeki getir-götür işlerini Melek Hanım'ın bahçe işlerinden de anlayan oğlu Bulut görüyordu.

Feraye bir zamanlar olduğu gibi yine geç kalkıyor, nadiren değiştirdiği eşofmanlarını gece gündüz sırtından çıkarmıyor, vaktini evde televizyon karşısında, günlük gazetelerin önünde, pek de mühim olmayan işlerle geçiriyordu. Mecbur kalmadıkça evden dışarı çıkmıyordu. Çok ısrar edildiğinde Melek Hanım'la yürüyüşe çıkıp geliyordu. Ancak bu sefer eskisinden farklı olarak, randevularını kaçırmak gibi bir âdet edinmişti. Salı günü sabah on birdeki dişçi randevusuna cumartesi öğleden sonra gidiyor, bir de üzerine dişçiden, geç kaldığı için özür diliyordu. Cem'e onu pazartesi gecesi arayacağına söz veriyor, ama onu çarşamba gecesi saat dörtte arıyordu. Kendisini ne kadar kötü hissederse hissetsin başka insanlara verdiği sözü mutlaka vaktinde yerine getiren, diğer kimseler için koştururken aslında kendi işini bile yapmaktan aciz olduğunu belli etmeyen Feraye'den eser kalmamıştı.

Sanki şimdi Feraye'nin içinde, dışarıdaki zamandan başka, başına buyruk ayrı bir zaman peyda olmuştu. Bu hususî, şahsiyetli zaman giderek gelişip güçlenmiş, dışarıdaki zamanı bastırmış, işte sonunda Feraye'yi tamamen avucunun içine almış, diktatörlüğünü ilan etmişti. Artık ona söz geçirmek kabil değildi.

Feraye zamana dair tüm kontrolünü yitirince hayatının da elinden çıktığını fark etti. Zamanı ve hayatı birbirine eşdeğer ikiz yüzler gibiydi. Ayrılardı, ama birbirlerinin tıpkısıydılar. Birinin kontrolünü kaybedince diğeri de elden uçup gidiyordu. Feraye'nin şimdi ne zaman ne de hayatı üzerinde bir gücü vardı. Tersine, bunların elinde esirdi. Feraye'ye hâkim olmuş zaman emredince yatıp uyuyor, o emredince kalkıyordu. Efendisi zamandan izin çıkmazsa Feraye mümkün değil uyuyamıyor, ya da uyanamıyordu. Feraye'nin hayatı, efendisinin ağzından çıkacak bir çift sözün elinde artık kuklaydı. Feraye acizdi, iradesi kilitlenmişti; kendi başına bir şey yapamıyor, hiçbir isteğini hayata geçiremiyordu. İçindeki zaman anlayışsız, zorba bir derebeyiydi; Feraye de kendi hayatının topraklarında serf. Çaresiz, ona boyun eğiyordu.

Bir gün Feraye'nin evinde telefon çaldı. Feraye Elver Bey'in sesini hemen tanıdı. Elver Bey'le önceki yazdan beri hiç görüşmemişlerdi. Elver Bey Feraye'nin hatırını, sevecenliğinin pek de içten olmadığını saklayamayan bir sesle üst üste birkaç kez sorduktan sonra aralarında rahatsız edici bir sessizlik oldu.

"Birdenbire ortadan kayboldun," dedi Elver Bey neden sonra. "Bir haber bile vermedin."

"Öyle," diye cevapladı Feraye.

"Yaptığımız işi de yarıda bıraktın... Halledecek şeyler vardı daha. Öylece ortada kaldılar."

"..."

Elver Bey'in sesi ciddileşmişti. Feraye sesini çıkarmıyordu.

"Aylar geçti. Bir kez bile arayıp sormadın bizi."

Feraye Filiz Hanım'ın Elver Bey'le bu zaman içinde hiç görüşmemiş olduklarını düşündü. Ya da, annesi ketum kadındı; Elver Bey'le konuşmuş olsalar da belki Feraye'nin durumundan bahsetmemişti.

"İnsan arayıp sorar hiç değilse."

"..."

"Sen arayan insansın."

"..."

"Neden aramıyorsun?"

"İyi değildim," diye cevapladı Feraye.

"Kısa bir 'Alo,' canım. İnsan hiç değilse arar, 'İyiyim,' der, kapatır."

"İyi değildim."

"Tamam. Uzun konuşmazsın. Bir 'İyiyim,' dersin, kapatırsın."

"İyi değildim ki..."

"Ama arayıp nasıl olduğunu haber verir insan. Burada merak ediyoruz seni. Nasıl olduğunu duymak istiyoruz. Kısacık. Ara, iyi olduğunu söyle,"

"İyi değildim!"

"Arayıp bir 'İyiyim,' de mi diyemiyorsun?!"

Elver Bey için sadece kendi kelimeleri vardı. Diğer insanların sözcükleri, konuşmanın karşılıklı olarak sürüyormuş gibi görünmesini sağlayan boşlukları dolduruyordu yalnızca, ama tek başlarına bir anlamları yoktu. Feraye "Sorun acaba sözcüklerimin olmamasından mı kaynaklanıyor?" diye geçirdi içinden.

Elver Bey ise yine kendi bildiği yolda ilerlemeyi sürdürüyor, muhtemelen kendince, yolu yürünmüş sayıyordu.

"Ben de senden hiç ses çıkmayınca 'Herhalde yine yurt dışına gitti bu,' dedim."

"..."

"Yurt dışında olmasa arar, bir 'İyiyim,' derdi dedim."

"..."

"Biz seni merak ediyoruz. İyiliğini düşünüyoruz. Gelip gitmiyorsun hiç. Senin için endişeleniyoruz haber alamayınca. 'Bir şey mi oldu?' diye korkuyor insan."

"..."

"Özletiyorsun kendini."

"..."

"Gel, görüşelim."

Feraye Elver Bey'in onunla neden görüşmek istediğini, Feraye'ye verdiği sözü tutmadığı için neler hissettiğini, yokluğunda, ona ne çok acı çektirmiş olabileceğini anlayıp anlamadığını merak ediyordu. Belki de Elver Bey kendisinden özür dilemek için çağırıyordu onu. İçi paramparçaydı, ama Elver Bey'e karşı tamir edilemeyecek bir kırgınlığı yoktu. "Özür dilerim, Feraye. Sana da söz vermiştik, ama tutamadık işte. Kusura bakma..." dese onu kuşkusuz hemen affederdi. "Önemli değil," derdi; "Helali hoş olsun. Üzülmeyin artık." "Bilmiyordum. Seni bu kadar üzmüş olabileceğini hiç düşünemedim bu meselenin," derdi Elver Bey. Feraye "Geçti gitti. Düşünmeyin artık bunları. Bilseydiniz yapmazdınız. Ben güveniyorum size. O zaman biraz kırılmıştım, ama şimdi hepsini unuttum. Siz de unutun. Bir daha hiç konuşmayalım bunu, olur mu?" derdi. Ağlayarak birbirlerine sarılırlardı. Üç kuruşluk para için Elver Bey'e kırılacak, Elver Bey'in ona gösterdiği yakınlığı

unutacak değildi ya! Alt tarafı paraydı buna neden olan; Feraye hemen unutuverirdi Elver Bey'in kendisine sözünü tutamamış olduğunu. Çok şükür, aç, açıkta kalmış değildi ya parasızlıktan; rahatı yerindeydi. Rahatı yerinde olmasa hiç onu parasız bırakır mıydı Elver Bey! Elver Bey'e içi bir anda tekrar ısınırdı. İçinden "Varsın olsun. Elver Bey'e de bir faydamız oldu en azından!" diye geçirir, geçerdi. Hatta Elver Bey'in bir işine yaramış olduğundan mutluluk duyar, öyle geçerdi. Sonra birbirleriyle dost olurlardı. Feraye yine Elver Bey'i herkesten çok severdi. Onun insanı sıkıntıdan bayıltan monologlarına herkesten uzun katlanırdı.

Hem Feraye Elver Bey'in sözünü neden tutamamış olduğunu da merak ediyordu. Muhtemel ki Elver Bey'in Feraye'ye yapacak bir açıklaması vardı. Elver Bey belki "Ya... Kusura bakma Feraye ya... Düşünemedik işte..." diyecekti; ama olsun, bu da bir açıklama değil miydi? Sevgili Elver Bey... Elver Bey'e, ne yapsa kızabilir miydi ki hiç Feraye? Hatta, şimdiden affetmişti onu. Elver Bey Cem'den sonra Feraye'ye yaklaşabilen tek insandı. Bir boşboğazlık etmişti işte Sermin'in yanında; ama yaşlıydı, ne söylediğini bilmiyordu ki! Herhalde kendisi de çok üzülmüştü yaptığından sonra; "Bir ücret ödemiyorum, ama yine de hiçbir şey söylemesem daha iyi olacaktı," demişti kendi kendine. Ama Feraye'den utandığı için onu hemen aramaya cesaret edememişti. Hem Feraye'nin böyle yıkılmasında Elver Bey'den önceki tecrübelerinin de rolü vardı; Elver Bey buna tek başına neden olmuş değildi ki! O bir düşüncesizlik etmişti sadece. Feraye'nin sözlerini duymasa bile aramıştı işte onu; çocuksu hataları, anlaşılmaz huyları da olsa o yine eski iyi niyetli Elver Bey'di... Biraz zihni bulanıktı, o kadar.

Feraye Elver Bey'e kırgınlığını daha onunla buluşmadan unuttu. Elver Bey'i görebileceği tarihi saptamak için kafasında kaba bir hesap yaptı. Hemen ertesi gün arayacaktı onu Feraye.

Ama Feraye eski Feraye değildi, istediği, planladığı şeyleri yapabilmesi çok vakit alıyordu. Hele bu telefon açmak gibi dış dünyayı ilgilendiren, Feraye'yi dışarıdaki hayata, insanlara bağlayan bir şeyse Feraye hepten tutuluyordu. Elver Bey'i de, o kadar hevesli olmasına rağmen, ancak bir ay sonra arayabildi. Elver Bey ona o perşembe 12:00 ile 01:00 arasında üniversitede ofis saati olduğunu, ofis saatinde görüşebileceklerini söyledi. Feraye Elver Bey'i görmeye üç ay sonra bir salı günü öğleden sonra dört civarında gidebildi. Niyeti önceki ve ondan önceki perşembelerde buraya gelmekti; biraz geç kaldığı için özür diledi.

Elver Bey Feraye'yle havadan sudan konuştu. Sırasıyla annesinin, babasının nasıl olduğunu sordu. Sonra Feraye'nin iyi olup olmadığını tekrar sordu. Feraye üçüncü kez "İyiyim," diye cevap verdi. Elver Bey lafı o gün yine uzattı; insanın iyi olmasının öneminden başlayarak Feraye'ye seramik çizim salonlarından, karbonlaşmış bitkilerden, eski tandırlardan, yeni spatulalardan, Heinrich Schliemann'dan, Tunç Çağı'ndan, su terazilerinden, antropolojiden, Antik Çağ mimarisinden, keskilerden, topografya haritalarından, tarihi coğrafyadan, sondaj aletlerinden, restorasyon tekniklerinden ve arkaik dönem heykeltıraşlığından bahsetti. Elver Bey birlikte çalıştıkları döneme, Urla'daki kazıya, Feraye'nin ani gidişine dair tek kelime etmedi. Sanki böyle bir şey hiç olmamış, hiç yaşanmamıştı.

Feraye Elver Bey'in yanından biraz şaşırarak ayrıldı. Ne yapmak istiyordu acaba Elver Bey; onu kendisi için ne kadar zor olduğunu muhtemelen bildiği halde neden onca yoldan konuşmaya çağırınıştı?

Feraye "Elver Bey belki de yaptığından utanıyor. O yüzden bu konuyu açmaktan sıkılıyor," diye düşündü. Ya da, Feraye'nin bilmediği, hiç bilemeyeceği nedenleri vardı ona verdiği sözlerin aksi yönde davranmasının. Bunları Feraye'ye açıklayamayacağını ima etmişti Elver Bey sessizliğiyle. Spatulalar, sondaj ve Schliemann aslında Elver Bey'den Feraye'ye, gerçek mesele hakkında istese de konuşamayacağını söyleyen birer işaret, birer kamuflaj, Feraye'ye gizli varlığını duyması için yalvaran birer çığlıktı. Mesele aslında orada, keskilerin, karbonlaşmanın, seramiklerin; başka kelimelerin içindeydi. Zavallı, zavallı Elver Bey... Feraye, yaptığına sebep her ne olursa olsun Elver Bey'i affetmeye, kendisi de böyle bir şey aralarında hiç yaşanmamış gibi davranmaya karar verdi.

Elver Bey Feraye'yi aramayı sürdürdü. Başarabildiği nadir zamanlarda Feraye de Elver Bey'i arıyordu. Elver Bey ona yine tuğlalardan, protohistoryadan bahsediyordu. Anlattıklarını zaten çok iyi bilen Feraye Elver Bey'i sessiz, dinliyordu. Feraye evden de çok nadiren çıkabiliyordu; ama çıkabildiği her sefer mutlaka Elver Bey'e gidiyordu. Ancak, tabii, Elver Bey önemli, meşgul adamdı. Feraye'nin, ofisine ancak bin bir sancıyla gidebildiği bu günlerde odasında kendisi gibi önemli profesörlerle mühim konuşmalar yapması, bunlar bitene kadar Feraye'yi koridorda bekletmesi normaldi.

Feraye dışarıda beklerken hep, kendisine hiç nasip ol-

mamış "konuşma"ların içeride gerçekten de yapılıp yapılmadığını merak ederdi. Acaba Elver Bey'in karşılıklı konuşabildiği insanlar da var mıydı? Yoksa orada hep bir grup profesör elleri dizleri üzerinde açık oturmuş, Elver Bey'in, elinde cetvel, tahtaya çizip anlattıklarını mı dinliyordu sus pus? Feraye koridorda volta atarken bir yandan da Elver Bey'i bir başkasını dinlerken tahayyül etmeye çalışır, beceremezdi.

Feraye koridorları sevmez, koridorlardan korkardı. Koridorlar Feraye'ye açıkta, ortalıktaymış, savunmasızmış hissi verirler, Feraye böyle orta yerde dikilmekten rahatsız olurdu. O dışarıda değil, hep içeride; evin içinde, odanın içinde, yatağın içinde, yorganın içinde, vücudunu gizleyen kat kat kıyafetlerin içinde; örtülmüş, sarmalanmış, korunmuş olmalıydı. Kendisini ancak "içeride" rahat hissederdi. Koridorlar ise hep, "içerisi" sayılabilecek odalara bağlanırlar, ama onları birbirlerine de bağladıkları için kendileri ortada, "dışarıda" kalırlardı.

Feraye'nin telefonda aldığı randevuyla örtüşen saatlerde üniversitede olabildiği bazı günlerde Elver Bey o gün hiç gelmemiş olurdu.

"Ben yaşlı, hasta bir adamın," derdi sonradan telefonda Elver Bey. "Senin gibi genç, sağlıklı ve enerjik değilim ki. Gücüm kuvvetim yok artık. Bazı günler hiç uyumamışım gibi kalkıyorum yataktan. Bak, şimdi aradım ama; yaşlı ve hasta olan ben olduğum halde, aradım ve bugün ofise gelememiş olduğumu söyledim. Seninse geleceğini söylediğin halde gelmediğin günler oldu ofisime. Ben bunu hiç yapmadım. Yapmam. Kimseyi yarı yolda bırakmam. Durup dururken ortadan kaybolmam. Ben, verdiğim sözleri tu-

tarım. 'Geleceğim' dediysem gelirim. Gelemeyeceksem de mutlaka haber veririm."

Elver Bey nedense, o gün üniversiteye gidemeyecek olduğunu hep iş işten geçip, Feraye çoktan oraya vardıktan sonra haber verir, yine de, sekreter odasına açtığı telefonda "Hah, söyledim işte; sorun kalmadı!" edasıyla konuşurdu. Feraye böyle günlerde kapalı bir yer bulup orada bir şey yapmadan bir süre oturur, onu buraya varana kadar ölesiye yormuş gelişin dönüşüne hazırlanmak, tekrar yola çıkabilecek güç, enerji ve cesareti içinde biriktirebilmek için beklerdi. Ona eziyet ettiği, üstelik neden olduğu eziyetin pek de farkında görünmediği için Elver Bey'e fazla kızmazdı. "Zavallı Elver Bey; demek kendisini iyi hissetmiyormuş bugün. Ne yapsın... Yazık ona," diye geçirirdi içinden.

Aslında Elver Bey sadece altmış üç yaşındaydı ve gayet de dinç görünüyordu. Ama Feraye'ye, hasta olduğunu söylediğine göre hasta olmalıydı muhakkak. Belki de hasta olduğu için arayamamış, bir "İyiyim" diyememişti Feraye'ye bu yüzden. Bu durumda üniversitenin Elver Bey'in evine kırk dakika, Feraye'ninkine ise iki saat sürmesinin, Elver Bey'in buraya özel arabayla ve direksiyonu da kendisi kullanmayarak, Feraye'nin otobüs, vapur ve yine otobüsten oluşan üç vesaitle gelmesinin pek ehemmiyeti yoktu. Bu seferlerden birinin kaldırıldığı yaz günlerinde ise Feraye'nin üniversiteye varması üç saati buluyordu. Olsun, bu güzel yaz günlerinde Elver Bey için yapılan altı saatlik yolculuk neydi ki! Feraye bunu unutur, yine gelirdi nasılsa. Günde on üç saat uyuduğu ve o gün tüm sabahını dışarı çıkmak üzere toparlanarak geçirdiği için de eve gider gitmez yatağa girer, Elver Bey'i görmeyi bir kez daha

deneyeceği gelecek sefer için kendisini şimdiden hazırlamaya başlardı.

Elver Bey bir gün bu konuşmalarından birinde magnetometrelerden bahsi birden yarıda keserek Feraye'ye ona kırgın olduğunu söyledi. Bu bir monologdan çok konuşmaya benziyordu; zira Elver Bey bu sefer Feraye'nin araya girebileceği kadar yavaş konuşuyor, hatta susabiliyor, ondan bir cevap bekliyordu. Her şeye rağmen Feraye'ye bu da bir monolog gibi geldi.

"Sana kırıldım..."

"..."

"Öncesinden..."

"..."

"Geçen yazdan."

"..."

"Çok kırgınım..."

"..."

"Neden kırılmış olabilirim ben sana?"

"..."

"Ne olabilir sebep?"

"..."

"Söyle, neden kırılmış olabilirim sana ben?!"

Elver Bey Feraye'ye ikide bir kırgınlığını hatırlatıyor, hatta Feraye'nin ondan özür dilemesini istediğini bazen açıkça söylüyordu. Cümlelerinin arasına, neden kırılmış olduğunu sıkıştırmayı sonunda başardı. Feraye kazıyı ona tek kelime etmeden terk etmişti. Elver Bey'i yapılacak bir sürü işle ortada bırakmıştı. Urla'ya onunla birlikte geldi-

ğine göre oradan yine onunla birlikte dönmesi, başladığı işi tamamlaması gerekirdi. Hiç değilse, gideceğini Elver Bey'le konuşması elzemdi. Elver Bey, Feraye'nin ona haber vermeden çekip gitmesini, sonra da onu aylarca aramamasını hazmedememişti.

Elver Bey'in yaza dönük tekrarları, dirençli kırgınlığı Feraye'nin zihnindeki soruları yine tırmandırdı. Elver Bey'in, kırgınlığında bu denli ısrarlı olmasının nedeni neydi? Feraye nasıl kötü zamanlar geçirdiğini ona tekrar tekrar anlattığı halde Elver Bey'in, kırgınlığında kendisini inatla bu kadar haklı görmesinin bir nedeni olmalıydı mutlaka. Feraye'ye verdiği sözü tutamamasının makul bir açıklaması olmalıydı. Feraye'nin beynini yine meraklı kurtlar kemirmeye başladı: Neden, neden böyle davranmıştı Elver Bey?! Feraye bundan başka bir şey düşünemez oldu. Onu yok sayan muamelenin sebebini öğrenmezse artık kendisi de hiç yaşayamayacak zannetti. Ne pahasına olursa olsun, bu konuyu açmaktaki çekingenliğini yenmeli, bir yolunu bulup mutlaka almalıydı bu sorunun cevabını.

Feraye'nin zihninde bu soru günlerce, haftalarca, şiddetini eskisine göre hayli artırmış olarak, dolaşıp durdu. Feraye sessizliğini kıracak cüreti uzun zaman gösteremedi; Elver Bey'in etrafında, başını öne eğerek, hiçbir şey söyleyemeden oturdu durdu. Zaten Elver Bey de onu her gördüğünde başlayan monologlarında Feraye'ye hiçbir şey sormuyor, konuşma fırsatı vermiyordu. Nihayet bir gün, Feraye kolladığı sessiz anı yakaladı. Başını yine önüne eğdi, ağzından bin bir güçlükle çıkan kelimelerle, ağır aksak, "Size bir şey sormak istiyorum," dedi.

"Sor tabii," diye cevapladı Elver Bey.

Feraye bir süre konuşamadı. Neden sonra, "Size istediğim her şeyi sorabilir miyim," diye sordu.

"Tabii ki sorabilirsin," dedi Elver Bey. "Bana aklından geçen her soruyu sorabilirsin. Biz, her şeyi konuşabiliriz seninle. Bizim seninle konuşamayacağımız bir şey olamaz."

Feraye biraz daha sessiz kaldı. Sonra, başını yerden kaldırmadan, ağır ağır, sormaktan ziyade teselli eder gibi yumuşak bir sesle konuşmaya devam etti.

"Bana neden bir ücret vermediniz?"

"..."

"Bana neden bir ücret vermediniz? Bana çalışmayı teklif ederken böyle konuşmamıştınız. Defalarca, üzerine basa basa, düzenli bir gelirim olacağını tekrarlayıp durdunuz uzun zaman. Bu sözlerinizdeki gibi davranmamanızın nedeni nedir?"

"..."

"Bana bir ücret vereceğinizi söylemiştiniz. Tekrar tekrar söylemiştiniz. Böyle söylediğiniz halde neden bana hiçbir ödeme yapmadınız?"

"..."

"Sebep nedir? Sebebi nedir bu şekilde davranmanızın?"

"..."

Elver Bey hiçbir şey söylemiyordu. Feraye Elver Bey'in suskunluğuna anlam veremedi. Havayı yumuşatmak için bir şeyler daha söyleme ihtiyacı duydu. Bildiği en kadife tonda konuşuyordu zaten.

"Buraya geldiğim bazı günlerde cebimde ancak eve dönebilecek kadar param vardı; bu para otobüse çıkışır mı diye içim içimi kemiriyordu. Kütüphanede, araştırmanız için bulduğum sayfaların fotokopisini çektirecek param

çoğu zaman olmazdı. Bu yüzden orada saatlerce oturur, bu sayfaları okuyarak gerekli yerleri bir kağıda not alırdım. Bir arkadaşımdan borç almasam cebimde bu kadar da para olmayacaktı; bana maaş vereceğinizi söylediğiniz gün bunu ilan ettim evde, babamdan harçlık kabul etmeyecektim bundan böyle. Harçlıklar çocuklara verilir, öyle değil mi Elver Bey? Cep harçlığı kabul eden bir yetişkin olabilir mi hiç? Yetişkinler maaş alırlar. Kendi paralarını kazanmaya başladıktan sonra yetişkin olurlar. Siz bana yetişkin olmaya dair bir ümit vermiştiniz. Sonra, sonra ne oldu?"

"..."

"Elver Bey, neden bana maaş vermediniz? Daha önemlisi, madem bana maaş vermeyecektiniz, neden bana maaş vereceğinizi söylediniz?"

Elver Bey bir süre daha sustu, sonra "Böyle olduğunu hiç bilmiyordum," dedi.

Sonra, fotokopi makinelerinden, otobüs şoförlerinden, sudan, elektrikten, sonra yine sudan, ve havadan bahsetmeye koyuldu. Feraye Elver Bey sorusuna ilişkin bir kelime edecek, çok kısa da olsa bir açıklama yapacak, bir neden söyleyecek diye sabırla bekledi, bekledi, bekledi; ama Elver Bey'in ağzından çıkan hiçbir şey o tarafa gitmedi. Feraye "Belki bugün birden bu konuyu açmam çok ani oldu. Elver Bey de şaşırdı, kendisini bu soruyu cevaplamaya bugün hazır hissetmedi. Meseleyi şaşkınlığını üzerinden atınca konuşmak istiyor," diye düşündü, daha fazla üstelemedi.

Feraye Elver Bey sorusunun cevabını verecek, direkt olarak bu soruyu muhatap alamasa bile Feraye'ye meseleye ilişkin bir şey söyleyecek, hiç değilse üç beş laf edecek diye sonraki günlerde de bekledi, bekledi, bekledi, bekledi,

bekledi, bekledi, bekledi; ama Elver Bey'in sözleri o yöne ilişmedi. Feraye bekledi. Günler, uykusuz geceler, sıkıntılı saatler, haftalar, giderek daralan zamanlar geçti, Feraye bekledi; Elver Bey Feraye'nin hevesle kapısında beklediği semte yine hiç uğramadı. Feraye ümidini yitirmeden beklemeye devam etti. "Olamaz" diyordu; "Olamaz. Madem benim için ne kadar önemli olduğunu belli ettiğim bir soruyu Elver Bey'e açıkça sordum, yanıtsız bırakmayacak Elver Bey beni. Mutlaka bir cevap verecek. Şimdilik veremiyor; bilmediğim bir nedenle bu konuya yaklaşamıyor. Ama geç de olsa verecek. Sorumu asla havada bırakmaz Elver Bey. Sonunda 'Veremedik işte,' dese bile sorumu yanıtlayacak."

Feraye'nin güvendiği dağlardaki karlar eridi, nehirlere karışıp evlerdeki musluklardan indi; Feraye'nin beklediği cevap gelmedi. "Bir yanlışlık olmalı" diye düşünüyordu Feraye; "Bu işte bir yanlışlık var. Ben kendimi aştım, hiç yapamadığım bir şey yaptım, 'ücret' lafını ağzıma aldım, açık ve net sordum sorumu; Elver Bey bunu yanıtsız bırakmış olamaz. Bunun da bir açıklaması olmalı. Elver Bey'in sessizliğinin bir nedeni olmalı."

Feraye şaşkındı, ama Elver Bey'e kızmıyordu. Elver Bey'in kendine göre bir nedeni olduğuna, bir gün ona mutlaka bir açıklama yapacağına dair bir inanç hâlâ vardı içinde. Ne var ki Elver Bey tuhaf davranmaya, yerli yersiz paradan bahsetmeye başlamıştı. Bir gün Feraye'ye durup dururken "Şimdi sana çok önemli bir tavsiyede bulunacağım," dedi. "Kulakların iyice açık mı?"

Feraye başını salladı.

"Eline biraz para geçtiğinde onu kenara koyacaksın.

Bir miktar paran olacak hep kenarda. Beş kuruş mu aldın, üçünü hemen bir yana ayıracaksın. Bak, daha önce hiç söylememiştim bunu sana. İlk kez söylüyorum. Tamam mı? Kenara para koyacaksın."

Feraye tekrar başını salladı; eline hiçbir zaman para geçmediğini, alışveriş, fatura ödemesi gibi parayla ilgili işlerin hepsinin, babasının yöneticiliğinde, yardımcıları Bulut tarafından yapıldığını, evden dışarı çıkarken, yani bayağı nadiren, yanına biraz para aldığını, ama dönüşte elinde kalanın hepsini Bulut'a iade ettiğini, o parayı alıp kenara koymasına kimse bir şey diyecek olmasa da, Feraye'nin o parayı hak etmemiş olmasına dair tüm o derin suçluluğu içinde böyle bir şeyi asla yapamayacağını, aslında buraya bile otobüse babasının parasıyla binip gelmesini kendisine bir türlü yediremediğini, Elver Bey'e anlatmadı. Elver Bey konuştu, yine aynı cümleleri farklı dizilişlerle kurdu; Feraye dinledi.

Elver Bey Feraye'nin onun için çalıştığı zamanları çok sık örnek vermeye başladı. İkide bir, "Sen bana çalışmadan önce de zaten evde kitap okuyordun, diyordu. Benim için bunları okumasan, evde yine kitap okuyor olacaktın. Farklı bir şey yapmadın yani benim için. Zaten kitap okuyorken, elindekiler yerine bir süre benim istediklerimi okudun. Hem, kendi alanına öyle uzak şeyler de değildi okudukların; yine arkeolojiydi. E, fena mı oldu? Bu kadar şey öğrendin okuduklarından, faydası olmadı mı sana? Yoksa öğrenemeyecektin bunları. Bak, bir sürü şey öğrendin, fena mı oldu?"

Feraye Elver Bey'i ağzı hayretle açık dinliyordu her seferinde. Hâlbuki Elver Bey Feraye'nin o dönemde baş-

ka projeleri olduğunu, hazırladığı yeni makale için yurt dışından birçok yayın bulup getirttiğini, ama Elver Bey için çalıştığı dönemde onun istediklerinden başka hiçbir şey okuyamamış olduğunu, vaktinin tamamını Elver Bey'e ayırdığını, sonra da bir türlü kendisini toparlayıp bu projelere yeniden başlayamadığını, aldığı kitapların evde hâlâ kapakları açılmadan beklediğini, üstelik Elver Bey'in epigrafi ve Feraye'nin ilgilendiği alanlarla hiçbir ilişkisi olmadığını, Feraye'nin Elver Bey için okuyup araştırdıklarının kendi araştırmalarına hiçbir katkı sağlamadığını ve sağlayamayacağını, zira "arkeoloji"nin tek bir kelime olsa da ne kadar kapsamlı bir kavram olduğunu gayet iyi biliyordu. Neden, neden her fırsatta bu cümleleri tekrarlayıp duruyordu o zaman bu adam?!

"Unut, Feraye," diyordu Cem. "Bırak gitsin. Bir açıklama bekleme. Neden her şeyi bir kenara bırakıp hayatına devam etmeyi denemiyorsun?"

"Yapamam. Başka bir hayatım yok ki. İnsanlar hayatım için ne düşünüyorlar biliyor musun; hayatımın kocaman, gereksiz bir boşluk olduğu fikrindeler. Bunu bana açıkça söyleyen insanlara defalarca rastladım. 'Sen hayatında ne yaptın? Yaptığın tek bir işi söyle,' diyorlardı. Yazdığım makaleler geliyordu aklıma, onları söylüyordum. 'Makaleleri boş ver!' diye cevap veriyorlardı, 'Sen yaptığın bir işi söyle. Gerçek bir işi. Hiç çalıştın mı? Çalışarak ömründe beş kuruş kazandın mı sen?' Bunların arkamdan da söylendiğini duydum hep. 'Ne için uğraşsın ki?' diyorlar, 'Tabii uğraşmaz. Her şeye doğuştan sahip: paraya, ailesinin mevkiine, bir isme'. Bunların yanında insanın hayatta kendine ait bir

yer edinmesinin ne kadar önemli olduğu akıllarına bile gelmiyor. Arkeoloji onlara göre, bol boş vakti olan insanların keyif için uğraştıkları lüks bir hobiden başka bir şey değil. Elver Bey, yaptığım işi bir 'iş' kabul eden, okuduklarıma, yayımladığım iki-üç kısa makaleye kıymet veren, 'bir şey yapıyor olduğumu' düşünen ilk insandı. Ben evde oturup arkeolojiyle ilgilenirken 'bir şey yapıyor' olabiliyordum onun gözünde. Bu yüzden o, onun için yaptığım işi de bir iş olarak kabul etmiyor olamaz. Eğer bana ücret vermediyse başka bir nedeni vardır bunun, yaptığımı iş olarak görmemesi değildir sebep. Ne yapmalı ne etmeli, mutlaka öğrenmeliyim bu nedeni. Bana neden söz vermiş olduğu gibi davranamadığını öğrenmeliyim."

Feraye sorusuna cevap alabilmek için Elver Bey'i telefonla aramayı, ziyaret etmeyi sürdürüyordu. Ama sır, açılmak yerine katlanmaktaydı.

Elver Bey bir gün Bizans cam sanatından bahsederken yine bir yolunu bulup konuyu Feraye'yle ilişkilerine getirdi. Feraye'ye, durduk yere, "Ben senin baban değilim," deyiverdi. Kızıma para veriyorum. Sana vermiyorum. Neden? Çünkü o kızım. Kızım olmasa ona para vermem."

Feraye o zamana dek duymadığı öfkeyi birden kuvvetle duydu içinde. Aralarındaki meselenin paraya indirgenmesi, Elver Bey'in ona "Git parayı sana baban versin" iması, üstelik de gerekçe olarak bu kadar saçma bir örnek göstermesi, maaşlı çalışanlarını yok sayması Feraye'nin çok ağırına gitmişti. Demek neden yine babasının zenginliğiydi!

Feraye bir daha Elver Bey'i ziyarete gitmedi. Evde bir

aşağı bir yukarı deli gibi yürüyüp duruyor, Elver Bey'le geçmişlerini, dostluklarını tartıyor, Elver Bey'in özellikle son cümleleri içine battıkça batıyordu. Feraye hiç uyuyamaz oldu. Öfkeyle doluydu. İçi sanki ağzına kadar dolmuş, hatta taşmış olmasına rağmen ağlayamıyor, ama olur olmaz saatlerde, bazen gecenin üçünde, sabahın altısında, duyduğu acıdan iki büklüm katlanmış vaziyette, kendisini neredeyse bilmeden, avazı çıktığı kadar vahşi bir hayvan gibi böğürüyordu. Korkunç bir böğürtüydü bu. Feraye bu böğürtüyü işittiğinde kendisinden korkuyordu. Bu ses elinde olmadan, onun kontrolünün tamamen dışında mı çıkıyor, emin olamıyordu; ama bunun bir ağlamadan çok farklı olduğu, kolaylıkla durdurulamadığı kesindi. Feraye o kadar çok bağırıyordu ki, sesi mahallede herkesi uyandırıp başına toplamasın diye yorganın altına giriyor, başını yastıkla kapatıyor, ellerini yumruk yapıp ağzının içine sokuyordu. Elleri çoğu zaman kanıyordu. Diş izleri kollarına, bacaklarına geçiyor, Feraye ertesi sabah telefona cevap vermeye çalıştığında sesini kısılmış buluyordu.

"Bana bir neden söylemedi," diye sayıklıyordu evde kendi kendine; "Bana bir neden söylemedi... Etim budum yok. Varlığım, omurgam yok. Bir neden söylemeye bile gerek duymadı bana... Hiçim ben. Hiçbir şeyim. Anlamsızım. Varlığım da anlamsız. Parmağımı bir nesneye dokundurup onu itsem, nesne hareket etmiyor. Hiçbir şeyi hareket ettiremiyorum. Kendi maddem yok ki... Boşlukta kaybolup gitmişim çoktan, haberim yok. O kadar varlıksızım ki, başka bir varlığa da etki edemiyorum. Etkim yok ki bir tepki bekleyeyim. Yumrukladığım kapı süngerden

bile olsa, sünger içine gömülmüyor. Düğmeye bassam, hiçbir şey olmuyor. Bir neden bile söylemedi bana... Bana bir nedeni söylemeyi çok gördü. Bana, bana yaptığı şeyin nedenini söylemeyi çok gördü! Varlığımın, hayatımın hiçbir değeri yok. İçi boş, herhangi bir icraatla doldurulmayı bekleyen bir şey sanki benim vaktim. Bu yüzden herkes onu kendi istediği gibi doldurup yönetebilir. Feraye yedi ay şu şu işten başka bir şey yapmış yapmamış, ne fark eder. Feraye'nin hayatı gerçek bir hayat değil. O zaman Feraye de gerçek değil, ipleri elimizde bir kukla; onu elma şekeri vaadiyle kandırsak, yedi ay davul çaldırıp oynatsak ne olacak... Bir başına bırakırsak kendisi bir şeyle doldurmayı akıl edemez nasılsa vaktini. Biz dolduralım, bir faydamız olsun; sonra gelip bize teşekkür eder..."

"Robin Hood'dan nefret ediyorum," diyordu. "Robin Hood bir eşkıyaydı. Emek karşıtıydı. Sherwood Ormanı'nda elini kolunu sallaya sallaya gezer, çalışıp didinmiş insanların ceplerini boşaltıp, bunları yazın onlar çalışırken şarkı söyleyip dans etmiş insanlara verirdi. Kendisini iyiliksever zanneden pis bir hayduttan, serseriden başka bir şey değildi."

"Ya asiller, Feraye," diye soruyordu Cem. "Paralarını doğduklarında hazır bulmuş olan mirasyediler?"

"Robin için asil ya da emekçi hiç fark etmiyordu ki. Zengin olan, cebi dolu herkese saldırmayı hak görüyordu kendinde o. Hâlbuki asıl mirasyedi, kendilerine bu yağmalanan paraların verildiği fakirlerdi. Paralar onlara havadan geldiği için bunların kıymetini bilmezler, onlardaki alın terini takdir etmezler, har vurup harman savururlardı.

Zaten bunlar onurlu fakirler olsalar, Robin'den yağmalanmış parayı kabul etmezlerdi. Robin köylerine girdiğinde onurlu insanların evinin kapısı ona hemen kapatılıyordu çünkü. Bu aileler çocuklarına, ormanda gezerken Robin'e rast gelirlerse hiç yüz vermemelerini sıkı sıkı tembihler, hatta Robin onlara para vermek konusunda çok ısrar ederse ona 'Hayır Robin Amca, teşekkür ederim, ama benim param var,' diyerek göstermeleri için, içi kestane kabuklarıyla dolu bir keseyi dikerek çocukların ceplerine koyarlardı. Robin'e gerçek para gösterilmesi ise zaten yasaktı. Para görünce Robin'in ne yapacağı belli olmuyordu çünkü; para biriktirip sevdiği kızla evlenmek için tüm yaz çalıştığı hasattan dönen fakir bir delikanlının, ormanda geyik avlayan askerlerin oklarıyla vurulmuş evlatlarına karşılık olarak kraldan henüz iki kese tazminat almış üzüntülü yaşlı çiftin ceplerinde ne var ne yoksa alıp götürdüğü vaki idi. Halk bazen kendi arasında 'Acaba kendisini toplumda dengeyi kurmaya adadığına inanmış bu dengesiz adam, yakında yine bir bahane uydurup kızlarımıza tecavüz etmeye, ekinlerimizi yakmaya, bebeklerimizi bizden alıp onları daha uygun yetiştirileceklerine inandığı başka ailelere vermeye de başlar mı?' diye endişe eder, fısıldaşırdı. Hülasa, Robin aslında öyle halk arasında pek de sevilen bir adam değildi. Ama sağı solu belli olmadığı için ondan korkulur, kendisine saygıda kusur edilmezdi. Robin de halk onu seviyor sanarak böbürlenir, ormanda gerine gerine dolaşırdı. Oysa Nottinghamshire'de kimse kızını Robin denilen, ne yaptığı belirsiz adama vermeye yanaşmıyordu. Robin bu yüzden hiç evlenemedi."

Cem, Feraye şaka mı ediyordu, yoksa Robin Hood ro-

manlarda gerçekten de böyle mi anlatılıyordu, emin olamıyordu. Cem film izlerdi, kitaplarla arası yoktu. Filmler Robin Hood'u yüceltmekteydi.

Feraye gözlerini bazen de gazetelere dikiyordu.

"Bak Cem, okudun mu ödül alan yazarın sözlerini? *Bu yıl Behçet Necatigil Şiir ödülüne layık görülen Hüseyin Peker, zenginlerin anlatılacak bir öyküsü olduğuna inanmadığını söyledi: 'Zenginlerin anlatılacak hiçbir şeyi yok. Onların bir öyküsü olduğuna inanmıyorum. Sürü insanı olarak tabir edilen yoksul insanın çok daha derin yerlere varan insan olduğunun hesabını yapıyorum. Burjuva insanı hiçbir şeyi araştırmaz, gazete bile okumaz. Sadece bir şeyleri satın alır ve naylona koyar, sevgilerini bile naylon torbanın içinde buzdolabına poşetler. Ama yoksul insanların öyküsü çok daha sıcak, çok daha yüreği kabarık.'* Duydun mu, zenginlerin anlatılacak bir öyküsü yokmuş. Yoksul insanın derinlikli olmasının nedeni de yoksulluğu!"

Sonra, gülüyordu. Boşluğa konuşur gibi konuşmayı sürdürüyordu yine.

"Doğru, benim de bir öyküm yok. Ama hiç izin vermediniz ki bir öyküm olmasına! Böyle düşünen insanlar olduğu müddetçe de öyküsüz kalmaya devam edeceğim herhalde."

Feraye hep, neden sadece kendisinin öyküsüzlüğe mahkum olduğunu düşünüyordu? Kendisi dışında herkesin, az veya çok, eti budu vardı. O neden hava gibi etkisizdi? Sonra aklına, yanında ezilip büzülen, ikizi olduğu için özür dileyen Feryal geliyordu. Acaba Feryal yaşıyor olsaydı birlikte tek kişi kabul edilebilirler miydi? Belki de sorun bura-

daydı; onlar tek seferde, birlikte doğmuşlardı, varlıklarının kabul görebilmesi için de birlikte yaşamaları gerekiyordu. Onlara "tek" muamelesi yapan doğaydı; Feraye kendisini Feryal'den ayırmaya, ayrı bir varlık olarak kanıtlamaya çalışırken doğaya karşı çıkmıştı. Doğa bunun cezasını ölümle kesmişti, böylece Feraye de ölenin kendi yarısı olduğunu, artık hiçbir zaman tek bir bireye tamamlanamayacağını er geç teslim edecekti.

"Teslim oldum," diye mırıldanıyordu Feraye kendi kendine ara ara. "Teslim oldum artık, yenildim ben... Kabul ediyorum, kendime ait bir hacmim, ağırlığım yok benim. Siz beni nereye koyarsanız ben oyum. Beni hangi renge boyarsanız oyum. Tek başıma hiçbir şeyim ben."

Feraye için teslim olmak, babasından para kabul etmeye başlamasıyla eş anlamlıydı. Artık para alırken babasına bunları ondan borç olarak aldığını, yeni bir işe girer girmez geri ödeyeceğini söylemiyordu. Sadece teşekkür ediyor ve yenik bir tebessümle gülümsüyordu. Boğazına giren lokmaları, kitap okurken yaktığı elektriğin dakikalarını saymıyor, bedelini başkalarına ödettiği harcamalarını eskisi kadar içi yanarak önemsemiyordu. Hiçbir şeye katkısı olmayan bir yaratık olmayı çoktan kabullenmişti artık. Ne lazımsa üzerinde fazla düşünmeden listeye yazıyor, Bulut'a veriyordu. Bulut'un bakkaldan, manavdan getirdiği poşetleri duygusuzca içeri taşıyordu. Alınanları birer birer mutfağa, kilere yerleştirirken içini bir yandan da huzursuzca titreten şey artık kaybolmuştu. İçi tamamen ölmüş gibiydi; artık onu yeniden canlandırmaya da uğraşmıyordu.

"Kendi aklımdan şüphe etmeye başladım," dedi Cem'e.

"Hâlâ, bir yerlerde bir yanlışlık olmalı gibi geliyor bana. Belki göremediğim bir şey var tablonun bütününde. Aynı şey tekrar tekrar başıma gelsin, üstelik de sonunda kişisel bir bağ kurduğum, sırtımı gözüm kapalı yasladığım insan bunda hiçbir sorun görmesin, bir 'Evet, doğru, öyle oldu,' diyemesin; aklım almıyor. Hatta... Çıldıracağım. Bana ufacık da olsa bir neden göstermezlerse, yaptıklarını kıyısından bile kabule yanaşmamakta böyle diretirlerse yaşayamayacağım. İnan olsun, laf olsun diye söylemiyorum, yaşayamayacağım. Elver Bey'le konuşmak mümkün değil. O zaman ben de onun çevresinde olan başka biriyle konuşacağım artık. Elver Bey'in üniversitedeki asistanıyla konuşacağım. Konuşabileceğim başka kimse yok."

Feraye'nin Işıl'ın her şeyi bildiğinden kuşkusu yoktu, ama yine de buluştuklarında ona Elver Bey'in iş teklifini, birlikte çalışmalarını, kazıdan ayrıldığı güne kadar detaylarıyla anlattı. Urla'dan İstanbul'a döndüğü geceden de bahsettikten sonra sustu, artık söyleyecek başka bir lafı kalmadığını düşünerek Işıl'a baktı. Işıl karşısında bacak bacağa atmış, sigara içiyordu. Feraye sessizliğini uzattığı halde oralı olmadı.

"Bir şey söylemeyecek misin," diye sordu sonunda Feraye.

"Ne söylememi istiyorsun?"

Feraye ne diyeceğini bilemedi.

"Belki... Belki senin bildiğin bir açıklaması vardır bunun diye düşünmüştüm," dedi.

Işıl gülümsedi. Sigarasının dumanını uzağa üfledikten sonra arkasına yaslanıp Feraye'nin gözlerinin içine baktı.

"Peki o zaman, söyleyeyim," dedi.

Sigarasını tablada söndürdü.

"Şimdi sana her şeyi netlikle açıklayacağım. Madem gerçeği bilmek istiyorsun..."

Feraye gözlerini Işıl'ın ağzının içine dikmiş, heyecanla bekliyordu. Işıl tekrar arkasına yaslanıp gülümsedi.

"Ferayeciğim, olan bitenin tek bir açıklaması var," dedi tane tane. "Sen çok, ama çok bencilsin. Çok nankörsün. Ve çok kincisin."

Çok yavaş, her kelimenin üzerinde durarak, özellikle de "bencil", "nankör" ve "kinci"yi vurgulayarak söylemişti bunları.

"A... Anlamıyorum," dedi Feraye.

"Şöyle Ferayeciğim: Çok bencilsin. Çok nankörsün. Ve... Çok kincisin."

Aralarında bir süre sessizlik oldu. Sonra Işıl bir sigara daha yaktı.

"Şu nankörlüğüne bak... Elver Bey sana kaç saatini ayırmış, oturup seninle özel olarak konuşmuş, sen hâlâ mızmızlanıyorsun."

"Elver Bey'in oturup benimle konuşmasını ondan ben istemedim ki! Beni zorla alıkoydu her seferinde. Üstelik bana hiçbir faydası olmadı konuşmalarının. Sadece arkeoloji değil, hiçbir açıdan..."

"İşte bu yüzden bencil ve nankörsün, Ferayeciğim. Faydası olmuş ya da olmamış, adam sana vakit ayırmış ya."

"Ama ben ondan vaktini istemedim ki!"

"Ne fark eder? O vermiş. Ama tabii, sen fedakârlıktan anlamıyorsun, değil mi? Varsa yoksa 'ben', 'ben'."

"Ben sadece bana neden sözlerindeki gibi davranmamış olduğunu merak ediyorum."

"Tek sorun bu yani, değil mi? Elver Bey neden bana para veriyor da sana vermiyor, tek sorun bu."

"Hayır! Nasıl söylersin bunu? Meselenin seninle hiçbir ilgisi yok! Parayla da!"

"Nedir o zaman, Feraye? Bu, işte. Elver Bey'in bana maaş verip, sana vermemesini hazmedemiyorsun."

"Sana verdiği maaşla bana bu muamelesinin ne ilgisi var? Benim sorunum bana maaş vermemiş olması değil. Bu kadar basit değil. Hiç vermese de olurdu, ama o, vereceğini ısrarla söyledi. Bana söylediği gibi davranmamasının nedenini bile neden açıklayamıyor, onu bilmek istiyorum ben. Bunlara bir anlam verebilmek istiyorum."

"Hiç başkalarının durumunu düşünüyor musun Feraye? Elver Bey bana ücret ödemeseydi başka bir işte çalışmam gerekirdi. Elver Bey bunu biliyor. Senin ise çalışman gerekmiyor, Elver Bey sana ücret ödemese de sen yaşamını idame ettirebiliyorsun. Hiç düşündün mü bunu? Aklına geldi mi? Herkes senin kadar şanslı değil."

"Mesele bu değil."

"Hayır, bu. Mesele senin ne kadar şanslı olduğunu bilmemen."

"Sen de varlıklı bir ailenin kızısın!"

"Ama ben hep çalışıyordum. Sense Elver Bey sana bu işi teklif etmeden önce de evde oturan biriydin."

Feraye eve gider gitmez yatağına girdi. Hiçbir şey düşünmek istemiyordu. Yataktan günlerce çıkmadı. Yemek

yemeyi, uyanmayı reddediyor, biri içeri girince "Işıkları söndürün. Perdeleri kapatın. Dayanamıyorum!" diye inliyordu. Bu hal ne kadar sürdü emin değildi; ama bir süre sonra, beline saplanan ağrı iyice şiddetlendi.

Belindeki ağrı geçmeyince Feraye annesinin de ısrarlarıyla kısa bir yürüyüş yapmaya karar verdi. Üzerine, eşofmanlarını örten uzun pardesüsünü giydi. Melek Hanım'ın kolunda, zorlanarak da olsa evden dışarı çıktı.

Feraye'nin evi, doğup büyüdüğü evlerinin karşısındaki parkın diğer tarafında kalıyordu. Feraye Melek Hanım'la birlikte bu parkta yavaş bir gezintiye çıktı. Park büfesinin yanından geçmedi. Yorulunca, biraz dinlenmek üzere parktaki boş banklardan birine oturdular. Mevsim yine kıştı ve etrafta pek kimse yoktu.

Feraye park büfesindeki adamı karşısında buluverdi.

"Sizi yürürken uzaktan görmüştüm. Büfeye uğramadınız, ben de kendim gelip bir selam vereyim size dedim," dedi park büfesindeki adam. "Uzun zamandır görünmüyordunuz yine."

Feraye kendisini iyi hissetmemesine rağmen adamın selamına gereğince karşılık vermeye gayret etti. Feraye biliyordu ki insanlar, selamlarına başka biri karşılık vermediğinde üzerinde pek durmayabilirlerdi; ama selamlarını almayan kişi kendilerinden daha zengin, daha etiketli bir aileye mensupsa bunu gurur meselesi yapmaya, kendilerine yukarıdan bakıldığını düşünmeye meyyallerdi. Feraye bu yüzden, her ne kadar cana yakın bir insan olmasa ve fazla kimse tanımasa da, yolda yürürken etraftaki kimseyi gözden kaçırmamaya dikkat ederdi.

"İyi ettiniz de çalışmayı bıraktınız," dedi adam. "Ben za-

ten biliyordum sizin öyle çalışma hayatında yapamayacağınızı. Baştan söylemiştim size. Ne gereği var efendim, değil mi? Bakın, yine eski hayatınıza geri döndünüz; evde dinleniyor, böyle tenezzühe çıkıyorsunuz. Çalışmak kolay mı?"

Feraye adama baktı, kalkıp adamın tam karşısına denk gelen taş duvara yaslandı.

"Ya Feryal," diye sordu. "Feryal olsa çalışabilirdi, değil mi?"

"Haa, o olabilirdi işte," dedi adam. "Feryal sebatkârdı. Azimliydi."

"Feryal'e çalışmak iyi gelir miydi?"

"Sanırım evet. Gelirdi."

"Peki ben? Ben yeterince azimli değil miyim? Bana çalışmak iyi gelmez mi?"

"Siz başkasınız," dedi adam. "Benim de babam 'Erol Akarsu' olsa ben de çalışmam."

Feraye ilk kez kendisini tutamadı.

"Bu çok saçma," diye bağırdı; "Feryal de aynı anne babanın kızıydı!"

Feraye Paris'e dönmeye karar verdi. Çok yavaş hazırlandığı için çantasını üç hafta öncesinden toparlamaya başlamıştı.

"Ne işin var Feraye Paris'te," diyordu Cem. "Bana 'Boşuna geziyorsun, nereye gitsen kafan da seninle gelecek' deyip duran sen değil misin?"

"Öyle. Ama bu başka, Cem. Buradaki insanlardan uzak kalmak istiyorum bir süre. Kimsenin babamın ismini bilmediği, bilse bile önemsemediği bir yerde olmak istiyorum. Burada kalıp, gün gelecek varlığımı tanıyacaklar, sorularımı kaale alıp yanıtlayacaklar diye daha fazla bek-

leyemem. Hem arkeolojiye de dönmeye ihtiyacım var. Bakarsın doktora yaparım, dönüşte burada bir üniversitede çalışmaya başlarım belki."

"Bunları burada yapamıyor musun?"

"Hayır, anla beni, hiç ümidim kalmadı buradan. Delireceğim burada biraz daha kalırsam. Kendimden şüphe etmeye başladım."

"Orada yanında kimse olmayacak."

"Olmasın."

"Ama, Feraye, sen de biliyorsun, buradaki insanların yakınlığını, sıcaklığını orada bulamazsın. Başına bir şey gelse umurlarında olmaz oradakilerin."

"Ama başıma orada bir şey gelmez, Cem. Buradaki insan yakınlığının aynı ağırlıkta bir bedeli de var. Avrupa ise, evet, insanı mutluluktan havalara uçurmaz, ama böyle yaralamaz da."

Feraye gitmekte diretiyordu. Uçağı sabah erken saatteydi. Sabah kimsenin onu uğurlamaya gelmemesinde, havaalanına Bulut'la yalnız gideceğinde ısrar ediyordu. Bu yüzden herkesle gece vedalaştı.

Bulut ertesi sabah Feraye'yi almak için zili çaldığında, Feraye ne zamandır hazır valizinin başında önceki geceden beri hareketsiz vaziyette oturmuş, düşünüyordu. Bulut zili tekrar çaldığında da, kapıyı kırıp içeri girdiğinde de, hareketsizliğini bozmadı.

Feraye bir daha evinden dışarı çıkamadı.

İKİ YIL ÖNCE

Şerit

Cüssesi öyle iri, öyle hantaldı ki, onunla bir süre konuşup da zekâsındaki zarif kıvraklığı fark edince insan aradaki tezada hayret ediyordu. Belgelerimi iri ellerinde beceriksizce evirip çeviriyor, sanki söyleyecek söz bulamıyordu. Neden sonra belgelerle uğraşmayı bırakıp dosdoğru yüzüme baktı.

"Cem Bey, dürüst olacağım," dedi. "Canınıza kastınız mı var sizin?"

Şaşırmış gibi yaptım.

"Yok canım. Daha neler. Nereden çıkartıyorsunuz bunu?"

Hâlâ dosdoğru yüzüme bakıyordu.

"Cem Bey, neden öldürmek istiyorsunuz kendinizi? Sizi çok seven hayranlarınız var. İyi bir işiniz, paranız, şöhretiniz var. Bir insanın isteyebileceği her şeye sahipsiniz. Benim bilmediğim sorunlar yaşıyorsanız bir şey diyemem tabii. Kendinizi öldürmenize karışamam. Ama yine de, kendinizi öldürmekte kararlıysanız, bunu benim sorumlu olduğum alanda, trafikte yapmayın lütfen. Gidin, teknenizde, dağda bayırda, çimende, ne bileyim çayırda, ne

istiyorsanız yapın. Ama trafikte bu işlere kalkışmayı kesin artık."

Ona böyle sessiz, huzurlu yerlerden hiç hazzetmediğimi söylemedim. Bunun yerine, "İlahi Memur Bey, dedim, çok hoşsunuz. Herkes bilir benim arabayı hep fazla hızlı kullandığımı. Ne yapayım, sıkılıyorum ben öyle yavaş gitmekten, devamlı çizgide öndeki aracı beklemekten. Kırmızı ışıklar da, bekle bekle bunaltıyor beni, içime fenalıklar basıyor. Yoksa kötü bir niyetim yok vallahi kırmızı ışıkta geçerken. İstiyorum ki ben de herkes gibi uyayım bu kurallara. Ama olmuyor işte. Nasip değil, nasip. Şansım yok. Hep de size rastlıyor inanın ki. Allah canımı alsın, daha bugün bir yayaya yol bile verdim ben. Ama şu yol yok mu şu yol, daha uzaktan görür görmez kanımı kaynatıyor şu yol benim, gel üstümde bas gaza, uça uça git diyor."

"Cem Bey, yol size saatte yüz seksen kilometre hızla mı git diyor?"

"Diyor vallahi. Farkına bile varmıyorum. Şeritleri nasıl yutuyorum anlamıyorum. Sonra bir bakıyorum, siz cidden haklıymışsınız, yüz seksene çıkmışım nasıl olduysa."

"Cezayı yola keselim yani, öyle mi?"

"Sorun değil Memur Bey, cezam neyse razıyım, öderim ben. Siz böyle büyütmeyin yeter ki."

"Hadi yüz seksen kilometre hıza nasıl çıktığınızı anlamadınız, Cem Bey, Allah aşkına, bomboş yolda düz duvara nasıl tosladığınızı da mı anlamadınız!"

"Anlamadım inan ki. Duvar öyle birden karşıma çıktı işte. Eski bir şarkı vermişlerdi radyoda, ona dalmış olacağım. Fark etmedim."

"Bu kaçıncı, Cem Bey? Bırakın artık bu işleri trafikte

yapmayı. Yani, daha kötü arabalarla deneyin bu işi demiyorum ama, altınızdaki güzel arabalara yazık. Başka bir araba olsaydı sağ çıkaramazdık buradan sizi zaten, bunu siz de biliyorsunuzdur. Yazık, Türkiye'de toplam kaç tane vardır bu modelden; bunca masrafa, emeğe yazık..."

"Ya, ya, çok haklısınız," diye başımı salladım. "Yiyecek ekmeğim varmış. Sağ salim çıktım bu enkazdan. Şükürler olsun. Allah korudu beni..."

Yüzüme onunla alay ediyormuşum gibi sert sert baktı, sonra da bir şey söylemeden yanımdan uzaklaştı.

İki saat sonra Feraye karşımda gülüyordu.

"Haberini az önce altyazı geçtiler televizyonda," dedi. " 'Ünlü komedyen yine kaza yaptı!' başlığında bir flaş haber! Hem de gecenin bu saatinde!"

"Sorma," dedim. "Bir an bırakmıyorlar yakamı. Yılışık şeyler..."

Paltomu çıkarıp kanepenin üzerine fırlattım. Feraye hâlâ aynı yerde dikilmiş, yüzüme bakıyordu.

"Kaza olduğu doğru değil, değil mi," diye sordu. "Kaç para verdin habercilere 'kaza' desinler diye?"

Yine de gülüyordu. Ona direk cevap vermedim, ama "Sen de denemelisin mutlaka Feraye, dedim. Müthiş bir his. Uçar gibi. İnsan kendisini sonsuzlukla bağlantı kurar gibi hissediyor."

"Öyle hissedersin tabii. Sonsuzlukla bağlantı kurmaya gerçekten yaklaşmışsın da ondan!"

"Yok. Sadece öyle değil. Sanki... Göğsümdeki yük de havalanıyormuş gibi. Katarsis gibi bir boşalma. Gökyüzü-

ne karışıyormuşum gibi. Gökyüzünü ne çok severim bilirsin. Geçenlerde, Everest'in bir tepesinde böyle bir his yaşadım. Yürüyerek çıkmışım tabii; günlerdir yıkanmamışım, açım, uykusuzum, üşüyorum. Ama tepeye varınca içimi birden olağanüstü bir his kapladı. Hiç bu kadar yaklaşmamış olduğumu fark ettim gökyüzüne; bir de aşağıdaki harikulade manzaraya bakınca, ayaklarım gerçek anlamda yerden kesildi sanki. Koca bir dağ, koca bir gökyüzü, koca bir dünya ve sadece ben; sanki, yaşamış olduğum her şeyin de ayaklarımın altında olduğunu hissettim, ve kendimden geçerek, avazım çıktığı kadar 'Enginsoy Etkisiii!!' diye bağırdım dünyaya tekrar tekrar; 'Enginsoy Etkisiiii!! Enginsoy Etkisiiii!!'. Ne kadar rahatladım anlatamam."

Feraye'ye baktım.

"Bunu da bir gün mutlaka yapmalısın Feraye," dedim.

"Olur" der gibi başını salladı. Hemen arkasından gözünü kırptı.

"Orada, yani Everest'te de ölemedin, değil mi?"

"Ölemedim..."

Dünyanın değişik yerlerinden getirdiğim hediyelerin durduğu köşeyi görünce birden aklıma geldi.

"Aslında sana küçük bir Everest modeli getirmiştim, diye seslendim, mutfakta bize içecek bir şeyler hazırlayan Feraye'ye. Ama buraya geleceğimi bilmiyordum. Yanıma almak aklıma gelmedi evden çıkarken."

"Buraya gelmek tabii ki aklında yoktu, senin niyetin başka yerlere gitmekti evden çıkarken," diyerek güldü muzipçe. "Burnun kanamadan nasıl çıktın o arabadan, hâlâ anlamıyorum!"

"Sorma," diye inledim tekrar. "Kötülere hiçbir şey olmu-

yor. Kaç kez fırtınada okyanusa açıldım, bir şeycik olmadı. Kendimi uçurumdan aşağı atsam bile bir paraşütçüye rastlar, kurtulurum ben. Hangi yolu denesem elimde kalıyor, bir de üstüne dünya kadar masrafla cebelleşiyorum."

"Sigortan yok mu?"

"Var. Ama uğraşmak zor geliyor işte yine de."

Ballı ıhlamur çayını önüme bırakıp her zamanki yeşil koltuğuna geçti yine. Bana ıhlamurun iyi geleceğini, sinirlerimi yatıştıracağını söyler hep. Mızmızlanırsam, Bulut'a bahçeden toplattırdığı yapraklarla nane çayı kaynatır. Kendi bahçesinde bile dolaşamıyor.

"Bugün de inadına neşelisin, Feraye. Ölsem hiç üzülmeyecektin herhalde."

Tekrar güldü. Gülünce sanki gözlerindeki hareler saçlarındakilere karışıyor. Önce babamı, sonra kızımı hatırlıyorum.

"Biliyorsun, hep söylerim," dedi; "yerin üzerindekiler pek ilgimi çekmiyor ne de olsa. Yerin altındaki her şey daha cazip benim gözümde."

Uzun, beyaz parmakları maketin küçük parçalarını yapıştırıyor.

"Hâlbuki sen görmeyeli çok şey değişti yerin üzerinde. Hani yollardaki şeritler var ya; onları beyaza değil, fosforlu yeşile boyuyorlar artık. Geceleri de yeşil yeşil parlıyor şeritler yolda."

İnanmadı.

"Dışarı çıkmasam da televizyon izliyorum," dedi.

"Fosforlu yeşil, olduğundan çok farklı görünebilir televizyonda. Hem, izlediğin kayıtların eski olmadığı ne malum? Ama sen inanma bakalım, keyfin bilir."

Ona dışarıdaki dünyayla ilgili başka yalanlar da sayıp dökmeye devam ettim. Bahçesinin etrafı bile duvarla çevriliydi; anlattıklarımı görmeden kendisinden asla bu kadar emin olmaması gerektiğinde ısrar ediyordum. Sesini çıkarmadan, sadece sabit bir gülümsemeyle beni dinliyor, ama benden yana hiç bakmıyordu. Parçaları önündeki sehpaya dağılmış maketi tamamlamakla meşguldü.

Birden, yaptığı şeyin ne olduğunu fark ettim.

"Bollingen Kulesi bu! Bollingen Kulesi'nin maketini yapıyorsun sen!"

"Evet."

"Zürih Gölü'nün kıyısındaki Bollingen Kulesi'ni?"

"Evet."

"Jung'un, planını kendi elleriyle çizdiği, binasını kendi elleriyle inşa ettiği taş kuleyi?"

"Evet."

"Biliyorum bu kuleyi ben. Ziyarete kapalı olsa da bir yolunu bulup gezmiştim, gözlerimle görmüştüm aslını. Jung'un, iç dünyasını somut taşlarla simgeleştirdiği yapı değil mi o? Çok ilginç bir bina. Son şeklini alana kadar geçirdiği beş merhale, oluştuğu beş katman, insanın mistisizmdeki beş mertebesini temsil ediyor hani."

"Ta kendisi."

"Ta kendisi değil Feraye, sadece küçültülmüş bir kopyası. Neden asılları dururken her şeyin sahtesine, kopyasına tutkunsun sen böyle? İsviçre'ye gideyim de şu Bollingen Kulesi'ni bir göreyim, gerçeğine ayak basayım demezsin, evde maketleriyle uğraşırsın. Sürahi satın almışlığın yoktur, ama antik Yunan amforalarını ansiklopedilerden hayranlıkla seyredersin. Evden çıkıp kimseyle iki laf ko-

nuşmazsın, ama şiir dinlemeye bayılırsın. Bir şeyin işe yaramaması mı lazım senin onu sevmen için Feraye? Süs püs için mi olmalı illa?"

"Bunlar süs değil ki. Tam tersine, asıl gerçek hayat bu saydıklarında. Bollingen Kulesi'nin aslını görmek değil mühim olan. Görmek için inşa edilmiş bir kule değil ki Bollingen. İç ve dış hayatı kendisinde buluşturmuş bir sembol. Gerçek hayat, dışımızdaki değil, içimizdeki hayatımız değil mi Cem? Dıştaki hayatı, içimizdekiyle kesiştirebilmek marifet. Belki bu kulenin amacı da bu. Oturmak için yapılmadığı gibi, gezip görmek için de değil. Nitekim Jung da bu kulede gerçek hayatın tam ortasında hissettiğini söylüyor kendini; kendisinin en derinine vardığını yazıyor bu kulenin içindeyken."

"Bollingen'deyken, sessizlik beni nerdeyse duyulabilir şekilde çevreler."

"Bollingen en içteki düşüncelerimin taşlarda temsilidir. Bollingen, inancımın taştan ikrarıdır. Ama kulenin binası, taşları hiçbir şey, Cem. Önemli olan şey aslında başka. Saydıkların; tencere, tabak, sürahi, dokunmak, yemek, gezmek, hiçbir şey. Çok daha büyük bir hayat var hayatın içinde. Bunların arasında görünmeyen, kendisini hemen belli etmeyen, ama çok daha büyük, çok daha kuvvetli bir ikinci hayat. *Bollingen'de gerçek hayatın tam ortasında bulurum kendimi.* Gerçek olan hayat işte bu ikincisi."

"Anlaşıldı. Dikey dediğin hayat gerçek olan, değil mi?"

"Evet. Gerçek olan tek hayat aslında bu dikey hayat. Ama sen dikey hayatla yüzleşmemek için yatay hayata o denli sarılmışsın ki, çoğu zaman farkına bile varmıyorsun dikey hayatın varlığının. Ben yatay hayatı yadsıyalım de-

miyorum. Az veya çok herkes yatay hayatı yaşamak zorundadır zaten. İşe gitmemiz, bir şekilde para kazanmamız gerekir, yememiz gerekir, uyumamız gerekir, yıkanmamız, vücudumuzu hastalıktan, kirden uzak tutmaya çalışmamız gerekir. Ev işi yapmamız gerekir, dışarı çıkarken üzerimizi değiştirmemiz, ayakkabılarımızı boyamamız gerekir. Doğduğumuz andan itibaren yatay hayatın bizden talep edip durduğu o kadar çok şey var ki! Modern yaşantıyla birlikte de, hele tüketim arttıkça iyice güçleniyor, artıyor bu talepler. Hayatın içinde bir başka hayat daha olduğunu bilmeden, bu ikinci hayatın farkına hiç varamadan, sadece yatay bir düzenin içinde yaşayıp giden öyle çok insan var ki... Ama yatay hayat, hayatın sadece satıhta kalan kısmı, Cem. Yatay hayat tek başına çok yüzeysel. Sınırlarını bilemesem de hayatın tamamı bundan çok daha fazlası olmalı. Bizi bulunduğumuz anın derinine götürecek bir dikey hayat olmadan yaşanılan hayat, yaşamaya değer mi? Sen yatay hayata o kadar kaptırmışsın ki kendini, dikey hayat anlamsız görünüyor sana olduğun yerden. Felsefe, edebiyat gibi dikey hayatın alanları gereksiz, lüks uğraşlar sanıyorsun. Evet, yatay hayat görünen bir hayat. Yatay hayat içinde hep fiziksel hareketler var; insanın ne yaptığı, ne ettiği görünüyor burada, neyin ne işe yaradığı hemen anlaşılıyor. Dikey hayatın yatay hayat gibi pratik amaçlara hizmet etmediği, fonksiyonel olmadığı doğru. Ama dikey hayat sanıldığı gibi hareketsiz değil. Sadece, dikey hayatta hareket, yatay hayatta olduğu gibi fiziksel, görünür değil. Dikey hareketler daha çok zihinsel ya da ruhsal. Sen istediğin kadar hareket et dur kendi yatay düzleminde, bu seni hiçbir zaman derinleştirmez ki. Ne kadar inkâr edersen et,

bir dikey hayat var. Onu görmezden geldiğin müddetçe de yatay hayatta ne kadar çok hareket edersen et, tatmin edemeyeceksin kendini."

"Pekala Feraye, diyelim ki senin dediğin gibi, güncel, pratik, somut, dış dünyayı ilgilendiren, materyal bir yatay hayat var ve ben tamamen yatay hayatın içinde hapis yaşıyorum. O zaman sen de bu soyut, derinlikli dikey hayatın içine, yani kendi iç dünyana hapsolmuşsun. Düşünüyorum, hangisi daha kötü diye. Saydığın işleri yapmak senin için işkence. Dış hayata dair gereksinimlerini, o da en temel olanları bile, güç bela karşılayabiliyorsun. Senin için faturalarını yatıran, alışveriş yapan, yemek pişiren, tamirat gibi ufak tefek işlerine bakan birileri olmalı etrafında hep. Bu sorudan nefret ettiğini biliyorum, ama ya maddi imkânların olmasaydı? O zaman hayatla nasıl baş edebileceğini düşünemiyorum bile. İçimizdeki hayat gerçekse, dışımızdaki de öyle, Feraye. Senin gibi hep düşünüp hiç hareket etmemektense, benim gibi hep hareket edip hiç düşünmemek daha iyi demiyorum tabii ki; yaşadığım hayatın ideal olduğunu söyleyemem. Ama bu iki hayat arasında da bir uzlaşma, bir orta yol olmalı. Trafikteki devamlı çizgilerden yok herhalde bu iki hayatın arasında. İkisini birden idare etmesini, icap ettiğinde şerit değiştirmesini öğrenmeli insan."

"Maalesef bu o kadar kolay değil. Grafiksel olarak düşünüldüğünde bile, istikameti farklı bu iki hayatın. Biri doğrusal bir düzlemde yana doğru gidiyor, öteki aşağı. Kesiştikleri bir nokta var, ama o kadar; sadece tek noktada kesişip yollarına devam etmek zorundalar. O kesişme noktasına geldiğinde insan bir karar vermeli. Ya zamanın akı-

şıyla birlikte, dış hayat onu nereye götürürse oraya gidecek; ya da içinde bulunduğu andan, mekândan kopup, o anla kesişen dikey düzleme doğru yol alacak. Felsefi yapıtlar, Bollingen Kulesi, sanat eserleri, işte o kesişme noktasında duruyorlar. Dış hayatta bir yer edinmişler, görünüyorlar; ama asıl mahiyetleri içeride, derinlerinde, dikey düzlemde. Şimdi içinde bulunduğumuz anın fotoğrafını çekelim. Bu fotoğraf tek başına, şu an içinde olduğumuz yatay hayatın bir kesitidir; ama fotoğrafın dikey düzleme doğru ne kadar yol alabileceğini içindeki sanat belirler. Sanat eseri olan fotoğraf sadece bir fotoğraf, şu an burada olan eşyaların yüzeylerinin bir görüntüsünden ibaret değildir. Hep gökyüzünden, sonsuzluktan bahsediyorsun. Şu an elimi uzatıp sana dokunabildiğim bu kısıtlı yatay anın, mekânın etrafında sonsuzlukla, sonsuz anlar, sonsuz mekânlarla çevriliyiz aslında. Bu saydıklarımın hepsi, felsefe, edebiyat, sanat; dokundukları anla kesişen sonsuz anlara, sonsuz mekânlara doğru akarlar. Donmuş tek bir andan sayısız anlar bulup çıkarmaktır sanat. Özgürlük bu, Cem. Everest'in doruğundan dünyaya haykırmak değil. Zaten sınırlarla çepeçevre kuşatıldığımız bu yatay hayatta, etrafta akan sonsuzluktan avucumuzun aldığı kadar da olsa beslenemeyeceksek neye yarar özgürlük?"

"Belki bedensel olarak kendini fazla güçlü hissedemediğin için bu dikey gücü zamanla daha da önemsemeye başladın, Feraye. Gereğinden fazla önemsediğini söylemiyorum, ama belki fiziksel zayıflığın dikey kuvvetin öneminin farkına varmanı kolaylaştırdı, bu önemi vurguladı hayatında. Hatırlıyor musun, beden eğitimi derslerini hiç sevmezdin. Sporla arası iyi olan hep bendim; sense daha

zihinsel aktivitelere düşkündün. Sonra arkeolojiye, şu anda fiziksel olarak var olmayan, elle tutulup gözle görülmeyen bir şeye, çoktan kaybolmuş bir şeye bu denli hayranlıkla yönelmen, belki hareketsizliğe duyduğun özlemdendir biraz da. Düşünsene, temel özelliği, şu anda içinde bulunduğumuz zamanın dışında, ötesinde olması olan, artık var olmaması olan bir dal seçtin kendine. Sırtını şimdiki zamana çevirdin, antikiteye döndün. Daha da kötüsü, oradan çıkmayı hiç istemedin. Kabul et ya da etme, bir modern hayat da var, Feraye. Seni uçmak istediğin sonsuzluktan yerçekimiyle aşağıya çeken, talepleri her geçen gün ağırlaşan, bu yüzden de sana çok güç gelen, sen uçmak isterken elini kolunu bağladığına inandığın, ama varlığını ne yapsan inkâr edemeyeceğin, elinden kaçıp kurtulamayacağın, yatay, modern bir hayat, bir şimdi de var. Başını istediğin kadar toprağın altına, derinine göm, bu hayat hep dolaşıyor olacak toprağın üstünde. Sonsuz gereksinimlerle toprağın üzerine bağlı olarak doğdun. Ne yapsan da bu yüzeyden bağlarını hiçbir zaman tamamen koparamayacaksın."

"Şu anda bu hayatla bağların zaten minimum. Bitkisel hayata girmediğim sürece daha da zayıflayamayacağının farkındayım bu bağların. Bilmem hiç duydun mu, epigrafide çözülemeyen, niteliği anlaşılmayan yazıtlar, sonunda 'Fragmenta Incerta' adı altında bir başlıkta toplanırlar. Kendimi uzun zamandır fragmenta incerta gibi hissediyorum ben de. Kimseye bir faydam yok. Sakladığım, işe yarayabilecek bilgilerimin hepsi öylece duruyor. Çürümüyorlar, ama bir baltaya sap oldukları, banyo edilip gün yüzüne çıktıkları, çıkacakları da yok. Sevdiğim ölü diller gibiyim ben de. Hâlâ orada bir yerlerde, belgelerdeler. Varlıkları-

nı kimse inkâr etmiyor, ama kimse de konuşmuyor artık onları. Varlar, ama aslında daha çok yokluğa yakışıyorlar. Belki de bize yok oluşu hatırlatmak için orada duruyorlar."

"İnsanlar ikiye ayrılır Feraye. Bir kısmı çıkıp arar; istedikleri şeye kavuşabilmek için her yolu dener, altına bakmadık taş bırakmazlar. Bir kısmı ise bekler. İstedikleri şey gelip onları bulacak diye, içinde bulundukları yerden çıkmaya korkarlar. Sen kolsuz bacaksız bir teyp kaseti değilsin ki birileri gelip seni bulsun, sonra sende kayıtlı sesleri deşifre etsin diye bekleyesin. Arayanlar bekleyenlere her zaman galip gelir bu hayatta. Hatta arayanlar, bekleyenlerin omzuna çıkarak yükselir çoğu zaman. Sesini bir şekilde duyuramadıysan, başka bir yolu dene. Ama sen o kadar ürkek, o kadar çekingensin ki, sana kulak dayadıklarında bile çok cılız çıkıyor sesin. Devirse cesur, yırtık olanların devri."

"Hep yatay kavramlarla düşünüyorsun. Oysa başka bir boyutu da var aramakla beklemenin. İnsanlar gerçekten de arayanlar ve bekleyenler olmak üzere ikiye ayrılır belki; ama neyi, nasıl aradıkları da arıyor oldukları kadar mühim değil midir? Sen mesela, Cem. Sadece arıyorsun. O kadar uzun zamandır, o kadar çok arıyorsun ki ne aradığını bile hatırlamıyorsun artık. Aradığın şeyi bulsan bile muhtemelen farkına varamayacaksın bu yüzden. Daha bulunmadan yitirilmiş senin aradıkların. Aradığın iş mi, para mı, şöhret mi, aşk mı, eğlence mi; bilmiyorsun bile. Oysa bunları da aslında kendilerinden daha soyut kavramlar için isteriz. Asıl aradıklarımız bunlar değildir. Senelerdir karada bile yaşayamaz olmuşsun. Ödün kopuyor ayakların toprağa erecek, bir yere sağlam basacak diye. Oysa su gibi sen de

kendini boşuna hırpalıyorsun havaya yükselmek için. Çaresiz, aramıza döneceksin her yükselişinin sonunda."

"Havaya karışıp yükselmek çözüm değilse, durduğun toprağa kök salmaya çalışmak da öyle, Feraye. Benim ayağım karaya basamıyor, ama seninkiler de durduğun zemine o kadar gömülü ki! Uzaktayken seni hep, yere gömülü yüksek bir kulenin içinde hayal ediyorum. Pencere parmaklıklarını, demir kapıları, tırabzanları, asma kilitleri; kapalı, korunaklı olan her şeyi ne çok sevdiğini anlattığından beri aklımda bu. Elinde Bollingen Kulesi'nin maketini görünce bu yüzden bu kadar çok şaşırdım. Seni hayal ettiğim kulenin Bollingen gibi göle kıyısı var, ama Bollingen'den daha yüksek bir kule bu. Kötü cadının Rapunzel'i hapsettiği kule gibi yüksek ve erişilmez, ama altında küçük de olsa bir kapısı var. Sen 'dikey' deyip durdukça kule de yükseliyor zihnimde, dikeyliğin bir mimarisi olup çıkıyor. Kulenin içeriden, dönerek çıkan, yılankavi merdivenleri var. Tam senin istediğin gibi yani; hiç pratik değil, yolu boşuna uzatıyor. Kulenin tek, küçük odası ise hemen çatının altında. Açık havayı sevmediğini biliyorum, ama kulenin fazla geniş duvarları kendini yeterince güvende hissetmene yardımcı oluyor."

"Bu devirde kule kaldı mı ki beni kulede hayal ediyorsun, Cem?"

"Ama sen zamansızsın, Feraye. Seni, eski ya da yeni, hiçbir zamanın içine oturtamıyorum ki."

Sözlerim ona neden bu derece tesir etti bilmiyorum. Oturduğu yerden kalktı, boşlukta yürür gibi yürüdü, durdu. Bir süre hiç sesini çıkarmadan pencereden gökyüzünü seyretti. Oysa pek yıldızlı bir gece değildi.

İçini çekti.

"Bir zamanım yok. Çünkü bir hikâyem bile yok," dedi duyulur duyulmaz bir sesle.

Ne demek istediğini iyi anlayamadığım için cevap vermedim. Uzun zaman, o, pencere kenarında gözlerini dışarıya dikmiş, ben, oturduğum koltukta gözlerim Feraye'nin üstünde, öylece kaldık. Neden sonra tekrar konuştu; yine kendi kendisiyle konuşur gibi duyulur duyulmaz bir sesle, yüzünü bana hiç dönmeden,

"Hikâyelerin neden hep geçmiş zaman kipinde yazıldığını biliyorum," dedi. "Şimdiki zamanın, geniş zamanın, hikâyenin arasına neden sızmadığını da."

Dİ'Lİ GEÇMİŞ ZAMAN

Tabak

Kim bilir ne kadar zamandır karşımda oturuyordu. Tabağındakileri çatalıyla sıkıntılı sıkıntılı evirip çeviriyordu; ağzına zorlukla götürdüğü tüm çabasına rağmen apaçık anlaşılan her lokmayı çiğniyor, çiğniyor, neden sonra yine güçlükle yutuyordu. Sanki yutmuyor, yutkunuyordu. Sanki sadece lokmayı değil, ne olduğunu bilmediğim, o çiğnedikçe ağzında büyüyüp duran bir şeyleri de yutuyordu bir yandan. Belki bir yarım saattir önündeki tabakla meşgul olduğu, sözde aralıksız yediği halde, göz atıyordum da, hiç eksilmemişti tabağındakiler. Arada bir başını tabağından kaldırıyor, bana müteredditbir bakış fırlatıyordu; dudaklarında kısa, çarpık bir tebessüm görünüp kayboluyordu aynı bakışla birlikte. Gözlerindeki neyin tereddüdüydü, bilmiyordum. Ama her haline, hareketine sinmiş bir acemilik vardı üzerinde.

"Elinize sağlık," dedi aynı kırık dökük beceriksizlikle, muhtemelen aramızdaki sessizliği dolduran bir şey söylemiş olmak için.

"Afiyet olsun, ama ben yapmadım," dedim. "Hepsi köşedeki pastaneden."

Gözlerini etraftaki eşyalar üzerinde birer birer gezdirdi. Ürkekliği, huzursuzluğu, çok narin vücuduna tıpatıp uymuş bir elbise gibiydi. Birlikte o kadar uyumlulardı ki, daha bol kesimli, rahat bir halet-i ruhiyeyi üzerinde bu kadar güzel taşıyabilir miydi, merak ettim. Evime ilk kez gelmişti. Çocukluğunu bildiğimi, bebekken onu kucağımda gezdirdiğimi muhtemelen hiç bilmiyordu. Ne de olsa çocukluğu, henüz evden dışarı çıkabildiğim zamanlara rastlıyor. Zihnimde kaba bir hesap yaptım; ben kırk yedime geldiğime göre, o henüz yirmisine basmamış olmalıydı. Etrafta koşuştururken de müstesna güzellikte bir çocuktu; ama şimdi adamakıllı güzelleşmiş. İnce, pürüzsüz bir güzelliği vardı. Çocukken sarı olan saçları şimdi kumrallaşmış, açık kestaneye bakıyordu. Yüzü yuvarlakça, teni bembeyazdı. Gözleri öyle buğulu, öyle derinlikli, öyle açıklı koyulu bir maviydi ki, neşeli baktığı zamanlarda bile hep her an ağlayacakmış hissi veriyordu. Gözleri hiç değişmemişti. Yeni yürümeye başladığı zamanlarda da böyle ciddi, hüzünlü bakardı gözleri. Her an yağmaya hazır bir çift bulut gibi... Acaba teni bu kadar beyaz, gözleri bu kadar mavi diye mi Hayâl koymuşlar adını diye geçirdim aklımdan. Büyüdükçe cismi de ismine yaklaşmıştı bu kızın.

Ne zamandır içine gömülü kaldığı tabağı ani bir kararla önündeki sehpaya bıraktı, gözlerini hiç beklemediğim bir cesaretle gözlerime dikti.

"Babamla bir ilişki yaşadığınız doğru mu," diye sordu birden.

Gölgeli gözlerini birden bulan bu cesaret şaşırtıcıydı; ama sesi yine yumuşak, hatta kırılgan çıkmıştı. Gözleri-

ne tezat, parmakları oynayıp duruyordu. Dikkatimi şimdi ziyadesiyle yoğunlaşmış bu gözlere verdim ben de. Kalbi sanki gözlerinde atıyordu. Açıklı koyulu mavileri o sabit cesaretin içinde kuvvetli hislerle inip kalkarak titremekteydi. Bu hislerin arasında derin, mazisi yüklü bir acı, belki de bir korku ya da merak seçtim; ama öfke değil.

"Babanız çocukluk arkadaşım," dedim. "Magazinciler hikâyeleri nasıl dönüştürür biliyorsunuz. Söylediklerinin hemen hepsi uydurma."

Gözleri nedense hiç değişmedi. Hâlâ çivi gibi üzerime çakılıydılar.

"Babamı... Yani... Cem Enginsoy'i... İyi tanır mısınız," diye sordu ağır aksak.

Sesi bu sefer daha heyecanlıydı. Merakı bu kez açık seçikti. İçinin tüm kırılganlığını önüme açıp koymuş gibi. Korunmasızlığı, naifliği içimi burktu. Bebekliğinde, sokaktan gelen bir gürültünün onu nasıl korkuttuğunu hatırladım. Belki kendisine bağırıldığını sanarak içerlemiş, gözleri dolmuş; lakin ağlamamıştı. Herhalde henüz yedi sekiz aylık kadardı.

"Evet," dedim; "yakınız babanızla."

Yüzüme öyle paramparça bir ifadeyle baktı ki, neredeyse suçluluk duydum kurduğum cümleden. Her gün televizyonda, gazetelerde, magazin programlarında boy gösteren, hakkında bin bir hikâye anlatılan babasını kendisi çok az görmüş, çok az tanımış bu kızın çıplaklığı beni irkiltti. Ama fevkalade inatçı bir şey de vardı bu kırık bakışlarda. Bir şey vardı. Israrla, korkusuzca bana bakıyordu, bir şey sormak istiyordu bu kız. Ne demeliyim, ne yapmalıyım bilemedim. Ben de ona bakıp bekledim sessizce. Bir süre

böyle, hiç konuşmadan oturduk. Babasının geldiğinde hep oturduğu koltukta oturduğu geçti aklımdan.

Neden sonra Hayâl'in yüzünden kayboldu o bakış. Yine beceriksiz, yarım yamalak bir tebessüm yalayıp geçti dudaklarını.

"Özür dilerim, vaktinizi aldım," diyerek kalkıverdi.

Kalkışı o kadar ani oldu ki bir şey diyemedim. Çıkmadan, yine dönüp yüzüme öyle anlamlı bir bakışla son kez bakacak diye bekledim. Ama beklediğim olmadı, Hayâl bana neredeyse hiç bakmadan, yine o gergin, titrek, attığı atacağı her adımdan müteredditi halini de alıp evimden çıktı.

"Bahçenin arkasındaki yolu kullanın," dedim onu uğurlarken. "Ön taraftaki yolda gazeteciler bekliyor bazen."

Hayâl kısa zamanda gözden kayboldu.

Çok didiklendiği halde dolu kalmış bir tabak buldum içeride.

Su – Aşk

Daha Feraye Abla'nın bahçesinin kapısında göründüğü an tanıdım onu. Angora yününden beyaz bir bere vardı başında. Elleri mantosunun ceplerindeydi. Keklik gibi sekerek, telaşlı yürümesine rağmen, güvercin kadar ürkek, tedirgindi.

Dergilerde, gazetelerde çıkmış hepi topu üç beş fotoğrafının hepsini kesip saklamış olduğumu herhalde bilmez. Kırk yılda bir magazin programlarına çıkıyor ya; o yüzden magazin programlarını kaçırmadan izlerim ben. Kulübemde küçük bir televizyonum var, geceleri hep açıktır o.

Televizyondakinden, fotoğraflarındakinden çok daha güzel. Yüzünde o korkak bakışla bana doğru ilerlemeyi sürdürdükçe, kalbim göğüs kafesimi parçalayacak zannettim. Hani, "bir içim su" derler ya, aynı öyle bir şey. Su, insan suretine girse herhalde aynı böyle görünürdü. Teni bile sanki su gibi saydam. Beyaz beresinin altında mavi gözleri buluta daha da benzemiş. Günlerce dinmeyecek bir yağmurla tamamen yüklü gibi bakıyorlar. Taştı taşacak sanki

su bu bulutlardan artık, bulutlar yüklerini çoktandır taşıyamaz olmuşlar.

"Afedersiniz," dedi, duyduğum en ince, en tatlı, en titrek sesle. "Feraye Hanım'ın evi mi acaba burası?"

"Evet".

"Geleceğimi önceden haber vermemiştim. Ama eğer evdeyse ve müsaitse kendisiyle görüşmek istiyorum."

"Tabii. Durun, kapıyı açayım size önce."

Yaklaştıkça fark edilen bir güzelliği var Hayâl'in. Tam karşısında dikilirken dizlerimin bağının çözüldüğünü hissettim.

"Feraye Hanım sizi bekliyor," dedim heyecanımı belli etmemeye çalışarak. "Şu taş yolu takip edin, evin giriş kapısının önüne çıkacaksınız."

Bana kısaca teşekkür ederek gözden kayboldu. Hep acıklı, insanın içine dokunan bir hali var bu kızın. Bulutsu gözlerini kaldırıp da bir lahzadan uzun süre gözlerime bile bakamadı hiç. Sadece bakışları değil, her sözü, her hareketi sanki kaçamaklı. Vücudundan utanıyormuş, ama onu atamadığı için mecburen sırtında taşıyormuş gibi yürüyor.

Beklerken, Hayâl içeride sanki bir ömür boyu kalmış gibi geldi bana. Nihayet çıktığını, beklediğim yerden gördüğümde hemen koştum peşi sıra. Arka kapıyı çekip çıktı, ben de peşinden fırladım dışarı.

Bir süre yan yana yürüdük sokakta. O ağlıyordu. Ben sesimi çıkarmıyordum. Birbirimizle hiç konuşmadan yürümeye devam ettik. Kim bilir kaç sokak sonra bir banka oturduk. Ellerini yüzünden çekti.

"Siz orada görevde değil miydiniz," diye sordu. "İşinizin başında durmanız gerekmiyor mu?"

"Bu saatte pek önemli değil," dedim. "Gündüzleri istediğimde bırakabiliyorum kulübeyi. Zaten başka işlerim oluyor. Feraye Abla'nın dışarıyla ilgili işlerine bakıyorum. Gece ise ayrılmıyorum kulübeden. İçeride yatacak yerim, ocakla çaydanlığım da var. Artık orada yaşıyorum diyebilirim."

Bir süre durdu.

Uzun zamandır mı Feraye Hanım'ın yanında çalışıyorsunuz, diye sordu.

"Çok uzun hem de. Annemle babam Feraye Abla'nın ailesinin yanında çalışırlardı. Evlerinde büyüdüm. Feraye Abla kendi evine taşınınca evdeki bazı işleriyle ilgilendim öncelcri. Çocuk yaşındaydım o zaman. Sonra, geceleri de Feraye Abla'ya bekçilik yapmaya başladım."

"Yani, senelerdir geceleri Feraye Hanım'ı bekliyorsunuz, öyle mi?"

"Doğru."

"Feraye Hanım'ı da iyi tanıyorsunuzdur bu durumda?"

"E, tanırım."

Yüzüme ilk kez bakmıştı. İlgisini çekmiştim! O cesaretle elimi uzattım, "Benim adım Bulut," dedim.

"Ben de Hayâl," diye cevap verdi.

"Biliyorum."

Cesaretim henüz sönmemişti.

"Fark ettiniz mi, isimlerimiz aslında çok benziyor," diye atıldım. "Hayâl ve Bulut deyince sizin aklınıza da bir hayal bulutu gelmiyor mu? Çok şiirsel, değil mi?"

Sanırım beni duymadı. Gözleri başka yerdeydi. Oturup bekledim ben de. Baktım bir şey söyleyeceği yok,

"Babanızı da tanırım ben," dedim. "Geceleri uğrar bazen Feraye Abla'ya."

O zaman döndü. Bir süre daha bekledi, sonra "Ne zamandır görüşüyorlar," diye sordu.

"Ben kendimi bildim bileli. Feraye Abla'yla Cem Abi Galatasaray'dan arkadaşlar."

Başını salladı. Bir şeyler daha söylesem muhtemelen yine duymayacaktı. Sustum ben de. Beni tekrar fark etmesini bekledim. Baktım o hâlâ kendi halinde, konuşmaya başladım.

"Tabii ki iyi tanıyorum Feraye Abla'yı, tanımaz olur muyum hiç? Hem, çok da severim kendisini. Liseyi yarıda bıraktım ben. Bir hastalık geçirdim. Çocuk felci. Feraye Abla o sırada çok yardımcı olmuştur bana. Feraye Abla'nın ailesi bu evin yakınında otururlardı. Parkın hemen öbür tarafında. Önce babası, sonra annesi vefat ettiler. O ev de şimdi kirada. Ama ben iyi biliyorum o evi. Çocukluğumda az vakit geçirmedim orada. Feraye Abla şirkette işlere bakacak bir vekil tayin etti kendisi yerine. Yani, işte, parayla birisini tuttu şirketi yönetecek. Eh, fena da gitmiyor işler. Kendi kendisini iyi kötü yürütüyor şirket Erol Bey'den bu yana. Feraye Abla gelirin miktarıyla, muhasebeyle pek ilgilenmez zaten. Yatırım yaptığı da yoktur şirketten kazandıklarıyla. Yalnız, bundan birkaç yıl önce, arkeoloji öğrencilerine bir burs vermeye başladı Feraye Abla; 'Feraye Akarsu Bursu'. Bilmem hiç duymuş muydunuz? Türkiye'deki diğer burslardan bir farkı var bu bursun. Birçok bursta olduğu gibi işletme, mühendislik, tıp, kimya gibi dallarda değil de ille de arkeoloji ya da sanat tarihi bölümlerinde okuyan öğrencilere yönelik olması bir yana, ihtiyaç değil, yeteneğe göre veriliyor bu burs. Başvuran öğrencilerin ailelerin ne kadar zengin ya da fakir oldu-

ğu hiç önemli değil yani. Çok enteresan bizim bu Feraye Abla. Neler de geliyor aklına!"

Hiçbir şey söylemiyordu. Sonunda yine susmak zorunda kaldım. Aradan o kadar uzun bir zaman geçti ki, herhalde yanında oturuyor olduğumu artık unuttuğunu düşünmeye başladım. Tamamen kendi dünyasına dalmıştı. "Acaba bir sevgilisi var mı?" diye takıldı aklıma. Konservatuarda ikinci senesiydi. Üniversiteye başladığı yıl, magazinciler "Cem Enginsoy'a damat mı geliyor? Cem Enginsoy'un güzel kızı Hayâl'in yanındaki kim?" başlığı altında Hayâl'in bir gençle görüntülerini yayınlamışlar, söylenenlere göre Hayâl haberlere çok ağlamış, "Arkadaşlarımla bir pastaneye gitmiştik. O gün yanımda oturan arkadaşımla beni konuşurken birlikte çekmişler. Ben hiçbir yere gidemeyecek, hiçbir şey yapamayacak mıyım?!" diye yakınıp durmuştu. Bu olaydan sonra uzun zaman ortalıklarda görünmemişti yine. Kim bilir, belki de Feraye Abla'nınkine benzer bir durumdaydı. Bugün o kadar yoldan ta buraya geldiğine göre, tekrar dışarı çıkmaya başlamış olmalıydı... Ama herhalde bir erkek arkadaşı, sevgilisi yoktu. Yok, yok, hiç sanmıyordum bir erkek arkadaşı olduğunu. Yoktu. Asla yoktu.

Peki, neden bu kadar mahzundu bu kız böyle?

Hayâl'in okulda keman çaldığını duymuştum. Ama sağına soluna bakındım, kemana benzer bir alet göremedim. Oysa ben kemanını yanından hiç ayırmadığını, her yere onunla gittiğini düşünmüştüm hep. Onu oturup kalkarken omzuna asılı bir kemanla hayal etmiştim. Hayâl'in o an gerçekten de yanımda oturuyor olduğuna inanmakta zaten güçlük çekiyordum; ancak bu keman meselesi kafamı iyice karıştırmıştı. Sonunda dayanamadım,

"Kemanınız yok mu?" diye sordum.

Birden sıçradı.

"Efendim?"

"Kemanınızı soruyorum. Siz konservatuarda keman çalmıyor muydunuz? Nerde kemanınız?"

"Kemanım mı?"

"Evet. Kemanınız yanınızda değil mi?"

"Değil."

"Nerede?"

"Ne nerede"

"Kemanınız. Kemanınız nerede?"

"Evde."

"Hmm... Peki."

Evet, gerçekten de varlığımı çoktan unutmuş olmalıydı. Zira şimdi yüzüme biraz tuhaf, beni ilk kez görüyormuş gibi bakıyordu.

"Neden sordunuz?"

"Neyi?"

"Kemanımın nerede olduğunu?"

"Hiç... Merak ettim."

Gözleri hâlâ üzerimdeydi. "Münasebetsiz bir şey mi sordum acaba?" diye geçirdim içimden. Şu anda yanımda oturuyordu! Bu fırsatı kaçırmamalıydım.

Ben de ona döndüm.

"Bana anlatabilirsiniz," dedim, niye böyle dediğimi bilmeden.

Kıpırdamadı.

Ben de kıpırdamadan bekledim.

Kim bilir ne kadar zaman sonra, "Biliyor musunuz, babam piyano çalarmış," dedi.

Kıpırdamamak işe yarıyordu. Ben de kıpırdamamaya, bir şey söylememeye devam ettim.

"Çok iyi çalarmış hem de. Hocaları çok ümitliymiş ondan. Siz hiç duydunuz mu onu piyano çalarken?"

Başımı "hayır" anlamında iki yana salladım.

"Ben de duymadım. Ama çok yetenekli olduğunu söylüyorlar. On beş yaşlarındayken gitar çalmaya heves etmiş, piyano derslerini boşlamaya başlamış. Babaannem gitara bu kadar çok vakit ayırmasına karşı çıkmış. Sözünü geçiremeyince babamın gitarını alıp saklamış, ona gitarı attığını söylemiş. Babam da piyano derslerini olduğu gibi bırakmış. Babaannem sonradan gitarı sakladığı yerden çıkarsa da işe yaramamış. Babam ortaya çıkan gitarına dönüp bakmadığı gibi piyanoya da bir daha elini sürmemiş. Babaannem ne yaparsa yapsın döndürememiş onu müziğe. Buna çok üzülür. Bir de... Beste yaparmış babam. Küçük yaştan itibaren hem de. Babaannem hâlâ saklar bu besteleri. Gerçekten güzel besteler. Keşke hiç bırakmasaymış müziği..."

Burada durdu. Bir süre daha hiç konuşmadı. Ama, neden bilmem, tekrar konuşacağını anlamıştım. Uzunca bir vakitten sonra hakikaten de yine konuşmaya başladı.

"Ben de beste yapıyorum... Kendi çapımda tabii... Henüz kimseye göstermedim. Kimse bilmiyor daha. Ama onları yanımda gezdiriyorum hep. Aslına bakarsanız... Babama göstermeyi düşünüyorum onları. Bu yüzden ayırmıyorum yanımdan. Eğer bir gün karşılaşır da oturup konuşma imkânı bulursak... Yani... Ortam da müsait olursa... Babama bahsederim belki onlardan... Belli mi olur, değil mi? İsterse diye hepsinden bir kopya bile bulunduruyorum yanımda."

Güldü. Cümlelerinin hepsini çekinerek kurmuş, çekinerek, hatta utandığından gülmüştü. Ben sessizliğimi korudum. O, yine bir süre daha bekledikten sonra, "Babam ne sıklıkta ziyarete gelir Feraye Hanım'ı," diye sordu.

"Hiç belli olmaz. Bazen uzun zaman hiç uğramaz, bazen birkaç gece üst üste geldiği olur."

"Çok mu geç gelir?"

"Genellikle. Ama o da belli olmaz. Bazen akşamüstü gelir. Yine de karanlığı tercih eder çoğunlukla."

Tekrar sustu. Susunca bir daha hiç konuşmayacakmış gibi susuyor.

Ama ani bozuşları var bu sessizliklerini.

"Bana haber verebilir misiniz," diye sordu birden.

"Anlamadım. Neyi?"

"Babam Feraye Hanım'a tekrar gelecek olursa... Haber verebilir misiniz bana? Size telefon numaramı bırakırım. Ama lütfen, rica ederim, hiç kimsenin haberi olmasın bundan. Kimseye söylemeyin bunu bilmek istediğimi."

"Tabii," dedim.

Şaşırmıştım. Hiç beklemiyordum böyle bir teklifi.

Telefonunu alelacele bir kağıda yazıp elime tutuşturdu. Benden hangi saatte olursa olsun haber bekleyeceğini söyleyip, daha neye uğradığımı anlayamadan bana veda etti.

İsmi gibi, aniden görünüp aniden kaybolan bir kızdı Hayâl. Gözden yitişini hayretle izledim. Elimde, üzerinde rakamlar baştan savma yazılmış, buruşuk bir kağıt, bir süre bankta öylece tek başıma kalakaldım.

Kanat

Yıl, bin beş yüz kırk sekiz. Yer, İtalya.

Şehir salgın hastalıktan kırılmaktaydı. Gözün görebildiği her yan cesetler, inleyen, can çekişen hastalarla kaplıydı. At arabaları şehrin içinde her gün sokak sokak gezerek yeni ölüleri topluyor, arabanın arkasında üst üste yığılan bu ölüler, orada kazılan büyük çukurlara atılıp yakılmak üzere şehrin dışına götürülüyorlardı.

Şehrin devasa büyüklükteki meşhur yetimhanesi, ailesi bu salgında ölen çocuklarla dolup taşmaktaydı. Anlaşılan oydu ki salgın çocukları daha az etkiliyordu. Yetimhanedeki çocukların hepsi de gayet sağlıklı görünmekteydiler. Dışarıdaki nüfus hızla azalmaktayken, yetimhane salgının hiç dokunmadan geçtiği nice çocuğa her gün kapılarını açmaktaydı. Bu çocukların üstleri başları dökülse de yanakları pembe, güçleri kuvvetleri yerindeydi.

Şehirde dokuz yaşlarında bir kız çocuğu bu sırada, yattıkları yerde inleyen annesi, ablası ve ağabeylerinin ağızlarına bir tastan su vermek, dudaklarını ıslatmak, kanayan

yaralarını silmek, üzerlerine konan sinekleri kovmak için bir o yana bir bu yana koşturup duruyordu. Kızın adı Liberta idi. Liberta hastabakıcılık yaparken, beş yaşındaki erkek kardeşi Volo da her zamanki gibi oyunlar icat etmekle meşguldü. Kollarını iki yana açıp hastaların, ölülerin arasından koşarak geçiyor, bir yandan da "Uçuyoruum! Yaşasıın! Ben Süpermen'im!" diye bağırıyordu. Çocukların yeni ölmüş babaları ve ablalarının cesetlerini almaya gelmiş iki adam çocuğa hayretle baktılar.

"Süpermen de ne," diye sordu biri diğerine.

"Ne bileyim... Tuhaf bir gemi ismi falan olsa gerek."

Cesetleri ayaklarından tutup sürükleyerek götürdüler, çoktan birikmiş ceset yığınının üzerine gelişigüzel fırlattılar.

Liberta Volo'yu işinin arasında ikide bir ikaz ediyordu:

"Yeter artık, Volo. Keş şunu! Annemi rahatsız ediyorsun."

Volo hiç durmuyor, hiç usanmıyordu. Bitmeyen bir enerjisi ve neşesi vardı.

Aynı anda, şehrin devasa yetimhanesindeki yöneticiler büyük bir masanın etrafında kafa kafaya vermiş, kara kara ne yapacaklarını düşünüyorlardı. Yöneticilerin hepsi ruhban sınıfındandılar. Aralarından, aynı zamanda şehrin valisi de olan Rahip Mando tekrar söz aldı.

"Beyler," dedi, durum bu. "Kaynaklarımız tükenmek üzere. Maalesef artık elimizden hiçbir şey gelmiyor. Şehrin vaziyeti ortada. Binlerce çocuğu burada daha fazla barındırmamıza olanak yok."

Yine uzunca bir sessizlik oldu. Rahiplerden biri korkarak, "Çocukları öldürmemiz şart mı?" diye kekeledi. "Onları başka bir yere yollayamaz mıyız?"

"Maalesef hayır," dedi Rahip Mando. "Gidebilecekleri her yeri kontrol ettim. Onları almaya kimse yanaşmıyor. Diğer şehirlerin durumu da bizimkinden parlak değil. Kimsenin bu çocuklara bakacak gücü yok."

Aynı uzunlukta bir sessizlik daha tekrarlandı.

"Artık bu çocuklardan kurtulmalıyız," diye noktaladı sözlerini Rahip Mando. "Buraları hep birlikte terk etmenin vakti çoktan geldi. Onlardan kurtulalım ve ayrılalım buradan."

Kimse sesini çıkaramadı.

Oysa, sahipsiz kalmış çocukları bulup getirmekle görevli Rahip Regnum o sırada şehrin çürüyen sokaklarını adım adım turlamakta, gözleriyle, cesetlerin ortasında tek başına oturan çocukları aramaktaydı. Neyse ki o günkü öğlen seferinde eline bir şey geçmemişti henüz; rastladığı çocuklar ya çoktan ölmüş, ya da bir yakınları tarafından himaye altına alınmıştı.

Rahip Mando'nun emriyle o öğlen çocuklar, kızlar ve erkeklerden oluşan gruplar halinde banyolara götürüldüler. Banyoda hepsine "Soyunun!" emri verildi. Banyoların her biri, tek kişilik onlarca küçük bölmelere ayrılmıştı. Grupları idare eden rahip ve rahibeler, çocukları birer birer bu bölmelere sokmadan önce sırayla hepsinin ağzına beyaz bir karışım sürdüler. Çocuklar kendilerine ne söylense sorgulamadan yapmak üzere koşullanmışlardı. Beyaz karışımın ne olduğunu hiçbiri merak edip sormadı.

Öğleden sonra yetimhanenin banyolarındaki küçük bölmelerin her birinin içinde cansız bir çocuk vücudu yatıyordu. Emri uygulayan eller, her bölmenin kapısını açıp içerideki küçük cesetleri ayaklarından sürükleyerek birer

birer çıkardılar. Binanın kapısında beklemekte olan arabaların üzerine istiflediler.

Öğlen masanın etrafında toplanmış yöneticiler şimdi çıplak çocukların üst üste yığıldığı manzarayı yetimhane binasının terasından izlemekteydiler.

"İçimiz kan ağlıyor," dedi Rahip Mando.

Diğer rahiplerin hepsi onu bir ağızdan onayladılar.

"Evet."

"Çok doğru."

"Kesinlikle."

"Kan ağlıyor."

"Böyle olmasını hiçbirimiz istemezdik," dedi Rahip Mando.

Diğer rahiplerin hepsi onu bir ağızdan onayladılar.

"Evet."

"Çok doğru."

"Kesinlikle."

"İstemezdik."

"Onlar bizim geleceğimizdi. Onlar bizim en değerli varlıklarımızdı. Eğer şimdi anne babası sağlam çocukları düşünmek zorunda olmasak bunu asla yapmazdık," dedi Rahip Mando.

Diğer rahiplerin hepsi onu bir ağızdan onayladılar.

"Evet."

"Çok doğru."

"Kesinlikle."

"Yapmazdık."

O akşam dışarıdan yetimhaneye dönen beş çocuk, burayı alışılmadık bir sessizlik içinde buldular. Bir araya gelmiş binlerce çocuğun kavgası, gürültüsü, çığlıklarıyla

her dakika inleyen yetimhanede şimdi çıt yoktu. Tavanları yüksek, odaları muazzam genişlikteki devasa binanın koridorları, koğuşları bomboştu. Beş çocuk hayretle birbirlerine baktılar.

Çocukları kolaçan eden rahip ve rahibeler kalabalığı da ortalarda yoktu. Binada yalnızca, üç beş rahiple bir temizlik görevlisi kalmıştı. Sabah çocukları kilisede toplayıp vaaz eden Rahip Mando, yardımcısı Rahip Vox, yetimhaneden hiç ayrılmayan Rahip Labor, Rahip Formo burayı çoktan terk etmişlerdi.

Çocuklara şaşırarak bakan Rahip Mentis, "Siz... Neredeydiniz? Nereden geliyorsunuz böyle," diye sordu.

Çocuklardan ikisi, sabah vaazından sonra oyun oynamak için dışarı çıktıklarını söylediler. Kimseye haber vermeden kaçtıkları için özür diliyorlardı. Adları Artis ve Cor idi.

Yaşı diğerlerinden biraz daha büyük olan çocuk, gündüzleri bir fırıncının yanında çalıştığını söyledi. Adı Fides idi.

Elbisesi yer yer yırtılıp tozlanmış kız çocuğu, öğlen bahçede oynarken yetimhane kilisesinde tehlike çanlarının çalmaya başladığını duyduğunu zannetmiş, bu yüzden, kendisine bu gibi durumlarda yapması söylendiği gibi yerin altındaki sığınağa gitmiş, saatlerce burada beklemişti. Adı Sofya idi.

Son çocuğun ise içine bugün "Acaba annemle babam hâlâ yaşıyor olabilirler mi?" diye bir şüphe düşmüş, çocuk öldüklerinden emin olmak için eskiden ailesiyle yaşadıkları eve gitmiş, komşularına annesiyle babasını görüp görmediklerini sormuştu. Adı Spes idi.

Bu sırada Rahip Regnum yanında biri kız, diğeri erkek iki çocukla çıkageldi. Yanındaki çocuklar ailelerindeki herkesi kaybetmişlerdi. Çocuklar Liberta ve Volo idi.

Rahip Mentis, Rahip Ordo ve Rahip Valens şimdi ne yapacaklarını soran gözlerle birbirlerine baktılar. Bu kısa bakışmadan sonra Rahip Mentis çocuklara döndü ve "Bugün arkadaşlarınızın hepsini buradan daha güvenli yerlere yolladık," dedi. "Gidip dinlenin. Yarın sizi de arkadaşlarınız gibi güvenli yerlere yerleştireceğiz."

Yedi çocuk böylece erkenden yatıp uyumak üzere yatakhaneye yollandılar.

Çocuklar yatakhanede pencerenin önündeki yataklarda karşılıklı oturmuşlar, endişeli gözlerle birbirlerine bakıyorlardı. Bir tek Volo, bir ranzadan diğerine zıplıyor, "Uçuyoruum!" diye bağırarak yatakların arasında koşturuyordu. Sessizliği Sofya bozdu.

"Çocukların gerçekten de güvenli yerlere gönderildiğine inanıyor musunuz," diye sordu.

Kimse soruyu cevaplamadı, ama herkeste belirgin bir huzursuzluk vardı. Gözlerindeki korku açıkça okunuyordu. Sonunda en küçükleri, hepsinin içinden geçeni söylemeye cesaret etti.

"Çocukların hepsini öldürdüler," dedi Cor. "Yarın bizi de öldürecekler."

"Bir yol bulmalıyız," dedi Liberta. "Burada böyle oturup bekleyemeyiz."

"Yapacak bir şeyler mutlaka vardır," dedi Spes.

Böylece altı çocuk oturup kendilerini bekleyen ölümden nasıl kurtulacaklarını düşünmeye başladılar.

"Kaçalım," diye önerdi Artis.

"Kaçamayız," dedi Sofya. "Her yan asker kaynıyor, hemen bulurlar bizi. Hem, kaçsak bile gidebilecek bir yerimiz yok. Salgın her tarafta kol geziyor. Yolların çoğu kapalı. Açık olanlarda da bize geçit vermezler. Hepimiz çocuğuz."

Onlar konuşurken Volo hâlâ yatakların üzerinden atlıyor, "Uçuyoruum! Ben uçağım, uçak!" diye bağırıyordu. Liberta Volo'ya "Uçmayı çıkar artık aklından Volo," dedi. "İnsanlar uçamaz. İncil'e aykırı bu."

Fides "Uçak da ne," diye sordu.

"Bilmiyorum," dedi Liberta. "Volo böyle kelimeler uydurmayı çok seviyor. "

Volo sonunda bir köşede uyuyakaldı. Çocuklar gece boyu konuşmayı sürdürdüler. Fides

"Her birimiz onlara yetenekli olduğumuz bir şeyi gösterelim," dedi. "Sadece yedi çocuğuz, eğer bir konuda ne kadar ayrıcalıklı olduğumuzu ispatlayabilirsek bizi büyütmeye karar verirler belki. Buradan gitmeyi düşünüyorlarsa bile yedi çocuğu yanlarında götürebilirler. Yedi çocuğa bakmakla binlerce çocuğa bakmak aynı şey değil ne de olsa. Herkesin çok iyi olduğu bir alan mutlaka vardır. Yaptığımız şeyi ne kadar iyi yaptığımızı gösterebilirsek öldürmeye kıyamazlar belki bizi."

"Evet, doğru," dedi diğerleri.

Hepsi neler yapabileceklerini düşünmeye koyuldular. Fides'in çok güçlü dişleri vardı; ağzında ceviz kırabiliyordu. Spes'in sesi güzeldi, şarkı söyleyecekti. Sofya çok haneli rakamları zihninde toplayıp çarpabiliyordu. Artis resme yetenekliydi. Cor, piyano dersleri almaya iki yaşında baş-

lamıştı; kilisedeki piyanoyu çalarak rahiplere bu işte ne kadar iyi olduğunu gösterebilirdi.

Liberta'nın çok esnek bir bedeni vardı ve vücudu kimsenin cesaret edemediği şekillere girmekte mahirdi. Liberta rahiplerin karşısında akrobatik hareketler yapmaya karar verdi. Yalnız, Volo'nun ne yapabileceğini bir türlü kestiremiyordu. Volo henüz beş yaşında, etrafta koşuşturup duran, uçmaktan başka bir şey konuşmayan, aklı beş karış havada, yaramaz bir çocuktu. Liberta'nın bildiği hiçbir yeteneği yoktu daha.

Çocuklar ertesi gün rahiplere, onları yollamadan önce, hazırladıkları gösteriyi izlemeleri için yalvardılar. Gösteriye hazırlanmak içinse bir gün daha vakit istiyorlardı. Rahipler onları seyretmeyi kabul etti.

Çocuklar hummalı bir şekilde çalışmaya koyuldular. Cor kilisedeki piyanoda pratik yapıyor, Spes sesini açıyor, Liberta göstereceği hareketlere hazırlanıyordu. Bir şeyle meşgul olmayan tek kişi Volo'ydu. Volo yetimhanenin boş koridorlarında, geniş yatakhanelerinde yine koşmaya, bir yandan da "Uçuyoruum! Uçuyoruum!" diye bağırmaya devam ediyordu.

Liberta Volo'yu karşısına alıp konuşmayı defalarca denedi. Ama Volo "Uçuyoruum!" diye bağırmaktan başka bir şey yapmıyor, Liberta'nın sözlerine karşılık bile vermiyordu. "Volo, lütfen," diyordu Liberta. "Biraz dur ve beni dinlemeye çalış. Yarın rahiplere, yapabildiğin bir şeyi göstermek zorundasın. Anlıyor musun? Aklına gelen bir yeteneğin var mı? Mesela kimsenin yapamadığı, ama senin yapabildiğin bir şey?"

"Tabii ki! Ben uçabiliyorum," diye haykırıyordu Volo.

"Hayır Volo, hayır, ben gerçek bir şeyden bahsediyorum. Uçmaktan bahsetmeyi kes artık! İnsanlar uçamaz, tamam mı, uçamaz insanlar! Şimdi düşün ve gerçekten yapabildiğin bir şeyi söyle bana!"

"Uçmak," diyordu Volo. "Ben uçuyorum! Uçabiliyorum!"

Ve yine kollarını iki yana açarak odanın içinde dönmeye devam ediyordu.

Liberta Volo için çok endişeleniyordu. Gece olduğunda Volo'ya uygun bir gösteriyi hâlâ tasarlayamamıştı.

"Ne yapacağım ben," diye soruyordu diğerlerine. "Uçmaktan başka bir şey çıkmıyor ağzından. Onunla konuşamıyorum bile. Hiç sansı yok yarın!"

Beş katlı yetimhanenin birinci katındaki yatakhanelerinde, yine pencerenin önünde oturuyorlardı. Oturdukları yatakhane, "U" şeklindeki binanın tam ortasına geliyordu. Devasa yapının devasa pencerelerinden yetimhane bahçesi de, binanın iki kanadı da gayet iyi görünmekteydi. Hep birlikte, Volo'ya yaptırabilecekleri bir şey düşünseler de bulamadılar. Volo ise vaziyetin vahametinden habersiz, her zamanki neşesiyle içeride gülüp oynuyordu.

Fides en büyükleri olarak Volo'yu yanına çağırdı.

"Bak Volo," dedi, "yarın her birimiz ayrı bir gösteri sunacağız rahiplere. Senin de bir şey hazırlaman gerek. Bu çok ciddi, anlıyor musun; çok ciddi. Söyle bakalım, hangi marifetini gösterebilirsin yarın? Ne var yapabildiğin?"

Volo pencerenin önünde dışarıya dönerek kollarını iki yana açtı ve, "Uçabilirim," dedi. Uçabilirim!

"Sen insansın, Volo. İnsanlar uçmaz. Biz kuş değiliz.

Uçmayı çıkar aklından. Haydi söyle bana, ne yapabilirsin sen?"

"Uçabilirim," diye tekrarladı Volo. "Uçabilirim!"

Ve kollarıyla pencerenin kanatlarını iki yana açtı, onu yakalamalarına fırsat vermeden ellerinden kaçarak dışarıya süzüldü.

Evet, Volo uçuyordu!!!

Hepsi Volo'ya ağızları açık bakakaldılar. Doğruydu, Volo uçuyordu! Volo uçarak yetimhane binasının bittiği yere kadar uçtu, sonra dönerek yanlarına geri geldi. Çocuklar gözlerine inanamıyorlardı. Sevinçle haykırarak birbirlerine sarıldılar.

"Yaşasın," diyorlardı. "Yaşasın! Volo uçuyor! Kurtuldu!"

Hepsi bir bir Volo'ya "Yarın aynı şeyi rahiplerin önünde de yapacaksın, tamam mı," diye soruyordu.

"Tamam," diyordu Volo, "yaparım."

"Bak, bir aksilik çıkmayacak, ona göre. Yarın da aynen bu gece uçtuğun gibi uçacaksın pencereden."

"Peki. Uçarım."

Rahipler birinci katın sağ kanadında, yetimhanenin, kendilerine ayrılmış olan kral dairesinde kalıyorlardı. Ertesi gün çocuklar, hazırladıkları gösterilerini sunmak için, ruhbana ait bu dairenin geniş salonuna geldiler. Kanadın yarısından fazlasını boydan boya kaplamış salonun gösterişi, azameti çocukların gözlerini kamaştırdı. Salon altın varaklar, işlemeli sütunlar, birbirinden değerli tablolarla süslenmişti. Tavandan sarkan avize, şamdanlarında tüm

binaya yetecek kadar mum taşımaktaydı. Yere büyük, kıymetli bir Türk halısı serilmişti.

Çocuklar şaşkınlıklarını üzerlerinden atar atmaz yeteneklerini sergilemeye başladılar. Salonda piyano bulunduğu için kiliseye inmelerine gerek kalmamıştı; Cor resitalini bu piyanoda verdi. Diğer gösteriler sırasında da piyanonun başından kalkmadı, Spes ve Liberta'ya da müzikle eşlik etti. O gün çocukların hepsi ayakta alkışlandılar. Rahipler onların yeteneklerine hayran kalmışlardı.

En büyük sürprizi sona saklamışlardı. Sıra Volo'ya gelince Fides onu heyecandan kekeleyerek takdim etti, ve ağzından güçlükle çıkan kelimelerle "Şimdi de... Volo... Uçacak," dedi.

Rahipler Volo'ya hayretle baktılar. Volo çok doğal bir şey yapıyormuş gibi pencerenin yanına gitti, aşağıya baktı ve çocuklara dönerek "Burası çok alçak," dedi. "Ben bu kadar alçaktan havalanamam."

Çocuklar paniğe kapılmışlardı. Liberta Volo'yu dün gece yaptığı gibi uçmaya ikna etmeye çalışıyordu.

"Anlamıyorsun," diyordu Volo. "Burası çok alçak. Korktuğum için değil. Ama ben birinci kattan havalanamam. Havalanabilmem için daha yüksek bir yerde olmam gerek. Uçmanın kurallarına aykırı bu."

Volo'yu buradan uçurmanın mümkün olmadığını anlayınca, Liberta rahiplere üst kata çıkmaları için yalvarmaya başladı.

"Lütfen efendim," diyordu. "Sadece birkaç dakika için. Lütfen, lütfen, bunu esirgemeyin bizden."

"Gösteri bitmiştir," diyordu rahipler. "İnsanlar uçamaz. Bu, İncil'e aykırı. Böyle saçma bir iddia için üst kata çıkamayız."

"Ama inanın bana, kardeşim gerçekten de uçabiliyor," diye sürdürüyordu konuşmasını Liberta. "Gözlerimizle gördük onu uçarken dün gece. İnanmıyorsanız arkadaşlarımıza sorun."

Liberta ne kadar dil dökse de rahipler Volo'yu izlemek için üst kata çıkmaya yanaşmadılar. Gösterinin sona erdiğini, sahne alanların artık salonu terk etmeleri gerektiğini söylüyorlardı. Volo ise yanlarında kalacaktı. Diğerleri yetimhanede onlarla yaşamaya devam edebilirlerdi, ama Volo ertesi gün iyi bir aileye evlatlık verilmek üzere yola çıkarılacaktı.

Liberta Rahip Mentis'in, Rahip Ordo'nun bacaklarına sarılarak ağlıyor, kardeşine son bir şans vermeleri için kendisini parçalıyordu.

"O benim ailemden geriye kalan tek insan, efendim. Lütfen onu benden ayırmayın. Burada benim yanımda kalsın; söz, hep ben bakacağım kardeşime, yüzünü bile görmeyeceksiniz siz. Kendi ekmeğimi bölüşeceğim onunla, hiçbir şekilde yük olmayacak size. O gerçekten de uçabiliyor, efendim. Yalvarıyorum size, birkaç dakika için bile olsa yukarı çıkın bizimle. Eğer söylediğim gibi uçamazsa beni götürürsünüz onun yerine!"

Liberta'nın uğraşmaları para etmedi; rahipler Volo'yu onun kollarından zorla alarak çocukları kapı dışarı ettiler.

Liberta o gece pencerenin pervazında gökyüzünü seyrederek sabahladı. Kendisi ölümden kolaylıkla sıyrılmışken kardeşini koruyamamış olmayı kabullenemiyordu. "Onun yerine beni almalıydılar," diye düşünüyordu, "Uçabilen

ben değilim. Ben onun kadar yetenekli değilim. Hem... Ben daha büyüğüm ondan. Gerekirse kendimi feda etmek yoluyla bile olsa korumam gerekir kardeşimi. Büyük olan benim, ismi üç heceli olan benim; eğer birinin ölmesi gerekiyorsa o ben olmalıyım ilk önce. Dünyanın varlığı kadar eski bir kelime liberta. Başka kimsenin isminde üç hece yok ki!"

Sabahın ilk ışıkları vurduğunda Liberta şimdi kardeşinin ruhunun gökyüzünde hiç olmadığı kadar çok yükseldiğini, gerçekten uçtuğunu düşünüyordu.

Ateş - Miras

Gözlerimi açtım. Meğer salondaki kanepede uyuyakalmışım. Bir baktım ki Cem karşıdaki koltukta oturuyor.

"Ne zaman geldin sen," diye sordum.

"On dakika kadar oldu. Kapı açıktı, girdim ki uyuyorsun. Hava kararmış çoktan."

"Sahiden öyle. Akşam mı oldu?"

"Evet. Sen iyi misin?"

"İyiyim. Bir rüya görüyordum."

"Feryal'le mi ilgiliydi?"

"Öyle sayılır."

Doğrulup gözlerimi ovuşturdum.

Yüzümü yıkayıp geldiğimde Cem hâlâ aynı koltukta oturuyordu. Gözleri alışılmadık şekilde yerdeydi. Karşısına geçtim. Uzun zaman hiç konuşmadık. Neden sonra, "Hikâyende bir karışıklık var," dedi, gözlerini yerden ayırmadan. "Ölen Feraye'ydi. Sen Feryal'sin."

"Nereden çıkarıyorsun bunu?" diye sordum.

"Çünkü... Feryal sensin. Feryal daha sessiz, hareketsiz,

daha içe dönüktü. Feraye cesurdu. Girişkendi. Korkmadan, çekinmeden, önüne çıkan her şeyi denemek istiyordu Feraye. Dünyayı parmak uçlarıyla keşfe çıktı. Karşısına ne çıksa parmaklarının ucuyla tanımaya çalıştı. Sırası geldiğinde ölüme de hiç çekinmeden değdirdi parmaklarını. Patlıcanları tecrübe ettiği gibi tecrübe etti ölümü."

"Sana Feryal'le birbirimizi de içimizde taşıdığımızı söylemiştim, hatırlıyor musun? Şimdi bende gördüğün Feryal'in, Feraye'nin içinde taşıdığı Feryal olduğunu düşünmedin mi hiç? Dışarıdaki Feryal ölünce, Feraye'nin içindeki Feryal her geçen gün ağırlaştı orada. Feraye'nin yası öyle ağırdı ki sonunda Feryal Feraye'ye baskın geldi."

"Feraye'nin kendisine ne oldu o zaman? Güçlü, gözüpek, kafasına koyduğunu elde eden Feraye, zayıf Feryal'e tamamen yenik mi düştü? Daha sağlam olan Feraye'ydi hâlbuki. Nerede Feraye?"

"Ölümün gücünü unutuyorsun, Cem. Ölen kadar, hayatta kalanları da dönüştüren bir şey ölüm. Feryal'in ölü bedenini görmedim. Ama, düşünsene, aynı ölüm beni bulmuş olsa ben nasıl görüneceksem aynen öyle görünüyor olmalıydı Feryal. Feryal'in bedeninde kendi ölümümü görebilirdim."

"Ama sen ölmedin, Feraye."

"O zaman hayır. Ama ben de başka bir ölümle, yavaş yavaş öldüm."

"Bu, ölüm değil. Ölümle defalarca burun buruna geldim ben."

"Sen burun buruna geldin, ama uzun zamandır ölümün içinde yaşıyorum ben."

"Sen ölümün değil, bilakis, kendinin içinde yaşıyorsun

Feraye. Ölümün tam tersi bu. Ölüm dışarıya hareketsiz görünüyor diye karıştırıyorsun sen bu ikisini. İkimizden biri ölüme yakınsa, bu benim. İnsan numarası yapıyorum sürekli ben. Yaşıyor numarası yapıyorum. Sen hiç değilse gerçeksin, Feraye. Yaşamayışın gerçek. Yaşıyor numarası yapmak için hareket ediyorum da ne oluyor? Bir ölüyü gezdiriyorum sanki vücudumda. Bir tek bedenim canlı benim. Ama ölümü tanıyorum. İçimdeki ölümü çok eskiden tanıyorum. Ölümü hayata tercih ettiği için kendisinden, ailesinden vazgeçmiş bir adamın oğluyum ben. Ölen insan sadece etrafındakileri değil, kendisini de terk edip gidiyor."

"Ne kadar fiziksel düşünüyorsun her şeyi. Cem... Baban kendisini isteyerek öldürmedi. Bu sadece vahim bir sonucuydu yaptıklarının. Bana baksana; senin baban yoktu da benimki var mıydı sanki? Hayatımda hep belirsiz bir yeri oldu babamın. Babansa seni, anneni çok sevmiş. O kadar çok sevmiş ki hâlâ atamıyorsun bu ölümün etkisini üzerinden. Sevgisi hâlâ canlı, hâlâ diri. Baban isteyerek terk etmedi sizi. Yaşarken gerçekten vardı, yanınızdaydı. Elinde olsa yine sizin yanınızda kalırdı; ama elinden gelmedi. Ölüm bir seçme şansı vermedi ona."

"Hayır, Feraye. Babam kurban değil; ölümü kendisi seçti. Hem de bize tercih ederek seçti. Hep farkındaydı böyle bir ihtimalin. O yıllarda gama ışınlarının kronik etkisi bilinmese de akut etkisi herkesçe malumdu. Önlem almaya çoktan başlamışlardı laboratuvarlarda. Hele ki Kaliforniya'daki enstitüde! Ama o, kafasındaki sorunun cevabını alabilmek, deneylerini gerçekleştirebilmek için her seferinde bir öncekinden daha güçlü bir gama ışını kaynağı kullandı araştırmalarında. Radyasyondan korunmak için

geliştirilmiş yöntemlerin hiçbirinin o yoğunlukta çalışmadığını kendisi de biliyordu. Yine de bıkmadan usanmadan devam etti deneylerini bu güçlü radyasyon ortamında yapmaya. Kendisini maruz bıraktığı tehlikeleri bile isteye önemsiz saydı. Bu intihar değil de nedir, Feraye?"

"İdealini hayata geçirebilmesi için başka bir yolu yoktu anlaşılan. Kendisini durduk yere ateşe atmadı ya. Ulvi bir amacı vardı."

"Amacına sadakati, bana sevgisinden büyükmüş demek ki."

"Bunun seninle ilgisi yok, Cem. Eminim böyle olsun istemezdi. Seni yalnız bırakmak istemezdi."

"Beni sadece yalnız bırakmadı; beni dünyanın neresine gitsem üzerime yapışmış bir isimle, peşimi hangi köşeye saklansam bırakmayan azgın bir kalabalıkla, yükü omuzlarımı ezen, çürüten bir mirasla yalnız bıraktı."

Bir süre yan yana dikilerek cam kapıdan gökyüzünü seyrettik.

"Nasıl bir miras bıraktılar bize böyle, diye mırıldandığımı duydum bir ara.

Uzunca bir sessizliğimiz oldu yine.

Yan yana durunca gökyüzünü neden bu kadar heyecanla seyre dalıyoruz bilmem. Sanki nefessiz kalıyoruz gece gökyüzünü görünce. Hâlbuki ben açık havadan da, dışarı bakmaktan da hiç hoşlanmam. Perdelerim Cem yokken hep kapalıdır. Cem de böyle hareketsiz dikilmekten, dakikalarca sabit bir noktaya bakmaktan hoşlanmaz.

O gece gökyüzü çok güzeldi. Yıldızlardan mı, gecenin

renginden mi, havanın tuhaf, kırmızılı dokusundan mı bilmem, gökyüzü bizi büyülemişti, gözlerimizi ondan ayıramıyorduk o gece. Bedenlerimiz yan yana, dışarıya dönük, başlarımız yukarıda, kim bilir ne kadar zaman öylece durup gökyüzünü seyrettik. Gözlerini gökyüzünden ayırmadan, "Hâlbuki isimler daha çok suya benzer," dedi Cem. "Konuldukları kabın şeklini alır, her ortamda kendilerine bir yol bulur, bazen bir çatlaktan sızarak, bazen enleriyle çoğalarak ilerler, ama yol onları ne tarafa götürürse o yöne giderler normalde. Sıkışmazlar. Bizim durumuzda böyle değil bu."

"Öyle," diye cevap verdim ağır ağır, ben de gözlerimi gökyüzünden ayırmadan... "Biliyor musun Cem, eğer bir hayatım olsaydı, belki bir roman yazardım ben de. Ölümün toprak, aşkın ateş, ismin su, mirasın da hava olmadığı bir roman... Romanda şimdiki zaman, geniş zaman, geçmiş zamanların arasına karışır dururdu. Simetrik olsun isterdim yine de bedeni. Romanın başına da 'Bu romandaki karakterler yalan, ama yaşadıklarının hepsi gerçektir' diye not düşerdim."

"İyi düşünmüşsün," dedi Cem, gözlerini gökyüzünden ayırmadan. "Bir hayatın olsaydı böyle bir işle uğraşabilirdin gerçekten de. Ama o zaman sadece geceleri yazılmış bir roman olurdu bu. Senin hiçbir şey yapmadan evde oturan profiline de gayet uygun düşerdi bu sayede."

"Haklısın," diye yanıtladım, "gözlerimi gökyüzünden ayırmadan. Yine 'Bir şey yapmıyor' demeyi sürdürürlerdi benim için."

"Ne derlerse desinler," dedi, "gözlerini gökyüzünden ayırmadan."

"Ne derlerse desinler," diye tekrarladım, "gözlerimi gökyüzünden ayırmadan."

Elimi tuttu. Yüz yüze döndük.

"Dışarı çıkmalıyız," dedi gözlerini gözlerimden ayırmadan. "Benimle gelmen gerek. Sana göstermem gereken çok önemli bir şey var."

Bir süre hiçbir şey demedim, kıpırdamadım, gözlerimi gözlerinden ayırmadan.

"Bu gece mutlaka dışarı çıkmalıyız birlikte," dedi. "Buraya getiremeyeceğim bir sürprizim var senin için."

Temas

Oksijene ilk kez temas etmiş, titrek bacakları üstünde ilk kez doğrulmuş bir tay gibi ürkek attı ilk adımlarını dışarıya. Hava tenine değer değmez soldu sanki bedeni, ince bir ruhla çıplak kalakaldı.

Gece bizi ince ince kesmek ister gibi soğuktu.

Öyle ince, öyle cılız kalmıştı ki bu ruh bunca zamandır korunduğu duvarların arasında, şimdi ağaç yapraklarında belli belirsiz bir hışırtı olsa delip geçiyordu onu. Rüzgârın sesi bile zangır zangır bir titreyiş halinde geçmekteydi varlığından.

Büyük, sıcak ellerindeydi ellerim. Elleri bütün dünyamı saracak genişlikteydi.

İki eksik varlık gibi geçtik gecenin içinden. Gece biz yürüdükçe ortadan yarıldı sanki. Bastığımız her yer hayretten donakaldı, sus pus oldu ortalık.

Ellerinde atmaktaydı kalbi. Küçük bir çocuk gibi heyecanlı, kıpır kıpır, ama çok da incinmişti bu kalp. Sanki ellerim, kocaman, ama yaralı bir yavru kuşun kalbinin içindeydi.

Yıllar var ki yürümemiş bir kadın yürüyordu yanımda. Hayattaydı, ama hayatı eksikti. Yaşıyordu, ama yaşama hiç değdirmemişti ellerini.

Yaşamın çemberinden tekrar tekrar geçtiği halde hiç yaşamamış bir adamdı yanında yürüdüğüm. Geçmediği yol kalmamıştı, ama hiçbirinde iz bırakmamıştı ayakları. Hep yürüyordu, ama henüz hiç basmamıştı bir yere. Üstünde yürüdüğü tüm yollar, zannettiğinin aksine lekesizdi.

Üzerine yorgan çekip evinin duvarlarının dışına attığı hayat, tehlikeli bir düşman gibi nöbet beklemişti kapısında yıllarca. "İstemiyorum seni" diyordu; inanmıyordu, kapı ziline basıp duruyordu hayat. Kapıdan kovsalar bacadan girmeye kalkmıştı defalarca. Hem sinsi, hem yüzsüz bir canavardı.

O kadar ağır geliyordu ki mirası omuzlarına, yükünü silkip atmak yerine, yerinden söküp çıkarmayı tercih ediyordu omuzlarını. Omuzlarını, boynunu, bel kemiğini; tüm vücudunu örten teni iliklerine varıncaya kadar ateşe vermekti aslında istediği.

Hayata temas ettiği her an canı yanıyor, o acıyla hemen geri çekiyordu kendisini. Kabus gibi üzerine geliyordu hayat inatla. Ufak bir ses, hava, güneş ışığı, rüzgâr; hayatın nefesi daha tenine değer değmez tuzla buz oluyordu tüm bedeni. Hayat bu bedeni hırpalıyor, lime lime ediyor, kullanılmaz hale getiriyordu. Kim bir söz etse inciniyordu. Kendisine dönüyordu.

Öyle cebelleşiyorlardı ki hayatla, hayat onu mahrekinin dışına attıkça o mu her seferinde dönüp dönüp o mahreke yeniden saldırıyor, yoksa hayat mı o sırtını döndükçe onu yeniden yakalayıp kaotik girdabının içine atıyor; fark edilmiyordu. Alt alta üst üste güreşen iki müsabaka partneri gibi görünüyordu halleri dışarıdan. Hangisinin kolu hangisinin boynunda, hangisi hangisinin ırzına geçiyor, belli olmuyordu.

İçinden daha da içeride bir yer bulsa hemen kaçıp saklanacaktı oraya. Yoktu. Anlamıştı kapısız yerlerin olmadığını. Evinin panjurlarını sıkı sıkı kapattı o da. Kendi içinden bir dünya kurdu içeride. Benden başka kimseyi almadı oraya.

Oysa ikisi de can havliyle kıvranıyorlardı birbirlerine girdiklerinde. Acıdan başka kazananı olmayan bir savaştı onlarınki. Her hamlede daha çok yıpratıyorlardı birbirlerini. Önceden açılmış yaralarını tekrar tekrar kanatıyorlar, derinleştiriyorlardı. O kadar ki sonunda derinleşecek nokta kalmıyordu; birbirlerini delip kendilerine varıyordu sivri tırnakları.

İçimdeki hayatla dışımdaki hayatın iç içe geçtiği, dikeyle yatayın kesiştiği tek yerdi buluşmalarımız. Bu dar zeminde birbirimize varamasak da kendimize varıyorduk yan yana. Uçamasak da emekliyorduk.

Üstü başı yara bere içinde evime geldiğinde anlıyordum hayatla kavgasına mola vermek için uğradığını. Gidebileceği başka yer yoktu, içinde hayatın olmadığı. Öyle çok darbeyle perişandı ki, üstünden hayatın tozlarını hiç silkelemeden alıyordum onu içeriye.

Ne de olsa gidebileceğimiz başka bir yer yoktu ikimizin de.

Hava - Ölüm

Gözlerini kapatıp arabadan indirdim Feraye'yi. Elinden tutup, üzerinde aylardır düşünüp taşındığım, hatta kaybetmemek için tebeşirle işaretlediğim noktaya götürdüm.

"Şimdi gözlerini açabilirsin," dedim, derin bir nefes aldıktan sonra.

Feraye gözlerini açtıktan sonra bir süre konuşamadı.

"İnanamıyorum," diye mırıldandı. "İnanamıyorum! Bollingen Kulesi gibi, ama çok daha yüksek bu!"

"Evet," dedim. "Sendeki dikeyliğin bir mimarisi olsun istedim kule. Niyetim Bollingen Kulesi gibi göl kıyısında bir yere inşa etmekti kuleyi, ama böyle bir yer bulamadım. Onun yerine kulenin etrafını kazdırıp suyla doldurttum. Şimdi küçük bir gölün ortasına inşa edilmiş gibi görünüyor."

"Evet... Demek karanlıkta parlayan şu yüzey, su."

"Öyle. Kulenin girişine bir köprü var ileride. Gidelim mi?"

"Tamam. Burası neresi Cem? Babandan kalan arsalardan mı?"

"Evet, ama burasının bana ait olmadığını söylemeliyim. Annemin elinden bir türlü alamadığım arsa bu. İki yıl önce öğrendim ki burayı Hayâl'e vermiş. Sonunda, 'Ne olursa olsun. Buraya dikeceğim kuleyi' diye karar verdim kendi kendime. Nasılsa yer yabancının değil. Aylardır kulenin inşaatıyla uğraşıyorum. Annem ya henüz fark etmedi, ya da bana belli etmiyor. Zaten ben, habercilerin ilgisini çekmesin diye, sadece geceleri gelip gidiyordum inşaat halindeyken. Çalışanlara da sıkı sıkı tembihledim ağızlarından bir şey kaçırmamalarını. Etraftakilerin ilgisini çekti tabii, böyle tuhaf, ne amaca hizmet ettiği belirsiz bir Ortaçağ kulesinin burada birden yükselivermesi. Mahallede çok söylentiler dolaşıyormuş kuleyle ilgili. Ama aslını astarını bilen yok hâlâ. En azından, işin içinde benim olduğumu henüz keşfedemediler."

Etraftan fark edilmemek için arsayı ışıklandırmamıştım. Karanlıkta otların arasından yol açarak Feraye'ye rehberlik ettim. Feraye'nin dışarıda olmaktan gelen tedirginliğine şimdi yoğun bir şaşkınlık ve heyecan da karışmıştı. O gece bize şahane görünen gök kubbeye doğru gururla dikilmiş taş kuleye Feraye hayranlıkla durup baktı. Sonra birden, kulenin kapısının üzerindeki yazıyı fark etti: "*Fragmenta Incerta* yazıyor burada eski Latin harfleriyle!"

"Evet," dedim. "Kulenin ismi bu."

Köprüden geçip kulenin ağır, ahşap kapısını açtım. Kapının yanına önceden astığım feneri yaktım, Feraye'ye kulenin çatısına çıkan merdivenleri gösterdim.

"Bu eski feneri de nereden buldun," diye sordu Feraye. "Her şeyin yenisini, kullanışlısını tercih edersin sanıyordum sen!"

"Normalde evet. Ama bu feneri burası için özel aradım. Kulenin içinde her şey eski olsun diye muazzam özen gösteriyorum. Bundan beş yüz, hatta bin yıl önce içine girebileceğin bir kuleden hiç farkı yok şu anda buranın. Malzemeler bile eskiye uygun olarak seçildi. E, elektrik de bağlatmadık doğal olarak. Kulede, bundan birkaç yüzyıl öncesinde değil de şimdide olduğumuzu teyit edebilecek tek şey, çatıya çıkınca göreceğin şehir manzarası. Kulenin sadece çevresi yeni."

"Benim gibi yani, öyle mi," dedi Feraye.

Karanlıkta bitmek tükenmek bilmeyen onca taş basamaktan sonra çatıya çıkıp da bahsettiğim manzarayla karşılaşınca, Feraye'nin adeta dili tutuldu. Başımızın üzerinde bizi zaten saatlerdir büyüleyen parlak gökyüzü, dört yanımızdan İstanbul'un emsalsiz ışıklarıyla kucaklanınca nefes kesici bir güzelliğin ortasında bulmuştuk kendimizi. Kulenin etrafında ondan daha yüksek hiçbir şey yoktu. Bol yıldızlı, mehtaplı gök bize şimdi kendisini olanca cömertliğiyle nasıl açmışsa, İstanbul'un tamamı da sanki boydan boya ayaklarımızın altına serilmişti.

"Muhteşem," diye mırıldandı Feraye. "Açık havanın bu kadar güzel olabileceğini hiç düşünmemiştim..."

Gerçekten de sarhoş edici güzellikte bir geceydi. Ne yerde, ne gökte hissediyorduk kendimizi. Sanki gecenin kendisi güzelliğini seyretmemiz için bizi tutup bu yüksekliğe kaldırmış, koyu mavi kollarıyla sarmalamıştı. Şehrin ışıkları da parlak gökyüzü kadar göz alıyordu; hangisine bakacağımızı şaşırmıştık.

"Dünyanın en güzel şehri olmalı bu," diye mırıldandı

Feraye tekrar. "Bir gece bir şehre ancak bu kadar yakışabilir."

Sesimi çıkarmadan Feraye'yi izliyordum. Kulenin üzerinde hava ne sıcak, ne soğuk, belki ılıktı. Tüylerimi tatlı bir hisle ürperten rüzgâr, şehirle birlikte bizi de hafif hafif okşuyor, birbirimize bağlıyordu.

"Aman Allah'ım, ne kadar da yüksek burası," dedi Feraye. "Galata Kulesi'nden yüksek belki de!"

"Hayır," diye cevap verdim. "Galata kadar yüksek değil. Ama *yeterince* yüksek..."

Gecenin nefasetine o kadar kapılmıştı ki vurgumu fark edemedi.

"Biraz korkutucu aslında," diye devam etti. "Yani, aşağıya bakınca... Ama, çatının etrafına neden hiç korkuluk çekmedin Cem? Hâlbuki çok dar, pürüzlü bir zemini var buranın."

Gülümsedim. Gülümsemem aklımdan geçenleri ele vermiş olacak ki onun tebessümü dudaklarında donuverdi.

"Olamaz... Cem... Bunu düşünmüş olamazsın."

Sesimi çıkarmadım. Korkusu belirginleşti.

"Cem! Kuleyi intihar etmek için mi yaptırdın?! Beni neden getirdin buraya?"

"Hep 'bir hayatım yok' demiyor musun, Feraye? Zaten yaşamıyoruz, ölsek ne fark edecek? Ne hayatın ne ölümün tarafındayız. Bari, gerçek bir şey yapalım; ölelim."

"Hayatımız yok diye meşrebimiz ölüm olsun, öyle mi? Cem, bunu isteyebileceğim kanısına nasıl vardın peki? İntihar etmek gibi bir niyetim yok benim, hiç olmadı. Böyle bir düşünceyle nasıl getirirsin beni buraya?!"

"Kızına, Feraye. Önce burayı görmeni istedim. Her-

kes böyle bir güzelliğin içinde ölmek istemez mi? Kulenin etrafı su dolu derin bir çukurla kaplı. Gölet, hatta bir göl diyebiliriz buna. Hayatta kalma riski çok az. Buradan bu güzel gecenin içine benimle birlikte, el ele atlamak istemez misin? Ölüme birlikte gitmek istemez misin? Suya birbirimize sarılarak batarız. Hem, çirkin bir ölüm de olmaz bu. Buraya pek uğrayan da yok. Belki uzun zaman bulamazlar bedenlerimizi suyun içinde."

"Hayır! Bir an önce gitmek istiyorum buradan. Bu şekilde ölmeye hiç niyetim yok benim!"

"Göründüğü gibi korkunç değil aslında bu teklifim. Dinle biraz, Feraye. Bir an dur, düşün. Geceler boyu üst üste rüyamda gördüm bunu. İkimiz el ele tutuşuyoruz, konuşmadan birbirimize bakıyoruz, sonra, hiç duraksamadan kendimizi bu kulenin çatısından aşağı atıyoruz. Aynı anda, aynı hareketlerle. *İkiz* gibi. Sessizce bakıştıktan sonra koşuyoruz, bedenimizi çatının kıyısından boşluğa bırakıyoruz. Bedenimizi bırakınca ruhumuz da özgür kalıyor. Boşlukta kaz tüyleri gibi süzülüyoruz."

"İnsan bedeni kaz tüyü gibi süzülmez. Hem, buna süzülmek de denmez. Çok saçma! Rüyanda görüyorsun diye yapmamız gerekmiyor bunu. Rüyalarının hayatımızı etkilemesi gerekmiyor. Ben rüyamda her gece neler neler görüyorum, biliyor musun? Gerçekle ilgisi olmayan şeyler hepsi!"

"Bu kule rüyalarıma öyle musallat oldu ki, sonunda onu inşa etmek zorunda kaldım. Bak, rüyam hayatta şimdi. Rüyalarımdaki taştan kulenin üzerinde duruyoruz ikimiz de. Hepsi gerçek."

"Saçmalıyorsun. Gidiyorum ben! Bir saniye daha kalmak istemiyorum burada!"

"Feraye, dur!"

Duyduğumuz sesle ikimiz de irkildik. Başımızı çevirmemizle hayretle kalakalmamız bir oldu.

"Hayâl?!"

Oradaydı. Bizim gibi çatıda, karşımıza dikilmiş, yüzünde beni gördüğü zaman hep beliren o tuhaf, şaşkın, acıklı ifadeyle, hiçbir şey söylemeden ikimize bakıyordu.

"Hayâl? Kızım, nasıl geldin sen buraya?"

Olduğu yere çakılmıştı. Hem dili, hem vücudu tutulmuş gibiydi. Sanki söylenenleri duymuyor, ses çıkaramıyordu. Gözleri ise üzerimize kilitlenmişti.

Bizden hiç ayıramadığı bakışları o kadar kırılgan, o kadar titrekti ki yanına yaklaşmaya korktum. Gözleri, dudakları, vücudu, dikilip kaldığı yerde yine tir tir titremekteydi. Öfke olmasa da o naif, acayip, şaşkın, derin acı yine yanıp sönüyordu bu bakışlar titredikçe.

Hayâl çatının diğer kenarında duruyordu. Ayakları, yüksek boşluğun tam kıyısındaydı. Onu ürkütmemek için elimden gelen en yumuşak sesle seslendim ona.

"Hayâl..."

Tam bu sırada olan oldu; üçümüzün dikildiği çatı aniden çok güçlü bir ışıkla aydınlandı. Kamera ışıklarını parlaklığından hemen tanıdım. Ama, dönüp bu ışığın etraftaki çatılardan hangisinden geldiğini anlamaya fırsat kalmadan, Hayâl birden ürktü, zaten çoktandır titreyen, hep titreyen, beni ne zaman görse daha da çok titreyen ba-

cakları üzerinde sendeledi, dengesini kaybederek, yarattığım yüksek boşluktan aşağı düştü.

Bir an sonra Hayâl yoktu karşımızda. Gökyüzü ve şehrin bizi büyüleyen ışıklarının parlaklığına eklenmiş kamera spotlarıyla yalnızdık.

Düşüş

O küçükken eve gittiğimde bir gölge gibi dolaşırdı etrafımda. Yanıma gelmezdi, ama gözleri hep üstümde olurdu. Bir yabancıydım onun gözünde. Ama çok ilgi duyduğu bir yabancı... Ben tıraş olurken banyonun aralık kapısından usulca içeri girer, beni uzaktan meraklı bakışlarla izler, sonra yine hiçbir şey söylemeden çıkıp giderdi. Onunla konuşursam cevap vermezdi. İki yaşında var veya yoktu.

*

Kendimden bir şeyler gördüğüm hareler vardı gözlerinde. Ürkekliği, savunmasızlığı, çekingenliği bana kendi içimdeki titrekliği hatırlatıyordu. Titrediğini gördükçe daha da çok titriyordu içim.

*

Hiç değişmedi bakışları. Hep artan acı bir merakla dikti gözlerini bana. Peşimde dolanıp dursa da, yanıma gelebildiği ilk akşamdı daha bu...

*

Gözlerinin açıklı koyulu mavileri gecenin açıklı koyulu mavilerine karışmıştı. Gece mi bu kadar hisli olan, yoksa onun gözleri mi ağlamaklı bakıyor, anlayamamıştım.

*

Ona neden hiç babalık edemediğimi henüz açıklayamamıştım. O gözlerini üzerime diktikçe neden kaçtığımı, o yaklaştıkça neden uzaklaştığımı, henüz anlatamamıştım.

*

Hiç anlamamışım meğer bu işte nasıl bir suçum olduğumu. Şimdiyle geçmişi dik cetvellerde ölçüp tartarken, geleceği yüksek bir kuleden aşağı attığımın farkına bile varmamışım.

*

Hâlbuki öyle ilgi duyulacak bir adam falan olmadım hiç ben. Bu alakayı, sevgiyi, hayranlığı hiç hak etmedim. Kimseye bir faydam yok diye çıkmıştım bu çatıya da. Peşimdeki anlamsız kalabalık ve şatafatla birlikte ölecektim.

*

"Birlikte yaşayamadık, bari birlikte ölelim," demişti. Ne ölmüş, ne yaşamış, ama bir yaşama kıymış olduğumuzu birlikte fark etmiştik.

*

Herkesin yaşam sandığı ölümü nereye gitsem peşimde sürükleyip durmuşum. Hep birlikte ölüme atlayıp kurtula-

bilmek diye bir çare yokmuş. O kadar kirliymişim ki kaçıp kurtulmak için koştuğum yollara basanlar zehirleniyormuş zehrimden, zehrin kendisi meğer ben olduğum için bana bir şey olmuyormuş. Ellerimi yıkamaya çalışsam, masum suyu kirletiyormuşum. Çıkmak, kaçmak, her şey boşuna bir çabaymış. Feraye haklıymış.

*

Meğer durmak da aslında bir fiilmiş. Bir şey yapmamak bir şeymiş. Durduğum yerde etkiliyormuşum ben evreni. Cem haklıymış.

*

Bir su perisi gibi güzeldi kızım. Henüz hiçbir şey yaşamamıştı. Bizim gibi, henüz dünya da tanımamıştı onu. Bir babaya duyduğu meraktan başka suçu yoktu. Bir su perisininki gibi güzel saçları, kayıp giden bir yıldız gibi dalgalandı havada. Aynı gür, dalgalı saçların birazdan suyun içinde de böyle, bir su perisinin saçları gibi dalgalanması ihtimali içimi dondurdu. Yetişemedim.

*

Bu işteki tek masum insandı Hayâl. Hep ürktüğü gibi ürkmüştü, hem geceden, hem ışıktan. Açıklı koyulu mavileri gecenin açıklı koyulu mavilerine karışan gözleri korkuyla büyüdü, biz daha ne olduğunu anlayamadan gecenin mavisinde yitip gitti.

*

Bu saatte su çok soğuk olmalı. Bu yükseklikten suya çarpmak, bıçaklarla döşenmiş bir yüzeye çarpmak kadar keskin bir acı olmalı. Yapılacak bir şeyler olmalı; ölmek bu kadar kolay olmamalı.

*

Hayâl'i bu boşlukta yitirmek, beklediğim her şeyi, bütün ihtimalleri, bütün gelecekleri yitirmek gibi. Hayâl'i yitirmek sanki mümkün bütün başlangıçların karanlıkta kaybolduğunu görmek gibi.

*

Ama olınuyor. Hayâl boşlukta tutunacak hiçbir yer bulamıyor.

*

Hayâl'in düşmesi bütün hayallerimin suya düşmesi gibi.

*

Hayâl'im hızla suya doğru düşüyor.

Hayâl'in düşen bedeninin suya çarptığı o meşum sesi işitiyoruz.
Bu ses bütün hayatımızı kaplıyor.

Son

Cem kulenin içine girdi ve bütün gece orada kaldı. Sabah olunca beyaz bir kağıda mavi mürekkepli kalemle istifa dilekçesini yazdı.

Feraye kuleden dışarı çıktı ve bütün gece sokaklarda amaçsızca dolaştı. Sabah bir tomar beyaz kağıdın başına oturdu. Kağıda büyük, mavi harflerle "Disparöni" yazdı.

"Kim bilir ne kadar zamandır karşımda oturuyordu" diye ekledi altına. Sonra, di'li geçmiş zaman ekinin üstünü çizdi.

ÜÇ SAAT ÖNCE

Su - Yine Aşk

O akşam Cem Bey Feraye Abla'yı ziyarete geldiğinde Hayâl'in cep telefonunu ona söz verdiğim gibi aradım. Sesimdeki heyecanı Hayâl sanırım yine fark etmedi.

"Tamam, birazdan oradayım," deyip hemen kapattı telefonu.

Hayâl bir saat sonra gerçekten de karşımdaydı. Yine tir tir titriyordu. Üzerinde güzel bir mavi elbise vardı. Mavi gözleri endişeliydi. Yine masal gibi, masallardaki ürkek, masum prensesler gibiydi.

"Size çay yaptım," dedim, sesimle birlikte alçalıp yükselen heyecana engel olamayarak. "Bir bardak çay içer misiniz önce?"

Şaşırtıcı; ama teklifimi kabul etti. Küçük kulübeme girip üzerindeki ceketi çıkarmadan bardak üstüne bardakla çay içti o akşam. Hiç konuşmuyor, sorularımı yine duymuyor, sadece çay içiyordu. Hiç böyle çay içen kız görmemiştim. Sonunda demlikte ikram edecek çay kalmayınca önemsemiş görünmedi. Yenisini demleyeyim dediysem de kabul etmedi. Ama kulübemden çıkıp artık Feraye

Abla'nın evine girmeyi de istemedi nedense. Karşımdaki küçük sandalyede oturdukça oturdu. Gözleri dışarıda, bilmediğim bir şeyler düşünüp durdu. Gözlerinde yine titrek ışıklar bir yanıp bir sönüyordu. Bu gözlerde yanıp sönenin ne olduğunu bilemiyordum. Bir ara gözleri ani bir ışıkla parladı, ışık sönmedi.

"Dışarıdalar," dedi.

"Kimler?"

"Babam... Babamla Feraye Hanım."

Güldüm.

"Feraye Abla olamaz. Bahçeye bile çıkmaz o," diyordum ki sözüm ağzımda yarım kaldı, başımı çevirmemle hayretle duraklamam bir oldu; Hayâl doğru söylüyordu!

Feraye Abla Hayâl'in babasının arabasına bindi. Bir süre sonra çıkıp gittiler. Hayâl kulübede onları gözlerini üzerlerinden bir an ayırmadan izliyordu. Onlar bahçeyi terk eder etmez bana döndü,

"Şu pikabı siz kullanıyorsunuz, değil mi?" diye sordu. "Ne olur, beni de peşinden götürün onların. Söz veriyorum, bir daha başka hiçbir şey istemem sizden."

"Yok, sorun o değil de, gibi bir şeyler geveliyordum ağzımda."

"Nasılsa anayola kadar tek yol var buradan, gittikleri istikamette. Yakalarız onları. Lütfen... Taksi durağı yok buralarda. Bu saatte başka taksi de bulamam hemen. Beni getirenin siz olduğunu söylemem kimseye. Lütfen, bir an önce götürün beni arkalarından."

Kabul etmemek mümkün müydü? Hemen çalıştırdım pikabı. Cem Bey o akşam arabasını alışılmadık biçimde yavaş sürüyordu. Hakikaten de çok geçmeden yetiştik onlara.

"Bizi fark etmesinler," diyordu Hayâl.

Bu yüzden onları geriden takip ediyorduk.

Cem Bey tuhaf yollardan geçerek karanlık bir arsaya geldi. Arabasını durdurup Feraye Abla'yı dışarı çıkardı. Hayâl'le onları uzaktan seyrediyorduk. Pikaptan çıkmamıştık.

Arsada garip bir kulenin yükseldiğini fark ettim. Bizans döneminden kalma gibi bir şeydi. Gayri ihtiyari, "Bu da ne böyle," diye sordum.

Hayâl sesini çıkarmadı. Ama Feraye Abla'yla Cem Bey kuleye doğru ilerlemeye başladılar.

"Burası neresi biliyor musunuz," diye sordum Hayâl'e.

"Biliyorum," dedi. "Ama başka bir şey söylemedi."

Bir süre Hayâl'le pikabın içinde sessiz oturduk. Sonra Hayâl, "Onların yanına gideceğim, dedi. Lütfen siz gelmeyin."

"Çok karanlık," diye itiraz ettim. "Hem, gecenin bu saatinde... Metruk bir yere benziyor, herkes olabilir etrafta. Burada yatıp kalkan sarhoşlar olabilir, vahşi köpekler olabilir; ne bileyim, her şey olabilir işte..."

"Buraya daha önce gelmiştim," dedi. "Nereye gittiklerini sanırım biliyorum."

İçime sinmese de, çaresiz, boyun eğdim. Karanlıkta kısa zamanda gözden kayboldu. Yine bir başıma kalakaldım. Zaten, ismi gibi, hatta, küçükken dinlediğim güzel masallar gibi, bazen gördüğüm o güzel rüyalar gibi, bir görünüp bir kaybolan bir kızdı Hayâl.

Pikabın önünde bana çok uzun gelen dakikalar boyunca Hayâl'in geri dönmesini bekledim. Boş arsada bir ileri bir geri volta attım, sağa sola bakındım, nasıl bir yerde ol-

duğumuzu keşfetmeye çalıştım. Bir an, Hayâl hiç dönmeyecek sandım. İçimi bir korku kapladı.

O korkuyla kuleye yaklaştım. Daha kulenin yanına varmadan, kulenin çatısı yakınlardan gelen bir ışıkla aydınlandı. O karanlıkta bu ışık bütün geceyi aydınlatır gibi oldu, etraf birden netleşti. Çatıdakileri yine de seçemedim, Hayâl orada mı emin olamadım.

O sırada mavi elbiseli bir siluet kuleden aşağı düştü. Gece mavisi renginde elbisesi, uzun, dalgalı saçları bu ışığın altında havada uçuştu, sonra, gecenin sessizliğini yırtan bir çığlık gibi, kuleyi çevreleyen gölü deldi. Spotlar da bu bedenle birlikte aşağı düştüler.

Koşup suya atladım, bedenin düştüğü noktaya yüzmeye çalıştım. Su, daldıkça derinleşiyordu. İçerisi suya üşüşen spotlara rağmen karanlıktı. Yine de kollarım, sonunda aradıkları bedene kavuştu.

Suyun içinden kollarımda Hayâl'in cansız bedeniyle çıktım. Etrafta kameralar, kör edici güçte ışıklar birikmişti.

"Yardım edin," diye haykırıyordum. "Çekmeyin, yardım edin! Ambulans çağırın!"

Bana habire sorular soruyorlardı. Hayâl'in durumuyla ilgilenen yoktu. Ben olanca gücümle, "İlkyardım bileniniz yok mu, diyordum. Durmayın, bir şeyler yapın! Siz okumuş adamlarsınız, yok mu aranızda ne yapacağını bilen?!"

Ambulans geldiğinde aslında suya atladığım andan itibaren çok geç olduğunu biliyordum.

Oysa daha yeni tanımıştım Hayâl'i...

Ambulansa binmedim. Yerdeki büyükçe bir taşa, sırtımı göle vererek oturdum. Ne kadar zaman böyle kaldım

bilmiyorum. Haberciler benden bir şey öğrenemeyeceklerini artık anlayınca o ışıklarını, gürültülerini, acelelerini de alıp çoktan gitmişlerdi. Sabahın ilk ışıkları kulenin gölgesiyle beraber sırtıma vurmaya başladığında zihnim bir uyku hali ile uyanıklık arasındaydı. İnce bir kaz tüyü bu kızıl ışıklar arasında havadan süzülerek gelip, tam önüme düştü.

Hayâl'i kendi ellerimle ölüme getireceğimi bilsem, hiç kabul eder miydim teklifini...

Disparöni hakkında Nihan Kaya ile Suavi Kemal Yazgıç'ın yaptığı röportaj*

Romanın adı niçin "Disparöni"? Tıpta "ağrılı cinsel birleşme" için kullanılan bu terim romanda tam olarak neye denk düşüyor?

Nihan Kaya: *Disparöni*, hep bekleyen bir kadınla hep arayan bir adamın, hep düşünen bir kadınla hep yapan, hareket eden bir adamın öyküsü, ve bu ikisinin hem birbirleriyle, hem de hayatla kurdukları sancılı ilişkinin öyküsü. Cem, benim yatay dediğim günlük, pratik, fiziksel hayatı temsil ediyor. Feraye'nin yaşadığı dikey boyut ise bu dış dünyadan bambaşka. Feraye dışarıdan çok kendi içinde yaşayan insanlardan, ve bu içe giderek daha da çok dönüyor. Dış dünyayla bağları çok zayıf, veya sadece düşünsel, sanal bir düzlemde. Romanda, toprağın altına yönelmesi itibariyle biçimsel olarak da dikey eksene karşılık gelen arkeoloji bilimi, Feraye'nin ruhuyla iç içe geçerken Cem'in tamamen işlevsel, gündelik, medyatik yaşantısıyla ayrı düşüyor. Yatay ve dikey hayat birbirine zıt istikâmette olmasa da doksan derecelik bir açı farkıyla ilerler. Bu iki hayatın birbiriyle kesiştiği noktalar mevcuttur, ancak aynı

* *Fayrap* dergisi, Sayı 11, Ocak 2009.

anda hem dikey hem de yatay bir yönde yol almamız pek mümkün sayılmaz. Bir sanat eseri karşısında içimizde bir şeyler harekete geçtiğinde ya bu duyguların etkisiyle başka bir aleme dalar, fiziksel anlamda dururuz, ya da bu iç etkileri o an için bir kenara koyup lineer hayatımıza devam ederiz. Biri dikey, diğeri yatay düzlemde yaşayan Feraye ile Cem de bu yüzden birbirlerine ulaşamıyorlar. Feraye evden dışarı çıkamıyor, Cem seyahat etmeye ara verip de eve giremiyor. Feraye harekete geçemiyor, Cem duramıyor. Feraye'deki iç hareket ise Cem'de yok. Bu iki hayatın kesiştiği noktalar o kadar dar ki oradan birbirlerine varıp da ortak şekilde hareket edemiyorlar.

İsminin anlamı aksine romanda cinselliğe zerre kadar yer verilmemiş.

Nihan Kaya: Roman boyunca cinselliğin tuhaf şekilde yokluğu da dikey ve yatay hayat arasındaki bu çatışmanın, metaforik disparöninin yüzünden. Disparöni romanda bir yandan bu ortak hareket edemeyişe, iç ve dış hareketteki uyumsuzluğa işaret ediyor, diğer yandan, sadece dikey veya sadece yatay kalmak isteyen karakterin diğer düzlemle her karşılaştığında çektiği sancıyı simgeliyor. Hayatın bütünü hem dikey, hem yatay hayatı kapsıyor, hayat hiçbir zaman bunlardan sadece biri değil. Disparöni, Feraye'nin dışarıdaki, Cem'in içerideki hayatla her karşılaştığında maruz kaldığı kesişmenin, birleşmenin sancısı. Feraye dış hayata temas ettiği her an teninin yandığını sanıyor, kendisini hemen geri çekiyor; sesten, ışıktan, insanlardan müteessir oluyor. Cem, tersine, kameraların önündeki renkli hayatından vazgeçemiyor. Bir an durup içine döndüğünde,

kendisini dinlediğinde duyacağı acıdan ölesiye korkuyor. Cem ile Feraye yine de birbirlerine çok tuhaf bir bağ ile bağlılar; iç ve dış hayatın arasındaki bağ gibi.

Yine de bu romana başka bir isim verilemez miydi?

Nihan Kaya: İngilizcesi "dyspare*unia*" olan disparöni kelimesinin anlamı kadar etimolojik kökeni de romanın alt metninde önemli bir duruşa tekabül ediyor. Disparöni aslında Eski Yunanca bir kelime. Epigraf olan, hayatın anlamını epigrafide bulan Feraye de Eski Yunanca yazıtları günümüz diline çeviriyor. Ölü dilleri çalışmak Feraye'yi mest ediyor; Cem artık yeryüzünde kimsenin konuşmadığı dilleri bilmenin ne işe yaradığını anlayamıyor. Epigrafi bilimi herkese anlaşılmaz gelen kelimelerle uğraşıyor, ve nirengi noktası da bu. Yani Feraye'nin işi bir anlamda kimsenin bilmediği kelimeleri bilmek, karmaşık denklemleri, kelimeleri çözmek. Günlük hayatta var olmayan, sıradan kimseye bir anlam ifade etmeyen şeyler çekiyor Feraye'yi. Anlaşılmaz bir terim olarak disparöninin, romanın altını çizdiği iletişimsizlik sorununu, boşluğu iyi ifade ettiğini düşünüyorum. Disparöninin garip, hele bir roman için hayli garip bir isim olduğunun farkındayım. Ama "Disparöni" başlığının bu garipliğin içinde romana çok uyduğu kanısındayım. Disparöni ne kelime olarak, ne de sözlük anlamı itibariyle romanda geçiyor; ama romanın içimdeki karşılığına disparöni kadar iyi uyan bir ikinci kelimeyi, ben bilmiyorum.

Enerji kaybı denklemini ya da disparöniyi bilmeyen bir okurunuz romanda tam olarak neden mahrum kalır?

Nihan Kaya: Okurun bunları bilmesini beklemiyorum.

Zaten bunlar romandaki güçlerini de bilinmeyen olmalarından alıyorlar. Cem'in babası hiç kimsenin bilmediği bir şeyi bulduğu için Nobel alıyor ve hemen arkasından hayatını kaybediyor. Cem'in sıkıntısı da burada, babasının sıradan bir hayat yaşamamış, her yerde yazan temel fizik bilgileriyle yetinememiş, hatta bunlara karşı çıkmış olmasında. Belki roman da hayattan çok ölümle ilgili. *Disparöni*, bilinenden çok, bilinmeyene dönük bir kitap. Bu kavramları bilmeyen bir okur da ölümü bilmeyen bir insan hayatta neden mahrum kalıyorsa ondan mahrum kalır herhalde. Ama bunun ne olduğunu ben de o da bilmiyoruz. Bilseydim roman da muhtemelen bu şekilde yazılamazdı.

Roman "Çocuğa ve fizikçi Rudolf Ludwig Mössbauer'e" ithaf edilmiş. Cem'in fizikçi babası ile bu ithafın bir ilgisi var mı? Cem'in babası şahsında anlatılan, gerçekten de Nobel ödüllü Mössbauer'in kendisi mi?

Nihan Kaya: Romanda Cem'in babası tarafından bulunduğu söylenen "Enginsoy Etkisi" ile bu etkinin fizik dünyasındaki karşılıkları, gerçek hayatta Mössbauer'in yaşadıkları ve fizikteki "Mössbauer Etkisi" kuralı ile birebir aynı. Cem'in babası Cemil Enginsoy'un ölümü ve aile ilişkileri ise kurmaca. Mössbauer halen hayatta; Almanya'da olduğunu sanıyorum. Romanda "Enginsoy Etkisi" ile tahrif ettiğim ismin borcunu, Mössbauer'e ithafla ödemem gerektiğini düşündüm.

Romanın hareket noktası "önsöz"den öğrendiğimize göre "gerçek bir dua". Ancak romanda aynı duayı yapan karakter, duasını çok kritik bir noktada değiştiriyor ve bu değ-

şiklik romanın dönüm noktalarından birini teşkil ediyor. Romanı en baştan itibaren bu şekilde mi tasarlamıştınız yoksa yazım aşamasında, ilk cümlede atılan "di'li geçmiş zaman" gibi büyük değişiklikler yaptınız mı?

Nihan Kaya: Romanın tasarımını zihnimde tamamlamadan yazmaya başlamıyorum; zaten romanlarımdaki sarmal kurgu da bunu gerektiriyor, bu yüzden herhangi bir mühim değişiklik söz konusu değil. Aynı bölümü iki ayrı yerde di'li geçmiş ve şimdiki zaman ile yazacağımı, iç içe geçmiş bölümleri ayrı zaman kipleri ile kurgulacağını da baştan biliyordum sanırım. Yatay hayat güncel olaylara odaklandığı, içinde bulunulan anı, hareketi öne çıkardığı için Cem'e dair bazı bölümler şimdiki zaman ile kendiliğinden örtüşüyordu. Feraye geçmiş ile geniş zaman arasında bocalamaktaydı. Feraye'nin yazdığı metinde di'li geçmiş zaman kipini atması ise başka. Feraye, geçmişten şimdi'ye doğru bir adım atıyor orada, ve romanın sonunda bulduğumuz Feraye'nin, yazdığı bu metin birden elimizde tuttuğumuz romanın ilk cümlesine dönüşüyor bu adımla. Feraye edilgenlikten aktifliğe doğru bir hamle yapıyor.

Romanda zamana özel bir önem veriliyor. Romanın karakterlerinden biri zaman dense yeridir hatta. Çizgisel ya da döngüsel bir zaman değil romandaki. "Atlamalı" bir zaman.

Nihan Kaya: Doğru, zamanda gelgitli bir yapısı var *Disparöni*'nin. Bu gelgit, insanın dikey ve yatay hayat arasındaki gelgitlerinden kaynaklanıyor. Yatay hayat çizgisel düzlemde ilerliyor; zamanın yeri net bu düzlemde. Dikey hayat bu ekseni herhangi bir noktadan kesebiliyor,

ama onun zamana dair koordinatları çok daha belirsiz. Proust'un "Hayat kısa, sanat uzun" dediği gibi, yatay hayatın limitleri belirgin, ama dikey hayat sonsuz ve zamansız. İnsan ise ne dikey ne yatay hayatta, ama ikisinin arasında bir yerde sallanıp duruyor.

Romanın işlediği ana sorun olan iletişimsizlik insanı boğacak kadar dip noktada. Bu yapayalnızlık hali bir "kule" gibi yükselirken "düşüş"ün roman boyunca hiç konuşmayan, hakkında söylenen bir iki cümle dışında bilgimiz olmayan bir karaktere verilmesi olayı daha can yakıcı hale getiriyor. Ne dersiniz?

Nihan Kaya: Evet, o karakteri hiç tanıyamadan, ama tanımayı isterken ve umarken, beklenmedik şekilde yitiriyoruz. Onun karanlığa karışan ümitleri bizim de ümitlerimiz oluyor birden. Diğer yandan, Can Yücel'e de bir gönderme yaparsak, ümitsizliğin içinden bir ümit bulmak değil midir sanat? *Disparöni* bu düşüşle tamamlanıyor ve aynı düşüşün sarsıntısı Feraye ve Cem'i kendine getiriyor. Sarsıntı bu denli şiddetli olmasaydı ikisi de belki hiç doğrulamayacaktı. Birleşme sancısının artık sona ermesine dair tek ümit de bu düşüşün içinde saklı romanda.

Yazarın Notu

Hayatın kurmacadan çok daha acayip olduğu, ne kadar doğru. *Gizli Özne*'de de, *Disparöni*'de de, bilhassa, kurmacaymış gibi görünen şeyler gerçek, gerçeğe uygun görünenler hayal ürünüdür. Feraye gerçek hayatta Feraye karakterinden çok daha sıradan, orta sınıf bir aileden gelmesine rağmen, iş konusunda bu romanda geçen her şeyi birebir yaşamıştı. Feraye'yle birlikte hepimizi bunaltan o bölümde, sadece isimleri değiştirdim, başka bir alan yerine arkeoloji dünyasından öğeleri, müzeleri kullandım. *Disparöni*'nin 2008'deki yayımından sonra Feraye aynı akıldışı şeyi hafif ve ağır düzeylerde, ama defaatle, yeniden tecrübe etti. Hem de, romanda geçen cümlelerle birebir aynı cümleleri yine duyarak, paraya ihtiyacı olduğunu söyleyerek başvurmuş olduğu işten ayrılmak istediğinde aynı romandaki gibi, "Eh tabii, senin paraya ihtiyacın yok. Biz ise çalışmak zorundayız," karşılığını alarak. Bu romanda Elver Bey'in söylediği ve yaptığı her şey virgülüne kadar, ama burada anlatıldığından çok fazlasıyla yaşanmıştır. Feraye benden bu romanı, kendisini çok ama çok çaresiz hissettiği dönemde

son bir çare olarak, Elver Bey'den cevap alabilmek ümidiyle yazmamı istedi. *Disparöni*'yi yayımlanmadan önce Elver Bey'e gönderdiysek de kendisinden hiçbir yanıt alamadık. Bir cevap alabilmek adına artık son hamle olan bu roman amacına kavuşabilseydi belki de hiç yayımlanmayacak, yayıma ihtiyaç duymayacaktı.

Önemli olan, ne Feraye'nin ne de Elver Bey'in gerçekte kim olduğu. Elver Beyler, sevgili Ebru Aykaç'ın da söylediği gibi, her yerde. Fakat tuhaf olan şu ki, *Disparöni*'nin yayımından sonra da, çok kez, özel konuşmalarda olduğu kadar panellerde de, Elver Bey'in ne kadar namuslu, ahlaklı, erdemli, hayırsever olduğuna dair uzun demeçler dinlemek durumunda kaldım. Konuşanlarla birlikte dinleyenler de Elver Bey'in ahlakına hayran kaldılar, bu hayranlığı sürdürerek yaydılar. Evet, Elver Beyler her yerde, ama bunun nedeni bizleriz. Hayatın problemi Elver Beyler'i göklere çıkarıp, Ferayeler'i görmezden gelmesi, Hayâl suya düştüğünde onu kurtarmak yerine kameralarla izleyip, sonra bu kameraları Elver Beyler'i yeniden yüceltmek üzere götürmesi. O kameranın arkasındaki, aslında bizden başkası değil. Konu ister şahıslar, ister kitaplar, ister başka herhangi bir şey olsun, hayatta değerleri gördüğümüz terazi ibresi, fevkalade yanlış, fevkalade yanıltıcı. "Piyasa" dediğimiz ve çok kez eleştirdiğimiz şey, zihnimizde yaşayanlardan asla ayrı değil.

Fakat romanlar zaten tam da bu yüzden, bizi yanlışlarla çevrili bir hayatta doğru ibreye yaklaştırmak için yazılmaz mı?

Birer birer ve hep birlikte, doğru ibreye giderek daha çok yaklaşmamız dileğiyle...

DİSPARÖNİ YA DA YAŞAMA KORKUSU

NİHAN KAYA

Disparöni ya da Yaşama Korkusu birbirini çok uzun zamandır tanıyan Feraye ve Cem'in iç içe geçmiş hayatlarını anlatıyor. Modern bir Eugenie Grandet olan Feraye, Don Juan olan Cem. Herkesin sahte olduğu bir dünyadan kendini sakınarak kendine sadık kalmaya çabalayan Feraye; aynı sahte dünyaya başka bir yöntemle, şov yıldızı olarak ve bu dünyayla onun tam içinden alay ederek başkaldıran Cem. *Disparöni ya da Yaşama Korkusu*, Feraye ve Cem'in hem ayrı ayrı dünyayla, hem de birbirleriyle kurdukları ilişkideki birleşme sancısı. Biri ne beklediğini bilmeden hep bekliyor; diğeri ne aradığını bilmeden hep arıyor. Biri düşünüyor; diğeri yapıyor.

Dis zorluk belirten ön ek, *para* ile, *unia* birleşme anlamına geliyor.

Nihan Kaya, Feraye ve Cem'in bu dünyayla birleşmeye çalıştıkça canlarının yanmasını anlatırken yine insan psikolojisinin dehlizlerine dalıp başarıyla çıkıyor.

"O kadar uzun zamandır bekliyorum ki artık beklemenin kendisine dönüşmüş gibiyim. Beklemek bütün vaktimi alıyor; bütün ömrümü, hayatımı kaplıyor. Artık bekçi gibi, Godot'yu bekler gibi, Mehdi'yi bekler gibi, beklemenin kendisini bekler gibi bekliyorum. Hayatım kesik elektriğin gelmesini bekleyen tam teçhizatlı bir elektrikli makine gibi. Beklediğim gerçekleşince görünür olacak mahiyeti."

ithaki
/ithakiyayinlari
/ithakiyayinlari
/ithakiyayinlari

www.ithaki.com.tr
İnternet satış:
www.iknokta.com

9 786053 757702